

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MERSİN YAYLA KÜLTÜRÜ ÜZERİNE HALKBİLİMSEL BİR
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA EROĞLU

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MERSİN YAYLA KÜLTÜRÜ ÜZERİNE HALKBİLİMSEL BİR
İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA EROĞLU

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. SATI KUMARTAŞLIOĞLU

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 202012511010 numaralı Beyza Eroğlu'nun Mersin Yayla Kùltürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliđi uyarınca 04/07/2023 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĐU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Halil İbrahim şAHİN

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Satı KUMARTAşLIOĞLU

İmza

Üye Doç. Dr. Gonca KUZAY DEMİR

İmza

04/07/2023

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

04/07/2023

İmza

Beyza EROĞLU

ÖNSÖZ

Kültür, insanların faaliyetleri çerçevesinde gelişen bir kavram olduğu için değişim ve dönüşüme oldukça açık bir yapıdadır. Bundan dolayı kültürel unsurlar zamanla tıpkı bir insan gibi doğup büyüme ve akabinde ya ölmekte yani yok olmakta ya da değişime uğramaktadır. İnsan ve tarih, insanın meydana getirmiş olduğu faaliyetlerle anlam kazandığı için bu kültürel faaliyetlerin tespiti insanlık tarihi için oldukça önemlidir. Halkbilimi, antropoloji, sosyoloji vb. alanların çalışmaları bu kültürel unsurların tespitinde ve literatüre kazandırılmasında büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında “Mersin yayla kültürü” de tespit edilmesi gereken önemli kültürel miraslardan biridir. Bu anlamda Mersin yayla kültürü tespit edilmeye çalışılarak literatürdeki eksikliğin giderilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda tezde Mersin yayla kültürü şu şekilde incelemeye tâbi tutulmuştur:

Tezin “Giriş” bölümünde tezin problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır. Mersin yayla kültürünün geçirmiş olduğu süreç tezin problemini oluşturmaktadır. Amaçta Mersin yayla kültürünü tespit edebilmek, bu kültürün geçirmiş olduğu değişimi yansıtabilmek ve Mersin yayla kültürü üzerine halkbilimsel bir inceleme yapabilmek hedeflenmiştir. Önemde tezin literatüre sağlayacağı katkı ifade edilmeye çalışılmıştır. Varsayımlarda literatür taraması ve saha çalışması sonrasında elde edilebilecek tahminî veriler üzerinde durulmuştur. Sınırlılıkların yer aldığı bölümde bu çalışmanın kaynak olarak hangi kaynaklardan yararlandığından ve araştırma sahasının hangi bölgeyi içine aldığından bahsedilmiştir. Tanımlar başlığı altında ise “Yayla, Yaylacılık, Yarı Yaylacılık, Göçebe, Yarı Göçebelik, Kışlak, Köy ve Kır Yerleşmeleri” kavramlarına değinilmiştir.

İkinci bölümde kuramsal çerçeve başlığı altında “Türk Kültüründe Yaylacılık” anlatılmaya ve tezin genel hatlarına bir ön bakış sunulmaya çalışılmıştır. Ardından yörenin coğrafi durumu ve tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında ilgili alanyazın başlığı altında tezin konusuyla ilgili yapılmış olunan literatür taramasına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde tez hazırlanırken yararlanılan teknik ve yöntemlerden bahsedilmiştir. “Tezin Evreni ve Örneklemi, Veri Toplama Araçları, Veri Analizi” vb. başlıklara bu bölümde değinilmiştir.

Dördüncü bölüm teze ilgili tüm bulguların aktarıldığı ve yorumlandığı bölümdür. Bu bölümde “Türkiye’de Yaylacılık”, “Mersin Yaylaları” ve derleme çalışmalarından elde edilen bulgular yazıya aktarılmıştır. Bu bölümde yani “Bulgular ve Yorumlar” başlığı altında “Yaylaya Çıkış, Yayladan İniş, Yaylada Yaşam, yaylada halkbilimsel unsurlar ve Yaylada Halk Edebiyatı” gibi konulara değinilmiştir.

Beşinci bölüm ise sonucu oluşturmaktadır. Bu bölümde, yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bulgular tanım ve tasnif sürecinden geçtikten sonra kendi içerisinde tespit edilmiştir. Saptanan tespitler sonuç başlığı altında dile getirilmiştir.

Araştırmanın başlangıcından sonuna kadar desteğini ve yardımını benden esirgemeyen ve bir danışman olarak yolumu aydınlatan hocam Doç. Dr. Satı Kumartaşlıoğlu’na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans ders dönemindeki ve seminerdeki katkılarından dolayı Prof. Dr. Ali Duymaz’a ve Prof. Dr. Halil İbrahim Şahin’e teşekkür ederim. Tez sürecinin başında kaynak temini hususunda kendi kitaplarını göndererek teze büyük bir katkıda bulunan Prof. Dr. Mehmet Somuncu’ya da müteşekkir olduğumu dile getirmek isterim. Ayrıca derleme çalışmaları esnasında özellikle yardımlarını gördüğüm Yörüklerden ve aynı zamanda kaynak şahıslarımdan olan Hüseyin Arslanköylü’ye, Mustafa Devecioğlu’na, Arslanköy yaylası muhtarı olan Erdal Cengiz’e ve Ayşe Kara’ya teşekkürü bir borç bilirim. Tezin bilimsel süreciyle ilgili merak ettiğim birtakım noktalarda eksiksiz sorularımı cevaplayan Türkolog Celâl Görgeç’e de minnetimi ifade etmek isterim. Son olarak tez süreci boyunca özellikle derleme çalışmaları esnasında benimle birlikte yaylalara çıkıp inen ve sonsuz desteğini benden esirgemeyen aileme müteşekkirim.

BALIKESİR, 2023

Beyza EROĞLU

ÖZET

MERSİN YAYLA KÜLTÜRÜ ÜZERİNE HALKBİLİMSEL BİR İNCELEME

EROĞLU, Beyza

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Satı Kumartaşlıoğlu

2023, 312 Sayfa

Kültür, değişkenlik arz eden esnek bir kavramdır. Genel olarak somut olmayan her kültürel unsurda olduğu gibi yayla kültürü de zaman içerisinde eski anlamını yitirmekte ve fonksiyonel anlamda değişmektedir. Bu değişim özellikle Akdeniz bölgesinde kendisini göstermektedir. Yörükler geleneksel faaliyetlere ve Mersin'in coğrafi yapısına bağlı olarak göç hareketi içerisinde. Bu göç hareketi günümüzde "yaylacılık" olarak ifade edilmektedir. Yazın Torosların yaylalarına çıkıp kışın sahile veya yine Torosların eteklerine inen Yörükler Mersin'deki son geleneksel yaylacılık faaliyetini gerçekleştirmektedir. Geleneksel yaylacılık; Mersin'in turistik yapısı, aşırı sıcaklıklar, nem vb. unsurlardan dolayı yerini gün geçtikçe yayla turizmine bırakmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında Mersin'de iki tür yaylacılığın olduğundan söz edilebilir. Geleneksel yaylacılık ve sayfiye yaylacılığı bu iki tür yaylacılık faaliyetini oluşturmaktadır. Mersin'de bu iki tür yaylacılığın görüldüğü yerler de iki farklı yayla alanını oluşturmaktadır. Geleneksel yaylacılık daha ziyade kır olarak ifade edilen bölgelerde görülmekle birlikte halk arasında köy olarak ifade edilen yaylalarda da görülmektedir. Sayfiye yaylacılığı ise bu köy olarak adlandırılan yaylalarda görülmektedir. Bu bağlamda Mersin yayla kültürü halkbilimsel bir incelemeyle ele alınarak araştırılmış ancak değişen kültür de tezde yansıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mersin, Yayla, Yörük, Göç, Değişim.

ABSTRACT

A FOLKLORIC STUDY ON MERSİN PLATEAU CULTURE

EROĞLU, Beyza

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Doç. Dr. Satı Kumartaşlıoğlu

2023, 312 Pages

Culture is a flexible concept that varies. In general, as with every intangible cultural element, highland culture loses its old meaning over time and changes functionally. This change is particularly evident in the Mediterranean region. Yoruks are in a migration movement depending on traditional activities and the geographical structure of Mersin. This migration movement is today referred to as "transhumance". The Yoruks, who go up to the plateaus of the Taurus Mountains in the summer and come down to the coast or to the foothills of the Taurus Mountains in winter, carry out the last traditional transhumance activity in Mersin. Traditional transhumance is gradually being replaced by highland tourism due to the touristic structure of Mersin, extreme temperatures, humidity, etc.

From this perspective, there are two types of transhumance in Mersin. These two types of transhumance activities comprise traditional transhumance and summer transhumance. The places in Mersin where these two types of transhumance are observed constitute two different highland areas. Although traditional transhumance is mostly seen in the regions referred to as rural areas, it is also seen in the highlands referred to as villages among the people. The highlanders are seen in the highlands called these villages. In this context, Mersin highland culture was investigated with a folkloric analysis, but the changing culture was also tried to be reflected in the thesis.

Key Words: Mersin, Highland, Yorum, Migration, Change.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi (Konusu)	1
1.2. Araştırmanın Amacı	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar	3
2. İLGİLİ ALANYAZIN	13
2.1. Kuramsal Çerçeve	13
2.2. İlgili Araştırmalar	26
3. YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırmanın Modeli	46
3.2. Evren ve Örneklem.....	46
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	46
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	47
3.5. Verilerin Analizi.....	47
4. BULGULAR VE YORUMLAR	48
4.1. Türkiye’de Yaylacılık.....	48
4.1.1. Tarihsel Gelişim Sürecinde Yaylacılık Faaliyetleri	48
4.1.2. Günümüzde Yaylacılık Faaliyetleri	51
4.1.3. Mersin’de Yaylacılık Faaliyetleri.....	55
4.2. Mersin Yaylaları.....	57
4.2.1. Merkez Yaylalar	57
4.2.2. Anamur	59

4.2.3. Çamlıyayla (Namrun).....	60
4.2.4. Erdemli	61
4.2.5. Gülnar.....	62
4.2.6. Mut	62
4.2.7. Silifke	63
4.2.8. Tarsus	64
4.2.9. Taşeli Platosu	64
4.2.10. Kır Olarak İfade Edilen Bölgelerin İsimleri.....	65
4.3. Yaylaya Çıkış	66
4.3.1. Yaylaya Çıkış Zamanı	66
4.3.2. Yaylaya Çıkış Süreci	68
4.4. Yayladan İniş.....	75
4.5. Yaylada Yaşam.....	77
4.5.1. Yaylada Hayvancılık	85
4.5.1.1. Teke Katımı/Koç Katımı	87
4.5.1.2. Hayvanların Barındırılması	88
4.5.1.3. Hayvanların Bakımı ve Çoban	89
4.5.1.4. Yavruların Emzirilmesi	92
4.5.1.5. Süt Sağımı	92
4.5.1.6. Yün Kırkımı	93
4.5.1.7. Sürüye Kurt Saldırması Durumu.....	94
4.5.2. Yayla Ekonomisi	95
4.5.2.1. Hayvancılık	95
4.5.2.2. Tarım/Bahçecilik.....	98
4.5.2.3. Arıcılık	100
4.5.3. Yaylada Halk Mutfağı.....	101
4.5.3.1. Yaylada Ekmek Çeşitleri.....	101
4.5.3.2. Yaylada Yemekler.....	102
4.5.3.3. Yaylada Yemek Olarak Kullanılan Otlar	107
4.5.3.4. Yayla Mutfağında Kullanılan Araç – Gereçler	108
4.5.4. Yaylada Halk Baytarlığı.....	108
4.5.5. Yaylada Halk Hekimliği.....	113
4.5.6. Yaylada Halk Takvimi	118
4.5.7. Yaylada Halk İnanışları.....	121

4.5.8. Yaylada Halk Oyunu	123
4.5.9. Yaylada Çocuk Oyunları	124
4.5.10. Yaylada Geçiş Dönemleri	126
4.5.11. Yayla Kültürü Bağlamında Yapılan Festivaller	129
4.6. Yaylada Halk Edebiyatı.....	130
4.6.1. Âşık Şiiri	130
4.6.1.1. Karacaoğlan Şiirleri.....	131
4.6.1.2. Mersin Yaylalarında Günümüzde Halk Şiirinin Temsilcileri ..	141
4.6.2. Mani	262
4.6.3. Masal	271
4.6.4. Efsane	274
4.6.5. Yaylada Anlatılan Diğer Halk Anlatıları.....	281
4.6.6. Bilmece.....	283
4.6.7. Atasözü.....	285
4.6.8. Alkışlar ve Kargışlar	287
4.6.8.1. Alkışlar	287
4.6.8.2. Kargışlar	288
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	289
5.1. Sonuçlar.....	289
5.2. Öneriler.....	293
KAYNAKÇA	294
EKLER.....	299
Ek 1: Kaynak Kişiler Listesi	299
Ek 2: Mersin Merkez Yaylaların Haritası	302
Ek 3: Fotoğraflar	303

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

<u>Şekil 1</u> : Mersin’de Yayla ve Kışlakların Gösterimi.....	56
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

- K.** : Kaynak Şahıs.
s. : Sayfa.
vb. : Ve benzeri.
ss. : Sayfa Sayısı.

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi (Konusu)

Toplumların kültürleri farklı birtakım kültürlerin bileşkesinden oluşmaktadır. Bir toplumun kültürü altındaki bu farklı kültürler alt-kültür olarak nitelenmektedir. Yayla kültürü de bu alt-kültürlerden biridir (Kutlu, 1992, s. 59). Türk kültüründe yaylacılığın ve yayla kültürünün büyük önem arz etmesi bu tezin konusunun şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. Yaylacılık sadece ekonomik amaçlı bir faaliyet değil Orta Asya'dan günümüze dek uzanan bir yaşam tarzıdır. Ancak süreç içerisinde değişen her şey gibi Türkiye'de yaylalar da fonksiyonel anlamda gittikçe değişmektedir. Bu değişim kendisini Mersin yaylalarında da oldukça göstermektedir. Mersin yaylalarındaki bu değişimin ana sebebinin; tezde merkez yaylalar olarak ifade edilen Gözne, Ayvagediği, Arslanköy, Fındıkpınarı vb. yaylaların şehre olan yakınlığı olduğu söylenebilir. Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada tespit edilmeye ve akabinde sonuca bağlanmaya çalışılan problem Mersin yayla kültürünün geçirmiş olduğu süreçtir. Bu bağlamda Mersin yayla kültürü üzerine halkbilimsel bir inceleme yapmak ve bu yaylaların geçmişten günümüze geçirmiş olduğu süreci kültürel değişim üzerinden açıklamaya çalışmak araştırmanın ana problemidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yayla kültürü, Türk kültüründe coğrafya şartlarının veya ekonomik kaygıların getirmiş olduğu mecburî bir faaliyetten ziyade gelenek hâline gelmiş olan sosyo-kültürel bir faaliyettir. Konuya bu açıdan bakıldığında bu çalışmanın amacı; Mersin merkez yaylalardaki yayla kültürünü tespit etmek, yaylacılığın tarihsel sürecini gözler önüne serilemek ve bu kültürün hangi kaynağa dayandığını açıklayabilmektir. Ayrıca yayla kültürünün eski ile yeni şeklinde bir karşılaştırmasını yapabilmek, yaylacılık faaliyetinin yöre kültüründeki yerini tespit edebilmek, bu çalışmayla yöredeki yayla kültürüyle Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki yayla kültürü arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmek ve yayla kültürünün değişim sürecini gözler önüne sermektir. İlâveten yayla kültürünün bölgelere göre değişiklik gösterebildiği de hedeflenen amaçlar arasındadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de yayla kültürü gittikçe eski işlevini yitirmekte ve hayvancılık faaliyeti bitmektedir. Bu durum dönüşerek turizm boyutunda kendisini göstermektedir yani geleneksel yayla kültürü turizm boyutuna evrilmiştir. Bu çalışmanın önemi de Mersin merkez yaylalarında tükenmekte olan bu geleneksel yayla kültürünü tespit edip ortaya koyabilmek ve bahsedilen değişimi yansıtabilmektir. Ayrıca geleneksel kültürle modern kültür arasındaki etkileşimi gösterebilmek ve geleneksel olanın modernin içinde nasıl yaşatılabileceğine dikkat çekmektir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Sosyo-kültürel değişimlerin altında insanların bütün bir birikimi yatmaktadır. Kültür, maddi ve manevî kültür şeklinde ele alındığında maddî kültürü oluşturan en büyük etkenin teknoloji olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kültürel değişimleri etkileyen en büyük unsur da yine teknoloji olmaktadır (Kongar, 2019, s. 60). Bu yüzden gerek tüm kültür gerekse yayla kültürü bir değişim sürecinde olup bu süreci en çok etkileyen unsur teknolojidir denilebilir. Bu değişim Mersin merkez yaylalarda da kendisini göstermektedir. Mersin’deki geleneksel yaylacılık yerini gün geçtikçe turizm yaylacılığına bırakmaktadır. Mersin merkez yaylalarda sayfiye yaylacılığı geleneksel yaylacılığın önüne geçmiş durumdadır. Hâlâ hayvancılık faaliyetiyle uğraşan Yörüklerin varlığı da söz konusudur. Özellikle Tarsus ve Adana’dan gelip Arslanköy yaylasının üst bölgesindeki kırları yayla olarak kullanan Yörüklerin eski göçebe kültürü devam ettirdikleri dile getirilebilir. Hayvancılığın gittikçe azalmasına rağmen, Mersin merkez yaylalarda yayla hayatını şekillendiren en önemli unsurun hayvancılık faaliyeti olduğu sonucuna varılması kuvvetle muhtemeldir. Mersin’deki geleneksel yaylacılığın yani hayvancılık çerçevesinde yapılan yaylacılığın eski Türk kültüründeki göçebe yaşam tarzının bir uzantısı olduğu söylenebilir. Tüm bunların haricinde eğer turizm amaçlı yaylacılık halka açıklanabilir hâle ve geleneğin bir parçası hâline getirilmezse mevcut olan kültür de kaybedilecek noktaya gelebilir. Bundan dolayı modern yaylacılık faaliyetinin gelenekselin bir parçası olduğu vurgulanmalıdır. Geleneksel doku kaybedilmeden turizm yaylacılığının gelişmesi hedeflenmelidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sahası Mersin merkez yaylalarla sınırlandırılmakla birlikte gözlem, ön bilgi ve karşılaştırma amaçlı yayla kültürünün görüldüğü Erdemli, Silifke, Tarsus, Çamlıyayla, Mut gibi ilçelerden de veriler elde edilmiştir.

1.6. Tanımlar

Yayla

“Yayla” kavramı birçok disiplinin araştırma alanına girmektedir. Başta coğrafyacilar ve turizmciler olmakla birlikte birçok disiplinde yayla ve yaylacılığın ele alındığı görülmektedir. Bundan dolayı her disiplin “yayla” kavramını kendi alanına bağlı olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamaların başında coğrafya araştırmacılarının yapmış oldukları tanımlar gelmektedir. Yapılan bu tanımlardan dolayı “yayla” ve “yaylacılık” insanların zihninde hep fiziki olarak yer etmiştir. Bu çalışmada “yayla”, “yaylacılık” ve “yayla kültürü” halkbilimsel bir şekilde ele alınmaya gayret edilmiştir. Yapılan bu tanımlamalar ışığında yayla kavramı incelenmeye çalışılmıştır.

“Yayla” coğrafi olarak kır yerleşmelerine dâhil edilmektedir. Kırsal yerleşmeleri geçici ve devamlı yerleşmeler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Devamlı yerleşmelere köy, belde, mahalle gibi yerler örnek olarak verilebilir. Geçici yerleşmelerin en güzel örneği ise yayla yerleşmeleridir. Yayla yerleşmelerinin yanı sıra oba yerleşmeleri, bağ evleri de geçici yerleşmeye örnek olabilir (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 274).

Yayla kavramı ile ilgili olarak çeşitli eserlerde tanımlar yapılmıştır. Bu tanımların benzerlikleri bulunmakla birlikte kısmen farklı yönlerinin de olduğunu söylemek mümkündür. Bu alanda önemli çalışmalar yapmış olan bazı isimlerin eserleri incelenmiş ve yayla kavramını ne şekilde ifade ettiklerine odaklandıktan sonra yaptıkları tanımlara aşağıda temas edilmiştir.

Yayla kavramına öncelikle coğrafi açıdan bakılacak olursa, plato karşılığında da kullanıldığı görülmektedir. Dağ ve ova kavramlarına karşılık gelecek şekilde kullanılmaktadır. Fiziki anlamda yayla terimi dağ, plato ve yüksek yerlerin üzerindeki otluk alanları ifade etmektedir. Büyük çoğunluktaki yaylalar dağ başlarında olduğu için geniş anlamda dağ ve plato üzerindeki yerler olarak düşünülmektedir (Emiroğlu,

1977, s. 16-17). Fakat Mehmet Somuncu'ya göre plato yayla karşılığı olarak kullanılamaz. "Çünkü plato akarsular tarafından derin yarılmış, geniş ve yüksek düzlüklerdir. Hâlbuki yayla, bir beşeri coğrafya terimidir." (Somuncu, 2005, s. 24).

"Yayla ve yaylacılık" disiplinler arası bir çalışma konusu olduğu için her disiplin "yayla"yı kendi bakış açısına göre ele almıştır. Coğrafyada "yayla" fiziki şartlara göre değerlendirildiğinde, plato, yayla karşılığı olarak kullanılabilir ancak "yaylacılık" faaliyeti insanların hayvancılık faaliyeti çerçevesinde geliştiği için yani insan odaklı bir faaliyet olduğu için fiziki coğrafya terimi olan "plato"nun yayla yerine kullanılması uygun görülmemektedir.

Yayla denince ilk akla gelen ifadelerden diğeri de hayvanların otlatıldığı yüksek yerlerdir. Bahaeddin Ögel'e göre ise yayla, kışlak deyiminin bir karşılığıdır (Ögel, 1978, s. 23). Kışlak nasıl kışın barınılan bir mekânsa yayla da gerek hayvancılıkla uğraşan insanlar için olsun gerek tatil, serinlemek vb. amaçla yaylaya çıkan insanlar için olsun yazın oturlan bir mekândır.

Büyük hayvan sürülerine sahip eski Türkleri konargöçer yaşamaya iten en büyük etkenlerden biri de hayvancılığa dayalı ekonomik sistemleriydi. Kışın kışlakta oturan ve ziraatçilikle uğraşan Türkler yazın yaylaya çıkıp hayvanlarını otlatmışlardır. Böylece Türklerde iki yönlü bir ekonomik düzen meydana gelmiştir (Ögel, 1978, s. 38). Eski Türkler atlı göçebe kültürünü diğer yaşam şekillerine göre daha elverişli görmüşlerdir. Orta Asya'daki büyük dağlar ve yaylaların bu yaşam tarzına oldukça uygun olduğunu düşünmüşlerdir. Ayrıca hayvancılığı da ziraatçilikten daha kazançlı görmekteydiler. Aynı zamanda sürekli hareket halinde olmak onlara her işlerinde sürat kazandırmıştır (Ögel, 1978, s. 65-67). Yani göçebe bir yaşam tarzı sürdürmek Türkler için hem ekonomik bir faaliyet olmuştur hem de günlük hayatlarında onlara pratiklik sağlamıştır.

Yayla kültürü yani köken itibariyle göçebe kültür eski Türkler için bir yaşam tarzı olduğundan dolayı yaylaya çıkamayanlar hoş karşılanmamaktaydı ve yaylaya çıkamayan Türkler fakir addedilmekteydi (Ögel, 1978, s. 25).

Yaylayla ilgili yapılan tanımlardan biri de Mehmet Somuncuya aittir. Somuncu'ya göre yaylalar hem hayvancılıkla uğraşanların hem de yazın sıcağından bunalanların yazın en sıcak aylarında çıktıkları geçici yerleşim yerleridir. Yaylalar hayvancılık perspektifinden bakıldığında göçebe, yarı göçebe, yaylacı ve yarı

yaylacıların ekonomik faaliyet alanları olarak da görülmektedir. Bu bağlamda yayla köylerin, göçebe ve yarı göçebelerin ekonomik faaliyetlerini icra ettikleri bir alandır. Bu faaliyetlerde hayvancılık ağır basmakla birlikte tarımla da uğraşmaktadır. Bunun dışında şehir, kasaba gibi yerlerde yaşayan insanların sosyal amaçla kullandıkları bir yerdir (Somuncu, 2005, s. 24). Bu sosyal amaçlı yaylacılık daha ziyade “sayfiye yaylacılığı” olarak ifade edilmektedir.

Mecdi Emiroğlu’na göre ise yayla bir başka tanım olarak “yazın oturlan yer” anlamındadır. Emiroğlu, Orhun yazıtlarında “yaylag” kavramının ne anlama geldiğine vurgu yapmış ve “yayla, yazın oturlan yer” manasına geldiğini söylemiştir. Eskiden, şimdi yaz anlamına gelen “yay” ve ilkbahar karşılığı da “yaz” sözcüğü kullanılırdı. Hayvanların otlatılması için dağıtılabildikleri yerlere “yayla” denilmektedir. “Yay”dan türetilen “yaymak” fiili ile yazlığa çıkmak veya otluğa çıkarmak anlaşılmaktadır. Türkçede kullanılan “yaymak”, “yazlak”, “yaylak” ve “yayla” sözcüklerinin karşılıdığı anlamlar genel olarak birbiriyle uyumaktadır (Emiroğlu, 1977, s. 16).

Emiroğlu, yaylanın bazı durumlarda yüksek yerlerdeki dinlenilecek alanlar yani sayfiye amaçlı bir faaliyetin karşılığı olacak şekilde de kullanıldığını belirtmiştir. Yaylalara yazın turistik ve sportif amaçlar için de çıkılmaktadır (Emiroğlu, 1977, s. 17). Özellikle Akdeniz’de yazlık amaçlı yaylacılık doğrultusunda değişim gösteren yaylalara “Namrun, Gözne, Fındıkpınarı” gibi yaylalar örnek olarak verilebilir.

Yayladan farklı ama yayla ile bağlantılı olan “güzle” şeklinde adlandırılan bir kavram vardır. Güzleler yaylalardan daha alçaktadır. Devamlı yerleşim merkezine daha yakın olduğu için daha ılıman bir hava yapısına sahiptir. Genellikle sonbahar mevsiminde kalınmaktadır. Güzlelerin birden fazla yayla ile ilişkisi olabilmektedir. Güzlelere yaylacılık faaliyetinin yapıldığı yerlerde rastlanılmaktadır. Yaylalara çıkıp inen yaylacıların dinlenme alanları olarak da faaliyet göstermektedir (Emiroğlu, 1977, s. 18).

Yayla kavramı tüm bu tanımlar ışığında özetlenecek olursa coğrafi açıdan yani fiziki şartlara bağlı olarak dağ ve yüksek yerlerin üzerindeki otlak alanı olarak ele alınabilir ancak sadece bir disiplinin bakış açısına göre yapılan bu tanımlar yayla kavramını tam anlamıyla açıklamaya yetmemektedir. Yaylayı halkbilimsel açıdan yorumlamaya çalışacak olursak en başta kaynağımızın insan olduğunu belirtmek

yerinde olacaktır. Kaynağı insan olan bir disiplin de doğal olarak araştırdığı konuyu insanların yorumlarına bağlı olarak şekillendirecek ve açıklayacaktır. Bu çerçeveden bakıldığında yayla, hayvancılıkla uğraşan insanların hayvanlarını otlattığı otlak bölgedir. İnsanlara göre bu bölgenin ne kadar yüksekte olup olmadığı önemli değildir. Önemli olan hayvanlarına otlak alanı sağlayıp sağlayamadığıdır. Yayla, şehir kültürüne hâkim olan insanlar için ise serinlemek amaçlı yazın sıcağından kaçıp sığınılan bir alandır. İkinci durum özellikle kendisini Akdeniz Bölgesinde göstermektedir.

Yaylacılık

Yaz aylarında türlü nedenlerden dolayı yaylaya çıkanlara “yaylacı” denmektedir. Yaylacılık faaliyeti de yayla kavramına bağlı olarak şekillenmektedir. Kısacası yayla kavramı günümüzde değişim ve dönüşüm içerisinde olduğu ve artık iki şekilde tanımlandığı gibi yaylacılık faaliyeti de aynı değişim ve dönüşümü yaşamaktadır. Bundan dolayı yaylacılık kavramı ile ilgili yapılan tanımlar da bu değişimi yansıtmaktadır. Cemal Arif Alagöz, Anadolu’yu bir yaylacılık memleketi olarak addetmiştir. Alagöz’e göre “Anadolu, Ege ve Akdeniz kıyıları ile Akdeniz; iç kısımlar ile yarı Akdeniz iklimli bir memleketdir. Yaylacılık memleketidir.” (Alagöz, 1938, s. 15). Coğrafi açıdan değerlendirildiğinde Akdeniz ikliminin görüldüğü ülkelerde yaylacılık faaliyetinin de olduğu görülmektedir. Alagöz bu tespite istinaden böyle bir yorumda bulunmuştur denilebilir.

Ahmet Necdet Sözer de Anadolu’daki yaylacılığı tıpkı Cemal Arif Alagöz gibi Türkiye’nin bir Akdeniz ülkesi oluşuna bağlamış ve bu durumu bazı açıklamalarıyla daha da detaylandırmıştır. Anadolu’da çok eskiden beri hayvancılıkla uğraşıldığı için bu topraklarda yaşayanların yaylacılıkla bağının da kadim olduğunu dile getirmiştir. Yapılan tüm bu açıklamalara rağmen yaylacılığı sadece ekonomik bir faaliyet olarak görmek doğru değildir. Yayla ikliminin insan sağlığı üzerinde oldukça önemli etkileri vardır. Yaylalarda hava daha temiz ve kurudur. Gün içerisinde meydana gelen sıcaklık değişiklikleri dayanıklılığı artırıcı ve sinir sistemini dinlendirici bir etki göstermektedir. Yaylalar, oksijeni az bölgeler olduğu için insanlara daha sık nefes aldirmakta ve daha fazla kan üretimine sebep olmaktadır. Yayladaki otların vitaminleri hayvana hayvandan da et, süt ve peynir gibi ürünlere geçtiği için insanların daha sağlıklı olmasına yol açmaktadır (Sözer, 1972, s. 44-45).

Alagöz ve Sözer gibi bilim insanlarının yapmış olduğu bu tespitler yaylacılık üzerine birçok tanımın yapılmasına ışık tutmuştur denilebilir. Tıpkı yaylada olduğu gibi yaylacılıkta da coğrafi tanımlar ağır basmaktadır. Yaylacılık kavramı yayla kavramıyla bağlantılı olduğu gibi aynı zamanda hayvancılıkla da bağlantılıdır çünkü tüm bu kavramlar köken olarak göçebe kültür ile birbirine bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında yayla ve hayvancılıkla bağlantısı olan “yaylacılık” yaz aylarında insan ve hayvanların yaylaya çıkmasını; orada belli bir süre içinde kalmalarını ve ekonomik faaliyette bulunmalarını ifade etmektedir. Mevsimlik bir harekettir. Yaylacılık hayvancılıkla uğraşan insanların sürülerini daha iyi beslemelerine olanak sağlamaktadır. Yaylacılıkta hayvanlar yazın otlaklarda kışın ise ahır ve ağıl gibi yerlerde barındırılmaktadır. Yaylacılık faaliyeti hayvancılığın yanında az olmakla birlikte içerisinde tarımı da bulundurmaktadır (Emiroğlu, 1977, s. 19).

Türkiye’de önemli derecede yer tutan hayvancılık, Akdeniz iklimi etkisinde bulunan bölgelerde yaylacılık faaliyetini mecburi hâle getirmektedir. Türkiye’de dikey (düşey) yaylacılık faaliyetleri başta Karadeniz bölgesi olmak üzere Akdeniz, Ege ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaygındır. Zaten gerçek yaylacılık faaliyetleri de bu bölgelerde yapılmaktadır (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 305). Çayır, mera azlığı ve özellikle de Karadeniz bölgesinde kültür bitkilerini hayvanların zararından koruma kaygısı da o bölgedeki insanları yaylacılık faaliyetine itmektedir.

Yaylacılık yapan gruplar ile göçebe grupların hayvancılık faaliyetleri arasında farklar vardır. Yaylacılıkta hayvanlar ve onlarla birlikte insanlar yer değiştirmektedir. Göçebenin sabit bir mekânı yoktur. Toprağa bağlı değildir. Çiftçilik yapmaz. Yaylacı ise belli bir köye belli bir otlığa bağlıdır ve genelde bu ikisi arasında belli yollardan gidip gelmektedir (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 304). Aradaki bu fark günümüzde gittikçe kapanmaktadır. Bahsedilen göçebelik özellikle Akdeniz bölgesi ve bu tezin araştırma alanı olan Mersin merkez yaylalarda tamamen yaylacılığa doğru evirilmektedir.

Yarı Yaylacılık

Yarı yaylacılık yaylacılıktan şehir hayatına yani tamamen yerleşik kültüre geçişte bir ara dönem olarak görülebilir çünkü yarı yaylacılık tarım ile birlikte hayvancılık yapan insanların, sıcaklığın artmasıyla hayvanları ot ihtiyacının karşılanması için çoban eşliğinde yaylalara göndermeleridir. Yarı yaylacılıkta insanlar

yaz kış konutlarda oturmaktadır, sadece hayvanlar çoban eşliğinde yaylalara gönderilmektedir (Emiroğlu, 1977, s. 21). Bu perspektiften bakıldığında süreç özetlenecek olursa göçebelikten yarı göçebeliğe, yarı göçebelikten yaylacılığa, yaylacılıktan yarı yaylacılığa ve en son yarı yaylacılıktan yerleşik hayata geçiş görülmektedir.

Göçebe

Diğer tanımlarda da değinildiği gibi yayla kültürünün kökeninde göçebelik yatmaktadır. Göçebelik konusu üzerine önemli çalışmalar yapmış olan isimlerden biri de Bahaeddin Ögel'dir. Ögel, göçebeliği eserlerinde "göçerevli" kavramıyla ifade etmiştir. "Türk Kültür Tarihine Giriş 1" başlıklı eserinde "Yarı Göçgüncüler" başlığı altında yayla-köy hayatına da değinmiştir (Ögel, 1978, s. 38). Dolayısıyla bu bilgiler ışığında yaylacılık göçebeliliğin günümüzdeki bir uzantısıdır denilebilir. Bundan dolayı göçebelik kavramının evrim sürecine genel bir şekilde değinilecek olursa, kavramın Yunan filozofu Eflatun'a kadar dayandığı görülmektedir. Eflatun göçebeliği "vahşi aile grupları" olarak ifade etmiş ve medeniyete ancak tarım ile geçildiğini ileri sürmüştür. Özellikle batılı araştırmacıların Türkleri doğuştan göçebe olarak görmeleri yıllardır düştükleri bir yanılgıdır. Ekonomik faaliyetler çerçevesinden bakıldığında coğrafi şartların, insanların göçebelikle mi yoksa tarımla mı uğraşacağına belirlenmesinde oldukça büyük bir etkisi vardır. İslam tarihçisi ve felsefecisi İbn Haldun da insanları "Bedevi (göçebe) ve Hazeri (medeni)" şeklinde olmak üzere iki grupta toplamaktadır. Arnold Joseph Toynbee ise saydığı "medeniyet" sahasının dışında kalan grupları "nomad" (Göçebe) olarak kabul etmektedir. Herhangi bir inanca bile bağlı olarak görmediği nomadları "horde" yani "sürü, başı boş insan toplulukları" olarak nitelendirmektedir. Göçebelere "tarihi olmayan" bir topluluk gözüyle bakmaktadır. Ona göre göçebelerin tek tarihi etraflarına yaptıkları akınlardır. Toynbee'ye göre göçebelerin bir bölgeyi ele geçirmeleri devletleşmek değil kanunsuzluktur. Toynbee'ye göre nomadlardan olan Türkler ele geçirdikleri yerlerde ancak bekçilik yapmışlardır. Hâlbuki Türkler teşkilatlanabilme özellikleri sayesinde birçok devlet kurmuş ve kanunlar çerçevesinde hayatlarını sürdürmüşlerdir. Bu yüzden Türkleri tamamen ve Toynbee'nin kastettiği şekilde nomad saymak doğru bir tespit değildir (Kafesoğlu, 2020, s. 33-34).

Göçebelikle ilgili tarihteki önemli kişilerin görüşlerine değinildikten sonra insanlık tarihi toplayıcılık/devşiricilik, avcılık, çobanlık, tarım ve uygarlık olarak

tasnif edilebilir. Tarih öncesini inceleyen kuramlara göre “asalak” (üretmeyen) ekonomiden üretici ekonomiye geçiş M.Ö 10.000’den M.Ö 3000’li yıllara kadar uzanmaktadır. Geçiş sürecinin yarı göçebelikten çiftçiliğe dönüşümü şeklinde olduğunu söyleyen ya da buzul çağı örneğinde olduğu gibi yerleşik çiftçilikten göçebe çiftçiliğe, tarımdan da çobanlığa doğru bir dönüşüm olduğu yönünde farklı görüşler vardır. Bundan dolayı “çoban” kültürünün evrimleşme sürecinin tam olarak neresinde olduğuyula ilgili tartışmalar sürmektedir. “Göçebe” kültürün “avcı/toplayıcı” kültürden sonra ve “çiftçi” kültürden önce çıktığıyla ilgili nazariyeler değişmiş ve “tarım”dan “göçebe” kültürüne geçildiği yönünde fikirler ağırlık kazanmıştır. Bu nedenledir ki evcilleştirme de bitki yetiştirilenlerle başlatılmış ve bitki yetiştirilenlerin sonradan hayvanları da evcilleştirdikleri öne sürülmüştür. Bu mantıktan yola çıkarak uygarlığın merkezine “yerleşiklik” oturtulmuştur. Her insan toplulukları evrim sürecini aynı şekilde yaşamamaktadır. Bu durumda özellikle coğrafi, iklim ve kültürel etmenler etkili olmaktadır. Bu yüzden her topluluğun bu süreci aynı geçirdiğini dayatmak doğru bir anlayış değildir. Medeniyete tarımla geçildiği iddiasını günümüzde sürdürmek çağın ilmiyle uyuşmayan bir iddiadır. Avcı/toplayıcıları hayvancılıkla uğraşan göçebelerle bir tutmak da tarihsel gelişmelerle uyuşmamaktadır. Avcı/toplayıcılar da göçebe bir topluluktur ama üretmeyen bir topluluktur. Kendi ihtiyaçları için göç etmektedirler ama hayvancılıkla uğraşan göçebeler hayvanları için göç etmektedir. Hayvancılıkla uğraşan göçebelerin yaşamları hayvanların ihtiyacına bağlı olarak şekillenmiştir (Büyükcan Sayılır, 2012, s. 564-565).

Göçebeliliğin evrim süreci ile ilgili bilgi verdikten sonra bu alandaki yapılan çalışmalardan tanımlar incelenip aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Emiroğlu’na göre; belli bir çevrede yaz kış yer değiştirerek yaşayan, daha ziyade çobanlık yapan ve toprağa bağlı olmayan insan grupları göçebe olarak nitelendirilmektedir. Devamlı bir yerleşme yerleri yoktur. Göçebeler de kendi aralarında geçim tarzlarına göre sınıflandırılabilirler. İlkel şekilde avcı toplayıcı yaşayan göçebeler ve kır hayatı yaşayarak hayvancılıkla uğraşan göçebeler şeklinde bir tasnif yapılabilir. Geçimini tamamen hayvancılıktan sağlayan, ilkel göçebelilik zamanını geçirmiş, mevsimlik harekette bulunan insan grupları “göçebe çobanlık” terimi ile ifade edilmektedir. Göçebeler çadır hayatı yaşarlar ve tek ekonomik faaliyetleri hayvancılıktır denilebilir. Mevsimsel hareket olarak kışlaktan yaylaya yayladan da kışlağa doğru yoğun bir dinamizm içerisindedirler. Kan bağı ile genelde

birbirlerine bağı insan gruplarıdır. Yaşamlarını göçebe çobanlık yaparak sürdürmektedirler (Emiroğlu, 1977, s. 20-21).

Somuncu'ya göre ise geçimlerini hayvancılık yaparak sağlayan, belli bir çevrede yer değiştirerek yaz – kış kır hayatı yaşayan, toprağa bağı olmayan insan grupları da göçebe olarak adlandırılmaktadır. Fakat geçimlerini tamamen hayvancılıkla sağlayan, mevsime dayalı olarak hayvanlarıyla birlikte belirli güzergâhları izleyip uzun mesafeler kat ederek gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketleri “göçebelik (nomadizm)” ya da “göçebe çobanlık (pastoral nomadizm)” olarak nitelendirilmektedir (Somuncu, 2005, s. 14).

Göçebelik, yayla ve yaylacılıkla ilgili yapılan tanımlara bakıldığında önemli bir nokta dikkat çekmektedir. Göçebelik daha ziyade kültür boyutuyla ele alınırken göçebeliliğin günümüzdeki uzantısı olan yaylacılık ve bu faaliyetin etrafında şekillenen yayla kavramı daha ziyade coğrafi olarak ele alınmıştır. Coğrafyanın kültürü ve kültürün de coğrafyayı şekillendirdiği göz önüne alındığında kültür araştırmacılarının coğrafyacılar da olduğu gibi bu alanla ilgili araştırmalar yapmaları ve tanımlamalarda bulunmaları gerektiği dikkate alınmalıdır.

Yarı Göçebelik

Yarı göçebeliliğin tam olmamakla birlikte yarı yaylacılığa benzediği söylenebilir. Göçebelikten yerleşik hayata geçerken göçebelik yaşam tarzında meydana gelen değişim ve gelişmeyi ifade etmektedir. Yaylacılıktan farkı kışların genelde evlerde geçirilmesidir. Yazın belli bir grubun hayvanlarla birlikte yaylaya göçmesi hareketidir. Yaylalarda genelde çadırlarda ikamet edilmektedir (Emiroğlu, 1977, s. 21). Yarı göçebelikte belli bir grup hayvanlarla birlikte yaylaya geçerken yarı yaylacılıkta hayvanlar çoban eşliğinde yaylaya gönderilmektedir.

Yarı göçebelik aynı zamanda yerleşik düzendeki insanların ekonomik uğraşlarının hayvancılık olduğu, yerleşiklikle hayvancılık arasında bir ara tip olan köy ve yayla hayatını yarı göçebe özelliği ağır basan şekilde devam ettiren insan gruplarının yaşama biçimidir (Kutlu, 1992, s. 59).

Somuncu'ya göre göçebelerin hayatında giderek tarımın yer alması ve yerleşik hayata geçiş göçebelikten çok bir geçiş biçimi olan “yarı göçebelik” kavramıyla ifade edilmelidir. Yarı göçebelik, göçebelikle yerleşiklik arasında bir hayat tarzı olarak

düşünülebilir. Göçebelikten yerleşik düzene geçişin bir aşamasıdır denilebilir (Somuncu, 2005, s. 18).

Muhtar Kutlu ve Mehmet Somuncu yarı göçebeliliği özellikle bir ara tip ve geçiş aşaması olarak ifade etmiştir. Bu noktadan bakıldığında yarı yaylacılıkla benzerliği geçiş dönemi olmalarından kaynaklanmaktadır denilebilir.

Kışlak

Türkler kışın barınılacak yere kışlak demiştir. Kışlak sözcüğü Eski Türkçede “kışlag” veya “kışlak” şeklinde geçmektedir. Eskiden şehirde oturan Türkler için “yatuk” kavramı kullanılmıştır. Bu sözcük daha ziyade tembel manasında ele alınmıştır. Eskiden savaşçı ve yaylacı Türkler şehirde oturanları bu kelime ile tanımlamıştır. Ancak Türkler yerleşik yaşama geçtikçe bu kelime de anlam değişmesine uğramıştır. “Oturma, yaşama” gibi anlamları karşılamaya başlamıştır. Eski Türklerde devamlı bir kışlak yeri için sabit mekânlar yani evler ve binalar gerekmiyordu. Çadırlar da kışın barınılabilecek mekân görevi görebiliyordu. Eski Türkçede devamlı olarak bir yerde oturanlara “yerlig” veya “yerlik” de denirdi (Ögel, 1978, s. 9 -16).

Kır Yerleşmeleri

Kır yerleşmeleriyle ilgili bilim insanları tarafından farklı tasnifler yapılmıştır. Ali Tanoğlu tasnifinde bina yoğunluğunu, Necdet Tunçdilek büyüklük derecelerini dikkate almıştır. Talip Yücel ise fonksiyonel bir sınıflandırma yapmıştır. Tanoğlu, kır yerleşmelerini “toplu, dağınık ve ara şekiller” şeklinde üç başlık altında sınıflandırmıştır. Tunçdilek, “köy ve köy altı” şeklinde bir inceleme yapmıştır. Yücel ise hayvancılıkla uğraşanları “çoban”, hayvancılığı esas zirai yönü tali olanları “çoban – çiftçi”, çiftçiliği hayvancılığının önüne geçmiş olanları “çiftçi – çoban” olarak adlandırmıştır. Hayvancılığı artık silinme durumunda olup çiftçiliği ağır basanları da “köy” grubuna dâhil etmiştir (Yücel, 1995, s. 449-450).

Bir diğer yapılmış olan kır yerleşmeleri tasnifi ise geçici ve sürekli yerleşmeler şeklindedir. Sürekli yerleşmeler “köyler, beldeler, mahalleler vb.” şeklinde kendi içinde sınıflandırılmıştır. Geçici yerleşmeler ise yaylalar, obalar, bağ evleri, bahçe evleri, dalyan vb.” olarak gruplandırılmıştır (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 274).

Mersin'deki kır kavramı halkbilimsel disiplin açısından tanımlanacak olursa orman üst sınırının üzerinde, en zirvede yer alan, üzerinde ağaç yetişmeyen, hayvanlar için otlak alanı sağlayan 2000 rakımın üzerindeki bölgelerdir.

Köy

Talip Yücel'in yaptığı tanıma göre insanları göç etmeye zorlayan hayvancılık yapıyorsa ve o bölgenin insanları çoğunlukla çiftçilik ile uğraşıyorsa; ister dağınık ister toplu bir yerleşme olsun, gerekirse muhtarı dahi olmasın o bölge "köy"dür (Yücel, 1995, s. 463).

Mersin'de yaylacılıkla uğraşan insanlar 2000 rakımın altında kalan yaylaları köy olarak nitelendirmektedir. Ali Tanoğlu'nun makalesinde yaptığı yorumla bu durum bire bir örtüşmektedir. "Şüphesiz bir yayla yerleşmesi zamanla devamlı bir köy yerleşmesi haline gelebilir. Fakat bu, artık bir yayla değil, bir köydür." (Tanoğlu, 1954, s. 16). Ancak Mersin Yörükleri köylerin ormanlık alanlarını hayvancılık faaliyeti için kullandıklarından dolayı köy olarak ifade ettikleri bu bölgeleri yayla olarak da kullanabilmektedir. Köylerin içi ne kadar şehirleşmiş olsa da insanlar o bölgelerin yayla olduğunun farkındadır çünkü yayla kavramını açıklamaya çalışırken ifade edildiği gibi bir bölgenin yüksekte olması ve hayvanlara otlak alanı sağlaması o bölgenin yayla olarak adlandırılması için yeterlidir.

Bu tezde yine de coğrafi şartlar gereği artık sürekli yerleşmeler hâline dönüşmüş ve köy konumuna gelmiş olan bu yaylalara "Mersin Yaylaları" başlığı altında değinilmiştir.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Türk Kültüründe Yaylacılık

İnsanlar tarih boyunca yaşadıkları coğrafi çevreye uyum sağlayarak hayatlarını sürdürmüştür. Bu nazariyeden bakıldığında coğrafya kültürü, kültür de coğrafyayı etkilemiştir. Bu durum da coğrafya ve kültürün birlikte şekillenmesine sebep olmuştur. Bu iki unsur insanların ekonomik faaliyetlerine ve genel olarak yaşam şekillerine etki etmiştir. Bu bağlamda insanların tarihte üç temel faaliyet ile yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Orman, hayvancılık ve ziraat. Orman kavmi olarak ifade edilebilen insan grupları “asalak” kültürü yani “avcılık/devşiricilik”le, ziraate uygun bölgelerde yaşayanlar “köylü” kültürü (çiftçilik) ile bozkırdakiler ise “çoban”lıkla geçimlerini sağlamış ve bu doğrultuda bir yaşam tarzı meydana getirmişlerdir. Kültürün oluşmasında coğrafi şartlar etkili olduğu kadar insanlar ve topluluklar da etkilidir. Türkler bozkırlı olduklarından ve asırlarca bozkırda yaşadıklarından dolayı kültürleri de bu uzantıda gelişmiştir (Kafesoğlu, 2020, s. 205-206). Eski Türkler tüm bu nazariyeler açısından değerlendirildiğinde onların en büyük kısmını sürü sahibi olanlar oluşturmaktadır. Bu sürüler onlara her gün “süt, peynir, yoğurt, kaymak, tereyağı” gibi ürünler verirdi. Ayrıca sürülerin derisinden de faydalanılırdı. Bu sürüler göç zamanında binek hayvanı olarak kullanılmıştır. Eski Türklerin bir kısmı hayvancılığın yanında çiftçilikle de uğraşmıştır. Türkler bir nevi çiftçilik yapmaya mecburdular çünkü ekmek için buğdaya, hayvanlara yem olması için mısır, arpa gibi ürünlere ihtiyaçları vardı (Gökalp, 2021, s. 338-341). Bozkır coğrafi şartlardan dolayı hayvancılık yapmaya daha elverişli bir bölgedir. Bu şartlar, Türk milletinin kültüründe hayvancılığa bağlı göçebe kültürü meydana getirmiştir. Türkler sürekli göç hareketi içerisinde olduklarından dolayı yerleşik kültürle özdeşleşmiş bir faaliyet olan tarımla uğraşmaları pek mümkün olmamakla birlikte çiftçiliğin az da olsa gözlemlendiği

görülmektedir. Tarımla yerleşik yaşamdaki insanlar kadar ilgilenememeleri onları hayvancılık yapmaya yönlendiren bir başka sebeptir.

Bozkırlar çölden ziyade yüksek ve nemli ortamlardır. Bu cihetten bakıldığında bozkırlar yayla konumundadır. Bozkır Türk ekonomisini ovalar ve yaylalardan oluşan coğrafi koşullardan dolayı hayvan besleyiciliği ve çobanlık oluşturmaktaydı. Ancak Türk kültürünü sadece iktisadi açıdan ele alarak düşünmek, coğrafi imkânlardan dolayı yaylalarda hayvancılığa bağlı olarak gelişen bozkır kültürünü çoban yaşam tarzına istinaden göçebelikle bir tutmak yanlış bir davranıştır (Kafesoğlu, 2020, s. 205-206). Kısacası coğrafi şartlar insanları hayvancılığa bağlı göçebe hayata yönlendirirken yani göçebe hayatta coğrafyanın etkisi varken göçebeliği tamamen coğrafyanın etkisi sonucu gelişen bir hareket olarak düşünmek yanlış bir davranış olacaktır. Özetle göçebelik başlı başına bir kültür iken bu kültürün oluşmasında coğrafi şartlar da etkili olmuştur.

Ziya Gökalp de göçebelik meselesine yukarıda bahsedilen nazariyeden yaklaşılarak göçebeliği coğrafi şartlardan daha çok toplumsal bir durum olarak görmüştür. Gökalp, göçebeliğin toplumsal bir durum ve bir hürriyet meselesi olduğunu dile getirmiştir. Bu doğrultuda Bilge Kağan ve kayınbabası arasında geçen bir konuşmayı da örnek olarak vermiştir. Bilge Kağan şehir kurup milletiyle orada oturmak istediğini Vezir Tonyukuk'a söylemiştir. Kayınbabası ona özetle göçebe oldukları için Çin'e rahatça akınlar yapabildiklerini ve Çin'in bunu haber aldığı zaman kendilerinin çoktan çadırlarını yüklenip uzaklara doğru gitmiş oldukları şeklinde bir karşılık vermiş ve bu sayede yani göçebelik sayesinde şimdiye kadar hür kaldıklarını ifade etmiştir (Gökalp, 2021, s. 28). Bilge Kağan'ın kayınpederi Vezir Tonyukuk aslında bu sözüyle göçebeliğin, Türk halkının yaşam tarzı olduğunu dile getirmiştir. Göçebeliği coğrafi şartların bir gereği olarak değil de yaşam tarzlarını şekillendiren bir kültür olarak ifade etmiştir.

Anadolu coğrafyası için ise bir değerlendirme yapılacak olursa göçebeliğin yaylacılık adı altında şekil değiştirdiğini ve az da olsa belli bölgelerde hâlâ yaşadığını görmek mümkündür. Yaylacılık ise genel olarak otlak alanına ve yükseltiye göre şekillendiği için bu faaliyet üzerinde yükselti, iklim gibi coğrafik unsurların da büyük oranda etkili olduğu görülmektedir. Türkiye engebeli ve yükselti özelliği fazla olan bir ülkedir. Kır yerleşmesi ve şehir dağılımında bu yükselti etkili olmaktadır. Göçebe yaşam tarzını sürdüren insan grupları bu yükselti ve düzlük alanlar arasında ekonomik

faaliyetlerde bulunmaktadır. Yükseltelerin yer yer değişmesi bitkilerin gelişme evrelerini etkilemektedir. Bu durum da insanları, hayvancılığa dayanan göçebeliliğe, yarı göçebeliliğe ve bir hayvancılık ekonomisi olan yaylacılığa yönlendirmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra tarihsel süreç içindeki sosyal olayları da dikkate almak gerekir (Emiroğlu, 1977, s. 23).

Yaylacılığın Anadolu'daki gelişimini Osmanlı'dan bu yana özetle inceleyerek gelecek olursak bazı sosyal ve ekonomik faaliyetlerin göçebeliliği oldukça etkilediği de görölmektedir. Ne yazık ki bu faaliyetler konar – göçer yaşama sahip insanlar için olumsuz bir şekilde sonuçlanmıştır. Bu olumsuz sonucun gerçekleşmesine Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde sosyal, ekonomik alanlarda yapılan ıslahatlar da etkili olamamıştır. Osmanlı'nın bozulmaya yüz tutmuş yapılarından en çok konar – göçerler etkilenmiştir. Bu dönemde köy hayatının yanı sıra zaman zaman devlete sorun çıkaran göçebeler ve yarı göçebeler de vardı. Mevsimlik hareketlerinde uzun süreler dağ – ova ve step – plato arasında gidip gelen göçebeler, bu hareketleri esnasında yerleşik insanlarla çatışma içerisinde olmuşlardır. Bu yüzden Osmanlı İmparatorluğu bu göçebeleri yerleştirme politikası uygulamıştır. Giderek artan nüfus, düzlük alanlarda yapılan tarım faaliyetlerinin çoğalmas ve Cumhuriyetle oluşan sınırların göç yollarını tıkaması göçebelerin yerleşik hayata geçmelerini hızlandırmıştır. Zamanla yerleşik hayata geçen göçebeler önce yarı göçebelikle akabinde yaylacılıkla yetinmişlerdir (Emiroğlu, 1977, s. 26-27). İnsanların yaşam tarzlarının şekillenmesinde büyük bir rol oynayan kültür göçebeler ve yerleşik hayata geçmiş insanlar arasında çatışmaya sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu çareyi konar – göçer halkı yerleşik hayata geçirmekte bulmuştur. Bu durum göçebeliliğin gittikçe tükenmesine ve değişerek yaylacılık adı altında yaşamasına neden olmuştur. Kısacası Osmanlı'nın son dönemlerinden bu yana göçebeler için uygulana gelen politikalar göçebeliliğin yaylacılık kavramına dönüşmesine neden olmuştur.

Yaylacılık faaliyetleri ise günümüzde daha ziyade Karadeniz, Doğu Anadolu ve Akdeniz gibi bölgelerde görölmektedir. Tespit edilen faaliyetler ise geleneksel yaylacılıktan ziyade turizm amaçlı yapılan yaylacılığa dönüşmüş durumdadır yani geleneksel yaylacılık gittikçe yok olmaktadır. Akdeniz bölgesi ise yayla kültürü anlamında özellikle diğer bölgelere göre değişiklik gösterebilmektedir çünkü Akdeniz bölgesinde daha ziyade rekreasyonel amaçlı yaylacılık yani sayfiye amaçlı yaylacılık yapıldığı görölmektedir. Sayfiye amaçlı yaylalara ise özellikle Mersin yaylaları örnek

olarak verilebilir. Bu yaylalara da örnek olarak bu tezin araştırma alanına giren Arslanköy, Fındıkpınarı, Gözne gibi yaylalar verilebilir. Özellikle Mersin merkez yaylalarda bu değişime bağlı olarak iki şekilde yaylacılık faaliyeti görülmektedir. Geleneksel yaylacılık ve sayfiye yaylacılığı. Bu faaliyetler Mersin merkez yaylalarda kır ve köy kavramlarıyla ön plana çıkmaktadır. Kır olarak ifade edilen bölgelerde geleneksel yaylacılık yapılırken köy olarak ifade edilen bölgelerde hayvancılık faaliyetinin görülmesiyle birlikte rekreasyonel yani sayfiye yaylacılığının ağırlık kazandığı da görülmektedir.

Mersin’de 800 – 1000 gibi rakımlardan başlayıp en yüksek rakımlara kadar olan bölgeler yayla özelliği göstermektedir. 800 – 2000 arası yerler köy olarak adlandırılan yaylaları içermektedir. Yüksek zirvelerin arasında geniş düzlükler de yer almaktadır. Yüksek zirvelerdeki bu geniş düzlükler kır olarak ifade edilen bölgelerdir. Bu geniş düzlüklerde ağaç yetişmemektedir. Karlar eriyince yaz ortasında çayır örtüsü bitmektedir. Bu bölgeler yaz aylarında Yörüklere otlak alanı yani yayla görevi görmektedir (Çağlar, 2021, s. 31-33).

Bu çalışmada verilen tüm bu bilgiler doğrultusunda Mersin merkez yaylalardaki yayla kültürü incelenmeye çalışılmıştır. Merkeze geleneksel yaylacılık alınarak yaylaların geçirmiş olduğu değişim de yansıtılmaya gayret edilmiştir. Tez, gerekli görülen yerlerde kır ve köy şeklinde tasnif edilerek kaleme alınmıştır.

Araştırma Sahası Hakkında Bilgiler

Mersin’in Coğrafi Durumu

Coğrafya insanların yaşamlarını şekillerinden en büyük unsurlardan biridir. Kimi insanlar yaşadıkları bölgeye kolay adapte olabılırken bazı insanlar da uyum sağlamakta zorlanabilmektedir ancak bu insanlar ne kadar zorluk çekseler de hayatlarını sürdürmek için uyum sağlamak mecburiyetinde kalmaktadır. Bir grup insan ise hem coğrafya şartlarının hem de kültürün getirmiş olduğu etki ile doğuştan yaşadıkları bölgeye adapte olmuş bir şekilde doğmaktadır. Mersin Yörükleri işte bu son gruptadır denilebilir. Mersin bu bağlamda ele alınacak olursa yükseltelerin yer yer değişebildiği bir şehir olduğu söylenebilir. Örneğin Mersin’de yaşayan insanlar vasıta ile seyir halindeyken bir anda yükseltinin 800 – 1000 rakım civarlarına çıktığını gözlemleyebilmektedir ve bu yükselti Toroslara doğru yol aldıkça daha da artmaktadır. Torosları kendilerine mesken edinmiş Yörükler bu tür sebeplerden dolayı doğuştan bu

coğrafyayla uyum içerisinde. Hem tezin konusuyla bağlantılı olduğu hem de bu çalışmanın araştırma sahası Mersin olduğu için öncelikle Mersin'in coğrafi durumu ile ilgili bilgi verilmiştir.

Mersin şehri; Çukurova'nın batısında doğuda Deliçay, batıda Çiftlik Köyü yol ayrımı, kuzeyde Çavuşlu ve güneyde Akdeniz ile çevrili dar bir şerit halinde kıyı boyunca uzanan, alüvyal bir arazi üzerinde kuruludur. Kuzeyinde Konya – Niğde, doğusunda Adana, batısında Antalya bulunmaktadır. 36 – 37 kuzey enlemleri ve 33 – 35 doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlin kara sınırı 608 km, deniz sınırı 321 km olup, yüzölçümü 15.853 km²'dir. Mersin ilinin büyük bir kısmını oldukça yüksek, engebeli ve kayalık Batı ve Orta Toros Dağları oluşturmaktadır. Ovalık ve hafif eğimli alanlar ise bu dağların denize doğru uzandığı il merkezi, Tarsus, Silifke gibi alanlarda gelişmiştir. Bunun dışında kalan düzlük veya hafif eğimli alanlar, kuzeyde dağların arasında veya yüksek kesimlerde görülmektedir (http-1).

Orta Toros Dağları Mersin ilini İç Anadolu Bölgesinden ayırmaktadır. Mersin il sınırları içinde kalan en yüksek kesim Bolkar Dağları'ndaki Medetsiz Tepesi'dir (3585 m). Kuzeydoğudan, kuzeybatıya ve güneye doğru yükseklikler azalmaktadır. Bolkar Dağları'ndan batıya doğru, Kümpet Dağı (2473 m), Elmadağı (2160 m), Alamusa Dağı (2013 m), Büyük Eğri Dağı (2025 m), Kızıldağ (2260 m.), Naldöken Dağı (1754 m), Kabaklı Dağı (1675 m) önemli yükseltilerdir. Ayrıca Karaziyaret Dağı, Tol Dağı, Sunturas Dağı, Balkalesi, Ayvagediği, Makam Tepesi ve Kaşkaya Tepesi güneye doğru uzanan diğer önemli yükseklikleridir. Mersin'i kuzeydoğudan Gülek Boğazı (1050 m) ile kuzeybatıdan Sertavul Geçidi (1610 m) İç Anadolu'ya bağlamaktadır (http-1).

Mersin'in iskeletini oluşturan Orta Toroslar 3. Jeolojik devirde meydana gelmiş genç kıvrımlardır. Orta Toroslar Mersin'in güneybatı kısmını kapsayan Taşeli Platosu ile başlamaktadır. Orta Toroslar geniş yaylalar halinde uzanıp kuzeydoğuya doğru yönelmektedir (Çıplak, 1968, s. 6).

Güneybatı – kuzeydoğu doğrultusunda yer alan Torosların güneyinde Çukurova bulunmaktadır. Seyhan ve Ceyhan gibi akarsuların getirdikleri alüvyonların deniz alanına toplanmasıyla ortaya çıkmış olan bu ovanın çoğunlukta kısmı Adana ili sınırları içinde yer almaktadır. Çukurova'nın batı ucu Mersin ilinin güneydoğusuna girmiş durumdadır (Çıplak, 1968, s. 6).

Akarsular

Mersin ilinin en büyük iki akarsuyu Göksu Irmağı ve Tarsus (Berdan) Çayı'dır. Bunun dışında Akdeniz'e dökülen çok sayıda irili ufaklı çay ve dere yer almaktadır. Bunlardan bazıları; Mersin'de: Mezitli Deresi, Tece Deresi, Müftü (Efrenk) Deresi, Deliçay Deresi; Anamur'da: Anamur Çayı, Sultan Çayı, Melleç Deresi; Aydıncık'da: Menekşe, Gözsüzce Deresi; Bozyazı'da: Siniçay Deresi, Aksaz Deresi; Erdemli'de: Alata Çayı ve Lamas Çayı'dır (http-1).

Göksu, Mersin'in en önemli akarsuyudur. Mersin ilinin dışında Batı Toroslardan iki kol halinde çıkmaktadır. Güneydeki kol Geyik Dağlarından; diğer kol ise kuzeydeki Haydar Dağlarından gelmektedir. Bu iki kol Mut ilçesinin güneyinde birleştikten sonra Göksu adını almaktadır. Güneydoğuya doğru akan Göksu, Silifke'den başlayarak geniş bir delta meydana getirmektedir (http-1).

Tarsus Çayı, Namrun (Çamlıyayla) yaylasının 30 km kadar kuzeydoğusundan çıkarak Akdeniz'e dökülmektedir. Kuzeyden itibaren üç kol halinde inmektedir. Suyunun soğukluğundan dolayı Berdan adını almıştır (http-1).

Göller

Mersin'de birçok göl bulunmaktadır. Bu göllerden bazıları şunlardır: Silifke'de: Akgöl, Keklik Gölü, Paradeniz Gölü; Gülnar'da: Aygır Göl, Kamışlı Göl ve Uzun Göldür. Bunlara ek olarak, yörede Gezende ile Berdan Baraj gölleri ve çok sayıda sulama amaçlı yapılmış göletler bulunmaktadır (http-1).

İklim

Mersin Akdeniz ikliminin hâkim olduğu bir ildir. Bu yüzden kışlar ılık ve yağmurlu yazlar ise sıcak ve kurak geçmektedir. Toroslara çıkıldıkça iklim, yükselti sebebiyle Akdeniz özelliğini kaybetmektedir. Mersin merkezde karakteristik Akdeniz iklimi görüldüğü hâlde yaylalar Torosların üzerinde bulduklarından oldukça sert bir karasal iklim görülmektedir. Toroslardaki yaylalarda kışın kar görmek mümkün iken, kıyı kesimlerinde neredeyse hiç kar görülmemektedir (Çıplak, 1968, s. 6). Kısacası Mersin'de iklim yükseltiye göre değişebilmektedir.

Mersin'de sıcaklık farkı atmosferdeki nem dolayısıyla azdır. Bundan dolayı gece ve gündüz sıcaklıkları arasındaki fark da azdır. Bu yüzden yazın şehirdeki halk genellikle Toroslardaki yaylalara çıkmayı tercih etmektedir. Her yerleşme alanı

kendisine yakın yaylaya çıkmaktadır (Çıplak, 1968, s. 6). Bu durum da Mersin’de sahil turizminin yanında yayla turizminin de gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca sıcaklık sayfiye yaylacılığının, geleneksel yaylacılığın önüne geçmesine sebep olmaktadır.

Mersin’in en yağışlı ayları aralık, ocak ve şubattır. Bu aylarda devamlı yağışlar görülmektedir. Ekim ve kasım aylarında ise düzensiz yağmurlar görülmektedir. Yüksek yerlere her sene düzenli olarak kar yağmaktadır. Kışın en soğuk ayları ocak ve şubattır. En sıcak aylar ise temmuz ve ağustos aylarıdır (Çıplak, 1968, s. 7).

Bitki Örtüsü

Bölgenin alçak kısımlarında Akdeniz iklim şartlarına uyum sağlamış Maki bitkisine rastlanmaktadır. Çalılıklar da bu maki denen bodur ağaçlardan meydana gelmiştir. Defne, Mersin – Murt, Keçi Boynuzu, Harnup, Nane, Kekik, Lavanta gibi bitkiler Makileri meydana getiren başlıca bitkilerdir. Makilerin tahrip edilmiş olanlarına Garig denmektedir. Ormanlar daha ziyade yükseklerde görülmektedir (Çıplak, 1968, s. 7-8).

Nüfus

Mersin’in güncel nüfus değerleri 4 Şubat 2022 TÜİK verilerine göre 1.891.145’tir (2021 sonu).

Ekonomi

Mersin’de genel olarak turuncgiller ile Anamur civarında yetişen Anamur Muzu adıyla muz üretilmektedir. Yazları kurak geçmesine rağmen sulama ile ilin verimli alanlarında turfanda sebzeçilik yapılabilmektedir. Mersin’in ekonomik kazançlarından biri de hayvancılıktır. Mersin’de, Mersin’in coğrafi şartlarına uygun olarak en çok keçi vardır denilebilir. Büyükbaş hayvanların sayısı daha azdır. Son zamanlarda arıcılığa da önem verilmektedir. Ayrıca kümes hayvanları çiftlikleri de göze çarpmaktadır. Bu kümes hayvanlarının etinden ve yumurtasından faydalanılmaktadır. Mersin, denize kıyısı olan bir şehir olduğu için bu bölgede balıkçılık da yapılmaktadır ve balık çeşitleri oldukça boldur. Ayrıca bölge tarihi ve doğal güzelliklerinden dolayı yaz aylarında turist akınına uğramaktadır. Mersin eskiden güneyin en ucuz turizm şehri olarak bilinmekteydi, bu da Mersin’de git gide turizmin gelişmesine katkı sağlamaktaydı (Çıplak, 1968, s. 11-12). Ancak hayat

koşullarının git gide pahalılaşması diğer turistik illerde olduğu gibi Mersin’de de tatil ve turistik gezi yapımını gittikçe zorlaştırmaktadır.

Verilen tüm bu bilgiler özetlenecek olursa Mersin coğrafi olarak Batı Toroslardan Orta Toroslara doğru uzanan coğrafyanın içerisinde yer almaktadır. Büyük bir kısmını Orta Toroslar oluşturmaktadır. İklim olarak Akdeniz bölgesinde bulunmasından kaynaklı olarak ılıman bir iklime sahiptir ancak Toroslara çıkıldıkça yükseltinin etkisiyle ılımanlık düşmekte ve karasal iklimle karşılaşmaktadır. Bundan dolayı insanlar, deniz turizmini seçenler olsa da, yazları sıcaktan ve nemli ortamdan uzaklaşmak istedikleri için Torosların üzerinde yer alan yaylaları tercih etmektedir. İlaveten Mersin verimli bir coğrafya üzerinde yer aldığı için önemli akarsulara, göllere ve bitki örtüsüne sahiptir. Ekonomik açıdan bölge şartlarının elverişli olmasından kaynaklı olarak hayvancılık ve tarım yapıldığı görülmektedir. Hayvancılık ve tarımın yanında arıcılık yapıldığı da dikkat çekmektedir.

Mersin Tarihi

Mersin coğrafi açıdan bereketli bir toprak üzerinde yer aldığı gibi tarihten bu yana önemli olaylara ve gelişmelere de tanıklık etmiştir. Kilikya’dan Yunan’a; Yunan’dan Bizans’a; Bizans’tan Osmanlılara derken Mersin çok daha detaylı bir tarihsel süreçten geçmiştir. Bu tarihsel süreç “Mersin Tarihi” adıyla bu başlık altında ele alınarak incelenmiştir.

Mersin ve Çukurova Bölgesi tarihte birçok millete ev sahipliği yaptığından dolayı bu bölgelerin aldığı isimler de bu duruma göre değişiklik göstermiştir. Mersin Geç Yunan devrine ait “Zefiryum” şehri üzerine kuruludur (Çıplak, 1968, s. 277). Bundan dolayı Mersin’in Geç Yunan devrindeki ismi Zefiryum’dur denilebilir.

Bugünkü Çukurova’nın bulunduğu sahanın tarihteki adı Kilikya’dır. Coğrafi ve fizikî açıdan iki farklı bölgeye ayrılmaktadır. Birisi Dağlık Kilikya’dır (Cilicia Traheia) ve Alanya’dan Limonlu – Lamus Çayı’na kadar olan bölgeyi kapsamaktadır. Bir diğeri Ovalık Kilikya’dır (Cilicia Pedias) ve Limonlu Çayı’ndan doğuya kadar kısmen İçel ve Adana ilinin tamamını kaplayan bölgenin adıdır. Bölge Mersin Çayı, Tarsus Irmağı, Seyhan ve Ceyhan Nehirlerinin suladığı ovadır. Kilikya kuzeyden ve batıdan Toros Dağları, doğuda Anti Toros Dağları ve güneyde Akdeniz ile sınırlıdır. Toroslardan tek giriş kapısı Gülek Boğazı’dır. Kilikya sırası ile Hitit, Yunan, Roma, Bizans egemenliği altına girmiştir. Kimi zaman Arapların istilasına uğramış, 11.

yüzyılda Selçukluların, 14. yüzyılda Karamanoğullarının, 16. yüzyılda Osmanlıların egemenliğine girmiştir (Develi, 1990, s. 22). Görüldüğü üzere bölge, tarihte birçok kez el değiştirmiştir.

Bazı araştırmalara göre Kilikya adı Dorfiyenlerin Yunanistan'ı ve adaları istilasına üzerine buraya göçen Akalılar tarafından verilmiştir. Victor Langlois ise, Tarsus Irmağı ile Seyhan Nehri arasındaki bataklık alanda fazlaca manda yetiştirdiğinden ve "Kilik" kelimesinin karşılığı "Manda – Camus" olduğundan dolayı buraya Kilikya denildiğini belirtmiştir ancak en açıklayıcı tanımın Herodot tarafından yapıldığı kabul görmektedir. Orta Asya'dan gelip Suriye sahillerine yerleşen Finikelilerin kahramanlarından Agenor'un oğlu "Cilix" tarafından bölgenin iskân edildiği ve onun namına Kilikya adı verildiğidir (Develi, 1990, s. 22).

Mersin Güney Anadolu'da Toros Dağlarının yayılma alanında yer alan bir bölgedir. Bunun en önemli noktasını, Silifke ilçesinin aşağısında Akdeniz'e dökülen Göksu ırmağı oluşturmaktadır. Türkler Anadolu'nun fethinden yani 12. yüzyıldan beri Göksu Eski Irmağının iki tarafındaki bölgeyi "İçel" olarak adlandırmıştır. İçel adınının, Konya Selçukluları tarafından, buranın, dağlar içinden girilmesi ve geçilmesi güç bir memleket olduğundan dolayı verildiği düşünülmektedir. Selçuklular, bu adla Klasik Yunan – Roma – Bizans yazarlarının "Taşlık Kilikya" dedikleri bölgeyi kastetmiştir (Çıplak, 1968, s. 14).

Türkler bölgenin iç kısmını kapsayan, engebeli taşlık kısımlara ise "Taş – Eli" ismini vermiştir. Bu ismin "Dış – İl"den geldiği de ileri sürülmektedir ama Mustafa Necati Çıplak bu ismin tabiat unsurlarından mütevellit bu bölgeye verildiğini düşünmektedir. Çıplak'a göre Burası Torosların doğu ve batısındaki görünüşünden daha farklı bir yapıya sahiptir. Çıplak, coğrafi unsurları göz önünde bulundurarak bu bölgenin kireçli yüksek bir yayla olduğunu dile getirmiştir (Çıplak, 1968, s. 14).

"Mersin" isminin ise bu yörede çok yetişen beyaz ve siyah renkte meyvesi olan (Myrtus) Murt diye adlandırılan Mersin ağacından geldiği düşünülmektedir. Bir diğer rivayete göre de Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde, Silifke'den Tarsus'a sahil yolu üzerinden giderken Mersinoğlu adı verilen bir köyde konakladığını yazmıştır. Mersinoğlu isminin de o dönemde yaşamış bir Türkmen aşiretine ait olduğu ve Mersin adının buradan geldiği düşünülmektedir. Mersin adında Anadolu'nun çeşitli

bölgelerinde köyler olması da bu ihtimali güçlendirmektedir (Çıplak, 1968, s. 277-278).

Bir efsaneye göre Mersin adı Kıbrıs kralının kızı “Myrna”dan gelmektedir. Tanrıça Afrodit’in lanetine uğrayan Myrna babasına âşık olmuş ve onun yatağına girmiştir. Kral yatağına girenin kızı olduğunu görünce kılıcını çekerek onu öldürmek istemiştir. Ancak Tanrılar kıza acımış ve onu Mersin kıyılarına çıkarmıştır. Bu yüzden Mersin adının bu efsanedeki kızın adından geldiği de söylenmektedir (Develi, 1990, s. 54). Mersin denize kıyısı ve gelişmiş bir limana sahip olan bir şehir olduğu için “myrna” kelimesinin marinanın bir nevi arketipi olduğu düşünülebilir. Efsanenin gerçeklik payı yüksek olmamakla birlikte coğrafyanın insanların düşüncelerine ne kadar etki ettiğini göstermek açısından güzel bir örnektir.

Günümüzde İçel ve Mersin isimleri artık birbirinin yerine kullanılmaktadır ama Osmanlı döneminde bu isimler çok farklı sınırları ifade etmekteydi. Mersin çeşitli nedenlerle farklı alanlarda büyüyünce idari sınırları da tarihsel süreç içerisinde büyümüştür (Bozkurt, 2018, s. 37).

1933 yılında yapılan düzenlemeye kadar “Mersin/Tarsus” ve “İçel” birbirlerinden farklı, aralarında hiçbir hukuksal ve idari bağ olmayan, sadece komşu iki sancak veya vilayet idi. İki ayrı idari birimin birleştirildiği tarihten önceki dönemler için “Mersin”in ve “İçel”in coğrafi alanları birbirinden farklıydı (Bozkurt, 2018, s. 37).

1933 ile 2002 yılları arasında İçel – Mersin birlikteliğinin şekli belirginleşmiştir. 1888 yılına kadar ki Tarsus Sancağı ve bu tarihten sonraki Mersin Sancağı ile İçel Sancağı birleştirilmiş, merkez kazasının Mersin olduğu İçel vilayeti meydana getirilmiştir. Altmış dokuz yıl sonra Mersin, Batı genişlemesine devam ederek Osmanlı dönemindeki İçel Sancağı’nı hâkimiyeti altına almış ve 2002 idarî düzenlemeleri ile Mersin hem tüm ilin adı hem de merkezi durumuna gelmiştir (Bozkurt, 2018, s. 38).

Bölgenin adlandırılışıyla ilgili verilen bu özet bilgiler ışığında Mersin’in geçirmiş olduğu tarihsel süreç başlıklar halinde tasnif edilerek aşağıda aktarılmıştır.

Pitura – Yumuktepe (M.Ö. 5500 – 2000)

Mersin’de Anadolu medeniyetlerinin en eski izleri Yumuktepe kazıları ile ortaya çıkmıştır. 1937 yılından 1940 yılına kadar devam eden kazılar, yörenin neolitik devirden beri yerleşim alanı olduğunu meydana çıkarmıştır. Höyük, Akdeniz ile Toros

silsilesi arasındaki dar bir geçide hâkimdir. Bu kazılardan çıkarılan sonuca göre; Mersin yöresi M.Ö. 5500 yılından itibaren yerleşim alanıdır (Develi, 1990, s. 23-24).

M.Ö. 1200 ve Sonrası

Bu dönem; Kızvatna, Kue, Persler, Selökitler ve Roma hâkimiyeti dönemidir. Bölge, tarihi devre Etilerle girmektedir. Etilerin büyük kralı Hattusil'in bu bölgenin bir prensesi olan Putukhipa ile evlenmesi üzerine Kilikya bölgesi Eti İmparatorluğuna dâhil edilmiştir. Etiler yıkıldıktan sonra bütün Kilikya'ya Kuelilerin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Kue Krallığının Asur eyaleti haline gelmesinden sonra Asur Devleti de yıkılmış ve Kilikya'ya yerli sülaleler, sonra da Persler hâkim olmuştur. M.Ö. 334 yıllarında Anadolu'ya ve oradan Kilikya'ya inen İskender, Pers hâkimiyetine son vermiştir. İskender'in ölümünden sonra bölgeye generallerinden Selefkos Nikator hâkim olmuştur. Selefkosların Mısır istilasına karşı Romalılardan yardım istemesi üzerine bölge Romalıların egemenliğine girmiştir (Develi, 1990, s. 24-25).

Soli – Pompeipolis

Mersin'in 10 km batısında bulunan o günkü adı ile "Soli" şehri tarihte önemli bir yer tutmaktadır. Greklerin "Solei" şeklinde yazdıkları bu şehrin adının güneş anlamına gelen "Sol"dan geldiği düşünülmektedir. Soli'nin Kıbrıs'tan gelen Arjien kolonisi tarafından kurulduğu sanılmaktadır. Burası daha sonraları bir korsan yatağı haline gelmiştir. Akdeniz'de bu korsanlardan dolayı huzurun kalmadığı ifade edilmektedir. Roma M.Ö. 78 yılında komutan Popliesservios idaresinde asker göndermiştir ama başarılı olamamıştır. İkinci defa Mark Antuan idaresinde ordu göndermiştir ama o da başarılı olamamıştır. Bir yıl sonra da Seritikos idaresinde toplam üç defa asker göndermiştir ama bunlardan da bir sonuç alınamamıştır. En sonda Pompe kumandasında gönderilen askerler korsanları mağlup edebilmiştir. Sahildeki kaleleri yıkarak kendi adını verdiği Pompeipolis şehrini inşa ettirmiştir. Caddeye şehrin bir kapısından diğer kapısına kadar iki yüz sütun dikilmiştir. Bu sütunlardan pek azı günümüze ulaşmıştır. Hristiyanlıktan sonra Pompeipolis yukarı Kilikya'ya bağlı bir baş papazlık olmuştur (Develi, 1990, s. 25).

Bizans'tan Osmanlılara

Roma'nın ikiye ayrılmasından sonra, Kilikya bölgesi Doğu Roma İmparatorluğu'nun idaresine geçmiştir. Kilikya'ya ikinci defa hücum eden Muaviye Kilikya'yı zapt etmiştir. Ancak Müslümanların ihtilafa düştükleri bir zamanda

Bizanslılar Kilikya'yı tekrardan almıştır. 675 yılında Kilikya tekrardan Müslümanların eline geçmiştir. Halifelik 718 yılında Emevilerden Abbasilere geçince, saltanat değişikliğinden istifade eden Bizanslılar bölgeye tekrar hâkim olmuştur. 853 yılında Abbasiler bu toprakları geri almış ve Abbasilerin bir eyaleti haline getirmiştir. Selçukluların Kudüs yolunu kapamaları nedeni ile haçlıların küçük Asya'da görünmeleri, Kilikya'daki yönetimin bir süreliğine haçlıların eline geçmesine neden olmuştur. Batı tarihçileri Kilikya'da Ermeni hâkimiyetinden de bahsetmektedir, oysaki Ermeniler dünyanın hiçbir yerinde ciddi bir devlet kuramamıştır. Ermenilerin Anadolu'ya ve Kilikya'ya gelişleri doğudan gelen istila ordularının önüne katılmaları sonucudur. Kilikya'da kurdukları küçük prenslikleri güçlü devletlere haraç vererek sürdürmüştür. Selçukluların taht kavgasına tutuştukları zamanlarda Kilikya'da boy göstermişlerdir. Akabinde ise Toroslara çekilerek tampon görevi görmüşlerdir (Develi, 1990, s. 25-26).

Mersin'in İşgali ve Mücadele Yılları

Osmanlı ile müttefik devletler arasında Mondros ateşkes antlaşması imzalandıktan sonra, "müttefikler, emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda herhangi sevkulceyş noktalarını işgal hakkını haiz olacaktır" maddesine dayanarak, İngilizler tarafından 17 Aralık 1918 tarihinde Mersin işgale başlanmıştır. 20.11.1919 tarihinde İngiliz işgal kuvvetleri Mersin'den çekilmiştir. Yerine işgalci olarak Fransızlar geçmiştir. Fransız işgal komutanlığı 09.01.1919 tarihinde yayınladıkları emirname ile baş administratör olarak Koloner Brenmod'un Adana'ya ve Guvernör olarak Binbaşı Anfre'nin Mersin'e atandığını bildirmiştir (Develi, 1990, s. 27).

Guvernör Anfre'nin önerisi üzerine hayır cemiyetleri kurulmaya başlanmıştır. Kurulmak istenilen "Türk Hayır Cemiyeti" Fransızların Türk adına tahammül edemedikleri için ismi "İslam Hayır Cemiyeti" yapılarak kurulmuştur. Bu cemiyet çatısı altında işgale karşı çıkmak için çalışmalar yapılmıştır (Develi, 1990, s. 28).

İşgal süresince Fransızlar ve yandaşları Rumlar ile Ermeniler bölgede çeşitli olaylar çıkarmıştır. İşgale direnme çalışmaları da bu aşamada devam etmiştir. Halk silahlandırılmış ve esaretten dönen askerlerden yararlanılmıştır (Develi, 1990, s. 28).

Sivas kongresi tarafından seçilen Heyet-i Temsiliye, milli kuvvetlerin ne şekilde kurulacağını belirten gizli bir tamim yapmış ve bu tamim ilgili makamlara ve Müdafai Hukuk Teşkilatına gönderilmiştir. Buna uyularak Mersin Grubu

oluşturulmuştur. Mersin Grubuna Çiftlik Köyü'nde bulunan Sahil Müfrezesi, Bozo Müfrezesi, Emirler Müfrezesi, Hamzabeyli Müfrezesi, Çopurlu Müfrezesi, Efrenk Müfrezesi, Alsancak Müfrezesi, Buluklu Müfrezesi, Makinalı Tüfek Müfrezesi, Suvari Müfrezesi dâhildi (Develi, 1990, s. 29).

Efrenk (Arslanköy) Müfrezesi Yavuz Hüsnü Yıldırım tarafından Efrenk'te oluşturulmuştur. Sonradan ise Araplar Köyü'ne intikal etmiştir. Müfrezeyi Hamdi Ongun, Hilmi Gök, Arap Yahya komuta etmişlerdir. Müfreme daha sonra Mithat Toroğlu bölüğüne katılmıştır (Develi, 1990, s. 29).

Mersin Grup merkezi Elvanlı idi. Mersin Grup Müfrezeleri kahraman bir şekilde düşman kuvvetleriyle savaşmıştır. Mersin Grubunun Fransızlar ile yaptığı ilk savaş "Başnaklar Savaşı"dır. Bu savaşta milli kuvvetler hiç kayıp vermemiştir. İçme Savaşı, Su Bendi Savaşları, Gudubes Savaşı, Emirler Savaşı gibi savaşlar Mersin Grubunun yaptığı diğer önemli savaşlardır. Bütün güney bölgesinde Türkler tarafından kesintisiz sürdürülen Çete Savaşları Fransızları bıktırmıştır. Fransız kamuoyunda da tepkiler oluşmuştur (Develi, 1990, s. 29).

Bu arada Ermeniler Amerika ve İngiltere'yi arkalarına almaya çalışarak "Kilikya Ermeni Krallığı"nı kurmak istemiştir. İngiltere, Amerika ve özellikle de Fransızların Türklere karşı kıskırttığı Ermeniler, İkinci Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük havasına tahammül edemeyenlerin çıkardığı kargaşalar içinde "Küçük Kilikya" hayalleri kurmuştur. Önderlik vazifesi gören Monsenyör Museg isimli bir komiteci ve din adamı, yaptığı konuşmalarla Ermenileri Türklere karşı doldurmuştur. İstanbul'da meydana gelen 31 Mart Olayı'nın ertesi günü 1 Nisan 1909'da Museg'in emri ile Ermeniler ilk ateşi açmışlardır (Develi, 1990, s. 30).

Mersin'in Kurtuluşu

20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Böylece güney cephesi kapanmıştır. Kasım ayı sonlarında Fransız yönetimindeki hükümet daireleri milli hükümet memurlarına teslim edilmeye başlanmıştır. 1 Aralık günü halkın coşkunu tezahüratı ile Gözne'de hükümet binasına Türk bayrağı çekilmiştir. Kasım ayı sonlarında Ermeniler de Mersin'den ayrılmak için göçe başlamıştır. 22 Aralık'ta Franklin Bouillon, beraberinde Albay Mouglin ve Yarbey Sarrou saat 15.15'te trenle Adana'dan Mersin'e hareket ederken müsteşar ve vali vekili Hamid Bey, bölge kumandanı Muhittin Paşa başta olmak üzere Adanalılar, Fransız mümessilini büyük

bir törenle Türk'e yakışır bir şekilde uğurlamıştır. 27 Aralık 1921 günü Tarsus, Türk askerleri tarafından teslim alınmıştır. 3 Ocak 1922 Salı sabahı Bekirde, Yalınayak, Karacailyas'taki birlikler Mersin istasyonuna gelmiştir. Saat 10.30'da Adana Kumandanı Muhittin Paşa'yı, Hamid Bey'i ve mebusları Adana'dan getiren tren Mersin'e gelmiştir. Heyet kurbanlar kesilerek karşılanmıştır. Hükümet binasından Fransız bayrağı indirilmiş ve yerine Türk bayrağı asılmıştır. Akabinde Fransız Askeri Komutanlığı karargâhından Fransız bayrağı indirilerek yerine Türk bayrağı çekilmiştir (Artan, 2001, s. 28 – 29).

Mersin'in kurtuluş bayramı Adana ve Tarsus ile birlikte Çukurova'nın kurtuluş günü olarak 5 Ocak günü kutlanmıştır. Bu tarih Çete Bayramı olarak da kutlama sürecine dahil edilmiştir. Tüm evler bayraklarla ve murt dallarıyla süslenerek kutlanmıştır. Kenan Kayaselçuk adlı bir araştırmacının araştırmaları sayesinde Mersin'in kurtuluş gününün 3 Ocak olduğu belgelerle kanıtlanmıştır (Artan, 2001, s. 30).

2.2. İlgili Araştırmalar

Türkiye'de başta Cemal Arif Alagöz, Mecdi Emiroğlu, Bahaeddin Ögel, Ahmet Necdet Sözer, Necdet Tunçdilek, Bedriye Denker, Mehmet Somuncu ve Hayati Doğanay gibi isimler olmak üzere birçok isim yayla ve yaylacılık üzerine çalışmalarda bulunmuştur. Yayla ve yaylacılık üzerine birçok tez, makale, kitap hazırlanmıştır. Bu bölüm hazırlanırken tez, kitap ve makale bazında hazırlanmış çalışmalar incelenmiş, ayrıca Mecdi Emiroğlu'nun Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık (Emiroğlu, 1977) kitabı ile Harun Tunçel'in Coğrafyanın Yaylacılık Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme (Tunçel, 2015) adlı bildirisinden yararlanılmıştır.

Tezler

Yayla ve yaylacılık konusu disiplinler arası bir araştırma alanıdır. Bu yönüyle pek çok bilim alanı kendi bakış açısına ve kendi yöntemine göre bu alana eğilmiştir. Söz konusu alan halkbiliminin de araştırma sahasına girmektedir. Ancak bu kısımda halkbilimi alanında yapılan ve halkbilimi alanına kaynak teşkil edebilecek çalışmalar tanıtılmıştır. Yayla ile ilgili yapılan diğer tez çalışmalarına da ulaşmak için Nazım Kuruca ve Muhammed Şakar'ın Uluslararası Yaylacılık ve Yayla Kültürü Sempozyumu'nda sundukları Yayla ve Yaylacılık Bibliyografyası, adlı bildiriye

bakılabilir. Bu konuda yapılan çalışmalar “Tezler”, “Kitaplar” ve “Makale ve Bildiriler” başlıkları ile tasnif edilerek inceleme yoluna gidilmiştir.

Doktora Tezleri

Erhan Gürsel Ersoy, Sosyo – Kültürel Değişme Sürecinde Hemşin’de Yaylacılık, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1994.

Araştırmanın amacı, Hemşin yöresindeki yaylacılığı tarım ekonomisi çerçevesinde ele almak ve bu doğrultuda yaylacılık faaliyetlerinde meydana gelen değişimi incelemektir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Önce genel olarak konu, sorun ve kuramsal notlara değinilmiştir. Akabinde yöntem ve tekniklerden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde Çamlıhemşin’in sosyal, coğrafi ve ekonomik açıdan bilgisi verilmiştir. Son bölümde ise elde edilen bulgular dile getirilmiştir. Tez Prof. Dr. Metin Özbek danışmanlığında hazırlanmıştır.

Ali Doğaner, Çukurova Bölgesi Konar – Göçerlerinde Halk Kültürü ve Halk Edebiyatı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana, 2013.

Bu araştırmada, Çukurova bölgesinde geçmişte konar – göçerliği yaşamış olan ve günümüzde hâlâ yaşamakta olan Yörükler incelenmiştir. Bu çalışmayla tükenmekte olan bir kültürü tespit etmek, tükenen bu kültürün aynı zamanda değişim ve dönüşümünü ortaya koyabilmek ve Çukurova konar – göçerlerindeki halk edebiyatı ürünlerini kayıt altına alabilmek hedeflenmiştir.

Mehmet Özdemir, Giresun Yayla Şenlikleri, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2017.

Tez, geleneksel Giresun yayla şenliklerinin halkbilimsel açıdan incelenmesi üzerine kurulmuştur. Dört kısımdan teşekkül etmiş bir tezdır. İlk bölümde tezin temelini oluşturan kavramlar açıklanmıştır. İkinci başlık altında Giresun yayla şenliklerinin tarihine değinilmiştir. Üçüncü bölümde Giresun yayla şenlikleri halkbilimsel açıdan ele alınıp incelenmiştir. Son bölümde ise Giresun yayla şenlikleri tarihsel, kültürel, ekonomik, siyasal, toplumsal ve sosyo – psikolojik işlevleri açısından kaleme alınmıştır. Akabinde sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Prof. Dr. Nebi Özdemir danışmanlığında hazırlanmıştır.

Yüksek Lisans Tezleri

Mehmet Ali Öztürk, Karagöl Dağında Yaylacılık (Ordu – Giresun), İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991.

Doğu Karadeniz dağ sıraları üzerindeki Karagöl Dağı'nda yer alan yaylalar ve yaylacılık faaliyetinin incelendiği tezde yayla yerleşmelerinin dağılışı, ekonomik faaliyetler ve yaylacılıkla ilgili sorunlar ele alınmıştır. Prof. Dr. Selami Gözenç danışmanlığında hazırlanmıştır.

Mehmet Gürbüz, Göksun'da Yaylacılık (Kar Yaylacılığı), On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 1994.

Göksun'un kuzeybatısındaki kar yaylacılığının nedenleri ve incelenen bölgedeki yaylacılık faaliyetleri, tezin konusunu teşkil etmektedir. Aynı zamanda yaylacılığın sosyal ve kültürel sorunları üzerinde durulmuştur. Prof. Dr. Cevdet Yılmaz tez danışmanıdır.

Muammer Şimşek, Soğanlı Dağında Yaylacılık (Trabzon – Bayburt), İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.

Tez, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde incelenen bölgenin konumu, fizikî özellikleri ele alınmıştır. İkinci bölümde yayla ile ilgili beşerî özelliklere değinilmiştir. Üçüncü bölümde ekonomik faaliyetler, dördüncü bölümde ise yayla ile ilgili sorunlar ve öneriler üzerinde durulmuştur. Araştırmanın genel konusu ise Doğu Karadeniz üzerindeki Soğanlı Dağında yer alan yaylalar ve yaylacılık faaliyetleridir. Prof. Dr. Ümit Sergün danışmanlığında hazırlanmıştır.

Dilek Yalçın, Gölköy'de Yaylacılık Faaliyetleri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.

Beş bölümden meydana gelen tezin birinci bölümünde konuya, tezin kapsam alanı ile ilgili bilgi verilerek ve akabinde tezin bölümleri tanıtılarak giriş yapılmıştır. İkinci kısımda yaylaların beşerî özelliklerinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölüm ekonomik faaliyetlerin ele alındığı bir kısımdır. Dördüncü başlıkta yayla ve yaylacılıkla ilgili sorunlara değinilmiştir. Son bölümde ise sonuç başlığı altında ele

alınmak istenen konu özetlenmiş ve önerilerde bulunulmuştur. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Ümit Sergün danışmanlığında hazırlanmıştır.

Şafak Gülay, Türkiye'nin Turizm ve Tanıtımında Çamlıhemşin, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.

Tez, "Çamlıhemşin'e Genel Bakış" ve "Çamlıhemşin'e Turizm Açısından Bakış" olmak üzere iki ana başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar da "Çamlıhemşin'in Coğrafi Özellikleri", "Tarihi Açısından Çamlıhemşin'e Bakış", "Çamlıhemşin'de Sosyo – Ekonomik Yaşam", "Çamlıhemşin'de Eğitim ve Ekonomik Durum" "Turizm ve Tanıtım", "Turistik Bir Değer Olarak Çamlıhemşin", "Yöre Turizminin Başlıca Sorunları ve Çözüm Önerileri" olmak üzere alt başlıklardan oluşmaktadır. Bu tezde Çamlıhemşin kültürel, ekonomik ve birçok açıdan ele alınmıştır. Tezin yazarı Çamlıhemşin'i halkla ilişkiler tanıtımı bağlamında incelemiştir. Prof. Dr. Simten Gündeş Öngören danışmanlığında kaleme alınmıştır.

Mustafa Ertürk, İskilip'te Yaylacılığın Sosyal ve Ekonomik Hayata Etkileri, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1995.

Tez, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm İskilip yöresi yaylacılığının doğal ve beşerî faktörler açısından incelendiği bir bölümdür. İkinci bölümde genel olarak İskilip yöresi yaylacılığına değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise bu yöredeki yaylacılığın başlıca sorunları konu olarak işlenmiştir. Tezin genel konusu ise İskilip çevresinde önemini giderek kaybeden yaylacılığın önemini kaybetme nedenidir. Çalışmanın temeli coğrafya disiplini üzerine kurulmuş olsa da çalışmanın amacı nedeniyle sosyal boyutlar da ele alınmıştır. Prof. Dr. Hayati Doğanay danışmanlığında hazırlanmıştır.

Olgun Köse, Trabzon'da Yaylacılık ve Yayla Hayatı, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2001.

Tez, altı başlıktan meydana gelmektedir. Bu başlıklar "Giriş, Araştırma Sahasının Tanıtılması, Trabzon'da Yaylacılık ve Yayla Hayatı, Yöredeki Yaylalardan Fotoğraflar, Sonuç ve Öneriler, Kaynakça ve Özgeçmiş" isimlerini taşımaktadır. Tezin

amacı yöredeki yaylacılık ve yayla kültürünü tespit edip, bu kültürü çeşitli açılardan incelemektir. Prof. Dr. Türker Eroğlu danışmanlığında hazırlanmış bir tezdır.

Ahmet Baştan, Türk Göçebeliği ve Trabzon Yaylacılığı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

Tez, altı başlık altında toplanmıştır. İlk başlığın konusu “Kültür”, “Sosyal Yapı”, “Göç, Göçebelik ve Yarı Göçebelik” kavramları hakkında bilgi vermektir. İkinci bölümde genel olarak Türk göçebe yaşamına değinilmiştir. Üçüncü Bölümde Trabzon’un tarihine ayna tutulmuştur. Dördüncü bölümde Trabzon yaylacılığından bahsedilmiştir. Beşince bölümde ise yaylacılıkta meydana gelen değişimler aktarılmıştır. Son başlıkta ise Trabzon’daki günümüz yaylacılığının sosyo – ekonomik durumu dile getirilmiştir. Tez, Trabzon yaylacılık kültürü ve bu kültürde meydana gelen değişimleri çeşitli açılardan ortaya koymaktadır. Prof. Dr. Mustafa E. Erkal danışmanlığında kaleme alınmıştır.

Rabia Gökçen Şimşek, Barçın Yaylası (Başyayla – Sarıveliler – Ermenek) Folkloru, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

Tez, Barçın yaylasının kültürel unsurlarını halkbilimsel açıdan incelemek amacıyla yazılmıştır. Tez “Halk Anlatmaları, Anonim Halk Şiirleri, Kalıplaşmış İfadeler, Geçiş Dönemleri, Halk Hekimliği, Halk Meteorolojisi, Halk Takvimi, İnanışlar, Mahalli Kelimeler, Çağrımalar ve Hitaplar, Lakaplar, Köy Seyirlik Oyunlar, Çocuk Oyunları, Barçın Yaylası’nda Karacaoğlan, Sarı Ozan’ın Dilinden Barçın Yaylası” başlıklarından oluşmaktadır. Prof. Dr. Sinan Gönen danışmanlığında hazırlanmıştır.

Çiğdem Demir Tonguç, Keremali – Elmacık Dağı’nda Yaylacılık Faaliyeti ve Yayla Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2009.

Çalışmanın amacı, Yaylacılık faaliyetlerinin tarihsel süreci ve ekonomik kaynaklardır. Ülkemizde turizm açısından doğaya ve kültürel faaliyetlere verilen önemin artması bu tezin konusunu potansiyel oluşturabilecek noktalara çevirmiştir. Dört bölümden oluşmuş bir tezdır. İlk kısımda yayla ve yaylacılık faaliyetlerinden bahsedilmiştir. İkinci başlıkta incelenen bölgedeki yaylacılık faaliyetinin doğal ve beşerî faktörlerle ilişkisi incelenmiştir. Üçüncü bölümde incelenen bölgedeki

yaylacılık faaliyeti üzerinde durulmuştur. Son olarak ise yaylacılık faaliyetlerinden turizm odaklı faydalanma şekilleri dile getirilmiştir. Prof. Dr. Meryem Hayır danışmanlığında kaleme alınmıştır.

Özcan Kayalı, 8. – 11. Yüzyıllar Arasında Göçebe Türklerin Yaylak ve Kışlak Hayatı, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

Araştırmadan maksat göçebe Türklerin yaylak ve kışlak hayatına ışık tutmaktır. Tezde ilk bölümde göçebe yaşam üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde göçebe Türklerin yaylak ve kışlak hayatı anlatılmıştır. Son bölümde ise göçebe Türklerin kültür hayatına değinilmiştir. Tez danışmanı Prof. Dr. Said Polat'tır.

Zeliha Oral, Geleneksel Yaylacılıktan Yayla Turizmine: Ordu – Çambaşı Yaylası Örneğinde Halkbilimsel Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Yaylacılığın, geleneksel yaylacılıktan turizm yaylacılığı yönündeki değişimini halkbilimsel çerçevede ele alan tez “Kavramsal Çerçeve, Geleneksel Yaylacılık, Değerlendirme ve Öneriler” adını taşıyan üç bölümden oluşmaktadır. Tezde ele alınan konu söz konusu yaylanın geleneksel yaylacılıktan turizm yaylacılığına geçiş aşamasıdır. Bu süreçte iki yaylacılık anlayışı arasında nasıl bir değişim ve dönüşüm olduğuna vurgu yapılmıştır. Tez Prof. Dr. Muhtar Kutlu danışmanlığında yazılmıştır.

Ayşe Durdu, Giresun'da Yayla Kültürü ve Geleneksel Yayla Evleri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.

Tezde, Giresun'daki yayla kültürü Alucra ve Yağlıdere örnekleri üzerinden incelenmiştir. Yayla kültürü incelenirken geleneksel yayla evleri de tanıtılmıştır. Tez dört kısımdan meydana gelmektedir. Birinci bölümde konunun tanımı yapılmış ve sınırları çizilmiş, ardından Giresun tarihine ve coğrafyasına değinilmiş ve son olarak Giresun yaylacılığı ile ilgili kaynaklar belirtildikten sonra kullanılan yöntem açıklanarak bölüm sonlandırılmıştır. İkinci bölümde Giresun'da yayla kültürü incelenmiştir. Üçüncü kısımda geleneksel yayla evlerine değinilirken son kısımda ise değerlendirme yapılmıştır. Prof. Dr. Haşim Karpuz danışmanlığında hazırlanmıştır.

Hikmet Haberal, Yaylacılık Kültürünün Yayla Turizmi İçindeki Önemi: Rize Yaylaları Örneği, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Araştırmadan hedeflenen yaylacılık kültürünün yayla turizmi içindeki önemini saptamak ve yayla kültürü unsurlarının yayla turizmini nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Tez beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş mahiyetindedir. İkinci kısımda tezin çerçevesini oluşturan kavramlar anlatılmaktadır. Üçüncü başlık araştırmanın yöntem ve tekniklerini içermektedir. Dördüncü bölümde bulgulara değinilirken son kısımda ise sonuç başlığı altında çalışmanın amacı özetlenmiş ve öneriler sunulmuştur. Tez danışmanı Prof. Dr. İrfan Yazıcıoğlu'dur.

Arda Bay, Uludağ Yöresinde (Bursa) Alternatif Turizm Türü Olarak Yayla Turizmi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2014.

Tezin konusu Uludağ yöresindeki yaylaların belirlenen örnek yaylalar üzerinden turizm potansiyelinin araştırılmasıdır. Tezde öncelikle yaylacılığın tarihine değinilmiştir. Ardından Uludağ yöresi yaylalarının coğrafi özellikleri ele alınmıştır. Son olarak ise araştırmadan elde edilen bulgulara vurgu yapılmıştır. Prof. Dr. Vedat Çalışkan danışmanlığında hazırlanmıştır.

Mustafa Egemen Köseoğlu, Çamlıhemşin Yöresinde Sosyo – Kültürel Değişim Bağlamında Yayla Göçü, Yayla Şenlikleri, Düğün ve Horon, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

Araştırmanın amacı, modern kültürün yayla kültürü ve geleneksel halk kültürü üzerinde meydana getirmiş olduğu değişimi saptayarak değişimin sebep ve sonuçlarına değinmektir. Tez yedi başlık altında oluşturulmuştur. Bu başlıklar; "Giriş, Çamlıhemşin Yöresi ile İlgili Bilgiler, Kültür, Değişim, Çamlıhemşin'de Sosyo – Kültürel Değişim, Yayla Göçü, Yayla Şenlikleri, Düğün ve Horon, Sonuç"tur. Tez danışmanı Prof. Dr. Serpil Murtezaoğlu'dur.

Yücel Yonca, Kadirli'de Yaylacılık Faaliyetleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye, 2014.

Tez, altı başlık altında oluşmuştur. Bu başlıklarda genel olarak yaylaların fizikî, coğrafi özelliklerine değinilip yaylalar ve yaylacılıkla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Prof. Dr. Mehmet Tıraş danışmanlığında hazırlanan bir tezdır.

Necdet Yetim, Beritan Aşireti'nin Konar – Göçer Yaylacılık Faaliyetleri, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 2016.

Tez, dört ana başlıktan ve bu başlıklar altında incelenmiş konulardan oluşmaktadır. Tezin ana başlıkları şu şekildedir: “Araştırma Alanı ve temel Kavramlar, Beritan Aşireti'nin Yaşam Alanları ve Coğrafi Özellikleri, Beritan Aşireti'nin Yaşam Koşulları, Beritan Aşireti'nin Yapısı ve Sorunları” şeklinde sıralayabiliriz. Tez danışmanı Prof. Dr. Tuncer Demir'dir.

Kitaplar

Cemal Arif Alagöz, Anadolu'da Yaylacılık, Ankara 1938.

Kitapta yayla ülkesi konumundaki ülkelerde yapılan yaylacılıkla Türkiye'deki yaylacılığa değinilmiş ve yaylacılığın türevlerinden bahsedilmiştir.

Wolf – Dieter Hütteroth, Bergnomaden und Yaylabauern im Mittleren Kurdischen Taurus, Marburg 1959.

Sedanter yerleşme ile zıtlık oluşturan, Yakın ve Orta Doğu ülkelerinin ekonomik faaliyetlerinin büyük bir kısmını oluşturan göçebelik ve onun türevleri detaylı bir şekilde bu eserde incelenmiştir. Hütteroth Güneydoğu Toroslarda sadece Kürt aşiretlerin yaşamış olduğunu düşünerek eserine bu doğrultuda bir isim vermiştir. Bu isimlendirmenin doğru bir isimlendirme olmadığı düşünülmektedir.

Necdet Tunçdilek, Türkiye İskan Coğrafyası Kır İskanı (Köy – Altı İskan Şekilleri), İstanbul 1967.

Kitapta daha ziyade kır bölgelerindeki mesken şekillerine değinildikten sonra yayla, oba, dam gibi kavramlar ele alınıp incelenmiştir.

Ahmet Necdet Sözer, Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylacılık, Ankara 1972.

Sözer, kitabında bölgenin fiziki ve beşeri coğrafyası ile ilgili bilgi verildikten sonra hayvancılık ve yaylacılığa temas edilmiştir.

Ali Rıza Yalman, Cenup'ta Türkmen Oymakları, Ankara 1977.

Eserin birinci kısmında güney illerdeki oymakların teşkilatını, ikinci kısımda mevcut Türkmenlerin içinde gelenek ve âdetlerini saklayabilen Elbeylilerin özellikleri, üçüncü kısımda ise Elbeyliler de dâhil olmak üzere bütün Türkmenlerin âdet, gelenek, hikâye ve türkü gibi unsurlar ele alınmıştır. Eser, Ali Rıza Yalman'ın Gaziantep'te üç sene bulunduktan sonra Türkmenler üzerinde yaptığı tetkikler ve etnografik bilgilerden oluşmaktadır.

Mecdi Emiroğlu, Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık, Ankara 1977.

Kitapta yayla ve yaylacılıkla ilgili temel kavramlara değinilmiştir. Akabinde inceleme bölgesinin coğrafi özelliği ve inceleme bölgesindeki yaylacılık ele alınmıştır.

Bahaeddin Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş 1, Ankara 1978.

Kitapta Türk tarihinin en başından bu yana yayla ve kışlak hayatı, köy ve şehir hayatı, Türklerde yollar ve ulaştırma, Türklerde yön ve seyahat gibi başlıklar ele alınarak detaylı bir incelemesi yapılmıştır.

Cemal Arif Alagöz, Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları, Ankara 1993.

Kitapta yayla ve yaylacılıkla ilgili genel bilgiler verildikten sonra Türkiye'nin bölgelerindeki yaylacılık faaliyetlerinin nasıl olduğu üzerinde durulmuştur.

Mehmet Somuncu, Aladağlar Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma, Ankara 2005.

Orta Torosların bir bölümünü oluşturan ve üç ilin sınırları içinde yer alan Aladağlar, yayla sayısı ve yaylaların yükseltisi bakımından dikkate değer özelliklere sahip olduğu için kitabın araştırma sahası olarak tercih edilmiştir. Ayrıca, bu yaylalarda hayvancılıktan sayfiyeye uzanan bir dizi insan faaliyetinin gerçekleşmesi ve bu faaliyetlere on binlerce insanın katılması, dağlık alanı coğrafi bakımdan önemli kılmaktadır. Öte yandan, ülkemizde giderek kaybolmaya yüz tutmuş olan göçebe hayatının, güneydeki Çukurova ile buranın kuzeyindeki Aladağlar arasında halen varlığını koruması, bu önemi arttırmaktadır. Aladağlarda sözü edilen hayvancılıktan sayfiyeye değişim ve bir yandan da halen önemini korumaya devam eden göçebe yaşam kitabın ana temasını oluşturmaktadır.

Mehmet Somuncu, Nilay Çabuk Kaya, Nevin Akpınar, Ekrem Kurum, Tanyel Özelçi Eceral, Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarında Çevresel Değişim, Ankara 2012.

Geçmişte arazi kullanımı ve işlevleri, yerel nüfusun ekonomik ve sosyo – kültürel yaşantısına göre biçimlenen Doğu Karadeniz bölgesi yaylaları, günümüzde kentleşme süreci, rekreasyon ve turizm faaliyetleri gibi artan orandaki dışsal faktörler tarafından şekillenmektedir. Dolayısıyla yaylaların çoğunda arazi kullanım biçimi ve yaylaların işlevleri eski yıllara göre büyük oranda ve hızla değişmeye başlamıştır. Bu hızlı değişimin doğal/çevresel, sosyo – kültürel ve ekonomik olumsuzluklarını en aza indirmek ve yaylaların sahip olduğu potansiyelden sürdürülebilir gelişme çerçevesinde yararlanabilmek için bir strateji ve planlama perspektifi geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yaylalarda, arazi kullanımında ve yayla işlevlerinde meydana gelen değişim ve bu değişimin sonuçları, geniş bir alanda ve disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Hayati Doğanay – Fatih Orhan, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Ankara 2016.

Kitapta beşeri coğrafya ile ilgili genel bir bilgi verildikten sonra Türkiye'nin coğrafi konumu ve sınırları, Türkiye nüfus coğrafyası, Türkiye kır yerleşmeleri, Türkiye şehir coğrafyası gibi başlıklar kaleme alınmıştır.

Makale ve Bildiriler

Makaleler

Türkiye'de geçmişten günümüze yayla ile ilgili birçok bildiri metni ve makale kaleme alınmıştır. Farklı disiplinlerin yayla ve yaylacılığı ele alması bu alanda pek çok makalenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Genel bir açıklama ile yapılan yayınlar ile ilgili özet bilgi verilecek olursa 1930 ile 1990 arası yayın sayısı pek fazla değildir. Ancak 1990'dan sonra yapılan çalışmalar büyük bir hız kazanmıştır. Bu kısımda, tezde özellikle yararlanılan ve incelenen makale ve bildirilere yer verilmiştir.

Ali Tanoğlu, İskân Coğrafyası: Esas Fikirler, Problemler ve Metod, Türkiyat Mecmuası, 1954, Cilt 11, Sayı 0, 1-32.

Bu çalışmada, insanların mesken olarak kullandıkları yerleşim yerleriyle ilgili kavramlar açıklamıştır.

Bedriye Denker, Güneydoğu Toroslarda Göçebelik (Dr. Wolf – Dieter Hütteroth'a Göre), Türk Coğrafya Dergisi, 1960, Sayı 20, 136-142.

Çalışmada, Wolf – Dieter Hütteroth’un “Bergnomaden und Yaylabauern im Mittleren Kurdischen Taurus” adlı eseri incelenmiştir.

Necdet Tunçdilek, Türkiye’de Kır Yerleşmesinin Gelişimi ve Evrimi, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, 1980, Sayı 23, 1-26.

Bu çalışmada; Türkiye’de köyün nasıl oluştuğu, ne gibi aşamalardan geçtiği ve günümüze ne şekilde geldiği ana hatlarıyla incelenmiştir. Ayrıca kır mülkiyetine ve kırın gelişim evresine de değinilmiştir.

Marcel Bazın, Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Dergisi 3, 1994, 323-350.

Orta Toroslarda yaşayan Sarıkeçili aşiretinin yaşam tarzına değinilmiştir.

Talip Yücel, Türkiye’nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler, Türk Kültür Araştırmaları, 1995, Sayı 2, 447-469.

Çalışmada; Kır yerleşmelerinin önde gelen özellikleri, Anadolu’ya hangi yolla girdiği ve Anadolu’da ne zaman görülmeye başlandığı ve bu yerleşmelerin tanımı sunulmuştur.

Ertuğrul Görcelioğlu, Dağlık Arazi Kullanımında Yayla ve Ormanlar. Orman Fakültesi Dergisi, 1997, Cilt 47, Sayı 1 – 2 – 3 – 4, 30-38.

Çalışmada, sosyoekonomik değişim sürecinde en büyük saldırıya uğrayan dağlık arazi doğal kaynaklarının başında yaylaların geldiği ifade edilmiştir. Çeşitli bakımlardan büyük önem taşıyan, tüm dağlık ülkelerde özel bir kullanma, koruma ve geliştirme planlamasına konu olan yaylaların ülkemizde hızla doğal özelliklerini yitirmekte, ikinci konut ya da sürekli yerleşim alanlarına dönüşmekte olduğu dile getirilmiştir. Bu başıboş gidişin önlenmesi için 4342 sayılı Mera Kanunundaki eksiklik ve hataların giderilmesi ve ormanlar dışındaki dağlık arazinin kullanımının da bilimsel esaslara bağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Cahit Gelekeçi, Türk Kültüründe Oğuz – Türkmen – Yörük Kavramları, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2004, Sayı 1, 9-18.

Çalışmada, kısaca etnik grup tanımlamasına ve Türk kültüründe Oğuz – Türkmen – Yörük kavramlarına değinilmiştir.

Eren Yürüdür, Yakın Mesafeli Yaylacılık Faaliyetlerine Bir Örnek: Yaylacık Dağı (Tokat)'nda Yaylacılık, Doğu Coğrafya Dergisi, 2006, Cilt 11, Sayı 16, 247-272.

Bu makalenin amacı, Tokat il sınırları içerisinde bulunan Yaylacık dağındaki yaylacılığın tarihsel gelişimini, ekonomik ve kültürel boyutlarını ortaya koyarak; yaylacılık ve yayla yerleşmeleriyle ilgili sorunlara çözüm önerileri sunmaktır. Söz konusu alandaki yaylacılık faaliyetlerinde zaman içerisinde önemli azalma gerçekleşmiş olmasına karşın, yayla yerleşmelerinin genel olarak daimi yerleşmelere çok yakın olması köy – yayla etkileşimini arttırarak kısmen kendine özgü bir yapı kazanmasına yol açmıştır. Çalışmada mevcut bu özgünlüğün yanı sıra, bu yayla yerleşmelerinin halen devam eden önemli sorunları üzerinde de durulmuştur.

Salih Özcamca, Türklerin Göçebeliği Hakkında Birkaç Not, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 2007, Sayı 7, 177-184.

"Göçebelik" ve karşıtı konumundaki "yerleşiklik" kavramları - temelde okuma yazma bilenle bilmeyen, diğer bir ifadeyle "şifahi" ve "kitabi" olan - incelenirken, her iki yaşam tarzının da medeni veya medeni olmayan vasıflandırmalarla tanımlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu kısa yazıda, böyle bir yanılgıya sebep olan unsurlardan birkaçına değinmek amaçlamıştır.

Erman Artun, Çukurova Konar – Göçer Türkmenlerinin Halk Kültürlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri, Halk kültürü Araştırmaları İçinde, İstanbul: Kitabevi Yayınları 2008, 351-380.

İslâmiyet öncesi inanç sistemlerine ait inançların Anadolu'ya taşınmasına, Anadolu inançlarıyla kültürleşme sonucunda yeniden yapılanmasına, bu inançların İslâmiyet'e sızarak inanç ve pratiklerle Anadolu'da yaşadığına değinilmiştir. Çukurova Türkmenlerinin geçiş dönemleri, halkbilgisi, bayramları, törenleri, kutlamaları, inançları vd. halk kültürü ürünleri örneklerinden yola çıkarak eski Türk inançlarının izleri aranmıştır.

Ersin Kaya Sandal, Çukurova'nın Kuzeyinde Sayfiye Yaylacılığı: Analitik Bir yaklaşım, DOA Dergisi, Kahramanmaraş 2008, Cilt 14, Sayı 1, 89-118.

Bu araştırmada, Çukurova'nın kuzeyindeki sayfiye amaçlı yayla yerleşmeleri analitik bir yaklaşımla incelenmiştir. Araştırma alanında yapılan arazi çalışması ve anketlerden elde edilen bilgilerle sayfiye yaylacılığını ortaya çıkaran nedenler

belirlenmiştir. Son olarak da yoğun rekreasyon faaliyetleri sonucu sayfiye yaylalarında ortaya çıkan çeşitli problemlere değinilmiş ve uygun çözüm önerileri getirilmiştir.

Anıl Yılmaz, Cahit Telci, Türk Kültür Terminolojisinde Göç Kavramı Üzerine, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 2010, Cilt 7, Sayı 2, 14-33.

Çalışma, daha önce kullanılan göçebe, göçer ve göçmen kavramlarını yorumlamaktan ziyade toplumun yaşam şeklini açıklayan “göç” kelimesinden türetilmiş kavramların açıklanması ve farklı üç tipteki yaşam tarzını açıklarken kullanılması gereken kavramlara bir öneri getirmek açısından kaleme alınmıştır.

Şeyda Büyükcan Sayılır, Göçebelik, Konar – Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar – Göçerlerin Farklılaşması, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 2012, Cilt 12, Sayı 1, 563-580.

Bu çalışmada, Anadolu coğrafyasının, konar-göçer gruplar üzerindeki etkileri ile bu grupların inanç ve kültürel değerlerinin aynışması/farklılaşmasına yaptığı etkiler üzerinde durularak, bu aynışma/farklılaşmanın neden, nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği tartışılmaya çalışılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili olarak akademisyenler arasında yaşanan kavram kargaşasına da bu çalışmanın içinde yer verilmiştir.

Hayati Doğanay, Ogün Coşkun, Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları, Doğu Coğrafya Dergisi, 2013, Cilt 18, Sayı 30, 1-27.

Türkiye yaylacılığı bir bütün olarak ele alınmış; yayla ve yaylacılık terimleri kavramsal bir çerçeve içinde değerlendirilerek, Türkiye yaylalarının coğrafi dağılışı, yaylacılık faaliyetlerinin sosyo-ekonomik sonuçları ve mesken türlerinin irdelenmesi ile söz konusu değişim süreci ayrıntılı bir biçimde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Cemali Sarı, Batı Toroslarda Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla Şenlikleri, Marmara Coğrafya Dergisi, 2013, Sayı 27, 242-261.

Bu çalışmanın temel amacı, Batı Toroslarda yaylaların fonksiyonel değişimi ve yayla şenliklerinin bu sürece katkılarını örnekleri ile incelemektir.

Şeyda Büyükcan Sayılır, Türkiye’de Konar Göçerlerin Sosyo – Tarihsel Yapıları, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2013, Cilt 2, Sayı 19, 23-38.

Anadolu’nun coğrafi yapısına göre ekonomik ve kültürel hayatları şekillenen konar göçerler, etnik kökenden ziyade buldukları coğrafyaya göre “Yörük” veya

“Türkmen” isimleriyle anılmışlardır. Bu coğrafi yapının gereği olarak da konargöçerlerin tercih ettikleri birçok farklı iktisadi faaliyetin doğurduğu kültürel farklılıklar oluşmuştur. Diğer yandan Yavuz Sultan Selim dönemindeki Safevi propagandasının etkisiyle Anadolu’da, halkın bir kısmı, Alevi (Kızılbaş) kimliği kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda dinî bakımdan da farklılaşan Anadolu insanı tek tek bu farklılıklara rağmen kültürel olarak ve gündelik yaşam tarzları (yerleşik-konar göçer) bakımından derin bir ayrışma yaşamamıştır. Osmanlı Devleti tarafından konar göçerlere uygulanan iskân politikaları sonucu veya bu grupların kendiliğinden yerleşik hayata geçmeleri sebebiyle Türkmen grupların gündelik hayatları önemli ölçüde değişmiştir. Göç güzergâhlarında veya zorla iskân edildikleri bölgelerde karşılaşp karıştıkları gruplarla da etkileşim içinde bulunan konar göçerler arasında bazen kimlik kargaşası veyahut kendisini tanımlama biçimlerinde değişiklikler yaşanmıştır. Çalışma bu bağlamda hazırlanmış olup, göçerler tarihsel süreç içerisinde ele alınmıştır.

Mehmet Yazıcı, Modern Göçerlik, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2016, Cilt 15, Sayı 56, 235-252.

Çalışmada, göçerlik faaliyetinin gelenekselden modernizme geçişte yaşadığı değişimin sonucunda ortaya çıkan modern göçerlik, sosyolojik bir bakışla ele alınmaktadır.

Barış Taş, Lisansüstü Tezlerde Türkiye’nin Kırsal Yerleşmeleri, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2019, Cilt 17, Sayı 34, 695-725.

Bu çalışmada, Türkiye’de kırsal yerleşmeleri konu alan yüksek lisans ve doktora tezleri disiplin, tür ve konu açısından analiz edilmiş ve sonuçlar görselleştirilmeye çalışılmıştır.

Cevdet Yılmaz, Türkiye Kırsal Yerleşme Coğrafyası Literatürü, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2019, Cilt 17, Sayı 34, 519-560.

Bu araştırmada, öncelikle ülkemiz üniversitelerinde görev yapan coğrafyacılardan yaptıkları ve yayınladıkları Türkiye’de kırsal yerleşmeler ile bunları oluşturan meskenleri konu alan çalışmalar ele alınmıştır. Kısmen konu ile ilgili diğer bilim dallarından yapılan çalışmalar ile başka alanlara mensup bilim insanlarının coğrafya dergilerinde yayınlanan çalışmalarına da yer verilmiştir.

Bildiriler

Hilmi Dulkadir, Sarıkeçililer, II. Uluslararası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, 1991, 20-23.

Anadolu'ya göç etmeden önce Türkler Orta Asya'da çoğunlukla bozkırlarda hayvancılıkla uğraşır, kısmen de şehirlerde otururlardı. XI. yüzyılda Anadolu kapıları Türklere açılınca göçebe kesim, yani geçimi hayvancılığa bağlı unsur, Anadolu'da ya dağlık bölgelere ya da dağla sahilin kesiştiği çizgilere yerleşmiştir. Bu tercihte etki eden faktör, hayvancılık için gerekli olan yayla – sahil iklimidir. Nitekim XIII. yüzyılda Moğol önünden kaçan Türk unsurlarda da aynı tercih görülmektedir. Ve Anadolu'ya geldiğinden bu yana yani yaklaşık VII. yüzyıldan beri halâ bu hayatı Toroslar'da devam ettiren oymaklar vardır. Sarıkeçili aşireti de bu oymaklardan biridir. Çalışmada, bu anlam Sarıkeçili aşireti ele alınmıştır.

Muhtar Kutlu, Yaşayan Bir Alt – Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Bildirileri, 1992, Cilt 1, 59-73.

Toplumların kültürleri içinde yer alan birçok alt – kültür vardır. Anadolu'daki göçer kültür de bu alt – kültürlerden biridir. Kutlu, çalışmasında Anadolu'daki bu göçer kültürü ele almıştır.

İsmail Ege, Arazi Kullanım Açısından Bolkar Dağları'nın Doğu Kesiminde Yaylacılık, TÜCAUM V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 2008, s. 81-90.

Yoğun olarak hayvancılık amaçlı yaylacıların kullandığı dağlık alanlarda arazi kullanım olarak hayvan otlatmaya dayanmaktadır. Çalışmanın amacı, nihayetinde araziden daha fazla fayda sağlamak amacıyla yaylak alanlarının kapasitesinin üzerinde kullanılmasının önemli bir sorun meydana getirmesidir. Aşırı otlatma sayesinde bazı bitkilerin neslinin yok olamaya yüz tutması ve hayvanlar tarafından tüketilemeyen “Geven” gibi dikensi bitkilerin çoğalması ele alınan problemler arasındadır.

Mehmet Somuncu, Kırsal ve Kentsel Alanlardaki Sosyo – Ekonomik Değişime Bağlı Olarak Türkiye Yaylalarının Fonksiyonlarındaki Farklılaşma, ICANAS Kongresi Bildiriler Kitabı, 2011, 811-830.

Bu makalenin amacı, Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze kadar geçen dönemde, Türkiye'deki sosyo-ekonomik değişimin yaylacılık faaliyetlerine olan yansımaları ve bu bağlamda yaylaların fonksiyonunda ne gibi farklılıkların meydana geldiğinin irdelenmesidir. Yazının kapsamı çerçevesinde Türkiye'deki bütün yaylaları ele alıp değerlendirme olanağı bulunmamıştır. Ancak yaylaların fonksiyonlarındaki

değişmenin yaygın olarak yaşandığı iki farklı coğrafi bölgeden, yani Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinden örnekler verilmiştir.

Harun Tunçel, Coğrafyanın Yaylacılık Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme, Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu, 2014, 5-26.

Bu çalışmada coğrafyanın göçebe hayvancılık ve yaylacılığı ele alan yayınları, konuyu sorgulamak, öneriler getirmek amacıyla incelenmiş ve sonuna da konu bibliyografyası eklenmiştir.

Nazım Kuruca, Muhammed Şakar, Yayla ve Yaylacılık Bibliyografyası, Uluslararası Yaylacılık ve Yayla Kültürü Sempozyumu, 2019, 144-159.

Ülkemizde değişik alanlarda bibliyografya çalışmaları yapılmıştır. Yayla ve yaylacılık konusunda da birçok bilimsel çalışma mevcuttur. Bu çalışmada yayla ve yaylacılık konusunda doktora ve yüksek lisans çalışmalarına yer verilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre 28 adet doktora ve 115 adet yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

Mersin Yaylacılığı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Derlemeye çıkmadan önce yapılan literatür çalışmaları sonucunda, Mersin yaylacılığı ile ilgili çalışmaların yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Sınırlı sayıdaki bu çalışmalar yaylacılık literatürü adına büyük önem teşkil etmektedir.

Süleyman Ünüvar, Mut ve Çevresinde Yaylacılık, İçel Kültürü Dergisi, 1987, Sayı 3, 3-6.

Bu çalışmada, Mut ve çevresindeki yaylacılık ana hatlarıyla ele alınıp incelenmiştir.

Halil Koca, Gözne'de Yayla Turizmi, Doğu Coğrafya Dergisi, 1995, Cilt 1, Sayı 1, 281-300.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Gözne kasabası Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde yer alan İçel iline bağlı bir yayla yerleşmesi iken, bugün belde durumunda olan bir kasabadır. Yerleşmenin en önemli fonksiyonu da, yayla turizmi veya dinlenme amaçlı yaylacılık faaliyetidir. Gözne son 50-60 yıl içerisinde, yayla turizminin etkisiyle geçici yerleşmeden köye ve daha sonra da bazı şehirselleşme fonksiyonların geliştiği kasabaya dönüşmüş bir yerleşmedir. Gözne'de yayla turizmi, hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetindeki fonksiyon değişmesi ile ortaya çıkmış ve

kıyı bölgesindeki nüfus artışı ile hızla gelişmiştir. Özetle bu araştırmada Gözne yaylasındaki turizm aktivitesine değinilmiş, yerleşmede karşılaşılan sorunlara dikkat çekilmiş ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Sıtkı Soylu, Göçebe Yörük Kültürüyle İlgili Bazı Gözlemler, İçel Kültürü Dergisi, 1997, Sayı 50, 7-9.

Yazar, Mersin'deki Sarıkeçililer üzerinden göçebe Yörük kültürüyle ilgili gözlemlerini aktarmıştır.

Ersin Kaya Sandal, Mersin'in Kuzeyindeki Yerleşim Birimlerinde Rekreatif Yaylacılık, Türk Coğrafya Dergisi, 2003, Sayı 40, 121-137.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan ve rekreasyon amaçlı yayla alanları özelliği gösteren yerleşim birimleri (Arslanköy, Bekiralanı, Fındıkpınarı, Gözne, Güzlyayla ve Soğucak) Mersin şehrinin kuzeyinde, Akdeniz bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu yerleşim yerleri son 30 – 40 yıl içerisinde gelişen rekreatif yaylacılık faaliyetleri nedeniyle bugün rekreasyon amaçlı yaylalar haline dönüşmüşlerdir. Yaz mevsiminde Mersin'in sıcak ve nemli havasından bir süreliğine de olsa korunmak için binlerce insan bu yaylalara çıkmaktadır. Ancak yoğun rekreatif yaylacılık faaliyetleri bu yaylalarda çeşitli altyapı ve çevre problemleri oluşturmaktadır. Bu araştırmada yaylalardaki rekreatif yaylacılık faaliyetleri anlatılmakta ve buna bağlı olarak ortaya çıkan problemlere uygun çözüm önerileri getirilmektedir.

Mustafa Yel, Silifke (Mersin) İlçesinde Göçebe Hayvancılık ve Yaylacılık Faaliyetleri: Kavra Dağı Örneği, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2018.

Dr. Öğretim üyesi Halil Hadimli danışmanlığında hazırlanan tez iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Silifke'nin fizikî coğrafyası üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise Kavra Dağı ve çevresindeki yaylacılık ve göçebelik konusu ele alınmıştır. Tezin yazılma amacı Kavra Dağı çevresindeki Yaylacılık ve göçebe faaliyetlerini çeşitli açılardan (Fizikî, beşerî, ekonomik vb.) incelemektir. Kavra Dağı ve yakın çevresi Silifke ilçesi için bir örnek seçilmiş ve ayrıntılı olarak çalışılmıştır. Göçebe hayvancılık ve yaylacılık birlikte ele alınmış olup tarımsal ve rekreasyonel amaçlı yapılan yaylacılık faaliyetlerine de değinilmiştir. Son olarak ise Yörüklerin günlük yaşantısı, doğal ortamla olan ilişkileri ele alınmış ve bunların etkileri açıklanmaya

çalışılmıştır. İşin folklorik, etnografik ve kültürel yanına çok değinilmemiş, içinde bulunulan zaman dilimi göz önüne alınarak araştırma sahasındaki göçebelik ve yaylacılığın bugünkü durumu açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç ve öneriler kısmında ise yaylacılık ve hayvancılık faaliyetlerinin sorunları dile getirilmiş, çözüme yönelik öneriler sunulmuştur.

Muazzez Harunoğulları, Yadigar Polat, Mersin Arslanköy Yörüklerinin Yaylacılık Faaliyetleri ve Sorunları, Ege Coğrafya Dergisi, 2018, Cilt 27, Sayı 1, 71-86.

Anadolu topraklarını yurt tutan Türkler, konargöçer kültürün etkisi ve hayvancılık faaliyetleri sebebiyle, kışın kışlaklara yaz mevsiminde ise yaylaklara taşınmışlardır. Yaşam biçiminin ortaya koyduğu bu zorunluluk nedeniyle, yaylacılık faaliyetleri çoğu bölgede ekonomik bir faaliyet olmuştur. Günümüzde hayvancılığa bağlı yaylacılık faaliyetleri, her ne kadar işlerliğini yitirmiş olsa da, hala bu geleneğin izlerini ülkenin pek çok yerinde görmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı, Mersin ilinin Toroslar merkez ilçesine bağlı Arslanköy mahallesinin yaylası olan mekânda yaşamlarını sürdüren Yörüklerin; konargöçer yaşam tarzını, hayvancılık faaliyetlerini ve karşılaştıkları sorunları değerlendirmektir. Yapılan araştırmalar sonucunda ve elde edilen veriler ışığında, Arslanköy Yörüklerinin; yaşadıkları alanın fiziki coğrafya özellikleri, günlük yaşam tarzları, kültürleri, göç süreci, hayvan yetiştiriciliği ve yaşadıkları sorunlar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda veterinerlik hizmetlerinden yararlanmada mekânsal açıdan yaşadıkları zorluktan ötürü, hayvan hastalıklarını tedavi etmek için uyguladıkları alternatif yöntemler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Turgay Kabak, Mut İlçesi Hacıahmetli Köyü Hayvancılık ve Çobanlık Kültürü Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme, Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 2018, Cilt 37, Sayı 37, 158-168.

Bu çalışmada, Mersin iline bağlı olan Mut ilçesinin Toroslarda kalan köylerinden birisi olan Hacıahmetli köyünde, hayvancılık geleneğini sürdüren son çobanlardan yapılmış olan derlemelerden elde edilen geleneksel bilgiler halkbilimsel yöntemlerle incelenip açıklanmıştır.

Emin Toroğlu, Nurullah Kılınç, Tuğrul Avcı, Rekreatyonel Bir Yayla İncelemesi Sertavul (Mut – Mersin), Researcher: Social Science Studies, 2019, Cilt 7, Sayı 4, 34-54.

Rekreatyonel yaylalar, insanların tatil ve dinlenme amacıyla, yazın bunaltıcı sıcağından kurtulmak için tercih ettikleri serin ve yüksek alanlardır. Ülkemizde yaylacılık denildiğinde çeşitli amaçlarla insanların yaylaya çıktığı belirtilebilir. Hayvancılık amaçlı ya da dinlenme amaçlı yaylacılık faaliyeti yapılabilmektedir. Bu çalışmada Mut ilçesinin kuzeyinde ve Mersin ile Karaman il sınırında yer alan Sertavul yaylası ve burada yapılan yaylacılık faaliyetleri ele alınmıştır. Sertavul yaylası, yaz döneminde Mut havzasının sıcak ve bunaltıcı havasından kurtulmak isteyenlerin bir nevi sayfiye alanı olarak kullandıkları bir alandır. Günümüzde çoğunlukla yaylayı tercih eden insanlar Mut ve çevresindeki kasaba ve köy yerleşmelerinden gelmektedir. Mut ilçe merkezi ve sahil kesiminin yaz mevsiminde havası çok sıcak ve nemli olduğundan halk Sertavul yaylasına çıkmaktadır.

Hande Gül Ünal, Gözne Yaylası'nın Sosyolojik Monografisi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisans Bitirme Tezi, Mersin, 2019.

Batı'da 16.yüzyıldan itibaren dinsel, bilimsel, siyasi ve felsefi düşünceler gelişmeye başlamış, bu düşüncelerin gelişimi ve değişimi ile gerçekleşen Aydınlanma Dönemi beraberinde mevcut düzeni radikal bir biçimde yıkan Fransız Devrimi'ni getirmiştir. Daha sonra gerçekleşen Sanayi Devrimi ise toplumun eğitim, tabakalaşma, aile gibi önemli kurumlarını değiştirmiştir. Bu gelişmeler, kentleşmenin, endüstrileşmenin, nüfus hızının artmasına, toplumda yeni sınıfların oluşmasına, yeni ve modern bir toplumun doğuşuna ortam hazırlamıştır. Küreselleşme süreci ve teknolojik rasyonelleşmenin hızla arttığı günümüzde, kentlerin önemi giderek artmış, kırsal kesim önemini kaybetmiştir. Bu çalışma, önemini yitirmiş kırsal alanın, kırsal alan dinamikleri ve pratiklerinin bir sosyal bilimci gözüyle incelenmesi ve "köylünün" yeniden üretilme sürecine katkıda bulunmak amacı ile yorumlanmış bir monografidir.

Muhsin Emin Sonay, Gülek Yaylası Folkloru, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2022.

Bu tezde; Gülek yaylasının tarihi, coğrafyası, ekonomisi, inancı, yeme içme kültürü, halk edebiyatı vb. başlıklara değinilmiştir. Kısacası Gülek yaylasının halk kültürü üzerinde halkbilimsel bir inceleme yapılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Yayla kültürü üzerine birçok disiplin alanında çalışma yapılmış olup bu çalışmaların başında coğrafya ve turizm alanındaki çalışmalar gelmektedir. Bu çalışma ise Mersin yayla kültürünü halkbilimsel bir şekilde araştırma ve inceleme çalışmasıdır. Bu araştırmada, Mersin yayla kültürü monografik bir şekilde ele alınmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Göçebe kültür tarihinin günümüzdeki bir uzantısı olan yaylacılık ve yayla kültürü, Mersin yayla kültürü özelinde ele alınmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Çalışma hazırlanırken yöreyle ve yayla kültürüyle ilgili literatür çalışması yapılmıştır. Halkbiliminin alan araştırma yöntem ve tekniklerinden gözlem ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Saha çalışmasına çıkmadan önce araştırma alanıyla ilgili tarihî, coğrafi ve kültürel bilgiler edinilmiştir. Sahaya çıkmadan önce kaynak şahıslarla ön görüşme yapılarak sahaya çıkılmıştır. Derleme esnasında 53 kaynak şahısla görüşülmüş olup bunlardan 34'ü erkek 19'u kadındır. Görüşülen kaynak şahıslardan çoğunun yaşı 40'in üzerindedir. Eğitim seviyeleri okumaz yazmaz, ilkokul veya üniversite şeklinde değişebilmektedir. Derleme çalışmaları esnasında doğrudan gözlem tekniği kullanılarak sahayla ilgili fotoğraflar çekilmiştir. Fotoğrafların bulunduğu bir dosya oluşturulmuştur. Görüşme tekniğinde ise kaynak şahıslarla yapılan görüşmeler kayda alınmış olup hemen akabinde elde edilen veriler deşifre edilerek tasnif yapılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Öncelikle gerekli literatür taraması yapılmış ve bu tarama yapılırken ilk olarak araştırma konusuna örnek teşkil edebilecek tezler toplanmıştır. Bu tezlerle ilgili detaylı okumalar yapılmış ve gerekli kısımlar not edilmiştir. Akabinde yine araştırma konusuna kaynaklık edebilecek kitaplar araştırılmış, baskısı olanlar temin edilmiş, baskısı olmayanlara dijital yöntemlerle ve kütüphaneler aracılığıyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kitaplarla ilgili de gerekli okumalar yapıldıktan sonra bu çalışmaya katkı sağlayabilecek kısımlar not edilmek yöntemiyle yazıya aktarılmıştır. Devamında makale ve bildirimlere bakılmıştır. Bu aşama sırasıyla giderken aynı zamanda bir yandan da derleme çalışmalarına başlanmıştır. Yaylalardan sırasıyla Gözne, Ayvagediği, Fındıkpınarı, Arslanköy, Soğucak, Bekiralanı ve Güzelyayla'ya çıkılmıştır. Muhtarlar ve kılavuz kişilerle irtibata geçilerek onların aracılığıyla yeni kaynak kişilere ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Yayla kültürü coğrafya ve turizm başta olmak üzere birçok disiplin açısından araştırma konusu olmuştur. Bu disiplinlerden biri de halkbilimidir. Bu açıdan bakıldığında Mersin yayla kültürü üzerine halkbilimsel bir araştırma yapılmadığı tespit edilmiş ve bu eksiği bu konu üzerinde çalışma yaparak giderme ihtiyacı hâsıl olmuştur. Bu konunun disiplinler arası bir çalışma alanı teşkil etmesi literatüre zenginlik kazandırırken disiplin sınırlandırmasında birtakım zorluklar oluşturmuştur. Bu çalışmanın analizi yapılırken fişleme yöntemiyle taranan kaynaklardan notlar kaleme alınmış ve yapılan derleme çalışması sonucunda elde edilen veriler sırasıyla deşifre edilmiştir. En nihayetinde deşifre edilen yazılar tasnif edilerek düzenlenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Türkiye’de Yaylacılık

4.1.1. Tarihsel Gelişim Sürecinde Yaylacılık Faaliyetleri

İnsanlar tarih boyunca yaşadıkları coğrafi çevreye uyum sağlayarak hayatlarını sürdürmüştür. Bu nazariyeden bakıldığında coğrafya kültürü, kültür de coğrafyayı etkilemiştir. Bu durum da coğrafya ve kültürün birlikte şekillenmesine sebep olmuştur. Bu iki unsur insanların ekonomik faaliyetlerine ve genel olarak yaşam şekillerine etki etmiştir. Bu bağlamda insanların tarihte üç temel faaliyet ile yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Bu coğrafi şartları özellikle üç temel unsur oluşturmaktadır. Orman, hayvancılık ve ziraat. Orman kavmi olarak ifade edilebilen insan grupları “asalak” kültürü yani “avcılık/devşiricilik”le, ziraate uygun bölgelerde yaşayanlar “köylü” kültürü (çiftçilik) ile bozkırdakiler ise “çoban”lıkla geçimlerini sağlamış ve bu doğrultuda bir yaşam tarzı meydana getirmişlerdir. Kültürün oluşmasında coğrafi şartlar etkili olduğu kadar insanlar ve topluluklar da etkilidir. Türkler bozkırlı olduklarından ve asırlarca bozkırda yaşadıklarından dolayı kültürleri de bu uzantıda gelişmiştir (Kafesoğlu, 2020, s. 205-206). Eski Türkler bu nazariyeler açısından değerlendirildiğinde onların en büyük kısmını sürü sahibi olanlar oluşturmaktadır. Bu sürüler onlara her gün “süt, peynir, yoğurt, kaymak, tereyağı” gibi ürünler verirdi. Ayrıca sürülerin derisinden de faydalanılırdı. Bu sürüler göç zamanında binek hayvanı olarak kullanılmıştır. Eski Türklerin bir kısmı hayvancılığın yanında çiftçilikle de uğraşmıştır. Türkler bir nevi çiftçilik yapmaya mecburdular çünkü ekmek için buğdaya, hayvanlara yem olması için mısır, arpa gibi ürünlere ihtiyaçları vardı (Gökalp, 2021, s. 338-341). Bozkır coğrafi şartlardan dolayı hayvancılık yapmaya daha elverişli bir bölgedir. Bu şartlar Türk milletinin kültüründe hayvancılığa bağlı göçebe kültürü meydana getirmiştir. Türkler sürekli göç hareketi içerisinde olduklarından dolayı yerleşik kültürle özdeşleşmiş bir faaliyet olan tarımla uğraşmaları pek mümkün olmamakla birlikte çiftçiliğin az da olsa varlığı görülmektedir. Tarımla

yerleşik yaşamdaki insanlar kadar ilgilenememeleri onları hayvancılık yapmaya yönlendiren bir başka sebeptir.

Bozkırlar çölden ziyade yüksek ve nemli ortamlardır. Bu cihetten bakıldığında bozkırlar yayla konumundadır. Bozkır Türk ekonomisini ovalar ve yaylalardan oluşan coğrafi koşullardan dolayı hayvan besleyiciliği ve çobanlık oluşturmaktaydı. Ancak Türk kültürünü sadece iktisadi açıdan ele alarak düşünmek, coğrafi imkânlardan dolayı yaylalarda hayvancılığa bağlı olarak gelişen bozkır kültürünü çoban yaşam tarzına istinaden göçebelikle bir tutmak yanlış bir davranıştır (Kafesoğlu, 2020, s. 205-206). Kısacası coğrafi şartlar insanları hayvancılığa bağlı göçebe hayata yönlendirirken yani göçebe hayatta coğrafyanın etkisi varken göçebeliği tamamen coğrafyanın etkisi sonucu gelişen bir hareket olarak düşünmek yanlış bir davranış olacaktır. Özetle göçebelik başlı başına bir kültür iken bu kültürün oluşmasında coğrafi şartlar da etkili olmuştur.

Ziya Gökalp de göçebelik meselesine yukarıda bahsedilen nazariyeden yaklaşılarak göçebeliği coğrafi şartlardan daha çok toplumsal bir durum olarak görmüştür. Gökalp göçebeliğin toplumsal bir durum ve bir hürriyet meselesi olduğunu dile getirmiştir. Bu doğrultuda Bilge Kağan ve kayınbabası arasında geçen bir konuşmayı da örnek olarak vermiştir. Bilge Kağan şehir kurup milletiyle orada oturmak istediğini söylerken, kayınbabası ona özetle göçebe oldukları için Çin'e rahatça akınlar yapabildiklerini ve Çin'in bunu haber aldığı zaman kendilerinin çoktan çadırlarını yüklenip uzaklara doğru gitmiş oldukları şeklinde bir karşılık vermiş ve bu sayede yani göçebelik sayesinde şimdiye kadar hür kaldıklarını ifade etmiştir (Gökalp, 2021, s. 28). Bilge Kağan'ın kayınpederi Vezir Tonyukuk aslında bu sözlerle göçebeliğin, Türk halkının yaşam tarzı olduğunu dile getirmiştir. Göçebeliği coğrafi şartların bir gereği olarak değil de yaşam tarzlarını şekillendiren bir kültür olarak ifade etmiştir.

Göçebeler sürekli bir sefer hali içindeydiler. Bu sefer hali ya savunmaya yönelik ya da saldırıya yöneliktir. Saldırı mantığı medeni düşünce yapısına göre yasal bir olay olarak görülme de o zamanki topluluklar için geçim kaynağı olarak görülmekteydi. Eski topluluklar akın gibi hareketleri geçim kaynağı ve zenginlik olarak görmüşlerdir. Eski Türklerin geçim kaynaklarından biri de bu akın hareketleridir (Gökalp, 2021, s. 28-29). Bu durum bize göçebeliğin, coğrafi şartlardan

ziyade geçim kaygısı sebebiyle de bir kültür konumuna dönüştüğünü gösteren örneklerden biridir.

Gökalp, Rudolf Steinmetz'in, insanları ekonomik faaliyetlerine göre üçe ayırdığını ve bu üç grubu da kendi içinde yediye böldüğünü aktarmıştır. Gökalp ise Türkleri bu gruptan yedincisine dâhil etmiştir. Sınıflandırmanın yedincisi “kendi sürüleriyle beraber dolaşan göçebe sürü sahipleri”ni ifade etmektedir. Gökalp, Türklerin göçebeliğine değindikten sonra Türklerin yüksek bir yaşam tarzına da sahip olduklarını dile getirmiştir. Ona göre Türkler, Arap ve Kürt aşiretleri gibi aşiretlerden daha farklı bir yapıya sahiptir. Gökalp'in bakış açısına göre onlar henüz aşiret dönemini geçirememiştir ama Türkler birçok kez devlet kurup imparatorluğa kadar yükselmiştir (Gökalp, 2021, s. 29-30).

Anadolu coğrafyası için ise bir değerlendirme yapılacak olursa göçebeliğin yaylacılık adı altında şekil değiştirdiğini ve az da olsa belli bölgelerde hâlâ yaşadığını görmek mümkündür. Yaylacılık ise genel olarak otlak alanına ve yükseltiye göre şekillendiği için bu faaliyet üzerinde yükselti, iklim gibi coğrafik unsurların da büyük oranda etkili olduğu görülmektedir. Türkiye engebeli ve yükselti özelliği fazla olan bir ülkedir. Kır yerleşmesi ve şehir dağılımında bu yükselti etkili olmaktadır. Göçebe yaşam tarzını sürdüren insan grupları bu yükselti ve düzlük alanlar arasında ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır. Yükseltelerin yer yer değişmesi bitkilerin gelişme evrelerini etkilemektedir. Bu durum da insanları, hayvancılığa dayanan göçebeliğe, yarı göçebeliğe ve bir hayvancılık ekonomisi olan yaylacılığa yönlendirmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra tarihsel süreç içindeki sosyal olayları da dikkate almak gerekir (Emiroğlu, 1977, s. 23).

Yaylacılığın Anadolu'daki gelişimini Osmanlı'dan bu yana özetle inceleyerek gelecek olursak bazı sosyal ve ekonomik faaliyetlerin göçebeliği oldukça etkilediği de görülmektedir. Ne yazık ki bu faaliyetler konar – göçer yaşama sahip insanlar için olumsuz bir şekilde sonuçlanmıştır. Bu olumsuz sonucun gerçekleşmesine Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde sosyal ve ekonomik alanlarda yapılan ıslahatlar da etkili olamamıştır. Osmanlı'nın bozulmaya yüz tutmuş yapılarından en çok konar – göçerler etkilenmiştir. Bu dönemde köy hayatının yanı sıra zaman zaman devlete sorun çıkaran göçebeler ve yarı göçebeler de vardı. Mevsimlik hareketlerinde uzun süreler dağ – ova ve step – plato arasında gidip gelen göçebeler, bu hareketleri esnasında yerleşik insanlarla çatışma içerisinde olmuşlardır. Bu yüzden Osmanlı İmparatorluğu

bu göçbeleri yerleştirme politikası uygulamıştır. Giderek artan nüfus, düzlük alanlarda yapılan tarım faaliyetlerinin çoğalmas ve Cumhuriyetle oluşan sınırların göç yollarını tıkaması göçbelerin yerleşik hayata geçmelerini hızlandırmıştır. Zamanla yerleşik hayata geçen göçbeler önce yarı göçbelikle akabinde yaylacılıkla yetinmişlerdir (Emiroğlu, 1977, s. 26-27). İnsanların yaşam tarzlarının şekillenmesinde büyük bir rol oynayan kültür göçbeler ve yerleşik hayata geçmiş insanlar arasında çatışmaya sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu çareyi konar – göçer halkı yerleşik hayata geçirmekte bulmuştur. Bu durum göçbeliğin gittikçe tükenmesine ve değişerek yaylacılık adı altında yaşamasına neden olmuştur.

Yörükler geçmişten bugüne dikey göçbeliğin avantajı olan kısa mesafeden faydalanarak göçbeliklerini kısmen de olsa sürdürebilmişlerdir. Özellikle Halep'ten çıkıp Sivas, Erzurum gibi bölgelere giden, yatay göçbelik yapan Türkmenlerin göç yolları kesilmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Türkmenlerin önünün kesilmesi o bölgedeki dağ göçbeliğini sürdüren Kürt aşiretlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu değişim ve dönüşüm tarihe "Türkmen Ekradı" yani "Türkmen Kürtleri" olarak geçmiştir. Bu olaydan sonra hem bölgede göçerlik Türkmen Ekradı ile temsil edilir olmuş hem de Avşar, Beğdili, Karakeçili gibi bazı Türkmen aşiretleri Ekrad olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Bu Yörük ve Türkmenler vaktiyle Güneydoğu Anadolu'ya ve Toroslara çekilmiştir. Sayıları gittikçe azalmaktadır (Büyükcan Sayılır, 2012, s. 577). Kısacası Osmanlı'nın son dönemlerinden bu yana göçbeler için uygulana gelen politikalar göçbeliğin yaylacılık kavramına dönüşmesine neden olmuştur.

4.1.2. Günümüzde Yaylacılık Faaliyetleri

Tüm bir tarihsel süreç göz önünde bulundurulduğunda göçbeliğin günümüzde kendisini yaylacılık faaliyeti adı altında gösterdiği görülmektedir. Yaylacılık hayvancılığa dayalı bir ekonomik faaliyettir. Hayvancılık genelde doğada, ormanda, yeri geldiğinde inlerin içi kullanılarak yapılan bir faaliyettir ancak doğaya bağlı hayvancılık faaliyetleri toprakların ekilmesi, makinalı tarım, nüfus artışı gibi sebeplerden dolayı yerini ahır ve ağıl hayvancılığına bırakmaktadır. Ekili alanların genişlemesi uzun süreli yaylacılık faaliyetlerini etkilemiştir. Yaylacılığın artık daha ziyade kısa mesafe ve süre aralığında uygulandığı görülmektedir (Emiroğlu, 1977, s.

109). Anlatılmak istenen gittikçe hayvancılık faaliyetinin birtakım sebeplere bağılı olarak azalmasıdır. Tarihte görüldüğü gibi uzun mesafe hayvanları sürerek gidilen yayla göçlerine ne yazık ki artık büyük oranda şahit olunmamaktadır. Yaylacılık faaliyetleri Türkiye’de giderek eski gücünü yitirmekte, bazı bölgelerde yerleşmekte ve neredeyse yok denilecek kadar azalmaktadır. Sınırları daralan yaylacılığın ise bazı bölgelerde esas özelliğini yitirdiği görülürken bazı bölgelerde ise göçebe yaşam tarzı devam etmektedir (Emiroğlu, 1977, s. 109). Ancak görülmeye devam eden bu göçebe yaşam tarzı yok denilecek kadar azdır.

Göçebe ve yarı göçebe yaşam tarzının giderek silinmesinin yanı sıra yerleşik insan gruplarının yayla alanlarının da gittikçe daraldığı gözlemlenmektedir. Örneğin Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaylacılık faaliyeti birkaç dağ ile sınırlanmıştır. Ege bölgesinde ise biraz daha geniş bir alana yayıldığı görülmektedir. Muğla’da Karagedik, Kırandağı, Yılanlı; Denizli’de Honaz ve Bor dağı alçak düzlükleri; İzmir körfezi güneyindeki dağlarla; Menemen kuzeyi Kılıç dağları düzlüklerinde yaylalar yer almaktadır. Kuzeyde Ayvalık doğusunda Madra dağı; Edremit körfezi kuzeyindeki Kocakatran dağının güneye ve körfeze bakan yamaç ve sırtlarında yaylalar yoğunluk kazanmaktadır (Emiroğlu, 1977, s. 110). Bu durum da bize göçebeliğin yanı sıra turizm faaliyetli yapılan yaylacılık alanlarının bile ülkede gittikçe yok olduğunu göstermektedir. Genel olarak yaylacılık faaliyetleri bölge bölge incelenecek olursa ortaya şu sonuçlar çıkacaktır:

Ege’deki yaylacılık eski önemini kaybetmiştir. Bundaki etkili sebep ise göçebe grupların yerleşik hayata geçmiş olmalarıdır. Az da olsa bazı gruplar hâlâ göçebe faaliyetlerini sürdürmektedir. Diğer bölgelerde olduğu gibi bu bölgede de yaylacılık faaliyeti yaylalar ve kışlaklar arasında yapılmaktadır. Ege deniz kıyıları ve ovalar buradaki Yörüklerin başlıca kışlak alanlarıdır. Ekim sonu kasım başından itibaren mayıs ayına kadar kışlaklarda kurdukları çadırlarda kalmaktadırlar. Yaylalarda çadırlar pınarlara yakın yerlerde kurulmaktadır. Yüksek kesimlerde yaylacılık yapan Yörükler kışlak alanlarında otlak da kiralayabilmektedir. Genellikle koyun sürüleri olan bu grupların birkaç tane büyükbaş hayvanı da olabilmektedir. Bu sürüler yerleşik düzene geçmiş olanların çiftliklerine zarar verebilmektedir. Bu yüzden zaman zaman yerleşik düzene geçmiş Yörükler ile aralarında sorun da çıkabilmektedir. Geçimlerini süt ve peynir gibi ürünler üreterek ve hayvan alıp satarak karşılamaktadırlar. Akdeniz bölgesi kadar olmasa da bu bölgede de sayfiye amaçlı yaylacılık yapılmaktadır

(Doğanay ve Orhan, 2016, s. 313-314). Bu durum göstermektedir ki Akdeniz Bölgesi kadar olmasa da denizel iklimin görüldüğü yani sıcaklığın fazla olduğu bölgelerde sayfiye yaylacılığı gittikçe hız kazanmaktadır. Bu durumun Karadeniz ve Doğu Anadolu'da Akdeniz ve Ege'ye göre daha az görülmesi oraların zaten serin bölgeler olmasından kaynaklıdır.

İç Anadolu yaylaları stebi çevreleyen bölgelerde yoğunluk kazanmaktadır. Bir bölümü Batı Karadeniz içinde, büyük bir kısmı Göller yöresinde, bir bölümü Erciyes dağı çevresinde, önemli bir alanı ise Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgesi içindedir. Yaylalar su başlarında yoğunlaşmaktadır. İç kesimlerde yer alan volkanik dağlar çevresinde de yer yer yoğunlaşmalar görülmektedir. Genç volkanik dağlar çevresinde ot biçiminin zenginleşmesi o bölgelerde yaylaların yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. İç Anadolu yaylaları bölgenin kuzeybatısında önemli derecede yer kaplamakta ve Bolu yaylalarıyla bütünleşmektedir (Emiroğlu, 1977, s. 110).

Türkiye'de gerçek yayla yerleşmelerine en güzel örnek Karadeniz Bölgesi'dir. Bölgedeki yaylalar genelde orman doğal üst sınırı üstündedir. Bir kısmı 2000 ila 2300 arasında; diğer bir kısmı da 2500 ila 2700 arasındadır. Genelde su kenarlarında ve yaylaların güneye bakan kısımlarında toplanılmaktadır (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 306).

Karadeniz bölgesinde doğu ve batı yönlerde iki farklı yayla türü yoğunlaşması görülmektedir. Orta kısımda dağların az yer kaplaması ve tarıma elverişli düzlük alanların olması hayvancılığın ikincil ekonomik faaliyet düzeyinde kalmasına neden olmuştur. Buna karşılık doğu ve batı yönlerde dağlık alanlardaki toprağın azlığı tarımı ikinci plana atarken hayvancılığın yer yer önem kazanmasına sebep olmuştur. Doğu Karadeniz bölümünde kıyıya yakın olan ve yüksek bir sıra meydana getiren Karagöl, Sarıyer, Zigana ve Rize dağları yaylacılık faaliyetleri için önemli yayla bölgeleri konumundadır. Batı Karadeniz bölümünde yaylacılık faaliyeti kıyıdan 50 – 100 km içeride yüksek bir bölümde oluşmaktadır. Dağ sıralarının yamaçlarında ve platolarda bulunan yaylaların kuruluşlarında düzlük ve otluk alanlar etkili olmuştur (Emiroğlu, 1977, s. 111).

Doğu Anadolu bölgesi yaylacılığı dikey yaylacılığa örnektir. Yaylalar genellikle 2200 ila 2500 metre yüksekteki platolar üzerindedir. Kısmen sıra dağlar üzerinde ve bu dağların eğimli yüzeylerinde yaylacılık alanları vardır. Güneydoğu

Anadolu'yu kışlak olarak kullanan göçebelerin Doğu Anadolu içinde de süren Güneydoğu Toroslar üzerindeki yaylacılığı bunun en güzel örneğidir denilebilir. Güneydoğu Torosların Doğu Anadolu sınırları boyunca devam eden Nurhak Dağları, Maden Dağları gibi Torosların kuzeydeki sıra dağları göçebelerin başlıca yayla alanlarıdır. Bölgenin İç Anadolu ve Karadeniz ile de sınır yaylacılığı vardır. Bölgenin iç taraflarındaki yaylacılık faaliyetleri volkanik dağlar çevresinde ve yüksek platolardadır. Sayfiye yaylacılığı yok denecek kadar azdır. Bölgenin Erzurum – Kars – Ardahan bölümündeki yaylacılık da gelişmiş durumdadır. Erzurum – Kars kısmında Güllü ve Allahuekber Dağları ile Karasu – Aras Dağlarının platoları yaylaların ve yaylacılık faaliyetlerinin çoğunlukta olduğu bölgelerdir. Yaylalara göç Mayıs ayı gibi yaylalardan iniş ise Ağustos – Eylül aylarında yapılmaktadır. Yaylada bulunma süresi ortalama 3 – 3.5 ay sürmektedir (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 315-316).

Tezin inceleme alanı olan Akdeniz bölgesinde Torosların geniş bir alan kaplamaları, bitki çeşitliğinin fazla olması bu bölgede yoğun bir yaylacılık faaliyetine yol açmıştır. Antalya körfezinde Alaca, Bey ve Şeytan Dağları yamaçlarında; Alanya, Anamur'la Suğla gölü arasında yer alan Karkuş dağlık alanında yoğun yaylacılık faaliyeti yapılmaktadır. Doğu'da, özellikle Göksu ve Seyhan nehirleri arasında Bolkar dağlık kesiminde yaylacılık tekrar yoğunluk kazanmaktadır. İskenderun körfezine paralel olarak uzanan Amanos Dağlarında 100x20 km'lik bir şeritte yoğun bir yayla alanı dikkati çekmektedir. Akdeniz bölgesinin iç kesimlerinde iç Ege ve Konya bölümlerine komşu alanlarda yaylacılık faaliyeti yeniden artmaktadır. Beyşehir Gölü ile Konya arasındaki dağlık kesim (Aladağ, Erenler, Eğriburun ve Alacadağlar) ve Konya bölümü batısında yer alan hayvancı köyler yaylacılık faaliyetlerine sahne olmaktadır. Aynı durum Sultan Dağlarında da görülmektedir (Emiroğlu, 1977, s. 110).

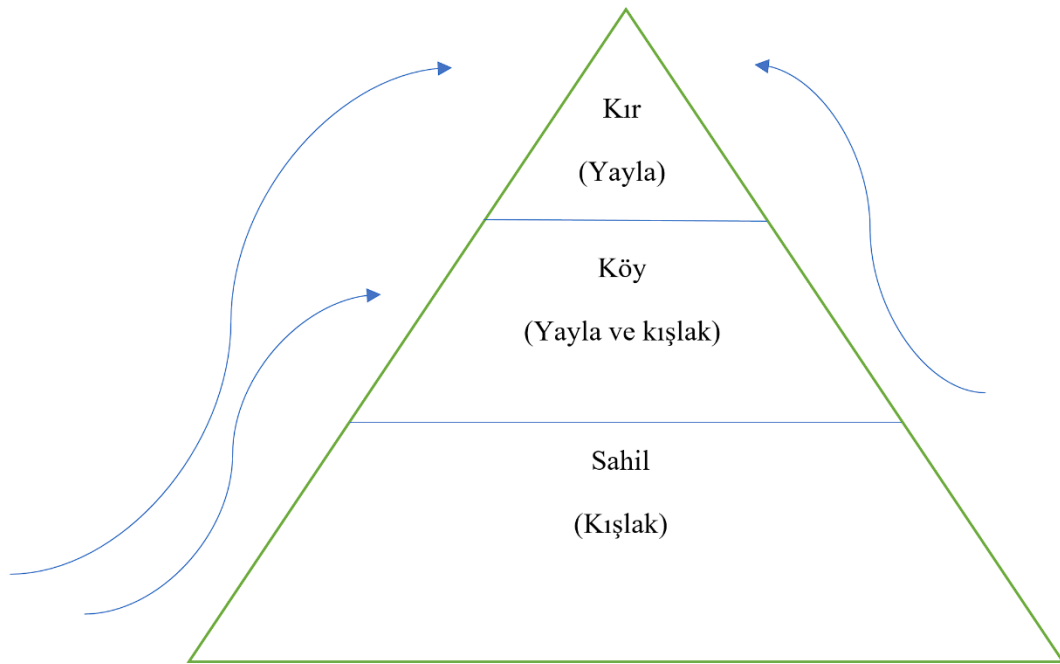
Akdeniz'deki yaylacılık iki başlık altında toplanabilir: Sayfiye (rekreasyonel) yaylacılık ve geleneksel yaylacılık. Sayfiye yaylacılığı genelde 1000 – 1700 metre yükseklikler arasında meydana gelmektedir. Bu yaylalara örnek olarak en güzel Mersin ili sınırı içindeki Gözne, Çamlıyayla, Arslanköy gibi yaylalar verilebilir. Bu gibi yaylalar sürekli yerleşme alanları içerisine girebilir. Fakat Mersin ilindeki Çamlıyayla ile Hatay ilindeki Belen ilçe durumuna gelmişlerdir. Antalya ve Mersin gibi kıyı şehirlerindeki aileler rekreasyonel amaçlı bu yaylalara çıkmaktadır. Akdeniz Bölgesindeki esas yaylacılık kırsal bölgelerde oturan insanların yaptığı yaylacılıktır. Toroslar üzerinde bulunan bu yaylalarda evler sabit olabilmekle birlikte genelde

çadırıdır. Özellikle 2000 metrenin üzerinde kır olarak adlandırılan bölgelerde ev yoktur. Çadırlar ve ağıllar köpekler tarafından korunmaktadır. Yaylalardan ekim ayının sonuna doğru ayrılarak kıyılara yakın kesimlere doğru göç edilmektedir. Bölgede yapılan bir diğer yaylacılık şekli ise göçebe yaylacılıktır. Bu yaylacılıkta mart ayının sonlarına doğru göçme işi başlamaktadır. Mart ayında yapılan bu göçme hareketi yatay bir harekettir. Nisanın sonlarında ise hareket dikey bir özellik kazanmakta ve yayla bölgelerine varılmaktadır. Eylül ayı gibi dağ eteklerine ve kasım ayı sonunda ise Anamur, Silifke, Adana Ovaları ve Hatay Ovalarına inilmektedir. Toroslarda yayla alanlarında sınırlı bir şekilde olsa da hayvancılığın yanında tarım faaliyetleri de yapılmaktadır. Yetiştirilen ürünler genelde belli başlı ürünlerdir. Akdeniz Bölgesi Torosları ile onun devamı niteliğinde olan Güneydoğu Toroslar yaylacılığındaki aileler arasında göçebe çoban – çiftçilik bakımından benzerlikler bulunabilmektedir. Tahtacı Yörükleri, Teke Yörükleri vb. Taşeli platosu içlerine doğru uzanan bölgelerde oturmaktadır. Toros Yörükleri ise Güneydoğu Toroslar ile Güneydoğu Anadolu platoları arasında eskiden beri göçebe olarak yaşamaktadır. Çukurova kıyıları ile Mersin, Silifke, Anamur, Gazipaşa, Alanya, Manavgat kıyılarında bulunan kışlaklar ile Toroslardaki yaylacılık sahaları arasında asırlarca yaylacılık faaliyetinde bulunan Yörük oymakları bugün de kısmi bir şekilde varlıklarını sürdürmektedir. Örneğin Koyuncu oymağı Erdemli’de; Ayaş, Mersin – Silifke arasında; Kocaç Limonlu’da; Boynuinceli, Erdemli ve Silifke’de bulunmaktadır. Türkiye’de yaylacılığın en etkin olduğu sahalar Karadeniz ve Toroslardır (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 310-313). Özetle Akdeniz bölgesi iki yaylacılık faaliyetine sahne olmaktadır. Göçebe kültürü sürdüren Yörükler belli başlı bölgeleri kendilerine yayla ve kışlak noktası olarak seçmiş ve oralara konuşlanmışlardır. Turizm yani sayfiye amaçlı yapılan yaylacılık faaliyeti ise Türkiye’de en çok bu bölgede görülmektedir.

4.1.3. Mersin’de Yaylacılık Faaliyetleri

Mersin’de iki farklı yaylacılık türü ve buna bağlı olarak iki farklı yayla anlayışı olduğu dile getirilebilir. Bunlardan biri coğrafi şartlar çerçevesinde belirlenmiş olan yaylalar diğeri de halkın kendisinin çerçevesini çizdiği yaylalardır. Yükseklikten kaynaklı olarak belli bir rakımın üzerinde olan bölgeler coğrafi olarak yayla olarak adlandırılmaktadır. Bu bölgeler 800 – 900 rakımdan başlayıp 2000’e kadar

uzanmaktadır. Mersin’de yaylacılıkla uğraşan insanlar bu bölgeleri daha ziyade “köy” kavramıyla karşılamaktadır. Bu yaylalara örnek olarak Gözne, Ayvagediği, Soğucak, Bekiralanı, Fındıkpınarı, Güzelyayla, Arslanköy gibi yaylalar verilebilir. Mersin halkı bu yaylaları artık geleneksel yaylacılıktan ziyade sayfiye amaçlı kullanmaktadır ancak az da olsa sahil kesiminden bu yaylalara hayvancılık yapmak için çıkan bir grup insanın varlığı da söz konusudur. Fakat ekseriyetle hayvancılık yani geleneksel yaylacılık için 2000 rakımın üzerindeki kırsal olarak ifade edilen bölgelere çıkmaktadır. 2000 rakımın üzerindeki bölgelerde ağaç yetişmemektedir. Geleneksel yaylacılık hayvanlara otlatma alanı bulmaya dayanmaktadır. Bu durum şu şekilde açıklanabilir: Mayıs ayında Mersin sahil kesiminde ot kururken köy olarak adlandırılan 800 – 2000 rakım arasındaki yaylalarda ot daha yeşildir. Kırsal olarak adlandırılan 2000 rakımın üzerindeki bölgelerde ise ot daha yeni çıkmaktadır. Geleneksel yaylacılıkla uğraşan insanlar bu düzeni takip ederek daha ziyade kırsal olarak adlandırılan bölgeleri yayla olarak kullanmakta ve bu bölgenin her bir mevkiine ayrı bir isim vermektedir. Bu isimlere “Mersin Yaylaları” başlığı altında değinilmiştir. Dikkate değer bir başka husus ise kırsal bölgelerini yayla olarak kullanan insanlar sahile yakın kesimleri kışlak olarak kullanabildikleri gibi 800 – 2000 rakım arasındaki köy olarak ifade ettikleri bölgeleri de kışlak olarak kullanmaktadır. Sayfiye amaçlı kullanılan bu yaylaları kışlak olarak kullanan insanlar yaylanın dışına doğru olan bölgelerde çadırlarını kurmaktadır.

Şekil 1: Mersin’de Yayla ve Kışlakların Gösterimi

4.2. Mersin Yaylaları

Mersin yöresinde birçok yayla vardır. Bu yaylardan en çok bilinenlere ve en çok göç edilenlere kısacası en önemlilerine aşağıda değinilmiştir.

4.2.1. Merkez Yaylalar

Arslanköy

Toros dağlarının ortasında kurulmuş olan Arslanköy yaylası meyve ve sebze bahçeleri ile iç içedir. Altyapısı tamamlanmış durumdadır. Arslanköy ile Gözne yaylası arasındaki orman içinden geçen toprak yol yakınına veya orman kenarına kamp kurularak geziler yapılabilir. Market, okul vb. gibi yapılar mevcuttur (http-2).

Ayvagediği

Yaz aylarında nüfusu 20.000'i bulmaktadır. Geçim kaynağı olarak hayvancılık, tarım, ticaret gibi faaliyetler yapılmaktadır. Tarihi ve mesire alanı gibi yerleri gezip görmeye değerdir. Mersin merkeze olan yakınlığı sebebiyle yayla turizmi oldukça gelişmiştir (http-2).

Bekiralanı

Mersin merkez yaylalardan biridir. Merkez ilçe Toroslara bağlıdır. Toros Dağlarının güney kesiminde yer alan köy Mersin'e 28 km uzaklıktadır. Köy sayfiye yaylacılığından dolayı yazlık konutlar sebebiyle büyümüş ve güneyinde yer alan Soğucak yaylasıyla neredeyse bitişmiş durumdadır. Yayla olduğundan dolayı nüfusu yazın artarken kışın azalmaktadır. Yaylanın ekonomisi meyve sebze üretimine dayanmaktadır (http-3).

Fındıkpınarı

Mersin – Antalya karayolunun 12. kilometresinde bulunan Mezitli merkez ilçesinden kuzeye dönülerek Toros dağları içlerine doğru 32 kilometrelik asfalt yolla ulaşılmaktadır. Mezitli'den günün belli saatlerinde minibüs bulunabilmektedir. Çevresi çok yüksek olmayan tepelerle çevrilidir. Çevredeki bu tepeler maki, çam, ardıç gibi bitkilerle çevriliyken yaylanın içi ise meyve ve sebze bahçeleriyle kaplıdır. Alt yapısı tamamlanmış durumdadır. Sağlık ocağı ve jandarma gibi hizmetler bulunmaktadır (http-2).

Gözne

27 kilometrelik asfalt yolla belli saatlerde Mersin'den minibüs ve belediye otobüsü gibi araçlarla ulaşılabilir. Mersin'in kuzeyinde Torosların 1200 m yükseltisinde bulunmaktadır. Çam, ardıç, meşe gibi bitkiler ve elma, kiraz, ayva, vişne gibi meyve ağaçlarıyla çevrilidir. Alt yapısı tamamlanmıştır. PTT, jandarma, sağlık ocağı gibi hizmetler mevcuttur (http-2). Şinasi Develi, Tarsus'ta yaşayan "Debbas" isminde bir kişinin av nedeniyle Gözne taraflarına geldiğini ve orman içindeki Gözne'yi beğenerek yaz aylarında buraya çıktığını ifade etmiştir. Gözne'nin bu şekilde keşfedildiği rivayet edilmektedir. Ayrıca Develi, Gözne ile ilgili olarak "kaç – kaç" olayına değinmiştir. Çukurova'nın Fransızlar tarafından işgal edildiğinde Mersinli halkın Gözne'ye kaçtığını dile getirmiştir. Bu olaya o günden bu yana "kaç – kaç" dendiğini ifade etmiştir (Develi, 1990, s. 18-19).

Güzelyayla (Kızılbağ/Evcili)

Mersin'e 40 km uzaklıkta bir yayladır. Torosların güney sırtlarında Mersin'i Arslanköy yaylasına bağlayan yol üzerindedir. Yayla Kızılbağ ve evcili/evciler yaylalarının birleştirilmesiyle oluşmuştur. Yayla olduğundan dolayı yaz nüfusu kış nüfusuna göre daha fazladır (http-3).

İnsu

Mersin'in Yenişehir merkez ilçesine bağlı bulunan bir yayladır. Torosların üzerinde ve 835 rakımdadır. Mersin'e olan uzaklığı 20 km'dir. Diğer yaylalar gibi bu yayla da sayfiye amaçlı kullanıldığından yazın nüfusu büyük oranda artmaktadır ancak yoğun yapılaşma nedeniyle kır yerleşmesi özelliğini kaybetmiştir. Kuzeyi köy tipi evlere sahipken güney kısmı yazlıkçı villa tipi evleri oluşturmaktadır. Son yıllarda bu villa tipi evler artarak şehrin dışındaki bir mahalle hissi uyandırmaktadır. Günün birlik ulaşımına uygun olduğu için de gözde bir mekân olma yolunda ilerlemektedir (http-3).

Mihrican

Mezitli merkeze bağlı olan yayla Fındıkpinarı yaylasına 5 km uzaklıkta yer almaktadır. Denizden 1000 m yükseklikte olan Mihrican yaylası Mersin'in en eski yaylalarından biri olarak bilinmektedir. Özellikle doğa yürüyüşü yapmak isteyenler için uygun koşullarda bir zemine sahiptir. Mihrican yaylasından akan dere Torosların suyunu Akdeniz'e ulaştırmaktadır. Geçmiş dönemlerde göçmenlere ev sahipliği yapmıştır. Mersin şehir merkezine 50 km uzaklıkta yer almaktadır (http-3).

Soğucak

Köy olarak adlandırılan yaylalardan biri olan Soğucak'ta Mersin halkının yazlık evleri de bulunmaktadır. Alt yapısı tamamlanmış durumdadır. PTT, sağlık ocağı gibi hizmetler bulunmaktadır. Kır kahveleri, bakkal ve lokanta gibi mekânlar da yaylada vardır. Yayla genelde eski adı olan “Belenkeşlik” adı ile bilinmektedir. Yaylanın doğusunda 12 – 13. yy civarlarında inşa edilmiş olan Kilikya Ermeni Krallığı dönemine ait bir kale yer almaktadır (http-2).

4.2.2. Anamur

Abanoz

Anamur – Ermenek – Karaman karayolunun 50. kilometresindedir. İki tepe yamacında ve dere yatağında kurulmuştur. Ahşap ve taş evlerin yanı sıra yazlık evler de bulunmaktadır. Yaz aylarında bakkallar, kahveler ve et yemekleri sunan kır lokantaları hizmet vermektedir. Asırlık köknar ve ardıç ağaçları ile kaplı olan yaylada, Bicikli mağara diye anılan yeraltı mağarası ile Kaletepe’de bulunan kale kalıntısı gezilecek yerler arasındadır. Bu yaylada da diğer yaylalarda olduğu gibi yazın nüfus artmaktadır (http-2).

Akpınar

Anamur Akpınar yaylası, Anamur-Ermenek Karayolunun 72. kilometresinde yer almaktadır. Yaylaya Anamur ve Bozyazı ilçe halkı çıkmaktadır.

En eski yaylalardan birdir. Anamur’un eski idarecileri ve ağaları bu yaylaya çıkarlarmış. Akpınar yaylasından sonra daha ileriye gidilince sol kola sapan toprak yollarla Anamur’un Özlügöl, Elbalak gibi yaylalarına ulaşılmaktadır. Anayoldan ise önce Kazancı, sonra Ermenek’e ulaşılmaktadır. Elbalak, Özlügöl yaylaları hayvancılığa ve arıcılığa uygun yaylalardır. Meyve ve sebzeçilik gelişmiştir. Yaylada sebze, meyve ve alışveriş pazarı her hafta yaz boyunca kurulmaktadır. Yayladan her türlü ihtiyaçları temin etmek mümkündür. Yörede toprak altından çıkarılan yumuşak taşlar (Köfük taş) güneş görmeden önce bıçakla kesilebilecek derecede olduğundan yöre insanları bu taşları istediği gibi şekillendirerek oyuncak ve heykelcik yapımında kullanmaktadır (http-3).

Halkalı

Mersin ilinin, Anamur ilçesine bağlı bir yayladır. Rakım 1400 metredir. Abanoz'dan sonra Anamur Ermenek yolunun 60. Kilometresindedir. Yüzölçümü bakımından Anamur'un en büyük yaylasıdır. Eskiden arpa, buğday, çavdar ve nohut üretimi yapılmaktayken; son yıllarda elma, armut ve kiraz da yetiştirilmeye başlanmıştır. Meraların azalmasıyla birlikte küçükbaş hayvan yetiştiriciliği kalmamıştır. Yazların kurak geçmesi ve akarsuyunun bulunmaması yüzünden tarımda çeşitlilik azdır. Köylülerin büyük bir bölümü içme suyu ihtiyaçlarını kuyulardan karşılamaktadır. Bölgede bulunan bir kaya mezarı koruma altına alınmıştır (http-3).

Kaş

Anamur – Ermenek – Karaman yolunun 40. kilometresindedir. İki tepe arasında kurulmuştur. Ardıç, çam ve köknar ağaçlarıyla çevrilidir. Bakkallar, kır kahveleri ve lokantalar bulunmaktadır. 1500 m rakımdadır. Daha sonra Suolmaz Geçidi, Abanoz yaylası ve Halkalı yaylası gelmektedir. Taşlık bir arazidir. Alaköprü, Vinç ve Pınarlar geçildikten sonra yaylaya ulaşılmaktadır. Diğer yaylalarda da olduğu gibi bu yaylada da iki tür yaylacılık faaliyeti görülmektedir. Sayfiye amaçlı yaylaya çıkan şehir halkı güneye bakan yamaç üzerinde modern olarak adlandırılan evlerde oturmaktadır. Köy halkı ise yaylanın girişinde modern binalarla birlikte daha ziyade geleneksel yapıda olan evlerde oturmaktadır. Araç ile ortalama bir saatte ulaşılabilir. Yaylanın en yüksek tepesi 1557 m'de yer alan Geyik Kayasıdır. Ayrıca geleneksel yaylacılıkla uğraşan insanların yaşadığı Dikencik yaylası Kaş'ın kuzey doğusundaki tepeler üzerinde yer almaktadır. Yayla, Bozyazı ilçesine de bir yol ile bağlıdır. Su kaynakları fazla olmamakla birlikte yayla halkına yetecek düzeydedir (http-2 ve http-3).

4.2.3. Çamlıyayla (Namrun)

Külpet dağının eteğinde, 1430 m rakımdadır. Namrun Kalesi çevresinde tarihî ve doğal güzelliklerle iç içe, oldukça geniş bir alana yayılmış durumdadır. Alt yapısı tamamlanmış olan yaylada yazlık evler de bulunmaktadır. Yaban hayatı açısından zengin bir yayladır. Cehennemderesi ve çevresi, yaban keçisi koruma üretim bölgesi ve avlak olarak değerlendirilmektedir. 4 km yakınında yer alan Sebil beldesi

Cehennemderesi kanyonu, yaya yürüyüşü (trekking) için ideal rotalardan biridir. Cehennemderesi'nde sportif olta balıkçılığı yapılabilir. Eskiden Tarsus'a bağlı olan yayla 1991'de Tarsus'tan ayrılarak ilçe olmuştur. Yaz nüfusu diğer yaylalara göre oldukça fazladır. İlçede yaz aylarında yayla turizmine bağlı olarak hareketlenmeler görülmektedir (http-2).

4.2.4. Erdemli

Aydınlı (Avgadı)

İl merkezine 70 km, Erdemli'ye 35 km mesafededir. Yaylada bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır. Çiftçilik ve hayvancılık gelişmiş durumdadır. Yaylanın çevresinde Roma ve Bizans'tan kalma mezarlara, sinlere, lahitlere ve mağaralara rastlanmaktadır. Yaylada bir kale bulunmaktadır ancak kalenin harabeleri artık yok olmak üzeredir. Yaylada içme suyu vardır. Daha ziyade karasal iklimin hâkim olduğu görülmektedir (http-3).

Büyük Sorgun

Torosların ortalarında bulunan yaylaya Erdemli'den 41 km asfalt, 4 km stabilize yolla ulaşılmaktadır. Tepeler arasında küçük bir vadide kurulmuştur. Etrafi elma bahçeleri ile kaplıdır. Yaylada tipik yayla evlerine rastlamak mümkündür. Güney yönünde, yola 1,5 km uzaklıkta bulunan tarihî gözetleme kulesi gezilebilecek yerler arasındadır (http-2).

Güzeloluk

Merkez, Bahçe (Yankesenli), Kireçoçağı(Kılıçlı), Çayırılık, Burunkuyu, Karatesbih ve Çadırkent olmak üzere yedi mahalleden oluşmuştur. Mersin'e 76, Erdemli'ye 38 km uzaklıktadır. Yerleşik düzene 1865 yılında geçen Yörük Türkmenleri aşireti olan yayla, adını rivayetlere göre mahallenin çeşmesi ağaçtan oyulmuş bir oluk olduğundan Keloluk olarak almıştır. Daha sonraki yıllarda Böcüoğlu İbrahim Ağa tarafından güzel bir çeşme yaptırılmış ve adı Güzeloluk olarak değiştirilmiştir. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte köy statüsüne alınan yaylaya merkez köy konumundan ötürü muhtarlık mührü verilmiştir. 1934 yılında Yağda Koyuncu adı ile bucak (nahiye) olan köy, 1954 yılında adı değiştirilerek Güzeloluk nahiyesi olmuştur. Güzeloluk çevre köylerin merkezi olduğu için Osmanlılardan kalma camii,

çeşme ve medrese mevcuttur. Böcüoğullarına ait ev tipik Osmanlı evlerindedir (http-3).

Küçük Sorgun

Erdemli ilçesinin 49 km kuzeyinde bulunan Sorgun köyü yolunun 41. kilometresinden sola dönülerek 8 km sabitleştirilmiş yolla ulaşılmaktadır. Yaz aylarında belli saatlerde Erdemli'den minibüs bulunabilmektedir. Alt yapısı tamamlanmış yaylada yörenin yayla mimarisine uygun evleri meyve ve sebze bahçeleriyle çevrilidir. Yaylada kahve, lokanta ve bakkal tarzı hizmetler bulunmaktadır (http-2).

4.2.5. Gülnar

Bardat Yaylası

Bozyazı ilçesi sınırına yakın, Gülnar'ın 36 km batısında yer alan yayla; Ermenek, Gülnar ve Anamur Yörüklerinin ortak kullandığı, Gezende Belediyesi sınırları içinde bulunan en yüksek yaylalardan biridir. Yaz aylarında Sarıkeçililer, Tekeliler, Bahşişler, Hacabdiller vb. birçok Yörük aşiretinin buldukları yerdir. Pazarı ve keçi eti ünlüdür (http-5).

4.2.6. Mut

Dağpazarı

Mut ilçesinin 36 km kuzeyinde bulunan yaylaya 15 km asfalt, 21 km oturtulmuş yolla ulaşılmaktadır. Antik bir şehir kalıntısı üzerine kurulmuş olan yaylada; bakkallar, kahveler, sağlık ocağı ve jandarma hizmeti bulunmaktadır. Yayla ortasında bulunan kilise kalıntısı ve bir evin bahçesinde bulunan mozaikler görülmeye değer tarihî kalıntılardır. Çevresi maki ve ardıç gibi bitkilerle, içi ise meyve sebze bahçeleriyle çevrilidir (http-2).

Kozlar

Mut ilçesinin 19 km kuzeyindedir. İki kısa, birisi uzun kanyonların yanı başında, zengin deniz fosil yataklarının bulunduğu dağ yamacına kurulmuş tarih ve doğa ile iç içe bir yayladır. Kamp yapmanın yanı sıra kanyon yürüyüşleri yapılabilir.

Çevrede bulunan milyonlarca yıllık deniz fosil yatakları, kanyon yamaçlarına oyulmuş antik mezarlar, gözetleme kuleleri yaylanın görülebilecek güzellikleridir. Antik ismi “Coropissus” olan kentin Karaman’dan Silifke’ye inen bir antik yol üzerinde oluşu bu eski kente ayrı bir önem verildiğini göstermektedir (http-2).

Sertavul

Mut – Karaman – Konya karayolunun 36. kilometresinde yer alan yayla, Akdeniz’i İç Anadolu’ya bağlayan Sertavul geçidi üzerinde yer almaktadır. Mut, Silifke, Karaman halkının rağbet ettiği bölgede Yörükler de çadır kurarak hayvanlarını otlatmaktadır. Mut – Sertavul yolunun 21. kilometresinden sağa dönülerek 1,5 km sabitleştirilmiş yolla ulaşılan Atahan manastırı görülebilecek yerlerdendir. Yayla yakınında bulunan Kestel dağında yaban keçisi koruma alanı ve avlağında bulunan hayvanlar gözlemlenebilir. Yayla yakınında bulunan Kestel kanyonu, doğa yürüyüşü için güzel rotalardan biridir (http-2).

4.2.7. Silifke

Balandız

Eski adı Gümüşlü’dür. Yayla, Toros Dağlarında Silifke’yi Gülnar ilçesine bağlayan il yolu üzerindedir. Silifke karayolunun 21. kilometresindedir. Çevresi maki, çam, sebze bahçeleri, ceviz ağaçları gibi bitki örtüsüyle kaplıdır. Yayla 930 m rakımdadır. Yazın nüfusu büyük oranda artmaktadır (http-2).

Gökbelen

Silifke karayolunun 30. kilometresindedir. Mersin ve Silifke halkının yaz aylarında yoğun olarak kullandığı yaylalardan biridir. Çevresi çam ve maki türü bitkilerle çevrilidir. Yayla evleri sebze ve meyve bahçeleriyle bütünleşmiş gibidir. Gülnar sınırına yakın küçük bir yayladır. Halkın çoğu kışı Silifke ve Taşucu’nda geçirmektedir (http-2).

Kırobası (Mara)

Silifke’nin kuzeyinde, Toros Dağlarının ortasında konumlanmış yayla köyüne, 46 kilometrelik asfalt yolla ulaşılmaktadır. Günün belirli saatlerinde Silifke’den minibüs bulunabilmektedir. Silifke yöresinin en eski yaylalarından olan Kırobası, Roma ve Bizans dönemlerinde de yayla olarak kullanılmıştır. Antik çağlardan

günümüze kadar gelen ve hâlâ kullanılan su kanalları, o dönemlerin kanıtı durumundadır. Kahve, lokanta, bakkal, PTT, sağlık ocağı, jandarma gibi hizmetler vardır (http-2).

Uzuncaburç

Silifke'nin 27 km kuzey yönünde bulunan yaylaya asfalt yolla ulaşılmaktadır. Silifke'den minibüs bulunabilmektedir. Antik Olba Di – Okayzerim kenti üzerinde kurulmuş olan yayla, tarih ile iç içedir. Kahve, lokanta, PTT, sağlık ocağı ve jandarma hizmet vermektedir. Yayla, Silifke kuzeyindeki dağlık alanda yüksek bir mevkide bir Türkmen köyü olarak kurulmuştur. Yayla çevresi Antik Olba Krallığı döneminden kalma zengin örenlerle doludur. Zaten yayla adını bu örenlerden almıştır. Yaylanın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalıdır (http-2).

4.2.8. Tarsus

Gülek Yaylası

Tarsus ilçesinin kuzeyinde, Toros Dağlarının ortasında konumlanmış yaylaya 50 kilometrelik asfalt yolla ulaşılmaktadır. Günün belirli saatlerinde Tarsus'tan minibüs vardır. Roma ve Bizans dönemlerine ait tarihi kalıntılar bulunmaktadır. Kır kahveleri, kır lokantaları, bakkallar, PTT, sağlık ocağı, jandarmanın hizmet verdiği yayla ve çevresi ardıç ağaçları ile kaplıdır. Temel ihtiyaçları yayladan sağlamak mümkündür (http-4).

4.2.9. Taşeli Platosu

Güney Anadolu'da ve Orta Toroslarda yer almaktadır. Batıda Akseki, doğuda ise Mut-Silifke hattı ile sınırlanmıştır. Antalya Körfezi ile Mersin Körfezi arasında yarımadaı andıran kaba bir çıkıntı oluşturmuştur. Eski zamanlarda "Taşlık Kilikya" anlamında "Cilicie Trachee" adı kullanılmıştır. Yayla sularının 7/10'unu Göksu Çayı toplamaktadır. Taşeli Platosunda yüksek alanlar arasında çöküntü ovaları yer almasına rağmen Taşeli Platosu blok halinde yükselmiş bir yayladır. Yayla, güneyde Akdeniz, batıda Antalya Körfezi'ne doğru keskin bir alçalma ile son bulmaktadır. Masa gibi duran yaylanın yüksek düzlüklerinde su bulunmazken, yayla eteklerinin alt tarafı karstik kaynaklar bakımından zengindir. Yaylalardan batan sular bu bölümlerden

yeryüzüne çıkmaktadır. Taşeli yaylasının iklimi çok şiddetlidir, kışlar uzun ve ağır geçmektedir. Kar, yaylayı tamamen örtmektedir. Yazın yayla serindir. Plato köknar, sedir, ardıç gibi iğne yapraklı; dişbudak, şimşir, meşe gibi geniş yapraklı ağaçlarla kaplıdır. Platodan güneye deniz kıyısına doğru inildikçe arazi önce karaçam, servi, sonra kızılçam gibi iğne yapraklı ağaçlar olmak üzere defne, zeytin, keçiboynuzu, pırnal meşesi vb. maki ve diğer tür tür fundalarla kaplıdır. Bu bölgede coğrafi özellikler nedeniyle nüfus seyrek. Bölge halkı, yörede arazi yapısının ve bitki örtüsünün elverişli olması nedeniyle tarım, küçük ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapmaktadır. Kıyı bölgelerdeki halk aşırı yaz sıcaklıklarından dolayı hayvancılık için yaylaya çıkmaktadır. Yaylaların otları seyrek ve kısadır. Karstik araziden dolayı yüzey suları fazla değildir. Plato üzerinde ova bulunmamaktadır. Tarım amacıyla Göksu ve kollarının vadileri kullanılmaktadır. Bu vadilerde meyvecilik yapılmaktadır (http-3). Taşeli Platosunda hayvancılık faaliyeti yapılması platoyu aynı zamanda yayla konumuna getirmektedir çünkü platoda beşerî bir faaliyet söz konusudur. Bu noktadan bakıldığında her plato yayla değildir ancak yayla olarak kullanılan platolar, Taşeli platosunda görüldüğü üzere, vardır.

4.2.10. Kır Olarak İfade Edilen Bölgelerin İsimleri

Mersin merkez yaylalarda iki tür yaylacılık faaliyeti yapıldığı daha önceki bölümlerde ifade edilmişti. Bu yaylacılık faaliyetlerinden biri geleneksel yaylacılık yani hayvancılığa dayalı yaylacılıktır. Geleneksel yaylacılığı hâlâ sürdürmekte olan insanlar daha ziyade kır olarak ifade edilen orman üst sınırının üzerindeki mevkileri kullanmaktadır. Bu mevkileri halk kır olarak adlandırırsa da oraları yayla bilinciyle kullanmaktadır. Bundan dolayı hayvancılık faaliyeti ile uğraşan insanlar bu mevkilere ayrı ayrı isimler vermiştir. Bu isimler kaynak şahıslardan elde edilen bilgiler doğrultusunda aşağıda aktarılmıştır.

Durnaz, Sıyırma, Tatık, Çayırboğazı, Çayıralanı, Gölpınar, Yüksekoluk, Devekoyağı, Teknekoyağı, Kekikkoyağı, Hüyükalanı, Öşün, Bulgar Bozoğlan, Ziyaret, Kırkpınar, Kaşkuyu, Körkuyu, Kemer, Boğazağzı, Alankuyu, Kızıltepe, Yedigöl, Karagöl, Söbüceova, Deke Daşı, Sırıl, Çağıloluk, Kurt Tepesi, Yaylacık Dağı, Cocak Dere Mevki, Damla (K11, K29).

4.3. Yaylaya Çıkış

Yayla ve yaylacılık yüzyıllar boyunca Türk kültüründe önemli bir yer kaplamıştır. Türkler yaylacılığı mevsimsel bir hareketten ziyade yaşam biçimi olarak görmüştür. Bundan dolayı yaylacılık hareketinin her aşamasına ayrı bir önem atfetmişlerdir. Bu önem Yörüklerin davranışlarına da yansımış olup yayla sürecinin her bir noktasında kendisini göstermiştir. Ayrıca “Yaylaya Çıkış” ve “Yayladan iniş” gibi yayla kültürünü oluşturan unsurlar halk takviminin bir parçasıdır çünkü yaylacı insanlar bu aşamaları çerçevesini halkın çizdiği ve “eski hesap” dedikleri takvime göre gerçekleştirmektedir.

4.3.1. Yaylaya Çıkış Zamanı

Yörüklerin özen gösterdikleri aşamalardan biri de göç hareketidir yani yaylaya çıkış tarihi yaylacılar için büyük önem arz etmektedir. Türkiye’de genel olarak yaylalara göçün mayıs ayı gibi yaylalardan inişin ise ağustos – eylül aylarında yapıldığı görülmektedir. Yaylada bulunma süresi ortalama 3 – 3.5 ay sürmektedir (Doğanay ve Orhan, 2016, s. 315-316). Hayati Doğanay ve Fatih Orhan’ın ifade etmiş olduğu gibi genelde yaylaya çıkış ayı mayıs ayıdır ancak bölgeler arası küçük de olsa farklılıklar arz edebilmektedir.

Örneğin Yörükler yaylaya çıkarken eski hesap denilen, halkın kullandığı halk takvimini dikkate almaktadır. Yağmurun yağabileceği zamanlar yaylaya çıkış açısından önemli zamanlardan biridir. Yaylacılar arasında bu döneme kış denilmektedir. “Kış geliyor, yağmur geliyor, kar geliyor” gibi cümlelerle ifade edilmektedir. Bu takvim takip edilerek göç zamanları bu doğrultuda ayarlanmaktadır. Kaynak şahsın aktardığı bilgiye göre Nisanın 13’ü ile 18’i arasına “april kışı” denmektedir. Bu tarihte genelde yağmur yağdığı için göçmemeye dikkat edilmektedir. Bu tarihten önce veya sonra göçülmektedir. Ayrıca Hıdırellez’de de göçmemeye dikkat edilmektedir. Hıdırellez Mayıs’ın 2’si ile 6’sı arasına denk gelmektedir (K11).

Sosyo – kültürel değişimin etkisiyle Mersin’de yaylalara çıkış zamanı çok büyük bir fark olmamakla birlikte değişiklikler gösterebilmektedir. Örneğin sayfiye amaçlı yaylaya çıkan insanlar nisan – mayıs gibi çıkabilirken hayvancılıkla uğraşanlar genel olarak “kır” şeklinde ifade edilen daha yüksek yerlere çıktıkları için yaylaya

çıkış zamanları haziran ayını bulabilmektedir çünkü kırlar sayfiye amaçlı çıkılan yaylalara göre yani köylere göre daha geç ısınmaktadır. Mersin’de hayvancılıkla uğraşan insanlar yazları köy olarak ifade ettikleri, artık “sayfiye” amaçlı kullanılmaya başlanan yaylalara da çıkmaktadır ancak kırlar alçaktaki yaylalara göre daha çok tercih edilmektedir (K1, K6).

Kaynak şahıslardan biri bizi yaylaya çıkış aşamasıyla ilgili daha ilginç bir ifade ile bilgilendirmiştir. Sineklerin uçmaya başladığı zaman Yörüklerin göçmeye başladığını dile getirmiştir. Bu olaya Yörükler arasında “sinek uçuştı” denilmektedir (K17).

Kıra Çıkış Zamanı

Kıra çıkan insanlar genel olarak Hıdırellez’den sonra yani 6 Mayıs’tan sonra çıkmaktadır çünkü april kışından sonra yani 18 Nisan’dan sonra çıkılırsa hayvanlar ani bir soğğun bastırmasından dolayı telef olabilir bu yüzden genelde Hıdırellez’in geçmesi beklenmektedir (K11).

Geleneksel yaylacılıkla uğraşanların yaylalara çıkma sebeplerinden biri sıcak yerlerde hayvandan verim alınmamasıdır. O yüzden yazları daha yüksek yerlere çıkmaktadırlar. Bu durumu kaynak şahıslardan biri şu şekilde örneklendirmiştir:

“Yeni doğan kuzular ancak yüksek rakımda hayatta kalabilmektedir. Hayvanın vücut sıcaklığı da tıpkı insanın vücut sıcaklığı gibi 37 – 38 derecedir. Hayvanın ürettiği sütün sıcaklığı da 37 – 38 derecedir. Kuzu bu sıcaklıkta bir sütü aldığı zaman, aynı şekilde dışarıdan da böyle bir sıcaklıkla karşılaştığında kuzunun ciğerleri ölmektedir, bu da hayvanın ölmesi anlamına gelmektedir. Hayvan sıcakta yaşayamadığı ve hayvana otlak alanı bulmak için yaylalara göçmektedir.” (K11).

Bir başka kaynak şahıs ise yaylalara hangi sebepten dolayı çıkıldığını farklı bir örnek ile anlatmıştır:

“Hayvanlar yaylaya çıkınca verimi daha fazla olmaktadır. Hayvanın eti de yaylada daha lezzetli hale gelmektedir. Hayvanlar aynı zamanda taşların arasından çıkan çiçekli küçük otlarla beslenmektedir.” (K14).

Mersin yaylalarında hayvancılıkla uğraşanlar Mersin Yörükleri ve Tarsus – Adana Yörükleri olarak iki şekilde ele alınabilir. Arslanköy Yaylası’ndan bir kaynak

şahsın verdiği bilgiler, Mersin Yörükleri ve Adana – Tarsus civarından gelen Yörükler açısından daha açıklayıcıdır:

“Köyün yerli Yörükleri Torosların eteklerinde yaşamaktadır. Yazın mayıs ayında yaylaya çıkar, oralarda yaşarlar. Kış gelince bir kısmı köye iner, bir kısmı da “Kurudere” gibi yerlere iner. Adana’dan ve Tarsus’tan gelen Yörükler iyice havalar ılımadan çıkmazlar. Onlar dağın arka kısımlarında yaşarlar. Orada eylül ayına kadar kalırlar.” (K20).

Köye Çıkış Zamanı

Torosların etekleri genel açıdan yayla olarak kullanılmaktadır. Mersin’deki yaylalar artık daha ziyade serinlemek amaçlı kullanılmaktadır. Mersin’in sıcaklığından bunalan insanlar yüksek yerlere yani yaylalara çıkmaktadır. Gözne ve Ayvagediği Mersin’e en yakın ve insanlar tarafından en tercih edilen yaylalardır. Köylere çıkış tarihi ile ilgili bilgi kırlara çıkış anlatılırken karşılaştırma yapılarak dile getirilmiştir. Köye çıkanlar sayfiye amaçlı çıktıkları için çıkış tarihleri çok önem arz etmemektedir. Örneğin çocuğu olanlar okulların kapanmasını beklerken emekli kesimi nisan gibi çıkabilmektedir. Sayfiye amaçlı yaylaya çıkanlar da sonuç olarak havaların ısınmasını beklemektedir. Hayvancılıkla uğraşan veya sayfiye amaçlı yaylayı tercih eden insanlar köy olarak ifade ettikleri yaylalarda yaz ve kış boyunca kalabilmektedir (K1, K2, K3).

Yaylaya çıkış aşaması birkaç cümleyle özetlenecek olursa; her iki yaylacılıkla uğraşanların da ortalama nisan – mayıs ayları gibi yaylaya çıktıkları ifade edilse de sıcakların artmasıyla yaylaya çıkıp karın yağmasıyla da yayladan inmektedirler. Esasen yaylaya çıkış hava şartlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Geleneksel yaylacılık yapan insanlar belli bir takvimden ziyade iklime göre hareket etmektedir. Yaylalara nasıl çıkıldığıyla ilgili olarak da eğer hayvancılık faaliyeti amaçlı çıkılıyorsa genel olarak sürü sahibi sürüsüyle birlikte yürüyerek, aile ve çadırın eşyaları ise araçlarla çıkmaktadır. Ancak son zamanlarda hayvanların turlarla çıkartıldığı da gözlemlenmektedir. Yazlık amaçlı yaylaya çıkan yaylacılar ise kendi araçlarıyla veya belediye otobüsleriyle rahatlıkla yaylaya çıkabilmektedir.

4.3.2. Yaylaya Çıkış Süreci

Yaylanın Türk insanı için ne kadar büyük önem arz ettiği, bu önemin yaylaya çıkış aşamasında dahi görülüp insanların davranışlarına yansıdığı “Yaylaya Çıkış”

başlığı altında ifade edilmişti. Bakıldığında geleneksel yayla kültürünün her aşaması Türkler için ayrı bir önem arz etmektedir ancak her gelenekselin zamanla farklı bir şekle evrilmesi gibi genel olarak yayla kültürü de “eskiler yiter yenide” mantığıyla turizm sektörünün yükseldiği bir dönemde geleneksel yaylacılık turizm yaylacılığına adapte olup tamamen şekilsel ve içerik olarak değişime uğramaktadır. Mersin Akdeniz bölgesinin bir şehri olarak güneyde yükselen bir yıldız konumunda olduğu için turizm şehri olma yolunda her geçen gün daha da ilerlemektedir. Bu durum Mersin’de yaylaya çıkış sürecine yine köy – kır farkı olarak yansımaktadır. Yaylaya çıkış süreci Köy – kır ve yerli Yörük – Tarsus/Adana civarından gelen Yörük farkından dolayı birtakım değişiklikler gösterebilmektedir.

Eskiden insanlar yaylaya göç ederken önden giden “yere bakan” denen öncü bir grubun varlığından söz edilmiştir. Hayvan nerede otlatılacak diye gidip önden bakılmış. Arkadan gelen de bu öncü grubun tespit ettiği yere yerleşmiş. Bir nevi rota çizilmiştir. Birbirlerini görmeden arkadan gelenlere mesaj bırakılmış. Bu durum eskiden toplu ve uzun göçlerin yapıldığı zamanlarda olmaktadır artık gelişen yaşam koşullarının etkisiyle göç süreci daha kolay hâle gelmiştir ancak Tarsus ve Adana gibi yerlerden gelen Yörüklerin bir nevi hâlâ bu eski göçebe kültürü sürdürdükleri görülebilir (K18).

Kıra Çıkış Süreci

Mersin’in Yörükleri kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Hayvancılık faaliyeti yani geleneksel yaylacılık zor olduğu gibi hayvancılıkla uğraşanların yaylaya çıkış süreci de o derece zordur. Kıra gidenler yani hayvancılıkla uğraşan insanlar Mezitli – Fındıkpınarı yolunu kullanmamaktadır. Gözne yolunu kullandıkları görülmektedir. Mezitli – Fındıkpınarı yolunu kullananlar en fazla köylere kadar çıkmaktadır. Gündüz koyunu güdüp yadıkları ondan sonra da akşam olunca yola çıktıkları görülmektedir. Akşam trafik az olduğu için de asfalttan yürüyerek gitmektedirler (K11).

Kaynak şahıslardan biri göç süreciyle ilgili farklı nitelikte bir bilgi aktarmıştır:

“Yaylaya göç bir günlük iki günlük bir göç süresi değildir. Buradaki asıl amaç hayvanın otlatılarak sürenin kullanılmasıdır. Her oturulan bölgede 4 – 5 gün kalınmaktadır. Bir yerde 4 – 5 gün kalındıktan sonra 10 km daha göçülmekte, orada da 4 – 5 gün kalınmakta ve böylece üç aylık bir göç süreci oluşturulmaktadır. En son

noktada 1 ay – 40 gün kadar kalındıktan sonra aynı güzergâh üzerinden geri dönülmektedir. Bir hafta bir hafta, göçe göçe hareket edilmektedir. Göç nisan – mayıs aylarında başlamakta, en son aralıkta yine kışlak bölgesine dönülmüş olunmaktadır. Çıkarken herhangi bir yerde çadır kurulmakta, orada bir hafta hayvanlar otlatılmakta ve dinlendirilmektedir. Sonra ortalama 10 km ilerideki uygun bir yere tekrardan konaklanma işlemi yapılmaktadır. Otlak alanını genişletmek için kademe kademe ilerlenmektedir. Dönerken de aynı şekilde inilmektedir. Daha ziyade su başlarına yakın yerlere konulmaktadır.” (K17).

Değişim ve dönüşümün etkisiyle yaylaya çıkış şekilleri de farklılaşabilmektedir. Eskiden deve, eşek, at gibi hayvanlarla yaylaya göçülürken artık hayvanlar sürülerek ve eşyaların kamyonet gibi araçlarla çıkarılması, hayvanların ve eşyaların tırlarla çıkarılması veya sayfiye amaçlı çıkılıyorsa arabalarla, belediyenin tahsis etmiş olduğu otobüslerle çıkmak suretiyle göç işlemi yapılmaktadır (K1, K2).

Kırlara çıkarken eğer köylerden çıkılıyorsa hayvanlar sürülerek, eşyalar ise araçlarla çıkarılmaktadır ancak “seyil” olarak adlandırılan sahil bölgesinden kırlara gidiliyorsa hayvanlar ve eşyalar tırlarla çıkarılmaktadır (K11).

Tarsus ve Adana’dan gelip Arslanköy yaylasının üst bölgesi olan Dümbelek Boğazı gibi mevkilere çıkan Yörüklerin ise hayvanlarını sürerek çıktıkları söylenmektedir (K11).

Yayla kültüründeki değişim her noktada kendisini göstermektedir. Gelişen yaşam koşullarıyla birlikte artık yollar en üst sınırlara kadar gidebilmektedir. Uygun araçlarla gidilince Torosların yüksek bölgelerinden yani kırlardan Konya, Karaman gibi şehirlere geçilebildiği söylenmektedir. Yollar gelişmenin etkisiyle en üst sınırlara kadar ulaşmış olsa da yaylanın ormanlık alanlarındaki engebeli ve taşlık kısımlardan dolayı araç olarak yaylada traktör kullanılmaktadır. Yörüğün bu sebepten traktörsüz olamayacağı ifade edilmiştir. Traktörün arkasında ise bir su tankeri bulunmaktadır. O tankere su doldurulup, insanların ve hayvanların içmesi için suyun hazır hale getirildiği aktarılmıştır. Yaylalarda ayrıca pikap, motosiklet gibi araçlar sık bir şekilde görülmektedir (K19).

Yörüklerin hayatları bir nevi göç hareketi üzerine kurulu olduğu için yanlarına aldıkları eşyaların da bu göç temposuna uygun olması gerekmektedir. Eşya meselesi bu perspektiften ele alınacak olursa eskiden yaylaya çıkarken bazı eşyaların

götürüldüğü bazılarının ise kışlak bölgesinde bırakıldığı bilgisi elde edilmiştir. Günümüzde ise yaylaya ulaşım kolaylaştığı için çoğu eşyaların yaylaya götürüldüğü görülmektedir. Bu götürülen yükler açısından farklı ve orijinal bir bilgi elde edilmiştir. Elde edilen bilgi özetlenecek olursa, eskiden yaylaya çıkarken “ağırık” denilen yükün fazlasının develerle götürüldüğü, yükün fazlasına “ağırlık” denildiği söylenmektedir. Yörükler bunu daha da kısaltarak “ağırık” demişlerdir. Önce bu “ağırık”ların develerle yaylaya çıkarıldığı, sonra geri dönülüp geride kalan eşyaların alındığı söylenmektedir. Bu şekilde bir haftada yaylaya çıkıldığı ifade edilmiştir. Artık arabayla bir buçuk – iki saat gibi bir sürede yaylada olunmaktadır. Yaylada eşya bırakma açısından bakıldığında ise kır denilen bölgelerde eşya bırakılmadığı görülmektedir. Eskiden yaylalarda çiftçi koruma olduğu, bu çiftçi korumanın yaylacılardan kira aldığı belirtilmiştir. Bazı yerlerde hâlâ devam ettiği ama Mersin yaylalarında kira işinin kalktığı ifade edilmiştir (K10). Yörük kültüründe göç hareketinin vermiş olduğu sorumluluk ve yapılan faaliyetlerin insan gücü gerektirmesinden dolayı kolektif bilinç baskındır denilebilir. Bu bilinç eskiden Yörükler arasında hâkimken günümüzde bireyselleşmenin etkisi yaylaya çıkış sürecinde de kendisini göstermektedir. Kaynak şahıs bu bağlamda yaylaya kimlerle çıkıldığını ifade ederken bahsedilen bireyselleşmenin etkilerini göz önüne sermiştir. Eskiden toplu bir şekilde yaylaya çıkıldığını, şimdi yine aynı zamanda çıkıldığını ama herkesin sadece kendi ailesiyle çıktığını, artık kimsenin birbirinden haberi olmadığını ifade etmiştir. Kısacası yaylaya toplu bir göç söz konusu değildir. İnsanlar ailesiyle ya da akrabalarıyla çıkarsa da bu toplu göç anlayışına girmemektedir. Bu mantık bir nevi bireysel göç olarak görülebilir (Oral, 2010, s. 33).

Görüşme yapılan kaynak şahıslardan yaylaya çıkarken dinlenen bölgelerle ilgili de bilgiler edinilmiştir. Bu bilgiler aşağıda sırasıyla aktarılmıştır.

Genel olarak yaylaya çıkarken de inerken de yollarda konaklanabilmektedir. Eğer gece herhangi bir yere kadar gelindiye sabaha kadar orada kalınıp, sabah yola devam edilmektedir (K6).

Kırlara giden Yörükler Mersin’den çıkınca ilk Sarnıç’a gelmektedir. Güzelyayla, Bekiralanı, Soğucak gibi bölgelerde konaklayarak Hangediği, Tırtar ve Değnek’ten de geçerek en son Dümbelek Boğazı’na varmaktadırlar (K19).

Eskiden yaylaya çıkarken ikindi olunca konaklanıp dinlenilirmiş. Böylece hayvanlar rahatlamış. Artık arabalarla çıkıldığı için bu işlemlere gerek kalmamaktadır. Eğer Erdemli bölgesindeki yaylalara çıkılıyorsa eskiden konaklanırken Erdemli Lamıs'dan gidilip, Lamıs ile Mara arasında konaklanırmış. Bu bölgeden sonra birkaç yerde daha konaklanıp yaylaya öyle varılırmış (K10).

Tarsus ve Adana'dan gelen Yörüklerin hâlâ göçebe kültürü yaşatmaya çalışıklarına yukarıda değinilmiştir. Yapılan araştırmalar doğrultusunda Tarsus, Adana gibi yerlerden kırlara çıkan Yörüklerin bir ay, kırk gün kadar yol gittikleri görülmektedir. Arslanköy'ün yukarısındaki kırları kullanan Tarsus – Adana Yörükleri Arslanköy yolunu kullanmaktadır. Kırlarda iki ay kadar kaldıkları düşünülmektedir. Sonra yine bir ay, kırk gün gibi bir sürede ovaya inmektedirler. Çıkarken bir ay, kırk gün yürüyerek çıkmaktadırlar çünkü hayvan da yürüyerek götürülmektedir. Günde en az 10 km gittikleri düşünüldüğünde, ayrıca Tarsus ve Adana gibi yerlerden geldikleri göz önünde bulundurulduğunda bir göç sürecinde ortalama 200, 250 km yol gittikleri söylenebilir. Çünkü hayvanlar sadece yürümektedir aynı zamanda hayvanların karnını doyurması yani otlaması gerekmektedir. Bu yüzden uyuma ve dinlenme süresi de göz önünde bulundurulmalıdır (K11).

Tarsus ve Adana Yörükleri yaylaya çıkarken Tarsus'u çıkınca konaklayıp dinlenmektedirler. Üç gün konaklama hakları vardır. Konaklanacak yerin muhtarına haber verilmektedir. Tarsus'tan gelen Yörükler Topalak'ta ve daha farklı yerlerde durabilmektedir. Örneğin üç gün "Sarıkavak"ta durulmaktadır. Konaklama süresi olarak yolun düzenine bakılmaktadır. O yüzden konaklama süresi değişebilmektedir. Bu süre üç gün de dört gün de olabilmektedir (K14).

Köye Çıkış Süreci

Köye çıkış kıra çıkışa göre daha kolaydır. Ulaşımı en kolay olan yaylalar Gözne, Ayvagediği, Soğucak ve Bekiralanı'dır. Zamansal ve mesafe olarak genel açıdan insanlar tarafından bu yaylalar tercih edilmektedir. Çamlıyayla ise genelde emekli insanlar tarafından tercih edilmektedir. Çamlıyayla'yı daha ziyade Tarsus ve Adana civarındaki insanlar kullanmaktadır. Yakın mesafeli ve sayfiye amaçlı kullanılan bu yaylalara yolcu taşıyan birçok belediye otobüsü ve dolmuş olduğu gözlemlenmektedir. Gözne ve Ayvagediği yaylaları birbirine yakın olduğu için bu yaylalara belediyenin tahsis etmiş olduğu otobüs ortaktır (K1, K2).

Köylere çıkarken insanlar yanlarına pek bir şey almamaktadır çünkü köylerde artık betonarme yapıda evler olduğu için insanlar eşyalarını bu evlerde muhafaza edebilmektedir. Yaylaya çıkış sürecinde kadın erkek ayrımı olup olmadığı kaynak şahıslara sorulduğunda ise böyle bir durumun söz konusu dahi olamayacağı ifade edilmiştir (K6).

Fındıkpınarı'na çıkarken dinlenme süreci kaynak şahıs tarafından şu şekilde aktarılmaktadır:

“Yaylaya çıkarken neresi boşsa oralarda dinlenilmektedir. Mezitli'nin yukarısındaki Kuyuluk'un oralardan öğleden sonra 4 – 5 gibi hareket edilmektedir. İki kişili şekilde çıkılmaktadır. Kontrol amaçlı biri sürünün önünden gitmekte biri arkasından gitmektedir çünkü hayvan çalınma olayları da olabilmektedir. Biri sürüden hayvan çalacak olsa tek kişi göremeyebilir ama iki kişi görebilir. Asfalta gelinceye kadar akşam olmaktadır. Akşam olunca da trafik biraz daha azaldığı için normal yoldan çıkılmaktadır. Fındıkpınarı'nın hemen altında Akarca köyü vardır. Sabah güneş doğmadan o köyün geçilmesi lazımdır. Akarca köyü geçildikten sonra o bölgelerde dinlenilmektedir. O süre göç mevsimi olduğu için 15 – 20 gün boyunca başka Yörükler de o bölgede olmaktadır. Akarca köyü de hayvancılıkla uğraştığı için orada pek konaklanmasını istememektedir çünkü kendi hayvanları olduğundan otları kendi hayvanlarına saklamak istemektedir. Bu yüzden gece saat üç gibi Akarca'dan geçilmektedir. Sabah saat üçte Akarca'da olmak lazım diye ona göre yola çıkılmaktadır. Sabah olunca Akarca'nın yukarısına çıkılıp dinlenilmektedir. Akşam olunca da tekrardan asfalttan yürümeye başlanır. Ondan sonra da Fındıkpınarı'na gelinir.” (K11). Kısacası Yörükler arasında otlak alanı açısından dinlenme alanlarını paylaşamama gibi durumlar olabilmektedir. Bu yüzden dinlenen bölgelerde Yörükler birbiriyle karşılaşmamaya özen göstermektedir.

Eskiden biri göçünce bir başkası da kendi ailesini sıkıştırmış biz de göçelim diye, bu şekilde türkü çığıra çığıra göçülürmüş. Kaynak şahıslardan biri yaylaya çıkış sürecini anlatırken önce genel bir bilgi verdikten sonra kendi yazmış olduğu şiirlerden birini de okuyarak yaylaya çıkış sürecini daha somut hale getirmiştir. Aşağıda verilen şiir yaylaya çıkarken söylenen bir türkü değil ama kaynak şahsın halk şiirinden etkilenmeyle kaleme aldığı bir şiirdir ve yaylaya çıkış sürecini örneklemesi açısından buraya alınmıştır.

Çukurova'dır senin ana kış yurdun,
Bahar gelince çok hayaller kurdun,
Soğuşa, yabana, rezilliğe çok göğüs gerdin,
Yürün Yörükler karlı dağlar sizleri bekliyor.

Çukurova'dan sabah erken çıkarsın,
Koyunu kuzuya davarı oğlaşa hep katarsın,
Sarıca gelince bir gece orada hep yatarsın,
Yürün Yörükler ıssız dağlar sizleri bekliyor.

Soğucak, Bekiralanı, Güzelyayla'ya varırsın,
Orada konaklayıp bir gece orada kalırsın,
Gece gündüz durmaz yol alırsın,
Yürün Yörükler karlı dağlar sizleri bekliyor.

Hangediği, Değnek, Tırtar'dan geçersin,
Dümbelek Boğazı'ndan yavaş yavaş çıkarsın,
Yaylaya varınca yorgunluğu üzerinden atarsın,
Hoş geldin Yörükler dağlar sizi bekliyor.

Çadırınız kurunca hep şanınız açılır,
Kuzu, oğlak; davardan, koyundan seçilir,
Sağım yapıp peynir yapıp satılır,
Kazancınız bereketli olsun Yörükler.

Kimisi kurbanlık besler kimisi peynir yapar,

Peyniri tuluğa katıp da obruğa atar,
Kurbanlık ile peyniri ayrı ayrı satar,
Kazancınız bereketli, kısmetiniz bol olsun Yörükler.

Kekik kokulu dağlarda yan gelir yatarsın,
Çok dikkatli ol, gece koyunu kurda kaptırırsın,
Hanımdan azar yemeyeyim diye ne yalanlar atarsın,
Dikkatli ol Yörükler, dağlarda kurt boş değil.

Kar kış soğuk demeden her evde yatan,
Eve gelince de hanıma çalım fors atan,
Gece gündüz malın gelirin hesabını yapan,
Kazancınız kısmetiniz dağda bol olsun Yörükler.

Çökelek Hüseyin der ki Yörüklüğü çok dertli söyler,
Yaşlandık gayrı deli gönül Yörüklüğü neyler,
Bahar gelince Yörükler yaylasına hep göç eyler,
Yürün Yörükler karlı dağlar hep sizi bekliyor (K19).

4.4. Yayladan İniş

Yörükler yaylaya çıkarken büyük bir sevinç ve mutluluk içinde çıkmaktadır. Yayladan inerken ise bu sevinç ve mutluluk yerini hüzne bırakmaktadır. “Yayladan iniş” de tıpkı “yaylaya çıkış” gibi yayla göçünün bir parçasıdır. Bu yüzden yayladan iniş duygulara yansıdığı gibi yayla sürecine de yansımaktadır. Bu anlamda yaylaya çıkış ve yayladan iniş birbirini tamamlayan iki süreçtir denilebilir. Bu açıdan bakıldığında yayladan inişin yaylaya çıkış ile bağlantılı olduğu açıkça görülebilir. Örneğin yaylalardan nasıl inildiğiyle ilgili olarak tıpkı çıkarken olduğu gibi artık

inilirken de arabalarla inildiği görülmektedir. Yörükler yaylaya nasıl hayvanları için çıkıyorlarsa kışlağa inme ihtiyaçlarını da yine hayvanları için hissederler. Yaylalara kışın genel olarak kar yağdığı için hayvanların yaşam koşulları tehlikeye girmektedir. Örneğin hayvanların içinde olduğu ağılın tepesine bir metre kar yağsa o çatı çökmekte ve hayvanlar telef olmaktadır. Bu yüzden insanlar kışın kar yağmayan bölgelere yani kışlak olarak kullandıkları yerlere inmektedir.

Kırdan İniş

Hayvancılıkla uğraşanlar kendilerini hayvanın otlaması durumuna göre ayarladıkları için kar yağana kadar kırlarda kalmaktadır. Kar yağınca Mersin'in Yörükleri ya köylere inmekte ya da sahile daha yakın kesimlere inmektedir. İnerken malcılar Kasım 15 gibi, çiftçiler ise daha önce inmektedir. Kasım 15 denmesinin sebebi yine karın yağması ile alakalıdır. Erdemli bölgesiyle ilgili edinilen bilgi doğrultusunda Özboynuinceli Yaylası'nda kışın istense de pek kalınmamaktadır. Mermer ocakları olduğu için Ekim 15 gibi yayladan gitmeleri söylenmektedir. Özetle kırlardan iniş karın yağmasıyla gerçekleşmektedir yani yayladan iniş yaylaya çıkışta olduğu gibi iklime bağlıdır denilebilir. Hayvancılıkla uğraşan insanların bir kısmı kışlak olarak köyleri tercih ederken bir kısmı da sahile yakın kesimleri tercih etmektedir (K10, K11).

Köyden İniş

Köylerden iniş tarihi ise değişiklik gösterebilmektedir. Gözne Yaylası'nda yapılan görüşme doğrultusunda yayladan eylül, ekim gibi inildiği bilgisi öğrenilmiştir. Gözne ve Ayvagediği gibi yaylalar şehre yakın olması açısından ve daha ziyade artık sayfiye amaçlı kullanıldığı için okulların açılış tarihine göre de hareket edilmektedir. Bundan dolayı çocukları olanlar okullar açılmadan bir hafta önce inmekte, emekli kesim ise ekimi beklemektedir (K1).

İnsanlar genel olarak ekim ayında kışlak bölgelerine geri dönmektedir. Eskiden insanların kar yağana kadar yaylada kaldığı ama artık havalar soğuyunca aşağıya göçtükleri söylenmiştir. Havalarda soğuması ile aşağı inen kesim genelde sayfiye amaçlı yaylaya çıkan insanlardır.

Kışlak olarak kullanılan bazı bölgeler "Kurudere, Kavaklıpınar, Sadiye" gibi bölgelerdir. Hayvan kışın buralarda "pınar" denilen otlarla beslenmektedir (K19).

Tarsus'tan gelenler yine Tarsus'taki Huzurkent civarına, Adana'dan gelenler ise yine Adana – Çukurova bölgesine inmektedir.

Adana ve Tarsus'tan gelen Yörükler mayıs ayında yaylaya çıkmaktadır. Daha ziyade dağın arka kısımlarında yaşamaktadırlar. Orada eylül ayına kadar kalmakta, ondan sonra kışlak bölgelerine inmektedirler. Ancak kışlak bölgelerine inişi aşama aşama gerçekleştirmektedirler. Önce “Gölpınar” gibi yerlere yani köylerin etrafındaki ormanlık alanlara inmektedirler. Yaylacılık beşerî bir faaliyet olduğu ve Mersin'de bu doğrultuda bir değişim gösterdiği için kimi Yörüklere göre yayla olarak kullanılan bu bölgeler kimi Yörüklere göre ise “güzle” olarak kullanılmaktadır. Bundan dolayı bu ormanlık alanlara güzle dendiği de görülmektedir. Sürecin devamında kışlak bölgelerine aileler inmekte ama çobanlar güzlede kalmaya devam etmektedir. Kar yağmaya yakın bir zamanda yani karın yağacağı hissedildiği an çobanlar da memleketlerine yani Tarsus ve Adana'ya dönmektedir. Adana, Tarsus gibi bölgelerden gelen Yörüklerin kimisi pamuk toplamak için daha erken inmektedir (K6, K11, K20).

Verilen bilgiler toparlanacak olursa özetle Tarsus ve Adana civarından gelen Yörükler eğer pamuk toplama işlemine katılacaklarsa ağustos gibi de inebilmektedir ama onun haricinde yayladan inmeleri ekimi bulmaktadır. Mersin'in Yörüklerinden ise kırlara çıkanlar kar yağana kadar kırlarda kalmaktadır. Kar yağınca ya köylere ya da sahile yakın kesimlere inmektedirler. Kaynak şahıslarla yapılan görüşmeler doğrultusunda kar yağışının gecikmesiyle kırlarda ocak ayına kadar dahi kaldıkları öğrenilmiştir. Sayfiye amaçlı yaylaya çıkanlar ise okulların açılmasıyla ya da havaların soğumasıyla şehre hemen inebilmektedir.

4.5. Yaylada Yaşam

Yaylacılık geçmişten bu yana genel olarak hayvancılık faaliyetine bağlı olarak yapıldığı için yaylada yaşam da hayvancılık faaliyeti etrafında şekillenmiştir. Yörükler her şeyi hayvancılık odaklı yaşamaktadır. Hayatlarını bir nevi hayvanlarına bağlamışlardır. Bu durum da yaşam tarzlarının şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. Öte yandan değişen kültürün etkisiyle hayatlarında hayvancılığın yeri olmayan insanların da taş duvarlar arasında meydana getirmiş oldukları bir yayla yaşam biçimi de söz konusudur.

Yaylalarda insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için öncelikle yerleşebilecek bölgelerinin olması gerekmektedir. Yörükler su başlarına da konabilmekte susuz yere de ama tankeriyle konduğu yere su taşıyabilmektedir (K10). Yerleşme işlemi de kır ve köy arasında birtakım farklılıklar göstermektedir. Hayatlarında hayvancılığın yeri olmayan insanların da betonarme evler içinde meydana getirmiş oldukları yaylacılık faaliyetinin varlığından yukarıda söz edilmişti. Daha önceki başlıklarda da ifade edildiği gibi betonarme mimarinin görüldüğü yer köylerdir ve köylerde yapılan yaylacılık daha ziyade sayfiye ağırlıklı bir yaylacılıktır. Hayvancılık faaliyeti ise ekseriyetle kırlarda görülmektedir. Bundan dolayı “Yaylada Yaşam” başlığı da “Kırda Yaşam” ve “Köyde Yaşam” şeklinde tasnif edilmiştir.

Kırda Yaşam

Yerleşik yaşam kültüründe olduğu gibi göçebe kültürde de mülkiyet meselesi kendisini göstermektedir. İnsanın sahip olma arzusu özgürlükle özdeşleşmiş olan yaylalarda dahi görülmektedir. Bu durum yaylaların oluşturduğu bağımsız havaya pek uygun görülmesine de düzen için gerekli bir meseledir. Yer kavgası gibi kavgaların önüne geçmek için otlak alanlarını resmi belgelerle Yörükler arasında paylaşırma ya da zimmetleme gibi durumlar söz konusu olmaktadır. Bu tarz meselelerden dolayı kırlara çıkanlardan bazılarının o bölgelerde tapulu malı vardır. Bunlar yıllar önce alınmış tapulardır. Geriye kalan araziler de yine devlete aittir. Bu bölgelerde arazi kavgasından ziyade otlak kavgası olabilmektedir. Bu yüzden yerleşik halka ya da muhtara otlak parası verilmektedir. Bu olay otlakıye adıyla ifade edilmektedir (K11, K17).

Özetle kırlarda geçmişten bu yana insanlar nereye yerleşiyorlarsa yine oraya yerleşmektedir. Yıllar önce bir bölgenin tapusunu alan kişinin torunları da hâlâ aynı yere yerleşmektedir. Bu tapuların eski yazılı yani Arap harfleriyle yazılmış olduğu da aktarılan bilgiler arasındadır. Ancak yakın bir zamanda kırların mera başkanlığına bağlandığı ve kırlara yerleşmek isteyenlerin mera başkanından izin aldığı elde edilen bilgiler arasındadır. Eğer bir Yörük otlak alanının hayvanlarına yetmediğini ve dar geldiğini söylerse, mera başkanından o Yörüğe hayvanının sayısını azaltması gerektiği söylenmektedir. Başka bir Yörüğün otlak alanı yani yayla sınırları içerisine geçmesine izin verilmemektedir (K11).

Yerleşilecek alan tespit edildikten sonraki aşama ikamet edilecek olan meskenin yapılmasıdır. “Ev”, birleştirici özelliği ve aileyi temsil etmesiyle Türk kültüründe önemli bir sembol konumunda olduğu gibi göçebe kültürü devam ettirmeye çalışan geleneksel yaylacılar açısından da mühim bir yer arz etmektedir. Mersin merkezde hayvancılık faaliyetinin en çok görüldüğü kırlarda ev hâlâ eski göçebe kültürde olduğu gibi “çadır”dır. Çadırlar da kendi içerisinde farklı şekillerde görülebilmektedir. “Kıl çadırlar”, “çatma çadırlar” ve “naylondan yapılan çadırlar” vardır. Kıl çadırın yok denecek kadar az bir şekilde varlığını gösterdiğinden ama daha ziyade eskiden kıl çadırın kullanıldığından söz edilmiştir. Yağmur yağdığı ve kıl çadıra ilk değmeye başladığında su serper gibi içeriye suyun damladığı ama sonra o damlaların gözenekleri tutmaya başladığı aktarılmıştır. Kıl çadırın dışından yağmurun akıp gittiği, içeriye girmediği ifade edilmiştir. Şimdi Yörüklüğün de sosyeteye bindiği, çadırdan kıl dökülür diye “branda çadır” a geçildiği dile getirilmiştir. Kıl çadırın içinde sigara içilse dumanının dışarı çıkmadığı, içinin o derece ılık olduğu söylenmiştir. Özetle kıl çadır sıcağı oldukça tutmaktadır. Son zamanlarda gelişmenin etkisiyle tahtadan yapılmış çadırlara muşamba çekilmektedir. Daha önceden kesilen ağaçlara ve bu ağaçların sabitlenmesiyle yapılan işleme mertek denmektedir. Üzerine de çamurdan toprak dökülüp dam yapılabilmektedir. Su ise kırlarda taşıma işlemiyle sağlanmaktadır. Kesinlikle hiçbir evin yani çadırın çeşmesi yoktur. Su, pınar ve kaynak gibi yerlerden 15 – 20 km mesafe kat edilerek tankerlerle taşınmaktadır. Kırlarda yaşam hâlâ göçebe kültür odaklı devam ettirilmektedir (K17, K19).

Yaylalardaki çadırlara verilen isimlerden biri de “baraka”dır. Çadırlar ağaç sırıkları denilen malzemedan yapılmaktadır. Dikdörtgen ya da kare bir şekilde inşa edilmektedir. Üzeri de dallarla ve bezlerle örtülmektedir. Baraka çadırlardan daha güzel olanlarının da varlığından bahsedilmiştir. Çadır genelde üç bölme şeklinde yapılmaktadır. Bir tarafı yatakların koyulduğu yerdir, bir tarafı mutfak, bir tarafı banyodur. Tuvalet dışarı yapılmaktadır. Eskiden misafire de misafir çadırı yapıldığı ve misafirin onun içinde ağırlandığı söylenmiştir (K14).

Yörükler sürekli bir göç hareketi içerisinde oldukları için gıda ve eşya gibi unsurları da ona göre yanlarına almaktadır. Kullandıkları eşyalar ve taşıdıkları gıdalar da yaşam şekillerine göre pratiklik arz etmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda derlenen bulgular aşağıda aktarılmıştır.

Kırlarda eşya bırakılmamaktadır. Eskiden yazın yaylaya götürülecek gıdaların obruklara koyulduğunu ama artık obruklara da hırsız gelmeye başladığı için insanların bu gıdaları yanında getirip götürmeye başladığı belirtilmiştir (K6, K10, K13, K14, K17, K19).

Yol ve elektrik gibi mevzular ise söz konusu yüksek bölgeler olan yaylalar olunca insanı düşündürebilmektedir. Ancak gelişen ve değişen yaşam koşulları bu gibi sorunları problem olmaktan çıkarmıştır.

Edinilen bilgiler doğrultusunda yaylaların yolları oldukça düzenlidir. Elektrik, yol, su gitmeyen yayla kalmamıştır. Kırlarda yolların virajı artmakta ancak araba, traktör vb. gibi araçlar gidebilmektedir. Ayrıca kırlara çıkan hayvancılar su başlarına kondukları için su ihtiyaçlarını kırdaki bu şekilde gidermektedir (K17).

Köyde Yaşam

Köylerde de meskenlerden önce yerleşilecek alanın tespit edilmesi gerekmektedir çünkü kırlarda olduğu gibi kavgalara ya da arazi sorununa sebebiyet vermemek için konulacak arazinin belirlenmesi öncelikli kısımdır. Köy olarak adlandırılan yaylalar ormana aittir yani arazi devlete aittir ama insanlar mesken olarak kullanabilmektedir. Eskiden yer kavgasının olduğu ama artık bu tür kavgaların yaşanmadığına değinilmiştir (K11).

Soğucak yaylasından bir kaynak şahsın aktardığına göre “Soğucak yaylasına 1974’te elektrik gelmiştir. 1978’de kadastro gelmiştir. Soğucak yaylasında şu an tapusuz ve imarsız hiçbir yer yoktur. Hazinesinin olan yerler de vardır. Örnek verilecek olursa Köserik tepesi hazinenindedir. Yayladan kadastro geçtikten sonra insanların elinde tapusu olmuştur.” (K16).

Özetle köylerde betonarme mimarinin dışında kalan yerler yani köylerin etrafındaki ormanlık alanlar orman diye geçmektedir ve hazineye aittir. Bu ormanlık alanlara da Yörükler konabilmekte ama orman müdürlüğünden izin alınarak konma işlemi yapılmaktadır. Devlet ormanlık alanları, o alanları kullanacak olan Yörüklere zimmetlemektedir.

Köylerde yerleşik yaşam ve yayla – kışlak hayatı şeklinde iki tür yaşam gözlemlenmektedir. Her iki türün de kendi içerisinde ayrı meskenleri vardır. Bu meskenler aşağıda açıklanmıştır.

Köy olarak adlandırılan yaylalarda sürekli yerleşim de mevcut olduğu için betonarme evler de görülmektedir. Gözne’de 7000 hane mevcuttur. Yazın bu yaylanın nüfusu 28 – 30 bini bulmaktadır ama kışın azalmakta ve en fazla 1500 nüfus olmaktadır. Yaylalar 3 – 4 ay yazın kalabalık olurken diğer 8 – 9 ay boyunca daha sakin olmaktadır. Değişen bir nüfusun yanında kışın sabit bir nüfusun varlığı da söz konusudur (K1).

Çamlıyayla ise ilçe konumuna geldiği için diğer yaylalara göre daha şehirleşmiş durumdadır (K2).

Ayvagediği yaylasının ise merkezi Çapar’dır. Eskiden kışın Ayvagediği’nde altı hane kaldığı ifade edilmektedir. 70’li yıllardan sonra Ayvagediği’nin büyüdüğü anlatılmıştır. Kaynak şahsın verdiği bilgilere bakıldığında, kışın eskiden çoğu kişi Çapar’a göçmekteydi ama o altı hane göçmemekteydi, Ayvagediği’nde kalmaktaydı. Artık Çapar’a göçülmediği için Ayvagediği gelişim göstermiştir (K3).

Yayladaki evlerin çatıları artık ya beton ya da çinkodandır. Yaylada evler genelde en az iki odalı olmaktadır. Evin yel görmemesine, ağacının sağlam olmasına dikkat edilmektedir. Evin kapıları rüzgâr esen tarafa yapılmamaktadır. Eski toprak evlerden yaylaların içinde hâlâ vardır. Kışın kırlarda kalanlar olmamaktadır ama köylerde kalanlar vardır (K6).

Genelde sayfiye amaçlı yaylaya çıkan insanlar köylerden üç aylık ev kiralayabilmektedir. Memnun kalırsa eşyalar götürülmeyip senelik de kiralanabilmektedir. Eskiden yaylada tahtadan evlerin olduğu, şimdi evlerin kışın dahi içinde oturulabilecek şekilde yapıldığı söylenmektedir. Eskiden evlerin bir mutfağının, bir odasının bir de önü açık bir salonunun olduğu, şimdi ise herkesin taş ev yaptığı ifade edilmektedir. Eskiden yayladaki çardak evlere göçüldüğü, sabaha kadar yorganla yatıldığı, hiç sıcaqlama hissinin bilinmediği, şimdi taş evin içinde yaylada veya sahilde olunmuş, bir şeyin fark etmediği dile getirilmiştir (K13).

Yaylalarda kışın 25 – 30 hane ancak kalırken artık Covid19 virüsünden dolayı kışın da yaylalarda kalan çok olmaktadır. Eskiden evler yapılırken briketten yapıldığı, şimdi ise tuğlaların kullanıldığı ifade edilmiştir. Eskiden usta geldiği zaman tespihin güneşe karşı tutulduğu, tespih nerede durursa kiblenin oraya yapıldığı söylenmiştir. Bundan dolayı evlerin üzerindeki antenler şimdi kibleyi göstermektedir (K16).

Köylerde yapılan yaylacılık artık daha ziyade emeklilerin yazın çıkıp vakit geçirmek için yapmış olduğu bir faaliyettir. Geçmişte hayvanların otlatıldığı yerlere artık lüks villalar yapılmış durumdadır. Yaylalarda artık pansiyonculuk faaliyetinin yapıldığı da görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında gittikçe kültüre yerleşmekte olan sayfiye amaçlı yaylacılık ve pansiyonculuk gibi faaliyetlerin de gelenekselin içinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

İlaveten köylerin ormanlık alanlarında çadırlarda kalan Yörükler de vardır. Bu Yörükler ormanlık alanları eğer yazın kıra çıkıyorlarsa kışlak olarak, sahilden geliyorlarsa yayla olarak kullanmaktadır.

Fındıkpınarı, Arslanköy gibi yaylaların civarındaki yerler orman olarak geçmektedir. Bu bölgelere yerleşmek için Orman Bölge Müdürlüğü'ne gidilip, dilekçe verilmektedir. Orman bölge müdürlüğü de o bölgeleri Yörüklere zimmetlemektedir. Herhangi bir yangın, ağaç kesme gibi bir durum olduğunda sorumluluğu o bölgede konaklayan insanlara aittir (K11).

Kaynak şahıslardan biri yayladaki ormanlık alanlara sağlam olsun diye taştan ev yapmak istediğini ama devletin o evler yapıldıktan sonra yapan kişinin oralari zimmetine geçirmek isteyeceği düşüncesiyle hareket ettiğini söyleyerek, devletin ormanlık alanlarda betonarme yapıya izin vermediğini dile getirmiştir (K11).

Gerek göçebe yaşamda gerek yerleşik yaşamda olsun insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için lazım olan birtakım eşya ve gıdalar olduğuna “Kırda Yaşam” başlığı altında değinilmişti. Kırlarda olduğu gibi köylerde de bu eşya ve gıdaların ne şekilde kullanıldığı, ne gibi gıdaların yaylalara taşındığı, yaylalarda hangi eşya ve gıdaların bırakıldığı değinilmesi gereken önemli hususlardır. Elde edilen bulgular ışığında görülmüştür ki şehre inerken köyün içindeki evlerde eşya bırakılmaktadır. Şehirden gelirken kuru pişecek yiyecekler alınmaktadır. Onun haricinde sebze yaylalarda zaten vardır. Kuru yiyecekleri yaylalarda dolapta saklamaya gerek yoktur. Yaylalar soğuk olduğu için kurtlanma, böceklenme gibi durumlar olmamaktadır. Yaylaya çıkarken ise yaylada olmayan ürünler alınarak çıkılmaktadır. Şehirden eskiden beri çay ve şeker ağırlıklı gıdalar götürülmektedir. Peynir, süt, yoğurt gibi ürünleri zaten Yörükler kendileri ürettiği için ekstra taşımamaktadırlar. Ayrıca Çamlıyayla'daki kaynak şahıs, yaylanın içine çarşı dediklerini dile getirmiştir.

Yörüklerin yiyecek eşyaları için gelip yaylanın içinden alışveriş yapıp sonra da kırlara çıktıklarını aktarmıştır (K6, K10, K13, K14, K17).

Yol, su ve elektrik gibi konular göçebe yaşam tarzını sürdürmeye çalışan Yörükler için zorluk teşkil etse de yerleşik yaşamın kendisini gösterdiği köylerde bu zorluk söz konusu değildir. Elektrik ve su açısından bakıldığında köylerde sıkıntı yaşanmamaktadır çünkü köylerin genel itibariyle alt yapısı yapılmış durumdadır. Ancak hayvancılıkla uğraşıp çadırlarda kalanlar kırdan veya köyde olsalar dahi elektriklerini güneş paneli ile sağlamaktadır (K17).

Kaynak şahıslardan birinin bu konuyla ilgili vermiş olduğu bilgi konuyu daha da açıklayıcı hâle getirmek için örnek olarak verilebilir:

“Yörüğün gittiği yerde elektrik ve suyun işi yoktur. Öyle olan yerler şehirleşmiş demektir. Tabii artık Yörüklerde güneş panelleri vardır. Kimi çadırlarda çamaşır makinesi bile vardır. Onlar için bu durum epey kolaylık sağlamaktadır.” (K17).

Yayla yaz – kış serin olduğundan dolayı ısınma konusu ayrı bir önem arz etmektedir. Gerek köylerde betonarme evlerde olsun gerek kırlarda çadırların içinde olsun odun sobası ile ısınılmaktadır.

Fındıkpınarı’ndaki kaynak şahsın vermiş olduğu bilgi ise daha farklı bir doğrultudadır:

“Genelde sobayla ısınılmaktadır ama kıl çadırlarda sobaya bile gerek kalmamaktadır. Kıl çadır ne sıcak olmakta ne soğuk olmaktadır. Yazın hava 50 derece ise kıl çadırın içi 25 – 27 derecedir. Kışın da 20 derece civarındadır. Kıl çadırın kendine has özelliği budur. Üzerine branda atılmasına gerek yoktur. Kıl çadırda dört direk vardır. Direklerden birinin yanında ateş yakılmaktadır, soba yoktur. Buna rağmen kıl çadırda is olmamaktadır.” (K11). Verilen bu bilgi eskiden yapılan geleneksel yaylacılık faaliyeti içerisindedir.

Isınma ile ilgili farklı kaynak şahıslardan edinilen bilgilerden bir örnek daha verilecek olursa, aşağıdaki örnek yerinde olacaktır:

“Yaylada insanlar sobayla ısınmaktadır. Çadırın içinde de soba vardır. Çadırların içindeki sobalar fırınlıdır. Kır denilen bölgede yaz kış çadırın içinde soba yanmaktadır. Yazın öğleden sonra yanmasa bile sabah muhakkak yanmaktadır. Kadın

ekmek yapacağı zaman çıkıp dışarıda yapmaz. Sobayı yakıp onun üzerinde yapmaktadır. Sobanın fırın kısmında da börek gibi ürünler yapılmaktadır” (K19).

İnsanların barınma, yeme, ısınma ihtiyaçları olduğu gibi giyinme ihtiyacı veya evlerde, çadırlarda kullanılması gereken ihtiyaçlar da olabilmektedir. Yaylacı insanlar genel olarak ihtiyaçlarını nereden temin ediyor diye düşünüldüğünde akla ilk olarak pazar gelmektedir. Büyük ve önemli diye ifade edilebilecek ihtiyaçlar zaten şehirden temin edilmektedir. Onun haricinde ufak tefek denilebilecek ihtiyaçlar pazardan sağlanabilmektedir. Söz konusu sebze, meyve gibi ürünler olunca yaylalarda pazara ihtiyaç duyulmamaktadır fakat yine de hayvancılığın yanında tarımla uğraşan Yörükler geçim kaynağı olarak ürettikleri ürünleri Pazar kurarak satabilmektedir. Ayrıca yaylalarda olamayacak zücaciye ürünleri için de pazar kurulabilmektedir (K14).

Kaynak şahıslardan edinilen bilgilere göre köylerde pazar kurulmaktadır ancak kırlarda pazar kurulmamakta, toptancılar gelirse gelmekte, daha ziyade köylerden veya şehirden ihtiyaçlar temin edilmektedir.

Çamlıyayla’daki kaynak şahıs pazar konusu ile ilgili örnek olarak aşağıdaki bilgiyi aktarmıştır:

“Yaylada cuma pazarı vardır. Köylü pazarı da denmektedir. Herkes ürettiğini satar sonra da eşyasını toplayıp gider. Bir de Salı pazarı vardır. Kap kakak ve giyim ürünlerinin satıldığı bir pazardır. Cuma günü kurulur, iki gün kalır ve pazartesi toplanır.” (K14).

Yaylalarda herkes kendi ailesi ve akrabasıyla kaldığı için güvenlik problemi pek olmamaktadır. Yine de eskiden güvenliğe dair yapılmış birtakım uygulamalar vardır. Son zamanlarda nadir de olsa hırsızlık olaylarına rastlandığı ifade edilmektedir. Güvenlik meselesinden dolayı eskiden yaylada bekçi tutulduğu ama artık gelişen güvenlik koşullarından dolayı bekçi uygulamasının kaldırıldığı kaynak şahıslar tarafından belirtilmiştir. Eskiden çalışan bu bekçilere verilen belli bir ücretin varlığından da söz edilmektedir. Bu eskiden tutulan bekçilerin de çiftçi korumanın olduğu zamanlarda kır bekçisi olarak tutulduğu dile getirilmiştir. Bekçinin parasının ise yaylacıdan alınan kira ile ödendiği ama bekçi artık tutulmadığı için bu uygulamanın da kalktığı aktarılmıştır (K10, K16, K19).

Yaylalarda kalma süresi ile ilgili genel olarak bilgi verilecek olursa dört, beş ay kalınmaktadır. Eskiden bu sürecin 8 ay olduğu, martta çıkıldığı kasıma kadar kalındığı söylenmiştir. Daha açıklayıcı bir ifade ile yaylada kalma süresi iklim şartlarına bağlıdır. Kısacası köylere sayfiye amaçlı çıkanlar sadece yazı geçirip şehre geri inmektedir. Köyün yerlileri ise köyde yaz kış kalabilmektedir (K7, K17, K19).

Özetle bu başlık altında verilenleri toparlayacak olursak Yörüklerin yatış ve kalkış saatlerinden başlayıp günlük hayatta yaptıkları her şeyin hayvancılık çerçevesinde geliştiği ve meydana geldiği söylenebilir. Örneğin hayvanları kontrol etmek için gece uyanmaları ve yine sağım işini yapabilmek için sabah erken kalkmaları gerekmektedir. Sabah erken kalkmak için de gece erken yatma mecburiyeti doğmaktadır. En başa dönecek olursak, Yörüklerin yaylaya çıkmalarının tek sebebi hayvanlarıdır. Hayvanlarına otlak alanı sağlayabilmek ve yine hayvanlarının sağlığı için yani hayvanlar sıcak bölgede yaşayamadığı için yaylaya çıkmaktadırlar. Dolayısıyla yaylada yaşam da yaylaya göçün sebebi etrafında yani hayvancılık etrafında şekillenmektedir. Böylece kısır bir döngü gibi bir sebep diğer bir sebebi doğurmaktadır ve bu sebeplerin en başında hayvancılık faaliyeti gelmektedir. Sayfiye amaçlı yaylacılık ise Yörük kültüründe olduğu gibi sıcaklıkla alakalıdır. Sıcaklığın yanında okul ve iş gibi etmenler de sayfiye amaçlı yaylacılığı etkileyebilmektedir. Sayfiye amaçlı yaylacılık köylerde yapıldığı için köyler fazlasıyla şehirleşmiş durumdadır. Betonarme evlerden elektriğe, sağlık ocağından markete neredeyse her türlü imkân köylerde bulunmaktadır.

4.5.1. Yaylada Hayvancılık

Yörüklerin yaşamları hayvancılık faaliyeti ile bire birdir denilebilir. Bu yüzden yaşam tarzları da bu doğrultuda gelişim göstermiştir. Sabah kalkış saatlerinden akşam yatış saatlerine kadar hayatlarının her anını hayvanlarına endeksli bir şekilde yaşamaktadırlar. Evin her bir bireyi kendisini bu duruma göre ayarlayıp gün içindeki planını da hayvancılık merkezli hayatına göre yapmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında yaylacılıkla uğraşan insanlar için gün güneşin doğmasıyla başlayıp batmasıyla bitmektedir. Yörüklerin yaşam tarzları günlük hayatlarını da şekillendirmektedir. Yaylada gün içerisinde hayvanlarla ilgilenilmektedir. Herkes işinin başındadır. Hayvan sahibi sabahın erken saatlerinde

hayvanını otlatmaya götürmektedir. Genelde ailenin erkeği hayvanların yanında gidip sürünün başında beklemektedir. Eğer mal sahibinin tarlası varsa hayvanlar güdüldükten sonra tarla işiyle alakadar olunmaktadır. Kadınlar ise genelde süt ve süt ürünleri yapmakla uğraşmaktadır. Peynir, çökelek, yağ gibi ürünler yapılmaktadır. Bir başkası ise su taşıma, yem getirme, saman toplama gibi işlerle ilgilenmektedir. Çocuklar ise okula gitmektedir. Eskiden yaylalarda televizyon olmadığından dolayı insanların vaktini sohbet ederek geçirdiği bilgisi edinilmiştir ama artık akşamları eğer elektrik varsa televizyon izlenebilmektedir ama gün içerisinde işlerle uğraşmanın yorgunluğu olduğu için genelde erken yatılmaktadır. Sabah da ezanın okunmasıyla kalkılmaktadır (K10, K21). Bu açıdan bakıldığında yayla hayatının birçok noktasında insan gücü gerektiği için Yörükler hayatı bir nevi imece usulü yaşamaktadır denilebilir.

Güneşin doğmasıyla günün başlayıp güneşin batmasıyla bitmesi yaylacılar arasında şu sözle ifade edilmektedir: “Güneş batar Yörük yatar.” Çünkü Yörüklerin kalkma saati güneş doğmadan öncedir. Sabah namazına kalkıldıktan sonra kimse yatmamaktadır. Yörüklerin uyku saatleri de geç değildir. Geç yatılırsa sabaha kadar uyanma ihtimali pek olmamaktadır ancak erken yatılırsa gece saatleri içerisinde uyanılıp hayvanlar kontrol edilebilmektedir (K11).

Yörüklerin günlük işlerinde hep bir programları vardır. Boş durmaya vakitleri yoktur. Kadın erkek hep birlikte hareket etmektedirler. Kadınlar da hayvan gütmeye gidebilmektedir ama daha ziyade bu işi erkekler yapmaktadır (K17).

Genelde insanların hayatlarında öncelik kendileriyle ilgili meseleler olurken Yörüklerin hayatında öncelik sıralamasındaki ilk sıra hayvanlara aittir. Örneğin hayvanların döllenme sürecini öyle bir ayarlamalıdır ki göç zamanlarına denk gelmemelidir. Bu yüzden hayvanların döllenme ve yavrulama süreci yani teke katımı olayı Yörükler için önemli bir konudur. Döllenme ve yavrulama kadar bu hayvanların bakımı ve beslenmesi gibi konular da Yörükler için büyük önem arz etmektedir yani iş hayvanların sadece döllenmesi ve yavrusuyla bitmemektedir. Tıpkı bir çocuk bakımı gibi hayvanların da doğduktan sonra bakım, ilgi, beslenme, barınma gibi ihtiyaçları olmaktadır. Bu ihtiyaçlar aşağıda “Hayvanların Barındırılması”, “Hayvanların Bakımı ve Çoban”, “Teke Katımı/Koç Katımı”, “Yavruların Emzirilmesi”, “Süt Sağımı”, “Yün kırkımı”, “Hayvanların İsimlendirilmesi” ve “Sürüye Kurt Saldırması Durumu” başlıkları altında anlatılacaktır. Hayvanların

Barındırılması başlığında hayvanların nerede kaldığına; Hayvanların Bakımı ve Çoban başlığında çobanın nasıl tutulduğuna, sürüye kimin çobanlık ettiği gibi konulara; Teke Katımı/Koç Katımı başlığında hayvanların dölleme ve yavrulama sürecine; Yavruların Emzirilmesi başlığında hayvanların nerede ve nasıl emzirildiğine; Süt Sağımında hayvanların nerede ve nasıl sağıldığına; Yün kırkımında hayvanların nasıl kırıldığına, kim tarafından kırıldığına ve kırılan yünlerin ne yapıldığına; Hayvanların İsimlendirilmesinde onlara verilen isimlerden; Sürüye Kurt Saldırması Durumu başlığında ise sürüye kurt saldırdığında hayvanın nasıl bir tepki verdiği ve çobanın hayvanı korumak için ne yaptığına değinilmiştir.

4.5.1.1. Teke Katımı/Koç Katımı

Yörükler genel olarak her şeyi hayvan odaklı yaşadıkları için hayatlarındaki en önemli olaylardan biri teke katımıdır ya da bir diğer adıyla koç katımıdır denilebilir çünkü ekonomik kazançlarını ve yaşam tarzlarını bu hayvanlara bağladıkları için keçilerin ve koyunların aynı dönemde döllemesiyle, aynı dönemde gebe kalması ve doğum yapması çok önemlidir. Çünkü aynı dönemde doğan oğlaklar ve kuzular aynı dönemde büyüyecektir. Teke katımı Mersin merkez yaylalarda genel olarak haziran ayında yapılmaktadır. Örneğin katım olayı 15 Haziran gibi yapıldığında keçilerin ve koyunların doğurması 15 Kasım'ı bulmaktadır çünkü hayvanların yavrulama süreci ortalama beş ay sürmektedir. Hayvanlarla daha rahat bir ortamda ilgilenebilmek için doğum süreci kışlak bölgesine denk getirilmeye çalışılmaktadır. Bu yüzden teke katımı yani hayvanların döllemeleri kışlak bölgesine inme tarihine göre ayarlanmaktadır. Ayrıca katım yapılmadan 15 – 20 gün kadar önce koyun ya da keçiye yem vermeye başlanmaktadır, bu da hem hayvanın kızgınlığını yani çiftleşme isteğini arttırmakta hem de ikiz doğum ihtimalini yükseltmektedir. Hayvanlar çiftleştirilmeden önce birbirinden bir ay kadar ayrı tutulmaktadır. Bu durum da dişi hayvanın çiftleşme isteğini arttırmaktadır. Bu olaya “tekeye gelme” ya da “koça gelme” denmektedir. Koyun ve keçiler yavradıktan bir ay kadar sonra yine çiftleşme isteği duymaktadır ancak hayvan tekrardan gebe kalırsa doğan ikinci yavru zayıf bir şekilde doğmaktadır. Koyunlar kasım ve aralık ayı gibi de doğurabiliyorken keçiler ocaktan önce doğum yapmamaktadır yani keçilerin yavrulama ayları genelde ocak ve şubat aylarıdır.

Koyunlar doğum anında yere uzanarak çok daha rahat bir şekilde doğurabiliyorken keçiler doğum sancısından dolayı 300 – 400 metre kadar koşarak doğum yapmaktadır. Doğan yavruların, satılacakları zaman turfanda zamanında satıldıklarında, ekonomik olarak getirisi daha yüksek olmaktadır. Teke katımı sırasında yapılan herhangi bir ritüel bulunmamaktadır. Sadece abdest alınıp katım süreci o şekilde sağlanmaktadır. İlâveten eğer teke katımının yapılacağı tarihe herhangi bir kutsal gün denk geliyorsa katımın o günde yapılmasına dikkat edilmektedir (K11, K17).

4.5.1.2. Hayvanların Barındırılması

Hayvanlar da bir insan gibi barınmaya ihtiyaç duymaktadır. Hayvanlar Yörüklerin hayatında mühim bir yer kapladığı için onlara da tıpkı bir insan gibi bakılmaktadır. Bu yüzden hayvanların barındıkları ortamlar da yayla kültürü açısından oldukça önemlidir. Aşağıda hayvanların nerelerde barındırıldığına ve bu barınaklara ne isim verildiği gibi hususlara değinilmiştir.

Hayvanlar yaylada ağıllarda barındırılmaktadır. Bu ağıllar genel olarak “haydak” şeklinde ifade edilmektedir (K19). Yavrularla annelerinin birbirinden ayrı kalması gerekmektedir. Bu yüzden yavruların ve annelerin kaldıkları ağıllar birbirinden ayrı konumdadır. Bu ağıllar kendi içerisinde kuzu ağılı ve koyun ağılı olarak nitelendirilmektedir. Bu durum kaynak şahıs tarafından şu şekilde açıklanmıştır:

“Kuzu ve koyunların sürekli yan yana olmaları iyi görülmemektedir. Sürekli yan yana olunca anne zayıflayıp ezilmektedir. Sabah 7 – 8 gibi annesinden sütü emer kuzu, sonra akşama kadar ayrılır. Akşam da bir 10 – 15 dakika bırakılıp yine emerler annelerini, sonra da hepsi kendi yerine yatırılmaktadır. Orada yemleri, suları olmaktadır. Hepsi kendi yerinden yiyip içmektedir.” (K11).

Ağılların yapım aşamasında duvar yarıya kadar örülüp, üstü kapatılmaktadır. Hayvan havanın sıcak olduğu zamanlarda açıkta yatmakta, yağışlı olduğu zamanlarda ise kapalı alana geçmektedir. Kısacası hayvanlar için kışın çadır kurulmaktadır. Yazın ya herkesin bulunduğu mevkie yakın in varsa hayvanlar inin içinde kalmakta ya da açık alanda yayılmaktadır. Eğer hayvanlar inin içinde barındırılıyorsa o inin önü taşlarla kapatılmaktadır ancak yaylada her yerde in yoktur. Bu yüzden genel olarak ağıl yapılmaktadır. Bahsedilen bu ağılların çiftliklerde tuğlalarla yapıldığı ifade

edilmiştir. Tuğlalarla yapılan ağılların daha sağlıklı olduğu dile getirilmiştir (K6, K10, K14, K16).

4.5.1.3. Hayvanların Bakımı ve Çoban

Yörükler için hayvanlar kadar o hayvanlara bakacak olan kişiler de önemlidir. İster dışarıdan tutulsun ister aile içinden seçilsin çoban yayla hayatı ve kültürü için oldukça önemli bir unsurdur. Yaylada çoban tutma olayı mal sahibinin varlık durumuna ve hayvan sayısına göre değişiklik gösterebilmektedir. Hayvan sayısı ortalama 200 – 300'ün üzerinde ise çoban tutulabilmektedir ama artık hayvancılık gittikçe tükenmekte olduğu için ve hayvancılık artık gelir elde ettirmediği için insanlar hayvanlarını kendileri gütmektedir. Yayla kültürü Mersin'de değişime uğradığı gibi yaylada çoban kültürü de gittikçe değişmektedir. Sürülerin başında bekleyen çobanlar genelde aileden olmaktadır. Bu bilgiyi edindiğimiz kaynak şahsın verdiği bilgiye göre onların bulunduğu yaylaya dışarıdan çoban getirilmemektedir. Ailede artık herkes çobanlık yapabilmektedir. Ev kadınları dahi çobanlık vazifesini icra edebilmektedir (K10, K19, K20).

Çoban konusuyla ilgili edinilen bir başka bilgiye göre; yaylacılıkla uğraşan insanlar hayvanlarını bazısı kendisi otlatmakta, bazısı ise çoban tutmaktadır. Çoban seçilirken emniyetli ve güvenilir olmasına dikkat edilmektedir. Dışarıdan çoban tutma durumu değil ama yardımlaşma durumu söz konusudur. Yörükler genelde yakınlarından çobanı tutmaya gayret göstermektedir. Bunun dışında dışarıdan aile içine çoban getirmek istememektedirler çünkü gelecek olan çobanın aile bütünlüğünü bozacağına inanmaktadırlar ama bazı ailelerin hayvan sayısı çok olunca, ortalama 200 – 300 kadar, o zaman hayvanlara ayrı bir özen gösterilmesi gerektiği için yardımcıya ihtiyaç duymaktadırlar. Özetle hayvan sayısı çok olan aileler ayrı bir çoban tutabilmektedir ama artık bu işi kimse yapmak istemediği için ya Suriyelilerden ya da Afganlardan çoban tutulmaktadır. Bu durum pek olumlu sonuçlara yol açmamaktadır çünkü uyuşmazlıklardan dolayı her sene nerdeyse çoban değişmekte, bu da mahsulü etkilemektedir. Bir kişinin güdebileceği hayvan sayısı en fazla 200 – 300'dür. Hayvanların sayısı arttıkça tek bir kişinin sürüye bakması zorlaşmakta, bu da ekstra bir çobanın varlığını mecburi hale getirmektedir yani hayvan sayısı ortalama 400 – 500 civarına yükseldiğinde ancak iki çobanın bu sürüyü kontrol etmesi mümkün

olabilmektedir. Arazi şartlarının uygunluğu da bu konuda bir etken olabilmektedir. Ayrıca sürünün güvenliği açısından iki çobanın varlığının daha iyi olacağı düşünülmektedir. Çobanlardan birinin sürünün başında diğer çobanın ise sürünün sonunda daha güvenli bir şekilde sürüyü güdebileceklerine inanılmaktadır. Yardımlaşma ve çobanların birlikte sohbet ederek güzel vakit geçirmeleri açısından bu durumun bir avantaj olabileceği düşünülmektedir. Buna ilaveten bilindiği üzere insanların bir işi yapabilmek için belli bir yaşa gelmiş olmaları gerekmektedir ancak bu durum çobanlık mesleği için çok da geçerli değildir. Çobanlık mesleğinin belli bir yaşı yoktur. Genel itibarıyla sürü güdebilecek herkes çoban olabilmektedir. Yine kaynak şahsın anlattığına göre, eskiden çoban tutulacağı zaman çobana bir sofraya kurulmuş. Çoban yavaş yavaş yiyip sofradan bir saatte kalkıyorsa o çoban tutulmazmış. Yemeği çabuk yiyen çobanın işini de çabuk yapacağına inanılmaktadır. Kaynak şahıs tarafından çobanın da bu işi yapmak için bazı şartlarının olabileceği dile getirilmiştir. Örneğin 20 hayvanda 1 hakkı olduğu yani çobanın 20 hayvan içerisinden 1 hayvan isteyebileceği ifade edilmiştir. Bir başka örnek verilecek olursa 40 hayvandan 2 hak talep edebilmektedir. Çoban mal sahibinden altı ayda bir hayvan alabilmektedir (K10, K19, K20).

Çobanlık bir meslek olduğu kadar aynı zamanda bir yaşam kültürüdür. Kültür kendisini hayatın her kademesinde göstermektedir. Örneğin mutfak kültürü, düğün kültürü, giyim kültürü vb. gibi... Çobanlık mesleğinin zorluğu çobanların giyim kültürüne de yansımıştır çünkü giyecekleri kıyafeti yapacakları işin ortamına göre seçmek zorundalardır. Örneğin yaylada hayvanları olatırken daha rahat hareket edebilmek için genellikle şalvar giydikleri söylenebilir. Ayaklarına ise kene çıkmasını diye çizme giymektedirler. Çizmenin içinde ise, gün boyu ayak çizmenin içinde kaldığı için, terlemesini diye dolağın olduğu ifade edilmiştir (K20).

Çobanlarla ve çobanlık kültürüyle özdeşleşmiş, çoban kültürü denince aklı gelen ilk giyim örneği kepenektir. Kepenek az da olsa günümüzde hâlâ görülmektedir. Eskiden kepenegın olduğu ama artık pek kullanılmadığı elde edilen bulgular arasındadır. Eskiden Yörükler hayvanlarını olatmaya götürdüğünde mesafelerden ve imkânların yetersizliğinden dolayı dağlarda yatabilmekteymiş ama artık bu durumun gözlenmediği tespit edilmiştir. Artık hayvanlar olatıldıktan sonra çoban çadırda dinlenebilmektedir. Ayrıca kepenek neredeyse insandan ağır bir kütlededir ve bu

yüzden taşınması oldukça zordur. Bu sebeple Yörükler artık yağmurluk gibi daha pratik giyim ürünlerini tercih etmektedir (K6, K14, K16, K19).

Başka bir kaynak şahsın kepenekle ilgili verdiği bilgiye göre ise, köylerdeki Yörüklerde kepenek pek olmamaktadır. Kırlara çıkan Yörüklerde daha ziyade kepenek olduğu görülmektedir. Genellikle yağışlı havalarda ve gecenin soğuşundan korunmak için tercih edilmektedir. Gecenin soğuşundan korunmak istenmenin sebebi ise keçilerin gündüz, koyunların gece güdümesidir. Keçiler sıcakta yayılabilmekte ama koyunlar yayılamamaktadır. Bundan dolayı koyunlar yaz mevsiminde gece güdülmektedir. Bu yüzden çobanlar gecenin soğuşundan korunmak için kepenek giyebilmektedir. Hem uyumak hem de kendini soğuktan korumak için giyilebilmektedir. Kırlara çıkan Yörükler hayvanlarını geniş otlak alanlarına yaydıkları ve koyunlar gece güdüldüğü için çadırlara gelip gitmeleri kolay olmamaktadır bu yüzden hayvanların otlatıldığı esnada çobanlık vazifesini yerine getiren kişi hayvanın yanında yatabilmektedir. Bu durum da çobanın kepenek giymesine sebebiyet vermektedir. Özellikle yağışlı havalarda çoban kepenegi üzerine almaktadır. Yatacağı zaman da kepenegin üzerinde yatmaktadır. Kepenek sıcak su ile iyice yoğrularak yapılmaktadır, bu yüzden su geçirmez bir özelliğe sahiptir (K29).

Çoban kültürü denince akla gelen en önemli unsurlardan biri de azık meselesidir. Yayla ortamının coğrafi şartları düşünüldüğünde yeme ve içme gibi ihtiyaçların karşılanması kolay bir faaliyet değildir. Bundan dolayı, yine özellikle geçmiş zamanlarda, çobanlar yiyecek ihtiyaçlarını yani azıklarını yanlarına almaktadır. Eskiden her sürünün muhakkak bir eşeği olurmuş. Azıklarını da eşegin üzerine heybe yükleyip onun içine koyarlarmış. Ancak çobanların artık eskisi kadar yanlarına azık almadığı da söylenen bilgiler arasındadır. Mal sahibi yani çoban sabah hayvanları otlatmaya gitmeden önce kahvaltısını yapmaktadır. Ayrıca kuşluk vakti on gibi ve son olarak akşam yemek yemektedirler. Bu yüzden yanlarına pek azık almamaktadırlar. Bu durum göstermektedir ki azık taşımak da artık eskide kalmış bir faaliyettir. Çobanlar yani genel olarak mal sahipleri artık yeme ihtiyaçlarını çadırlarında karşılayıp bu şekilde hayvan otlatmaya gitmektedir (K14, K16, K19).

Geçmiş yıllardan bu yana çobanla ayrı düşünülemeyen bir varlık vardır ki o da çoban köpeğidir. Köpek, kadim bilginin bizlere öğrettiği gibi insanların özellikle de çobanın sadık bir dostudur. Köpek, yayladaki zorlu görevinde çobanın en büyük yardımcısıdır. Çoban, köpek olmadan da sürüyü idare edebilmektedir ama köpeksiz

sürüyü idare etmenin oldukça zor olduğu söylenmektedir. Çoban meselesi anlatılırken köpeklerin beslenmesiyle ilgili olarak da ek bir bilgi verilmiştir. Köpeklerin yemini yediği bir yal kovası olduğundan bahsedilmiştir. Eskiden bu kovaların tenekeden yapıldığı ama artık plastik boya kovalarının kullanıldığı ifade edilmiştir. Köpeğin yemine “yal” denmektedir yani çoban köpekleri genel itibariyle yal denen bir ürünle beslenmektedir. Yal yapılırken arpa, diri bir un haline getirilmektedir. Arpa değirmenciye götürüldüğünde yallık un yapılacak diye özellikle değirmenciye söylenmektedir. Değirmenci arpayı yal yapılacak şekilde çekmektedir. Arpanın içine de gerektiği kadar tuz koyulmaktadır. Kaynak şahıs bu durumu özellikle şöyle ifade etmiştir: Köpek, “kuyruğum kadar un, gövdem kadar tuz koyun” dermiş. Yalın tuzu ne kadar fazla koyulursa köpek yalı o kadar çok severmiş. Yalın yapım aşamasıyla ilgili tarif ise kaynak şahıs tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Tencere ateşe koyulmaktadır. Su kaynayınca un koyulmakta ve bir çubuk yardımıyla karıştırılmaktadır. Unlu su topak haline gelip katılaşmaktadır. Köpek yapılan bu yalın suyunu içip hamurunu yemektedir. Eskiden toprak kazılıp yapılan bu yal toprağın içine dökülürmüş. O kazılan yere de yalak denirmiş.” (K11, K38).

4.5.1.4. Yavruların Emzirilmesi

Yaratılmış her varlık gibi kuzu ve oğlaklar da beslenmeye ihtiyaç duymaktadır. Doğan her yeni canlı gibi bağımlı oldukları ve besin ihtiyaçlarını karşılayabilecek tek varlık anneleridir. Bu sebepten yavruların emzirilmesi temas edilmesi gereken konulardan biridir. Yavruların annelerini emmeleri zor ya da zaman alıcı bir mesele değildir. Bu durum da yaylacıların günlük işleri göz önünde bulundurulduğunda onlar için kolaylık sağlamaktadır. Kuzular ve oğlaklar emzirmek için açık alana salınmaktadır. Yavrular anneleriyle birbirlerini kolayca bulabilmektedir. Akabinde kuzularla koyunlar ve oğlaklarla keçiler birbirini bulduktan sonra yavruların emme süreci tamamlanmaktadır. Yavrular annelerini emdikten sonra anneleri ve yavruları birbirinden tekrar ayırmak gerekmektedir çünkü yukarıda da temas edildiği üzere yavrularla anneleri birbirinden ayrılmadığı sürece anne zayıflayıp verimsiz hâle gelebilmektedir (K11).

4.5.1.5. Süt Sağımı

Hayvancılık yaylacıların yaşam tarzını şekillendirdiği gibi aynı zamanda geçim kaynağını da oluşturmaktadır. Genel olarak hayvandan elde edilen ürünler satılarak geçim sağlanmaktadır. Bu ürünlerin başında elbette süt gelmektedir. Bundan dolayı sağım işlemi ayrı bir titizlikle yapılmaktadır. Süt sağımı ağılın içinde gerçekleştirilmektedir. Sağan kadın burnuna bir maske geçirmektedir çünkü kurt sineği diye bir sineğin varlığından söz edilmiş ve bu sinek ısırırsa insanı hastalandırabileceği söylenmiştir. Sütün içine herhangi bir pislik düşmesin diye de sütün sağıldığı kazanın ağzına süzek koyulduğu ifade edilmektedir. Koyun sağılmadan önce ayağa kaldırılmaktadır çünkü koyun kalkarken dışkısını yapmaktadır. Sağım işlemi temiz bir şekilde sonuçlansın diye koyun dışkısını yaptıktan sonra sağım yapılmaktadır. Keçinin koyuna göre daha temiz bir hayvan olduğu söylenmektedir. Hayvanların sağıldığı ayrı bir bölge yaylalarda yoktur ancak çiftliklerde vardır. Çiftlik sahiplerinin süt sağma makineleri bulunmaktadır ancak yaylacı insanlar geleneksel yöntemle sağım işlemine devam etmektedir. Ayrıca sağım işlemiyle ilgili süt bereketli olsun diye yapılan bir yöntem vardır. Koyun ya da keçi doğurduğu zaman onun ilk sütüne ağız denmektedir. Ağızdan serçe parmakla kaşa bir miktar değdirilmektedir. Bu uygulama sütün arkası gür gelsin yani bereketli olsun diye yapılmaktadır (K16, K19, K21).

4.5.1.6. Yün Kırkımı

Hayvancılık faaliyeti etrafında şekillenen bir diğer durum ise yün kırkımıdır. Eskiden yün kırkımı ayrı bir ekonomik faaliyet olarak değerlendirilirken zaman içinde tıpkı hayvancılık faaliyetinde olduğu gibi yün kırkımında da önem gittikçe azalmıştır. Yün kırkımı ile ilgili yapılan araştırmalar göstermektedir ki koyunların yününü genelde mal sahibi makine ile kırkmaktadır. Eskiden yünler kırkım makasıyla bir diğer adıyla kırklık makasla kırkılmış ama artık herkes makineyi tercih etmektedir. Makasla hayvanın üzerinde kalan küçük yünler kesilmektedir. Soğucak'taki kaynak şahsın anlattığına göre makineyi devlet tahsis etmektedir (K16).

Eskiden kıl tarağı denen bir alet varmış, bu aletin demirden parmakları olurmuş. Yün eskiden bu kıl tarağında burma haline getirilmiş. Sonra o burma kirmende eğrilip ip yapılırmış. İp hâline getirilen iplerle de yastık, yorgan gibi ürünler yapılırmış. Çadır kılı eskiden yünden elde edilen bu ipten yapılırmış ancak artık

kadınlar bu tarz işlerle uğraşmak istemedikleri için yünlerin atıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bundan dolayı yaylacıların yünleri insanlara ücretsiz vermek istedikleri ama buna rağmen insanların yünü almak istemediği dile getirilmiştir (K38).

Bir başka kaynak şahsın verdiği örnek; kırkma işleminin zamanı, faydası, kimin yaptığı gibi açılardan oldukça yerinde bir örnek olmuştur:

“Koyunların, keçilerin yününü kırkma zamanı genelde nisan mayıs aylarıdır, havanın ısınmaya başladığı aylardır. Göç esnasına denk gelirse bu aylar haziran, temmuz aylarını da bulabilmektedir. Hayvan kırkılınca rahatlamaktadır. Bir deri değişimi olmaktadır. Bu işlem bitin, pirenin de hayvandan ayıklanmasını sağlamaktadır. Obadaki herkes kırkma işlemini yapabilmektedir.” (K17).

4.5.1.7. Sürüye Kurt Saldırması Durumu

Yörüklerin hayatı genel olarak intizamla bakıp yetiştirdikleri hayvanlarını otlatırken geçmektedir ve hayvanlarını otlatırken birtakım zor durumlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu zorluklardan biri sürüye kurt saldırması durumudur. Sürüye kurt saldırdığında hayvan korkunca ayağını yere sürtmeye başlamaktadır. Hayvanlar sadece kurttan ürkmektedir. Hayvanlar düşünemedikleri için korkma duygusuna sahip değildir. Sadece anlık ürkme refleksi göstermektedir. Hayvanın kurdu görünce 5 – 6 m kaçıp sonra da dönüp arkasına bakma hareketi sergilediği aktarılan bilgiler arasındadır. Kaynak şahıstan kurdun koku özelliğinin zayıf olduğu ve bunun şu şekilde dile getirildiği öğrenildi: Kurt; “gecenin karanlığında dağdan dağa ak karın üzerindeki ak kılı gören gözlerim, bir gecede yedi dağı gezen dizlerim, ah bir de burnum olsa” dermiş. Bu nedenden dolayı Yörüklere kendilerini korumaları için devlet tarafından ruhsatlı silah verildiği öğrenilen bilgiler arasındadır. Bu yüzden insanlar kurdun hayvanlara saldırma durumunda ruhsatlı silahlarıyla da müdahale edebilmektedir (K11, K16).

Kurt ile ilgili olarak Çamlıyayla'daki kaynak şahıs ilginç bir bilgiyi bizlerle paylaşmıştır. Yaylalarda kurt olduğunu; doğayı dengelesin diye orman dairesi tarafından beslenip doğaya bırakıldığını ifade etmiştir (K14).

Kurt ve domuz gibi hayvanlar sürüye zarar vermesin diye yaylacı insanların okunması gerektiğini düşündüğü bir ayet vardır. Bu yüzden bir bıçak alınıp köyün imamına gidilmektedir. İmam, bıçağa o ayeti okuyup bıçağı kapatmaktadır. Bundan

dolayı bıçak açılıp kapanan bıçaklardan olmalıdır. Kurt vb. yabani hayvanların bu işlemten sonra hayvana zarar veremediğine inanılmaktadır. Sonra aynı hocaya tekrar gidilip o bıçak aynı duayla geri açtırılmaktadır. Eğer açtırılmazsa kurdun acından öleceğine inanılmaktadır. Bu uygulamaya halk arasında “kurt ağzı bağlama” denmektedir. Ayrıca kurt gelip hayvana saldırmasın diye eskiden ocak külün üzerine kapatılmış (K23, K26).

Yaylada hayvancılık görüldüğü üzere hayvanların dölleme ve yavrulama süreciyle başlayıp onların genel olarak bakımıyla devam etmektedir. Hayvanların bu kadar özenle yetiştirilmeleri elbette ki onların bir geçim kaynağı olmasından gelmektedir. Hayvanların, deyim yerindeyse etinden ve sütünden faydalanıldığı için, doğumdan başlayıp kasaba veya kurbanlık satımına kadar bakımı büyük bir özenle yapılmaktadır çünkü hayvan ne kadar iyi yetiştirildiyse getirisi de o kadar iyi olacaktır.

4.5.2. Yayla Ekonomisi

Günümüzden asırlar önce insanların yaptığı en önemli iş üretim yapmaktı denilebilir. Tarımla uğraşanlar sebze ve meyve gibi ürünler yetiştirerek, hayvancılıkla uğraşanlar ise hayvanın etinden ve sütünden faydalanarak yani hayvansal gıdalar üretip satarak geçimlerini sağlamaktaydılar yani insanlar tüketim kültürüne kendisini kaptırmadan önce üretim içerisindeydiler. Üretim kültürü günümüzde ise daha ziyade doğayla iç içe yaşayan insanlar arasında görülmektedir. Doğayla iç içe yaşayan insanların başında ise yaylacılar gelmektedir. Dolayısıyla bu başlık altında yaylacılık bir geçim kaynağı mı, yaylada yapılan ekonomik faaliyetler nelerdir gibi sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Yaylada üretilen hayvansal ürünler de bu başlık altında incelenmiştir.

Eski Türk devlet ve oymak isimlerine bakıldığında bazılarının isminde hayvan adı geçtiği görülmektedir. Örneğin Karakoyunlular, Akkoyunlular, Karakeçili gibi isimler... Bu isimler oymak ve devlet isimleridir ve muhtevasında hayvan isimleri olduğu göze çarpmaktadır. Hayvan Türk kültüründe ve ekonomisinde devlet ve oymak ismi olacak kadar önemlidir.

4.5.2.1. Hayvancılık

Hayvancılık faaliyetine bu perspektiften bakıldığında Mersin yaylalarında hayvancılık faaliyeti içerisinde öncelikle kuzu ve oğlaklar yetiştirildiği görülmektedir. Altı, yedi aylık olan kuzular ve oğlaklar kasaba satılmaktadır. Kuzular ve oğlaklar turfanda zamanında kasaba satıldığında getirisi daha fazla olmaktadır. Yaylacıların ana geçim kaynağı hayvancılıktır ama yaylacıların bakış açısına göre doğayla uğraşmak zor olduğu için insanlar biraz birikim elde edince tarla, bahçe ve dükkân gibi yerler almaktadır. Dükkân gibi mekânlar ise genelde kiraya verilmektedir. Kaynak şahsın verdiği bilgiye göre bir Yörüğün esnafılık yapması oldukça zordur. Yörükler arasında, Yörüğün hayatında fazla insan olmadığı anlayışı hâkimdir. Bu yüzden Yörüklerin esnafılık yapmakta zorluk çekeceği düşünülmektedir. Yapabilecekleri iş genel olarak hayvancılıktır. Yaylacılık hem bir yaşam tarzı hem de ekonomik faaliyettir. Üretilen ürünler genelde yaylalarda çadırlarda satılmaktadır. Eskiden büyükbaş veya küçükbaş fark etmeksizin her türlü hayvanın yetiştirilip beslendiği ama artık hayvancılıkla uğraşılsa bile sadece küçükbaşın tercih edildiği aktarılmıştır. Artık eskisi kadar hayvancılık da yapılmamaktadır. Mersin bölgesinde genelde keçi beslenmektedir. Koyun olduğu da gözlemlenmektedir ama genelde keçi çoğunluktadır çünkü yörenin coğrafyası keçiye daha elverişlidir (K1, K11, K17).

Hayvanın etinden yararlanıldığı kadar sütünden ve süt ürünlerinden de yararlanılmaktadır. Süt ürünleri olarak peynir, yağ, tereyağı, yoğurt gibi ürünler yapılmaktadır. Yaylacılarda iki tür peynir olduğu görülmektedir. Tulum peyniri ve deri peyniri. Peynirler genelde damızlık denilen mayayla mayalanmaktadır. Mayalanan peynirler bidonlara basılıp gölgede bekletilmektedir. Peynirin bu şekilde bozulmadığı dile getirilmiştir. Peynirler artık soğuk hava depolarında da saklanabilmektedir. Peyniri eskiden kendi yaptıkları mayayla mayaladıkları ama artık hazır maya kullandıkları bilgisine ulaşılmıştır. Mayanın eskiden ölmüş kuzuların kursağıyla yapıldığına ve onun daha lezzetli olduğuna temas edilmiştir. Deri peyniri yapılırken deriye basılmaktadır. Bu peynirler obruklarda 5 – 6 ay kadar bekletildikten sonra yenmektedir. Obruklarda bekletilen peynirler çok daha sağlıklı ve kaliteli olmaktadır. Yağı alınan peynire ise lor adı verilmektedir (K6, K10).

Kaynak şahıslardan birinin peynirin yapım aşaması ile ilgili verdiği bilgiler şu doğrultudadır:

“Peynir yapıldığı zaman keçinin derisine basılıp onun içinde muhafaza edilmektedir. Keçi derisine basıldıktan sonra obruklara konulmaktadır. Güz mevsimi

gelince köyler sıcak olmakta ama kırlar halen soğuk olmaktadır. Peynirler obruklardan getirildikten sonra tüketilmeye başlanmaktadır. İlk aşama geçtikten sonra hava sıcak olsa bile deri, peynirin bozulmasını engellemektedir.” (K11).

Obruk peynirinde kalitenin oldukça yüksek olduğu söylenebilir çünkü nem oranı sabit bir peynirdir. Obruklarda bekletilen peynirlerden olan deri peynirinin kalitesi bu konuya örnek olarak verilebilir. Deri peynirinde yapım aşamasında tuzlama yapılmaktadır yani deri peyniri tuzlanarak basılmaktadır. Eğer tuzu ve yağı fazla olursa deri o fazlalığı dışarı bırakmaktadır. Eğer deri peyniri plastik ve cam gibi kaplara basılırsa bunlar nemi dışarıya bırakmadığı için aynı kalite alınmamaktadır. Örneğin cam sağlıklı bir saklama kabı olarak düşünülmektedir ama içindeki acı suyunu dışarı atamamaktadır. Deride bu durum söz konusu değildir. İçeride kalan fazla suyu dışarıya attığı için peynirin de kalitesi yüksek olmaktadır. Peynir mayası olarak da şu an kullanılan hazır kimyasal mayalar vardır ama yukarıdaki kısımda da bahsettiğimiz gibi Yörükler az da olsa kursak mayası kullanmaktadır. Yörükler bu mayayı eskiden daha sık yaparken günümüzde artık daha ziyade hazır maya kullanılmaktadır. Yörükler bu kursak mayası ile bitmek tükenmek bilmeyen bir mayalama sistemi geliştirmiştir. Peynir için üretilmiş Yörük kültürünün geliştirdiği bir mayadır. Hayvanlar doğum yaptığında ikiz olan ya da sakat doğan bazı oğlaklar ve kuzular olmaktadır. Bu kuzular ve oğlaklar 15 – 20 gün kadar anne sütü ile beslenip bir şey yememektedir. Bu beslendikleri süte ağız denilmektedir yani ağız süt diye ifade edilmektedir. Ağız sütün yoğunluğu farklıdır ve besleyiciliği yüksek derecededir. Ağız süt döneminde henüz başka gıdalar yememiş oğlaklardan ve kuzulardan engelli veya hasta olanlar doğumdan bir hafta sonra kesilmektedir. Kesilen hayvanın midesi çıkarılmaktadır. Çıkarılan mide pamuk renginde bembeyazdır çünkü süttten başka bir şey tüketmemiştir. Bu midenin içine yeni doğuran hayvanlardan süt sağılmaktadır. Üzerine bir bez torbası katılarak dala asılmaktadır. O mide asılan dalda en az 20 gün beklemektedir. Bütün suyu süzildükten sonra içinde peynir kıvamında ve top şeklinde bir ürün oluşmaktadır. Oluşan bu ürün ağız sütün kalıntısından oluşmuştur. Midenin içindeki su uçmuş ve geriye kalıntısı kalmıştır. Oluşan bu ürün o mide ile birlikte alınıp plastik bir bidona koyulmaktadır. Üzerine de süt eklenmektedir. 10 gün geçtikten sonra bidona koyulan süt kaynak şahsın aktardığına göre mayalanmış hâlde olacaktır. Ortaya çıkan mayaya kursak mayası denmektedir. Mayadan bir kepçe alınıp süte dökülerek peynir yapılmaktadır. Peynir suyundan da yine yapılmış olan mayanın içine

koyulmaktadır. Böylece bitmeyen bir maya sistemi vücuda getirilmiş olur. Ayrıca Yörükler çok fazla çiğ peynir tüketmez, peyniri pişirerek tüketmektedirler. Pişirme aşamasında sacayağı ya da üç tane büyük taş ayarlanmaktadır. Bu taşların üstüne ise kazan koyulmaktadır. Süt kazanın içerisine doldurulmaktadır. Mayalandıktan sonra altına çalı tarzı otlar koyulup yakılmaktadır. Kaynamaya başlayan peynirin suyu çıksın diye üzerine çizgiler atılmaktadır. Peynir belli bir kaynama noktasına gelince altı söndürülmekte ve keseye konulmaktadır. Böylece peynir bütün hastalıklardan ve mikroplardan arındırılmış olur. Bundan dolayı taze peynir yense bile hayvanlardaki hiçbir hastalık insana geçmemektedir. Diğer peynirlerden sütle geçen hastalıklar insana bulaşabilmektedir ama Yörük peynirinde peynir kaynatılarak yapıldığı için hastalık geçme oranı imkânsız denecek kadar düşüktür (K14, K18).

Ayrıca kimi insanın peyniri tüm yağlı istediğine kimisinin pişik peynir istediğine bazı insanların ise yarım yağlı istediğine vurgu yapılmıştır (K19). Yarım yağlı peynirin yapım aşaması şu şekildedir:

“İkinci gibi süt kaynamak üzeriyken leğenlere koyulur, sütün üzerinde kargı diye bir katman oluşur. Leğenlerin üzerine savan çekilir, kenarına da taş koyulur. Sonra sabaha karşı o savan kaldırılır. Bir parmak kaymak tutmuş olur. O kaymak üzerinden alınır, yarı yağlı peynir olmuş olur. Ondan sonra tekrardan o kaymak pişirilip, yağ koyulup onunla yoğurt yapılır. Günümüzde peynirler artık makinelerle yapılmaktadır. İnsanlar Yörüklerden peynir gibi ürünler alacağı zaman yağsız peynir istediklerini ifade edince peynirin makinede yağı sonuna kadar çekilmektedir.” (K19). Peynirlerde artık eski kıvam ile tat kalmadığı söylenmektedir. Eskiden hayvanın dağda otladığı, şimdi ise hayvana senede dört – beş kere iğne yapıldığı ve yem ile beslendiği bilgisi verilmiştir. Bu yüzden peynirlerin eski tadının ve kıvamının kalmadığına vurgu yapılmıştır.

4.5.2.2. Tarım/Bahçecilik

İnsanlar hayvancılık işinin ne kadar zor bir meslek olduğunu gün geçtikçe daha da çok anlamaktadır. Bu yüzden hayvancılık faaliyeti günümüzde Mersin merkez yaylalarda azalma gösterirken tarım artıştır. Mersin yaylalarında artık tarım hayvancılığın dahi önüne geçmiş durumdadır denilebilir. Yörükler arasında bu faaliyet

bahçecilik olarak ifade edilmektedir. Ancak tarımsal faaliyetlerle ilgili ürünlerin alım gücünün artması sebebiyle tarım faaliyetinde bulunmak da gittikçe zorlaşmaktadır.

Yem pahalı olduğu için insanlar artık hayvancılıkla uğraşmak istememektedir. Eskiden Yörüklerin 700 – 800 hayvanı olduğu, artık taş çatlasa 150 – 200 hayvanın varlığından söz edilmektedir. Yayladaki insanlar genel olarak emekli kesimi olduğu için çok fazla ekip biçme işi yapılmamaktadır. İnsanlar genelde şehre inip özel sektörde çalışmayı tercih etmektedir. Tarımla uğraşanlar da yaylanın çok az kalan yerli halkıdır, onlar da bahçe gibi küçük yerlerde ekip biçme işi yapmaktadır çünkü yemler ve ziraî ilaçlar artık alım gücünün üzerine ulaşmış durumdadır. Eskiden 15 liraya alınan ilacın artık 100 – 200 liraya alındığı söylenmektedir. Eskiden üretilen sebzelerin ve meyvelerin sandıklandığı, hâle getirildiği, orada satıldığı ama şimdi o eski bahçeciliğin de kalmadığı aktarılmıştır. Ayrıca insanlar Akdeniz Sineği denilen bir sinek türünden dolayı her gün ürünleri ilaçladıkları için üretilen ürünlerin ne kadar sağlıklı olduğu da tartışma konusudur. Akdeniz sineğinin sivrisinekten biraz büyük olduğu ve meyve sebze gibi ürünler yeni olmaya başladığında onların üzerine larvasını bırakıp ürünlerin içinin tamamen kurtla kaplanmasına sebep olduğu ifade edilmektedir. Akdeniz sineği başka bir yerde var mı bilinmiyor ama Mersin ve Toroslarda olduğu bilinmektedir. Yaylacılık faaliyeti ile uğraşan insanlar her gün ilaçlama yapmazsa bu sineğin önü alınamamaktadır. Tarım İlçe Müdürlüğü'nün çürüyen bu ürünlerin yani ıskartanın bir poşete koyulup derin bir yere gömülmesi gerektiğini söylediği ama bu yöntemi kimsenin uygulamadığı verilen bilgiler arasındadır. İlaç, Akdeniz Sineğini öldürmemekte, Tarım İlçe Müdürlüğü ise ıskartaların poşetle derin bir yere gömülmesi suretiyle bu sineğin yok edilebileceğini söylemektedir. Halk, sinekten ve sağlıksız ürünlerden kurtulmak için çaba harcamakta ama geçim kaynakları bu olduğu için götürüp pazarda satmaktadır. Bu ilaçlı ürünlerin Rusya kapısından geri döndüğü ifade edilmektedir. Rusya'nın ürünlerin ilaçlı olduğunu tespit ettiği ve ülkesine almak istemediği söylenmektedir. Söz konusu olan bu durumun kirazlar için de geçerli olduğu dile getirilmiştir. Ürünlerin ilaçlı olduğunun üzerindeki kalıntıdan fark edildiği bu yüzden ürünleri almak istemedikleri aktarılmıştır. Bu yüzden ürünler elde kalmakta ve maliyetini kurtarmamaktadır. Mersin yaylalarında hayvancılık artık işin zorluğundan dolayı terk edilmekteyken tarım da bu tür sebeplerden dolayı bitmektedir. Tarımla uğraşan insanlar da ancak kendilerine yetecek kadar tarım yapmaktadır. Yaylada elde edilen ürünler yine yaylada

değerlendirilmektedir. Genç kesim ise daha ziyade sigortalı işlere yönelmektedir (K1, K6, K10, K16, K20)).

Yaylaya bakliyat olarak ise mercimek, buğday, nohut gibi ürünler ekilmektedir. Son yıllarda kabak ekilmeye başlanmıştır. Yaylada üretilen nohut gibi ürünler meraklısı tarafından çıkılıp yayladan alınmakta ya da sipariş verilmektedir (K6).

Eskiden tarımda orta bağ olarak Soğucak yaylasının birinci olduğu söylenmiştir ancak artık her şeyin parsellendiği ifade edilmiştir. Ekilip biçilen ürünlerden ise elde edilen gelirin yeterli olmadığı dile getirilmiştir. Kuraklıktan dolayı suların azaldığı ve bahçe sulama sularının bu yüzden bu sene çok olmadığı kaynak şahıs tarafından dile getirilmiştir (K16).

4.5.2.3. Arıcılık

Yaylalarda hayvancılık ve bahçeciliğin yanında arıcılıkla da uğraşanlar gözlemlenmektedir. Arıcılığın hayvancılık ve bahçeciliğe göre çok daha yeni bir ekonomik faaliyet olduğu söylenebilir. Sadece arıcılıkla uğraşanlara da rastlanmıştır ancak daha ziyade insanlar hayvancılık ve tarımın yanında ek bir gelir olarak arıcılıkla uğraşmayı tercih etmektedir.

Arıcılık yıllar öncesinden görülmeye başlanmıştır ama insanlar eskiden kendilerine yetecek kadar iki – üç kovan şeklinde yaparmış. Kovan neredeyse arı da oraya götürülürmüş. Tam bir geçim kaynağına ise son yıllarda dönüştüğü söylenmektedir. Son yıllardan kasıt 20 – 30 yılı kapsamaktadır (K32).

Bal ile ilgili elde edilen bir bilgiye göre ise, eskiden balın, keçinin derisinden yapılan tuluklara doldurulduğu söylenmiştir. Belli bir süre sonra balın bembeyaz olduğu, şeker balı gibi olduğu aktarılmıştır (K10).

Özetle hayvancılık yani geleneksel yaylacılık git gide tükenmektedir. Bahçecilik ağırlık kazanmaktadır. Görüşülen kaynak şahıslar hayvancılığı bırakmak istediklerini, hayvancılığın artık maliyetli hâle geldiğini ve bir kazanç sağlamadığını dile getirmiştir. Tarım hayvancılığa göre daha ağırlıkta olsa da ziraî ilaçların pahalılığından dolayı insanlar artık tarım da yapmak istememektedir. Tarım faaliyetinde bulunan insanlar ise sadece kendilerine yetecek kadar tarım yapmaktadır.

Hayvancılık ve tarımın yanında arıcılık yapıldığı da görülmektedir. Sadece arıcılıkla uğraşanların da olduğu tespit edilmiştir.

4.5.3. Yaylada Halk Mutfağı

Türkiye gastronomi kültürü zengin bir ülkedir. Batısından doğusuna; kuzeyinden güneyine birbirinden farklı ve lezzetli mutfaklar söz konusudur. Bu mutfaklardan biri de yayla çerçevesinde teşekkül eden yayla mutfağıdır denilebilir. Bu bağlamda zamanla yayla mutfağı üzerine detaylı incelemelerin yapılacağı temenni edilerek bu bölüm içerisinde Mersin merkez yaylalardaki halk mutfağı ele alınmıştır. Bu kısım, kaynak şahısların genel olarak yaylalarda tüketilen ekmek, yemek ve bitkilerle ilgili vermiş oldukları bilgilerden oluştuğu için üç başlık altında incelenmiştir.

4.5.3.1. Yaylada Ekmek Çeşitleri

Yayla kültüründe göze çarpan ana yemek unsuru ekmek ve türevleridir. İnsanlar yaylada sürekli bir hareket içerisinde olduklarından dolayı yemekleri de bu yaşam tarzına uygun olarak pratiklik içermektedir. Örneğin yapılan derleme çalışmaları esnasında bir Yörük çadırına misafir olunmuştur. Misafirperverlikleriyle ünlü Yörükler tarafından kahvaltı ikram edilmiştir. Yörük kadınları ekmek yapacaklarını dile getirdiklerinde bu kadar kısa süre içerisinde hamur nasıl yoğurulup mayalanacak ve ekmek nasıl hemen açıp pişirilecek düşüncesi içine girilmiş ve meraklı gözlerle Yörük kadınları gözlemlenmiştir. Bu düşüncelerin akabinde çadırın mutfak tarafından kovanın içinde mayalanmış hazır hamur getirildiği görülmüştür. Yörük kadınları gün içerisindeki yoğunluklarından dolayı uğraştırıcı ve zaman alıcı yemekler yapmadıklarını, hamuru dahi mayalayıp gerek olduğunda kullanmak için hazır bir şekilde beklettiklerini ifade etmişlerdir. Kısacası hamur kültürü Yörükler için daha çok pratiklik arz etmektedir. Bu yüzden hamur işi ürünleri daha sık tüketmektedirler. Hamur işinin başında ise sadece yayla kültürü için değil Türk kültürü için büyük önem arz eden ekmek gelmektedir. Mersin yaylalarında ekmek farklı isimlerle adlandırılabilir. Yaylalarda yapılan ekmek isimleri ve tarifleri şu şekildedir:

Bezdirme

Bezdirme olarak isimlendirilen bir ekmek türü vardır. Bezdirme elde açılarak yapılmaktadır. Ocakta pişirildikten sonra içine peynir koyulmaktadır. Misafire bu şekilde ikram edilmektedir (K14). İçine peynir koyularak ikram edilen ürünün bir diğer adı “sıkma”dır.

Mayalı

Mayalı, yayladaki ekmek çeşitlerindedir. Fırındaki ekmeğin el yapımına mayalı denmektedir (K14, K20).

Sac Ekmeği

Yaylalarda sac ekmeği yapılabilmektedir. Sacın üzerinde yufka pişirilmektedir. O yufkaya da yaylacılar arasında “yuka” denmektedir. Komşular kendi aralarında toplanıp hep beraber yardımlaşarak yapmaktadır. Yapılan sac ekmeği bir ay kadar gitmektedir (K11).

Tapı

Yaylalara özgü mısır unuyla diğer un karıştırılarak yapılan, tapı denilen bir ekmek vardır. Bu ekmeğe “bazlama” da denilmektedir (K6).

4.5.3.2. Yaylada Yemekler

Türk kültüründe yemek kültürünün oldukça önemli olduğuna “Yaylada Halk Mutfağı” açıklanmaya çalışırken değinilmişti. Bu zengin yemek kültürünün içerisine yayla mutfağı da girmektedir. Bu bağlamdan bakıldığında yaylalarda kışın karda bile sebze hiç eksik olmamaktadır. Et de tüketilmekte ama pahalı olduğu için sebze kadar çok tüketilmemektedir (K4, K16). Eskiden et çeşitlerini farklı farklı yapıp kurutanların olduğu ama artık bu tarz şeylerin yapılmadığı aktarılan bilgiler arasındadır (K18). Tüm bu elde edilen bulgular ışığında varılan sonuçlardan biri de şudur: Özellikle güney mutfağıyla yayla mutfağı birleşince ortaya farklı ve güzel damak tatları çıkabilmektedir.

Yapılan derleme çalışmaları bize şunu göstermiştir ki insanın normalde sıcaklarda canı bir şey yemek içmek pek istememektedir ama yayla havası insana yemek yedirmektedir. Örneğin şehirde bir meyve bile kolay kolay yenemezken yaylalarda meyvenin içindeki çekirdeğinden sapına kadar hepsi yenmektedir. Yayla insanın iştahını açmaktadır. Bu zengin yemek kültürüyle yayla havası birleştiğinde

ortaya lezzetli tarifler çıkabilmektedir. Mersin yaylalarında hamur işi, sebze işi, dolma, patates ve daha birçok farklı yemek kendisini göstermektedir. Hamur çorbası, dutmaç, yüksük çorbası, bulgur pilavı, yarma çorbası, mercimek çorbası da yapılan yemekler arasındadır. Düğün ve mevlit gibi törenlerde genellikle kuru fasulye, patates yemeği, yüksük çorbası yapılmaktadır. Fakat pandemiden dolayı artık mevlit gibi törenler fazla yapılamaz olmuştur. Ayrıca ürünler yaylalarda bir hafta kadar bir sürede yenip bitmektedir. Bu ürünler, bir haftanın sonunda bitmediyse tavuk ve koyun gibi hayvanlara atılmaktadır.

Kültür göçebe olduğu için Yörüklerin pratiklik arz eden yemeklere yöneldikleri yukarıdaki kısımlarda ifade edilmişti. Yaylacılar sürekli kolay yapılabilecek yemeklere yönelmektedir. Bu kültür sadece yemek alanına değil yaşamın her alanına yansımaktadır. Örnek olarak kıl çadırın yapılması ve bozulması en fazla yirmi dakika sürmektedir. Kültür göçebe olduğu için bir an önce kurup içine girmek ya da bir an önce söküp yola çıkmak önemlidir. Yemek ve içeceğin de bu şekilde portatif olması gerekmektedir. Genelde kuru ürünler yani bozulmayacak ürünler kullanılmaktadır. Sebze meyveler bile günlük tüketilecek şekilde alınmaktadır. Kırlarda çürüme pek olmamaktadır. Köyler ise biraz daha aşağıda kaldığı için oralarda daha hızlı çürüme olabilmektedir. Yörüklerde bu yüzden yemekler ve meyve sebzeler kolay tüketilebilecek şekildedir ancak patates gibi kuru ürünler daha uzun süre dayanabilmektedir. Bu yüzden hamur işinden sonra kuru ürünler daha çok tercih edilmektedir (K11). Bundan dolayı nohut, un, soğan, patates gibi ürünler çuvala alınmaktadır. Yemeklerde kullanılan yağlarla ilgili olarak ise genel bir bilgi verilecek olursa eskiden zeytinyağı yerine mal yağı kullanıldığından söz edilmiştir. Yoğurt ve süt gibi ürünlerden çıkan yağa mal yağı denmektedir (K20). Yörüklerin geçim kaynakları yani işleri hayvancılık olduğu için bitkisel yağlardan ziyade genelde hayvansal yağ kullanmayı tercih etmişlerdir. Yukarıda bahsedilen ve hakkında genel bilgi verilen bu yemeklerin tarifi anlatılacak olursa şu şekilde bir tasnif yapılabilir:

Aş

Yörüklerde tek düze beslenme düzeni vardır. Bir öğünde bir ya da iki çeşit yemek yerler. Mideyi çok yormazlar (K18). Bir Yörük şehirli gibi içli köfte oturup yapamaz çünkü yaşam koşullarından dolayı ağır yemeklere saatlerce vakit ayıramaz ama çok hızlı bir şekilde ocağı kurup ve malzemeyi kazana koyup aş yapabilir çünkü

Yörüğün yaşam tarzı ancak buna elverişlidir (K17). Yörüklerin aş olarak adlandırdıkları yemek pilavdır.

Ayranlı Makarna Yemeği

Makarna ayranla karıştırılarak yapılmaktadır. Mantı, yayla çorbası vb. yemekler genelde bu şekildedir (K11).

Bulamaç

Sütten yapılan ürünler olarak sütlaç, bulamaç ve lepe gibi ürünler yapılmaktadır. Bulamaç yapılırken sütün içine bulgur atılmaktadır. Bulamacın sütü tabağa dökülüp unu atılıp karıştırılmaktadır. Pişirilirken de sürekli karıştırılarak pişirilmektedir (K22).

Bulgur

Eskiden mercimek, makarna, şehriye gibi ürünler pek bilinmediği için 7 – 8 teneke bulgur kaynatılıp, sürekli bulgur tüketildiği aktarılmıştır. Kaynatılan bulgurun birazıyla bulgur çorbası, bir kısmıyla topalak, geriye kalan kısmıyla da hamur çorbası yapıldığı dile getirilmiştir. Bulgur lepesi diye bir yemeğin varlığından da söz edilmiştir. Bulgur çorbası da mercimek çorbası gibi yapılmaktadır. Sadece mercimek yerine bulgur kullanılmaktadır (K20).

Dutmaç Çorbası

Dutmaç çorbası yapılırken hamur kesilip, sacın üzerinde bekletilmektedir. Uzun olarak kesilen hamur erişte çorbası olmakta, kısa olarak kesilen hamur dutmaç çorbası olmaktadır. Çorba kaynadıktan sonra da üzerine yağ, salçası, nanesi dökülmektedir. Yağ ve salça çorbaya pişerken eklenebilmektedir ancak nane, çorba piştikten sonra üzerine de dökülebilmektedir (K4, K16).

Dövme Yemeği

Yörüklerin ayrıca dövme yemeği meşhurdur. Değirmenden dövülmüş dövme alınıp içine isteğe göre nohut koyulmaktadır. Bunun pilavı, sütlü çorbası ve yoğurtlu çorbası da yapılmaktadır. Eskiden dövme ve bulgur gibi ürünlerin bulgur taşında çekildiği dile getirilmiştir (K4, K16).

Kabak Yağı

Kabak yağıyla ilgili eskiden kabakların olduğu, onun yağının çok kıymetli olduğu ifade edilmiştir. Sığırın pisliğiyle, kül ve toprağın karıştırıldığı; kabağın dışının o karışımla iyice sıvazlandığı söylenmiştir. Kabağın ağzına da bir kapağın geçirildiği, en iyi yağı o kabağın beslediği aktarılmıştır. Eskiden kaç kaşık yağ alınacaksa alınıp kapağının ise geri kapatılabildiği ifade edilmiştir (K19). Günümüzde ise artık çoğu şey bidon içerisinde muhafaza edilmektedir. Bu da ürünlerin sağlık derecesini düşürmektedir.

Karsambaç

Mersin şehir merkezine değil ama yaylalara her sene kar yağmaktadır sadece kuraklığın etkisiyle aynı oranda yağmamaktadır. Yine de kuraklığa rağmen Torosların zirvesi her kış beyaz örtüyle kaplanmaktadır. Kar Torosların zirvesini süslediği gibi insanların damak tadını da süslemektedir. Yaylalarda 8 – 10 metrelik obruklar vardır. Obruklarda kar pek erimemektedir. Bu obruklardan çuvallara kar doldurulup köylere ve şehirlere getirilip karsambaç yapılmaktadır. Karsambaç, obruklardan alınan temiz karların içerisine pekmez ya da meyve suyu gibi ürünler katılarak yapılmaktadır. Sağlıklı olduğu için daha ziyade pekmez tercih edilmektedir (K16).

Kavurma

Yaylalarda özel biri veya misafir geldiğinde hayvan kesilip kavurma yapılmaktadır. Öncelikle odun toplanır, malı kesmeden odun yakılır, hayvan kesilip doğranana kadar o köz iyice yanar, sonra o kesilen pırzolar odunla tutulup misafirin önüne getirilmektedir. Yörüklerin mutfak eşyaları içerisinde maşa pek olmadığı için et ancak odun ve çalı çırpı gibi doğal yöntemlerle tutulmaktadır. Eğer misafir sac kavurma isterse et saca doğranıp pişirilmekte ve misafirin önüne o şekilde getirilmektedir (K19).

Keşkek

Keşkek denilen yemek normalde etle yapılmaktadır ama yaylalarda etsiz hazırlanmaktadır. Adına ise “tahıl” denmektedir (K10).

Lepe

Süt, ocağa koyulup kaynatılıp içine bulgur atılmaktadır. Lepe, bulgur ayrına koyularak da yapılabilmektedir (K22).

Övcel

Yaylaların bir diğler meşhur yemeği övceldir. Övcel yapılırken hamur ufak ufak kesilmektedir. Pancar yaprağı, sarımsak, yoğurt, nane katılarak yapılmaktadır (K6).

Sarımsaklı Köfte

Yaylalarda gözlemlenen bir diğler yemek sarımsaklı köftedir. Yine aynı malzemelerle yuvarlama yapılmaktadır. Yuvarlanan hamurun bir tarafına parmakla bastırılıp çukur haline getirilmektedir. Bu yemeğin bir diğler adı da Kürt köftesidir. Bu köfteyi kimi sulu yapmakta kimi susuz yapılmaktadır. Kimi de üzerine yoğurt dökmeğtedir (K21).

Sıkma ve Börek

Hepsinin yanında Yörüklerin ana mönüsü sıkma ve börektir. Kahvaltıda genelde sıkma yapılmaktadır. Yanında da ayran ikram edilmektedir. Kahvaltı yaptıktan sonra çay içilmektedir. Kahvaltıda ise çay yerine ayran içilmektedir (K11).

Sirke

Sirke yapılırken öncelikle elmalar doğranmaktadır. Daha önce yapılmış olan sirkenin yüzeyinde hamur gibi mayası olmaktadır. O maya alınıp yeni yapılan sirkenin içine katılmaktadır. Sonra şeker, un, tuz tercihe göre ne bulunursa sirkenin içine koyulmaktadır. Kúpeli kiraz, vişne gibi meyveler de sirkenin içine koyulabilmektedir (K4, K16).

Sütlü Kabak

Yaylalarda yapılan bir diğler yemek sütlü kabaktır. Uzun kabağa süt dökerek yapılmaktadır. Kabak iyice pişirilip hamur kıvamına getirilmektedir. Sonra süt dökülüp kaynatılmaktadır. Akabinde biraz şeker atılmaktadır. Tuz piştikten sonra eklenmektedir. Sütlü kabağın turşuyla birlikte yenmesi güzel olmaktadır (K16).

Topalak

Topalak, ince bulgurdan tavuk etiyle yapılmaktadır. Bulgur koyulup içine irmik katılmaktadır. Onun da içine dağılmaması için yumurta kırılmaktadır. Biraz da

un koyulup iyice yoğrulmaktadır. O hamur tane tane yuvarlanıp dökülmektedir. Diğer tarafta kara etli kemikle nohut haşlama işlemi yapılmaktadır. Sonra haşlanan et kemiğinden ayrılmaktadır. Domates, biber salçası ve soğan katılmaktadır. Sonra suyu kaynatılıp nanesi atılmaktadır. Su kaynayınca yuvarlanan topalak da suyun içine atılmaktadır. Tuzu atılıp, limonu sıkılıp o şekilde ikram edilmektedir (K6, K21).

Toyga Çorbası

Yaylalarda ilaveten toyga çorbası yapılmaktadır. Yayla çorbasına benzemektedir (K22).

Yüksük Çorbası

Yüksük çorbası için kıyma alınır. Soğan doğranır, içine karabiberi, kırmızıbiberi, tuzu, kimyonu koyulur. Biraz da salça koyulur. Sonra kıymayla soğan karıştırılır. Hamur yoğrulur, sonra o hamur kesilir, içine kıyma tek tek koyulur, mantı gibi dökülür. Kışlık için yapılıp kurutulduğu da olmaktadır (K4, K16).

4.5.3.3. Yaylada Yemek Olarak Kullanılan Otlar

Yaylalar hem bitkisel anlamda hem oksijen açısından insan sağlığına oldukça yararlı bölgelerdir. İnsanlara şifa olabilecek birçok bitki Mersin yaylalarında gözlemlenmektedir. Örneğin keçilerin pek hastalanmaması dağ kekiğine bağlanmaktadır. Dağ kekiği Mersin'deki yaylalarda oldukça görülmektedir. Yaylalarda görülen diğer otlardan bazıları şunlardır:

Baldıran

Baldıran diye bir ottan bahsedilmektedir. Pişirilmekte ya da suda haşlanmaktadır (K19).

Bulumbuşuk

Yaylalarda bulumbuşuk adında bir ot vardır, yemeği de yapılabilir. Kilosu 20 – 30 TL'dir. Ayrıca Şalda, Kuyrukyaran ve Çağışır gibi otların da varlığı bilinmektedir.

Çiriş

Kırlarda çiriş adında bir ot olduğu söylenmiştir. Bu otları ilgili "Yemesen bile senede bir sefer tarlasından geç." denmektedir (K19).

Kekik ve Hardal

Yazın yaylalarda kekik otu olmaktadır. Ayrıca yaylalarda hardal da vardır. Bunları doğradıktan sonra börek yapılabilir. Üzerine de zeytinyağı dökülerek ikram edilmektedir (K16).

Pancar Yaprağı ve Pezik Yaprağı

Bir başka ot olarak pancar yaprağı ve pezik yaprağı bulunmaktadır. Pezik pancar gibidir ama pancarın başı olmakta peziğin başı olmamaktadır. O incecik kıyılır, un gibi ufalanır ve pişirilir. İçine sarımsak, yoğurt, ayran gibi malzemeler katılır. Nane atılır. Bu yemeği kimi sıcak kimi soğuk sevmektedir (K21).

Sıra

Sıra adında bir baharatın varlığından bahsedilmiştir. Kimyona benzediği ama kimyondan daha kalın olduğu ve çocukların sancısı olduğunda iyi geldiği söylenmektedir (K21).

Soğukluk

Yaylalarda yetişen otlardan biri de soğukluktur (K14).

Toplubaş Otu

Kavurması yapılmaktadır (K14).

4.5.3.4. Yayla Mutfağında Kullanılan Araç – Gereçler

Yörükler göçebe yaşam tarzlarından dolayı yani sürekli bir devinim içerisinde olduklarından dolayı güveç gibi kırılıp dökülebilen araçları pek taşıyamamaktadır. Bu yüzden genelde taşınması daha kolay tencere türü araçları kullanmaktadırlar. Bakır kazanlar, tencereler, taslar kullanılmaktadır. Maşraba, kevgi gibi araçlar vardır. Örneğin uzun süs kabakları vardır, onların ağzı yuvarlak olarak kesilmektedir. Kepçenin büyüğüne ise Yörükler arasında çomça denmektedir. Yörükler de artık hazır olanlara yönelmiş durumdadır çünkü hazırları taşınması daha kolaydır (K18).

4.5.4. Yaylada Halk Baytarlığı

Yörüklerin hayatlarının merkezinde hayvanları olduğu için bu hayvanların sağlığı çok önemlidir çünkü Yörükler yaşamlarını bir nevi hayvanları sayesinde geçindirmektedir. Hayvanlarından elde ettikleri ürünleri veya vakti geldiğinde hayvanlarını satarak gelir elde etmektedirler. Bundan dolayı sağlık konusunda hayvanlara da tıpkı bir insan gibi muamele edilmektedir.

Hayvan Hastalıkları ve Tedavi Uygulamaları

Hayvanların yüz şeklinden ve yüzlerindeki tüylerin şeklinden bile ne hastalığı olup olmadığı anlaşılabilir. Her hastalık her zaman olmamaktadır. Her mevsimin kendine göre bir hastalığı vardır. Bu hastalıklara da hastalığın türüne, seviyesine vb. durumlara göre ayrı ayrı tedaviler uygulanmaktadır.

Ağrıma Hastalığı

Eskiden bu hastalığa yavşak denildiği de ifade edilmiştir. Bu hastalık Haziran'ın 1'i ile ağustosun 1'i arasında ortaya çıkmaktadır. Yörüklerin en dikkat etmesi gereken hastalıklardan biridir. Hayvan bu hastalığa yakalandıktan sonra ilacı vurulsa bile, eğer ki yirmi dört saat geçtiyse hayvan ölmektedir. Bu hastalığa yakalandıktan sonra hayvana hemen ilacı verilmelidir. Bu hastalık bazen sık olmamakla birlikte normal mevsiminin dışında da görülebilmektedir. Örneğin kışın kurak geçerse o zaman da olabilmekte ama bu durum nadiren görülmektedir (K11). Hayvan yavşak hastalığına yakalandığında o hayvanın yattığı yere kireç dökülmeyp bakımı yapılmaz ve başka bir hayvan getirilip aynı yere yatırılırsa o hayvan da hastalanıp ölebilmektedir (K21).

Burucella Hastalığı

Peynir hastalığı da denmektedir. Bu hastalık insana da geçebilmektedir. Aşısı vardır (K11).

Çiçek hastalığı

Çiçek hastalığının aşısı vardır (K11).

Dabak Hastalığı

Bazen hayvanlar dabak olmaktadır. Dabak mantar hastalığıdır. Hayvanın ayakları dabak olduğunda kireçli suyla yıkanmaktadır (K23).

Doğurmakta Zorluk Çeken Hayvanlar

Doğuramayan hayvanlar olduğunda veteriner çağrılmaktadır (K10).

Gaz Birikme Hastalığı

Bahar döneminde hayvanlarda gaz birikmesi olmaktadır. Bu hastalıkta hayvanın karnı şişmektedir. Şişkinlik alınmadığı sürece hayvan yerde yatar durumda kalmaktadır. Gaz alma denilen bir uygulama vardır. Hayvan karın bölgesine yatırılıp çekilmektedir. Boru gibi bir şey bağlayarak gaz alınabilir ama bu çok teknik bir iştir. Yaylalarda günümüzde bunu yapabilen çok az insan vardır (K18).

Hayvanın Üşütmesi

Hayvan üşütünce yatırılıp dili çekilmektedir. Akabinde dilinin oradan bir şey alınır, pekmezin içine kırmızı acı biber atılır, onunla dili sıvazlanır. Hayvan bu uygulamayla iyi olabilmektedir (K23).

Hayvan Zehirlenmesi

Hayvanlar zehirlendiğinde artık zehirlenme durumları için bir ilacın olduğu ve o ilacı verdikleri aktarılmıştır. İlacın adı atropindir. Zehrin antidotudur. Panzehir gibi düşünülebilir. Eskiden ilacın olmadığı zamanlarda yoğurdun içine sarımsak katılıp şişeyle hayvanın içine aktarıldığı dile getirilmiştir (K6, K11). Eskiden hayvan zehirlendiğinde yavşan otunun kullanıldığı aktarılan bir başka bilgidir. Bu ot dağlarda yetişmektedir. Bu ot dövülüp zehirli bölgeye pansuman olarak uygulanmaktadır. Yavşan otu ile tedavi edilen bölge deri dökmetedir, sonra yeniden yün çıkmaya başlamaktadır. Hayvanın kendi kırı de ağzından içeri dökülürse hayvanı kurtarabilmektedir (K19).

İç Kanama Geçiren Hayvanlar

Hayvan iç kanama geçirdiğinde ağaç yandığı zaman ortaya çıkan kömür hayvana yedirilmeye çalışılmaktadır. Tereyağı eritilip içine salça koyulup karıştırılmaktadır. Hazırlanan bu karışım hayvanın içine dökülmektedir. Bu yöntem iç kanama için kullanılan uygulamalardan biridir. Bulgur da bu salçalı sosa katılıp

hayvana iirilebilmektedir. Bu yöntem % 60, % 70 fayda sağlamaktadır. Fakat kanama byykse bir etki etmemektedir (K11).

Karaciğer Hastalığı

Hayvanlara salgın hastalıklar geldiğinde l aşıyı ya da let aşıyı diye bir uygulama yapılmaktadır. Bunların en başındaki hastalık karaciğer hastalığı diye bir hastalıktır. Bu hastalık geldiği zaman sürüde byyk zayıat olmaktadır. Bu hastalık hayvanı yavaş yavaş zayıflatıp lme götürebilmektedir. Bu hastalık hayvanlara bulaşınca hayvanlar üçer beşer otlak alanlarında kalıp yürüyemez hale gelmektedir. Eğer mal sahibi o hayvana müdahale etmeyip otunu suyunu verirse bir hafta sonra hayvan ciğerlerindeki o hastalığı atıp yürümeye başlamaktadır ama onu taşımaya kalkarsa ciğer parçalanır ve hayvan ölür. Yörükler buna bir czm bulmuşlardır. l ya da let denilen aşı da buradan gelmektedir. Bu Şekilde hasta olan bir hayvanın ciğeri çıkarılıp bir tepsiye koyulmaktadır. Sonra yorgan iğnesi denilen iğnelere yorgan ipi takılmaktadır. Bylece iğnenin arkasında yarım metre kadar ip olur. Bu iğne hastalıklı ciğerden geçirilmektedir. Sürü ağıla doldurulur ve tek tek her hayvanın kulağından o iğne geçirilir yani sağlıklı bir hayvana ölmüş bir hayvandaki mikrop verilmiş olur. Özetle doğal aşılama yapılmış olur. Sürü bağışıklığı denilen Şey de aslında budur. Sağlıklı hayvana bu mikrop verince hayvanın vücudu o an dirençli olduğundan hayvan bu mikrobu yenmekte ve o hastalık bir daha sürüye bulaşmamaktadır. 48 saat içerisinde hayvanın ölme ihtimali de vardır. Hayvanın bünyesi kaldırmazsa o hayvan aşılama sonucu ölebilir ama hayvanın bünyesi direnliyse o hastalık sürüye bir daha bulaşamayacak hâle gelmiş olur (K18).

Karın Şişme Hastalığı

Hayvan çok yemek yediye karnı Şişmektedir. Karnı Őiřen hayvana soda içirilmektedir. Hayvan gaz çıkarınca rahatlamaktadır. Aksi halde hayvanın çatlayıp lebilme ihtimali vardır. Eskiden çok yemek yiyen hayvana “denelemiş” denildiği söylenmektedir. Őiřenin içine sabunlu su koyulup hayvanın kalçasından içeriye tutulmaktadır. Sabunlu su kalçasında kprnce hayvan rahatlamaktadır (K14). Hayvanın karnı Şiştiğinde yapılan bir diğer uygulama ise hayvan hemen yatırılarak iki ayağının üzerinde arka tarafında bir kısmın kesilmesidir. Bu uygulamadan sonra hayvan hemen toparlanabilmektedir (K23).

Kırık Bölge Tedavisi

Hayvanın ayağı kırılınca ip bağlanmaktadır. Kırılan ayak tutulup çekilmekte ve tam yerine oturtulmaktadır (K11).

Kulak Şişme Hastalığı

Katrandan çıkan bir sıvı vardır, bu sıvıya biraz da gaz yağı eklenmektedir. Bu yöntem hayvanların kulakları şiştiğinde uygulanmaktadır. Bir kıl çaputla hayvanların kulakları yağlanmaktadır (K20).

Nazar Hastalığı

Hayvana nazar değmesin diye muska yaptırılıp hayvanın boynuna asılmaktadır, aynı zamanda süpürgeyle üzerine su serpilmektedir (K22).

Bir başka bilgiye göre ise nazar değdiren insanın ayağından toprak alınıp eğer nazar hayvanlara değdiyse hayvanların üzerine serpilmektedir. Eğer nazar insana değdiyse o toprak insanın üzerine atılmaktadır. Bir diğer uygulamada ise nazar değiren kişi suyun içine tükürmektedir, o su ise nazar değenin üzerine serpilmektedir. Verilen bir örneğe göre bir gün biri hayvanlardan birine nazar değirmiş, nazar değiren kişiyi çağırmişlar, hayvanın ağzının içine tükürmüş (K23).

Üşümüş Eşek Hastalığı

Üşümüş eşeğe votka içirilmektedir (K10).

Vücut Sıcaklığına Bağlı Hastalık

“Yaylaya çıkış” aşamasında kuzuların sıcakta yaşayamadığını bu yüzden yaylalara göçüldüğünü dile getirmiştik. Bu durum derleme çalışmaları esnasında vücut sıcaklığına bağlı hastalık olarak aktarılmıştır. Bu yüzden bu bilginin “Halk Baytarlığı” başlığına da alınması uygun görülmüştür. Kuzular yazın sahil kesiminde yani şehirde olursa ölümle karşı karşıya kalmaktadır. Sebebi de şudur:

“Hayvanın sıcaklığı aynı insanın vücut sıcaklığı gibidir. 37 – 38 derecedir. Hayvanın ürettiği sütün sıcaklığı da aynı 37 – 38 derecedir. Kuzu bu sıcaklıkta bir sütü aldığı zaman, aynı şekilde dışarıdan da böyle bir sıcaklıkla karşılaştığında kuzunun ciğerleri ölmektedir. Bu yüzden hayvanların serin bölgelere ihtiyacı vardır.” (K11).

Yılan Sokması

Hayvanı yılan soktuğu zaman o bölge dağlanıp yakılmaktadır (K11).

Genel Hayvan Hastalıkları

Hayvan hastalandığında kulak bölgesinde bulunan bir damara jiletle bir çizik atılıp kanatılmaktadır. Kan aktığı zaman mal rahatlayıp iyi olmaktadır (K11, K21). Ayrıca hayvan hastalandığında hayvanın karnının içine yumurtanın sarısı iyice karıştırılıp dökülmektedir (K23).

4.6.5. Yaylada Halk Hekimliği

Mersin yaylalarında Sağlık hizmeti olarak köylerde kurulmuş olan sağlık ocaklarından söz edilebilir. Çevre köyler, herhangi bir sağlık sorunu ile karşı karşıya kalınca bu yaylalara gelmektedir. Kırsal kesimlere ise herhangi bir durum olduğunda Gözne'den ambulans gittiği söylenmektedir.

Yaylalarda yapılan halk hekimliği uygulamalarının daha ziyade eskiden yapıldığı; günümüzde insanların sağlık ocaklarına, hastanelere gidip modern tıptan yararlandığı bilgileri elde edilmiştir. Elde edilen bu bilgiler aşağıda verilmiştir.

Hastalıklar ve Tedavi Uygulamaları

Astım Hastalığı

Yaylalarda astım için kozalak kaynatılmaktadır. Çam güveleği kaynatılıp içilmektedir. Andız pekmezi ve harnup pekmezi de tedavi amaçlı içilebilmektedir. Andız pekmezi astıma ve bronşite oldukça faydalıdır. Zihni çalıştırdığı, akciğeri temizlediği söylenmektedir. Ayrıca Ayvagediği'nin toprağını inekler yalasa çabuk iyileşir denmektedir. Yayla olduğu için toprağının da temiz olduğuna inanılmaktadır (K5).

Baş Ağrısı

Baş ağrıyanların başı çizilmektedir. Çizilen o bölgeye bir soğan dövülür. Soğanın içine de biraz kül atılır. Karışık odun külleri bir beze koyulur (K23).

Bel Ağrısı

Bel ağrısına hacamat yapılır ama yaylalarda hacamata isim olarak şişe ya da şişe çekmek, bardak çekmek denmektedir (K4). İlaveten beli ve dizi ağrıyana yapılan bir diğer uygulama ise arpa, burçak gibi ürünlerin un haline getirilip balla pişirilip ağrıyan yere sürülmesidir. Sürüldükten sonra o bölge temiz bir bezle sarılmaktadır (K17).

Boğaz ve İdrar Yolu İltihaplanması

Taze çam salatalık gibi doğranıp kaynatılır. Temiz, tülbent gibi bir bezle çelik tencereye süzülür, sonra da kavanozlara koyulur. Bu içecek hem idrar yolunun hem de boğazın iltihabını sökmektedir (K5).

Dalak Şişmesi

Çocuğun dalağı şişince çocuğu korkutup dalağını keserler. Eskiden yaylalarda ocakların olduğu dile getirilmiştir. Eskiden tükürükle tedavi uygulaması yapıldığı ama artık bunların kalmadığı ifade edilmiştir (K4).

Egzama Hastalığı

Egzama için terme ocağının varlığından söz edilmiştir. Terme ocağındaki kişinin mürekkeple ayet yazdığı ve eve dönene kadar o egzamanın kuruduğu aktarılan bilgiler arasındadır (K23).

El Uyuşması

Deve Çökelen adında bir ot olduğu ifade edilmiştir. Bu otun sert bir diken olduğu söylenmektedir. Bu dikenin ayakkabının altına batabildiği dile getirilmiştir. Devenin de ayağına batıp yürütmediği için Deve Çökelen ismi verilmiştir. Deve Çökelen kaynatılıp içilmektedir. Elin uyuşmasına iyi gelmektedir (K21).

Göz Çapaklanması

Göz çapaklanmasına idrar damlatılmaktadır. Akabinde gözde çapaklanma kalmamaktadır (K17).

Göz Şişmesi Hastalığı

Sabahları göz şişmesine bir yumurta kaynatılır. Sonra yumurta ikiye bölünür. Üzerine tülbent örtülür ve masaj yapılır. Yumurta bu noktada dezenfektan görevi görmektedir (K17).

Grip vb. Hastalıkların Tedavisi

Hasta olan insana kekik içirilmektedir. Ayrıca hasta olan insanın terlemesi sağlanmaktadır (K20). İlâveten püsey diye bir ilaç vardır. Püseye eskiden kara hekim

denildiği söylenmiştir. Hasta olan çocuğun her tarafının püseye yağlandığı, yatağa yatırıldığı dile getirilmiştir. Püse o kadar kuvvetlidir ki çocuğun ağzından püsenin kokusunun geldiği ifade edilmiştir. Katran, sinek kovucu olarak kullanılmaktadır. Sakızı ise mikrop kırıcı bir özelliğe sahiptir (K23).

Kangren Hastalığı

Kangren olma ihtimali olan bölgeye keçi derisi sarılmaktadır (K17).

Kansızlık

Kansızlığa karşı dut pekmezi iyi gelmektedir (K13).

Karın Ağrısı

Kekiğin buharından oluşan sudan yarım fincan içilirse karın ağrısını kestiği ifade edilmektedir. Kekik suyunu çıkartmak için kazanın ortasına bir tencere koyulmaktadır. Kekik tencerenin içine katılıp su koyulmaktadır ama koyulan bu su kekiği aşacak şekilde değildir. Kazanın kenarı hamurla sıvanmaktadır çünkü tencerenin hiç hava almaması gerekmektedir. Alttan kaynayan su sıcak, üstteki de soğuk olunca damlayan su bunun içine damlamış olur. Sonra da buhardan oluşmuş olan kekik suyu meydana gelir. İlaveten kekiğin yağı vardır, suyuna göre o daha acı olmaktadır (K13). Ayrıca bir çocuğun karnına sancı girince, işin erbabı kişiler naneli pekmezli bir ilaçla çocuğu jilette acıtmayacak şekilde çizmektedir. Bu şekilde iki – üç çizik atılmaktadır. Sonra da bahsedilen ilaç çocuğun karnına sürülmektedir. Bu tarz uygulamaları yapanlara ocak denmektedir. Eskiden insanların bu ocaklara götürüldüğü aktarılmıştır (K23).

Kırk Basma/Boz Düşme Hastalığı

Eskiden çocuk iki yaşına geldiğinde boz düştü ve bu çocuğu kırk basmış denildiği öğrenilmiştir. Kırk basma yeni doğum yapmış bir kadının yeni doğum yapan başka bir kadının üstünden geçmesine denmektedir. Kırk basan çocuk değirmenden alınan su ile dört yol ağzında yıkanmaktadır. Çocuğun bu uygulamadan sonra iyileştğine inanılmaktadır (K23).

Nazar Hastalığı

Bir zamanlar nazarcı teyze varmış, nazara uğrayan insan için suya bir şeyler okurmuş, o nazara uğrayan insanın iyileşip geldiğine inanılmış. Ayrıca nazara uğradığı düşünülen kişiye kurşun dökülmüş. Karşılığında da kurşun döken kadına armut verilmiş. (K23, K32).

Sarılık Hastalığı

Sarılık olan insanlar için de sarılık ocağı olduğu ifade edilmiştir (K23).

Sıtma Hastalığı

İnsanlar sıtma olunca çöp boyasını kaynatıp suyunu içerler ve sıtmanın böylece geçtiğine inanırlar. Aynı şekilde eşek dışkısını da kaynatıp suyunu içerler ve sıtmanın geçtiğini düşünürler (K10).

Sinir Hastalıkları

Papatyanın insanı sakinleştirdiği düşünülmektedir. Böylece insanın sinirlerinin de yatıştığına inanılmaktadır (K21).

Üşütme Hastalığı

Herhangi biri üşüttüğü zaman zeytinyağı ile yağlanmaktadır. Ayrıca vikis sürülmektedir. Kekik buharı da uygulanan tedaviler arasındadır (K19).

Yara Tedavisi

Yaylalarda kantaron çiçeği vardır. Kantaron çiçeği zeytinyağına ıslanıp yara bölgesine sürülmektedir. Bu tedavi hâlâ uygulanmaktadır (K4).

Haşerat Sokmasına Karşı Yapılan Uygulamalar

Akrep Sokması: Akrep soktuğu zaman öldürülüp ve ezilip soktuğu yere sarılırsa zehrini aldığına inanılmaktadır. Yine Akrebin ısırıldığı parmak da tavuğun kalçasına sokulmaktadır (K13, K21).

Arı Sokması: Bir kişiyi arı sokarsa ve eğer alerjisi yoksa sokulan bölgeye sarımsak sürülmektedir. Yine arı sokmasında bal arısı soktuysa bir şey olmayacağı düşüncesi hâkimdir. Arı saktuktan bir gün sonra hem şişer hem kaşınır. Sokulan bölge şiştikten sonra şeker ağızda ıslatılıp sokulan bölgeye sürülmektedir. Bir müddet sonra kaşıntının kalmadığı gözlemlenir (K14).

Böcek Isırığı: İnsanlar bir böcek ısırığında yara olan bölgeye gübre, domates gibi şeyler sürebilmektedirler ama daha ziyade artık sağlık ocağı tercih edilmektedir (K1).

Örümcek Isırığı: Böyüsünün (örümcek) soktuğu yere tavuk kesilip içinin pisliğiyle tavuk temizlenmeden sarılır (K21).

Yılan Sokması: Yılan soktuğunda sokulan kısım zehir yayılmasın diye sarılmaktadır. Sonra da sokulan bölge çizilmektedir (K14).

Kırık ve Çıkıklara Karşı Yapılan Tedavi Uygulamaları

Halk arasında uygulanan tedaviler az da olsa hâlâ devam etmektedir. Halk herhangi bir yeri kırıldığında doktora gitmektedir ama çıkık olduğunda “sınıkçı” denilen halk tedavisi uygulayan insanlara gitmektedir. Yaylalarda çıkığı doktorun anlamayacağı yönünde bir inanış vardır (K1). Yaylalardaki sınıkçılarda el alma yoktur. Sınıkçılardaki yeteneğin Allah vergisi olduğu kabul edilmektedir (K5). Eğer vücudun bir uzvunda çıkık varsa o bölge şişmeye başlamaktadır. Çıkık olan bölge iyice ovalanıp sonra da çekilip yerine oturtulmaktadır (K25).

İnsan vücudunda herhangi bir yer kırıldığında ise kırık olan bölgeye yumurtanın beyazıyla yeşil sabun bir araya getirilerek sarılmaktadır. Eskiden Bir kamış sıyrılıp üzerine de yumurta kırılıp sonra bir tabakta iyice karıştırılıp kırık olan bölgeye sarılırmış (K11). Diğer bir uygulama ise şu şekildedir:

“İnsanın kolu veya bacağı kırıldığında bir alttan tahta bir de üstten tahta koyulur sonra da bağlanır. Sıkıca sarılır, 10 – 15 gün o tahtalar kırık olan bölgede durur.” (K25).

Zehirlenmelere Karşı Yapılan Tedavi Uygulamaları

İnsan ya da hayvan farklı yollarla zehirlenirse tuzlu ayran içirilmektedir. Çobana bir şey olursa onun tedavisi zaten çobanın yanındadır. Çoban yanında zehirlenmelere karşı iğne taşımaktadır. Çobanın yanında herhangi bir şey yoksa bile, çoban dağın başındaki insanla telefonsuz anlaşabilmektedir çünkü Yörük kültürünün şartları bunu gerektirmektedir (K14). Bir başka yöntem olarak ise insan zehirlendiğinde salıncağa bindirilip döndürülmektedir. Başı döndüğü anda bırakılır ve böylece kusması sağlanır (K25).

4.5.6. Yaylada Halk Takvimi

Sözlü dönemden bu yana takvim ile gök olayları birbirleriyle alakalı şekilde düşünülmüş ve takvimler ona göre ayarlanmıştır. Yaylacılıkla uğraşan insanlar da genelde “eski hesap” dedikleri halk takvimine göre hareket etmektedir. Özellikle yaylaya çıkış tarihlerini halk takvimine göre ayarlamaktadırlar. Takvim ile gök olayları birbirinden bağımsız olmadığı için, bu çalışmada halk meteorolojisi de halk takvimiyle bütünleştirilerek ele alınmıştır. Öncelikle takvim kısmı ele alınıp meteorolojik kısım arkasından verilmiştir.

Yayla kültürünü meydana getiren sebepler zincirleme şekilde birbirine bağlı olduğu için ve bu sebeplerin de ana sebep olarak hayvancılığa dayandığı düşünüldüğünde daha önceki bölümlerde değinilen bazı konulara sonraki bölümlerde de temas edilme ihtiyacı duyulabilmektedir. Bu konulardan biri de tarih meselesidir. Yaylacıların eski hesap dedikleri bazı tarihlere “Yaylaya Çıkış” başlığında değinilmiştir. Bu tarihler Yörüklerin eski hesap dedikleri takvimin içerisine de girdiği için halk takvimi başlığı altında da ele alınmıştır.

Geçmiş zamanlarda insanlar işlerini doğa ve gök olaylarına bakarak kendi belirledikleri takvime göre yapmıştır. Bu takvimi mevsim mevsim ya da kısım kısım ayırıp her birine farklı isimler vermişlerdir. Örneğin Mersin yaylalarında Meğricen diye bir soğuk olduğu söylenmektedir. 5 Ekim’de başlayıp üç – beş gün sürmektedir. Bu tarihte kuru bir soğuk olduğu söylenmektedir. “Karakış” ise 1 Aralık’a tekabül etmektedir. Mersin Yörükleri Aralık’ın 4’üne ise “deke kışı” demektedir. Yörükler arasında yağmura da kış denmektedir. İlâveten zemherinin de varlığını hâlâ koruduğuna ve karakış ile deke kışından sonra “zemheri”nin geldiğine temas edilmiştir. Zemheri, kışın en yoğun olduğu zamandır. Zemheriden sonra ise hamsin gelmektedir. Yörükler arasında hamsinden sonra “ceketi omuza atacan, yazıda yatacan” denilmektedir. Yörükler, martın dokuzunun dokuzunun dokuzunda tabiata destur verildiğine inanmaktadır. Bu durum “mart dokuzu, dokuzunun dokuzu ve topuzu” olarak ifade edilmektedir. Güncel açıklamasıyla “9 Mart, 19 Mart ve 29 Mart”a denk gelmektedir. Bu tarihlerden sonra hava ılımaya başlamaktadır. Haşeratın hepsi bu tarihten sonra meydana çıkmaktadır. Nisanın 13’ü ile 18’i arasına ise “april kışı” denmektedir. Bu tarih aralığında Mersin’de genelde yağmur yağdığı ifade edilmiştir. April kışıyla ilgili Mersin Yörükleri arasında “Aprilin kışı camızı eşinden ayırır” denmektedir. Ayrıca hâlâ insanlar “Hıdırellez”i takvim olarak takip etmektedir.

Hıdırellez de Mayısın 2'si ile 6'sı arasına denk gelmektedir. Çok sıcaklar ise eyyam-ı bahur olarak adlandırılmaktadır. Bu tarihlerin hepsine yaylacı insanlar arasında eski hesap denmektedir. Eski hesap kavramının yanında bu soğuk tarihlere saygılı ya da sayılı kışlar da denmektedir (K11, K14, K27).

Yörükler arasında halk takvimiyle ilgili anlatılan bazı anlatılar vardır. Bu anlatılar genelde verilen isimlerin açıklamasıyla ilgilidir. Bu anlatılardan biri aşağıda örnek olarak verilmiştir:

“Bir zamanlar yaylalarda nisan çıksın malı götürelim demişler. Vaktiyle kadının birinin sabrı kaçmış nisan bitmeden yola çıkmışlar. Yolda durmuş hayvanı sağmışlar. Kadın sağdığı sütün hepsini kazana aktarmış. Sonra yağmur başlamış. Kaçacak yer olmadığı için kadın da sağdığı sütleri dökmüş, kazanı tepesine geçirmiş, içine oturmuş. Bu yüzden nisan ayına “karıyı kazana tıkan” ayı denmektedir.” (K21).

Ayrıca Yörükler işlerini ayın durumuna bakarak da ayarlamaktadırlar. Ayın dolunay konumuna gelmeden önceki hâline yaylacılar arasında ayın yenisi denmektedir. Aradan iki gün geçip ay yarım aya dönünce ayın eskisi olarak ifade edilmektedir. Ağaç kesileceği zaman eskisinde kesilmektedir. Ağaç, ayın yenisinde kesilirse ağacı kurt yiyeceğine ve ağacın erken çürüyeceğine inanılmaktadır. Ağaç, ayın eskisinde kesilirse ağacın daha çok dayanacağı düşünülmektedir. İlâveten ay doğudan doğarsa eskisi batıdan doğarsa yenisi olur diye söylenmektedir. Ayrıca “ayın dolusu ve boşu” diye bir kavramdan bahsedilmektedir. Cuma günleri ayın dolusu olduğuna inanılmaktadır. Sebzele cuma günü dikilirse o sebzenin hem hastalanmayacağı hem de daha verimli olacağı düşünülmektedir (K26).

Yaylalarda hayvanların otlatılmaya götürülme ve geri çadıra dönüş vakti bazı cümlelerle ifade edilmektedir. Hayvanlar otlatıldıktan sonra ağıla yani çadıra “ne zaman getireyim” denildiğinde “gün dağlarından kesildiği zaman getir” diye bir ifade vardır. Bu ifadenin açıklaması ise şu şekilde yapılmaktadır:

“Güneş batarken dağlara vurmaktadır, dağların ucu o an aydınlık olmaktadır. Bu durum yarım saat kadar sürmektedir. Aşağılarda gün batmış olsa bile yüksek dağlarda gün ışımaya devam eder.” (K32). “Hayvanları otlatmaya ne zaman çıkarayım” sorusuna da cevap olarak “Ülker kale gediğinin üzerinde bir örme boyu kaldığında” veya “sahur vakti” gibi vakitlerde çıkar denmektedir.

Geçmiş zamanlardan bu yana gökyüzüyle yeryüzünün işlevleri bir düşünölmüştür. Gökte ne meydana geliyorsa yeri de etkilediğine inanılmıştır. Günümüzde çok sık görölmemekle birlikte bu inanış hâlâ insanlar arasında hâkimdir. Mersin yayla kültüründe az da olsa hâlâ kendisini yaşatan bu inanış Halk meteorolojisi şeklinde aşağıda aktarılmıştır. Aktarılan bu bilgiler genelde anlatı şeklindedir.

Bir kişi, bir zamanlar akşamüstü bir Yörük çadırına gelmiş ve yağmur yağacağını söylemiş. “Samanınızı, ununuzu toplayın” deyip insanları uyarılmış. Çadırdakiler adama inanmamış ve sohbete dalmışlar. Hava birden kararmış ve inanılmaz derecede yağmur yağmaya başlamış. Adama “yağmur yağacağını nereden bildin” diye sormuşlar. Adam da “ben gelirken dereden geçtim, kurbağalar kendilerini yukarı yukarı atıyordu” demiş. Yağmur yağınca deredeki su fazla geleceği için kurbağalar içgüdüsel olarak kendilerini yukarı doğru atmaktadır (K17).

Vaktiyle Uzuncaburç yaylasına bir grup gelmiş. Eskiden de yollar günümüzde olduğu gibi asfalt değilmiş. Aylardan eylül – ekim aylarıymış. Yaylaya gelen grup bir çobana rastlamış. Çoban o gruba “nereye gidiyorsunuz” diye sormuş. Onlar ise “Uzuncaburç’a gidiyoruz” demişler. Çoban “gitmeyin, kar yağacak” diye uyarıda bulunmuş. Grup ise “nasıl kar yağacak, hava güzel” demişler. Uzuncaburç’a vardıklarında kar yağdığını görmüşler. Otobüs hareket edemez duruma gelmiş. Bir gün sonra çobanı bulup sormuşlar “nasıl bildin kar yağacağını” diye. Çoban da “keçilerin kuyrukları yatmaya, tüyleri kabarmaya başlamıştı” diye ifade etmiş (K17).

Genel olarak yağmurun yağmasıyla ilgili olarak ise farklı göstergeler vardır. Yarım ayın yönü kibleye bakınca yağmur yağacak denmektedir. Güneş bulutla birlikte batarsa yani bulutun arkasında batarsa yağmur yağacak anlamına gelmektedir. Eğer bulut batıdan doğuya doğru gidiyorsa yağış getirecek diye ifade edilmektedir. Ayrıca yağmurun yağacağı kuşlardan ve koyunların yayılışından da bilinebilmektedir. Verilen bilgiye göre yağmur yağacağı zaman yaylalarda kuşlar ya farklı ötmekte ya da o esnada farklı bir kuş ötmektedir yani normalden farklı bir ötüş sesi duyulmaktadır. Koyunlar ise yağmur yağacağı zaman otları hızlı hızlı koparmakta ve sadece belli bir araziye yayılmaktadır (K32).

Yaylacılar tabiatla iç içe yaşadıkları için tabiat kurallarını daha iyi okuyabilmekte ve tabiata uygun yaşayabilmektedir. Bu yüzden mevsimleri, mevsim geçişlerini, yağış zamanlarını oldukça sağlam bir şekilde tahmin edip ona göre

adlandırabilmektedir. Bilindiği üzere yaylacı insanlar yaylaya çıkış ve yayladan iniş tarihlerini mevsime göre ayarlamaktadır. Mevsimi ise değinildiği gibi tabiatı okuyarak ve eski hesap denilen halk takvimine göre takip etmektedirler.

4.5.7. Yaylada Halk İnanışları

Yaylacı insanlar yukarıda da değinildiği gibi doğayla iç içe yaşadıkları için tabiat unsurlarına oldukça önem vermektedir. Ağaç, su, taş, hayvan, yağmur gibi unsurlar onlar için adeta kutsaldır denilebilir. Öyle ki hayvanlara nazar değmesin diye yapılan uygulamalar bile vardır. Onların tabiata yükledikleri bu kutsiyet zamanla birtakım inanışlar haline gelmiştir. Bu inanışlar sırasıyla tasnif edilmiştir.

Ateş İle İlgili İnanışlar

- Yaylalarda bir yerde kül varsa üstüne basılmaz, üzerinden atlatılmaz (K32).

Bereketle İlgili İnanışlar

- Baharda yağın yağmurun altına leğen koyulmaktadır. Sonra o su alınıp bereketli olsun diye yemeklere katılmaktadır (K22).

Doğayla İlgili İnanışlar

- Yörük kadını saçını taradığı zaman dökülen saçtan bir tel kuşun ayağına dolanırsa diye o saçı toplayıp ya ocakta yakmakta ya da bir taşın arasına sıkıştırılmaktadır (K17).
- Eskiden temiz suya taş atılmazmış (K17).
- Eskiden yağmur duasında elbiseyi ters giyerlermiş. Büyükler yağmur duasına gider çocuklar da akşamları Dodo oynarmış. Çocuklar balkonların önüne gelirmiş, başlarına leğen tutarlarmış ve ev sahibi de yağmuru çağrıştırmak için bir ibrikle leğenin içine su akıtmış. Çocuklara da yumurta ya da para verilirmiş. Yumurtayı pişirip yer, parayı da aralarında bölüşürlermiş. Dodonun söylencesi ise şu şekildedir:

“Dodo dodo neyden olur

Bir kaşıcık sudan olur

Verin dodonun hakkını

Gitsin bakını bakını

Ver Allah Allah Allah Allah

Yağmur ver Allah Allah Allah Allah”

Derlermiş. Sonra da çocukların başından aşağı suyu akıtırlarmış (K32, K37).

- Eskiden yaylalarda kuraklık olduğu zaman bazı ritüeller yapılırmış. Bu ritüellerden biri şudur: İki evi olan insanlardan birinin ayakkabısı çalınıp suya ıslanmış (K37).
- Eskiden dolu yağmaya başladığında evin en büyük çocuğu doluyu dörde bölermiş. O zaman dolunun duracağına inanılırmış (K39).

Hayvancılık İle İlgili İnanışlar

- Bu bölgede kadınların hayvan kesemeyeceğine inanılmaktadır. Kadınlara eksik etek mantığıyla bakılmaktadır. Kadın hayvan kesmeye mecbur kaldığında etrafında erkek varsa kadının kolundan o erkeğin tutması sağlanır. Böylece yine o hayvanı erkek kesmiş gibi olacağına inanılmaktadır (K39).

Nazarla İlgili İnanışlar

- Eskiden çaltı boncuğundan nazarlık yapıp nazar değmesin diye davara asılırmış. Eğer hayvanın sütü iyiye, memesi büyükse o hayvana nazar değmesin diye gök boncuk takılırmış (K26).

Türbe ve Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar

- Bulgar Bozoğlan tepesinde bir rivayete göre Alevi dedelerinin yaşadığına inanılmaktadır. Yılın belli bir ayında genelde Aleviler orada adak adayıp dua etmekte ve çocuğu olmayanlar da oraya gitmektedir. Hayvanında veya çocuğunda bir hastalık olan da Bulgar Bozoğlan tepesindeki ziyarete gitmektedir (K21).
- Fındıkpınarı yaylası civarında Tepeköy diye bir yer vardır. Bu yerle ilgili anlatılan inanış şu şekildedir: Bir gün insanlar o bölgede harman kaldırıyorlarmış. Bir ermiş gelmiş. O zaman da buğday hasadı bereketli olmuş. Ermiş “Allah rızası için bir teneke buğday da bana verin” demiş. Hasadı yapan adam “Veremem” demiş, “Sen mi emek çektin ben emek çektim” demiş. Ermiş de “Gözlerin yel olsun buğdayın taş olsun yaban ağaç olsun, sana da Allah bir daha buğday yüzü göstermesin” demiş. Günümüzde bu inanıştan dolayı Tepeköy’e ziyarete gidilmektedir. O bölgede bir ağaç vardır ve insanlar o ağacı

görmek için oraya gitmektedir. Buğday harmanının ise taş olduğuna inanılmaktadır (K23).

- Bir zamanlar bir çoban varmış. Çoban genç bir oğlanmış. Ağanın koyununu güdermiş. 300 – 500 kadar koyun varmış. Bir gün çoban sürüyle kaybolmuş. Ağaya “Senin çoban koyunu götürdü” demişler. Bir kış devri geçmiş, yaz gelmiş. Ağa atına binmiş “Bir gidip yurdu gezip geleyim.” demiş. Yaylada koyunlarının yayıldığını görmüş, her birinin arkasında ikişer tane kuzu varmış, çoban da koyunların yanında varmış. Çoban o esnada ağaya “Koyununu teslim al” demiş. Öyle demeye kalmadan ağa çobanı kovalamaya başlamış. Çoban kaçmış. Biraz ilerledikten sonra çoban ortadan kaybolmuş. Ağa aramış aramış çobanı bulamamış. En son bir delik görmüş. Şimdi orayı herkes gidip ziyaret etmektedir. Adak adayıp kurban kesmektedirler. Genel olarak Aleviler ziyaret etmektedir. Daha ziyade temmuz ayında ziyaret edilmektedir. İnsanlar o bölgede kamp kurup kalabilmektedir (K27).
- Arslanköy yaylasında abdalın yurdu diye bir pınar vardır. Çocuğu olmayanlar oradan gidip su içmektedir (K32).

Yörükler doğal bir yaşam sürdürdükleri için hâliyle inandıkları şeyler de bu doğrultuda doğal olmaktadır. İnançlarının merkezinde genel olarak hep tabiat unsurları vardır yani inanışları tabiat unsurlarının etrafında şekillenmektedir. Ağaç, dağ, taş, ateş vb. unsurlar Yörüklerin oldukça önem verdikleri unsurlardır. Bu yüzden inanışlarında genelde ya bir “dağ” ya bir “taş” ya bir “tepe” ya da bir “ağaç” vardır.

4.5.8. Yaylada Halk Oyunu

Mersin yaylalarında yöreye özgü bilinen ve eskisi kadar olmasa da özel günlerde hâlâ oynanan tek bir halk oyunu vardır denilebilir o da “sinsin” oyunudur.

Sinsin

Mersin yaylalarında oynanan halk oyunu sinsin oyunudur. Sinsin oyununda ortada büyük bir bidon olmakta ve içinde kâğıt, lastik vb. ne bulunursa o yakılmaktadır. İnsanlardan biri davul çalar, başka bir kişi ters ters oynamaya başlar. Bir başka kişi de ters ters oynayan kişiye arkadan yaklaşarak dövmeye çalışır. Ters ters oynayan kişi arkasına bakmadan hisleriyle kendisini kollamaya çalışır. Arkadan birinin geldiğini anlarsa oynaya oynaya kaçmaya çalışır, kaçamazsa dayak yer.

Dövmeyi başaran insan dövdüğü kişiyi oradan gönderip yerine kendisi oynamaya başlar. Kesin bir bilgi olmamakla beraber bu oyunun eski zamanlarda düşmanlara karşı yapılan bir hareketin yansıması olduğu söylenmektedir. Diğerini dövüp uzaklaştırmak ve yerine geçmek mantığı hâkimdir. Özellikle 30 Ağustos'tan önce oynanmaktadır. Halk, ellerinde meşalelerle oyunun oynanacağı bölgeye toplanıp o şekilde oyunu oynamaya başlamaktadır (K2, K4, K20, K21).

Cirit

Ayrıca eskiden cirit oyununun da oynandığı söylenmektedir. At üzerinde oynanmaktadır. İnsanlar ellerinde bir sopa ile birbirlerine vurmaktadır. Cirit oyunu çok eskiden oynandığı için insanlar sadece oyunun oynandığını hatırlamakta ancak nasıl oynandığını, ne ile oynandığını, tam olarak nelerin yapıldığını hatırlayamamaktadır (K21).

4.5.9. Yaylada Çocuk Oyunları

Yaylada eskiden çocuklar vakitlerini televizyon, telefon gibi teknolojik aletler olmadığı için oyunlar oynayarak geçirirlermiş. Bu oyunlardan bazıları aşağıda aktarılmıştır.

Alın Ebe Alaman Ebe

Alın ebe alaman ebe adında bir oyun olduğu söylenmiştir. Çocuklar arka arkaya sıralanır ve birbirini kucaklar. Ortadaki bir kişi aralarından birini gözüne kestirip yakalamaya çalışmaktadır. Alın ebe alaman ebe ortada dikilip birini almak için uğraşan ebe anlamına gelmektedir (K21).

Beş Taş/İncecik

Yaylalarda oynanan bir başka oyun beş taş oyunudur. Taşlardan biri havaya atılır, o yere düşene kadar diğer taşlar yerden alınmaya çalışılır. Oynayan kişi taşları yerden alamazsa sıra başka birine geçmektedir. Yaylalarda beş taş oyununa incecik denmektedir (K21).

Büttenekeş

Büttenekeş adında bir oyun vardır. Sinsinde olduğu gibi dönülür ve bir başkası gelip arkadan dönen kişiye vurur (K20).

Çelik Çomak

Oyunculardan biri de çelik çomaktır. Bir taş alınır ve taşa bir çöp dayandırılır. Değneğin ucuyla taş atılır, arkasından da taş yakalanmaya çalışılır (K21).

Çivi Oynama

Çocukların koltuk altında bir sürü çivi olur. O çiviler yere atılıp dikilmeye çalışılır (K21).

Gıncırak

Gıncırak adlı bir oyundan bahsedilmektedir. Gıncırak sadece bir çocuk oyunu olmamakla birlikte kaynak şahıslar tarafından çocukken de oynandığı ifade edildiği için bu başlık altında değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Gıncırak şu şekilde yapılmakta ve oynanmaktadır. Çatal bir ağaç vardır. Bu ağaç 4 – 5 metre uzunluğundadır. Çatal ağacın kalın ucu ve ince ucu olmak üzere iki ucu vardır. Toprakta bir yer açılır. O açılan yere kazık çakılır. Çatal ağaç oraya yerleştirilir. Ağacın kalın ucuna 2 – 3 kişi biner. Ağacın çatalları olur, çocuklar çatallarından tutar. İnce ucuna da bir kişi biner. Başka biri de ağacı döndürür (K20).

Kendir Donuz

Kendir donuz adında bir başka oyun daha vardır. Kendir halka haline getirilmektedir. Bir kişi halka haline getirilen kendirin içine girmektedir. Kendirin kenarından da başka kişiler tutmaktadır. Kim halkayı tutabilirse halkanın içindeki kişinin yerine geçmektedir ama halkanın içindeki kişinin yerine geçene kadar o kişiye vurmaktadır (K20).

Kör Yanak

Ek olarak kör yanak adında bir oyun vardır. Çukur kazılır ve o çukurun içine sayıyla taş konur (K21).

Yüsük Oyunu

Yaylalarda eskiden yüsük oyunu oynanmış. Fincan olmadığı için patates oyularak fincan yerine kullanılmış. Patates oyulduktan sonra içine mısır koyulmuş.

Akabinde patates yüzün koyu çevrilirmiş. Bu işlem tepsi üzerinde gerçekleştirilirmiş. Mısıru bulan kazanırmış. İnsanlar, yaylalarda eskiden vakitlerini bu oyunları oynayarak geçirirmiş (K20).

4.5.10. Yaylada Geçiş Dönemleri

Yaylalarda doğum, sünnet, düğün, askerlik, ölüm gibi durumlar ve bunların ritüelleri de Yörüklerin yaşam tarzına göre şekillenmektedir. Sürekli göç halinde olan bir topluluğun özellikle doğum ve cenaze işlemleri farklılık oluşturmaktadır. Bu farklılıklar göçebe kültürün sürdüğü kırlarla yerleşik kültürün gün geçtikçe daha da çok yerleşmeye başladığı köylerde kendisini az da olsa gösterse de yapılan uygulamalar birbirinin içine geçmiş ve köylerdeki uygulamalar daha çok ön plana çıkmış durumdadır. Bu farklılıklarla ilgili tespit edilen durumlar kır – köy şeklinde tasnif edilerek değil de eskiden yeniye doğru özet bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır çünkü elde edilen bulguların bazıları kırdaki/köyde çadır hayatı yaşayan insanlar ve betonarme mimarinin görüldüğü köyün iç kısımlarında yaşayan insanlar için de geçerlidir.

Doğum

Doğum metafor olarak ele alındığında başlangıcı simgelemektedir. Başlangıç noktaları ise tüm insanlık için önemli dönemlerdir. Bu yüzden doğum Türk kültüründe kutsaldır denilebilir. Bundan dolayı Türklerde doğum uygulamaları da büyük bir zenginlik arz etmektedir. Bu zengin doğum uygulamaları kendisini yayla kültürü içerisinde de göstermektedir. Örnek verilecek olursa doğum uygulamaları olarak eskiden kırk tane yaprağını dökmeyen ağaçtan yaprak toplanarak o yaprakların suda kaynatıldığı söylenebilir. Anne ve bebeğin o su ile yıkandığı aktarılan bilgiler arasındadır. Çamaşırların da bu su ile yıkandığı dile getirilmiştir. Günümüzde ise genelde bebek mevlidi yapılmaktadır. Artık doğum yapan kadını ve bebeği görmeye gelenler gelirken hediye getirmektedir (K13).

Yaylalarda herhangi bir kadın doğum yaptıktan sonra koyu bulamaç yapılmaktadır. Bulamaç yapılırken öncelikle tencereye su koyulur ve tuz atılır. Sonra un atılıp karıştırılır. Öbür yanda tereyağı eritilir, içine varsa bal koyulur yoksa pekmez koyulur o da yoksa şeker koyulur. Yapılan bu içeceğe “kaynarca” denmektedir. Doğum yapan kadına kaynarca muhakkak içirilmektedir. Yeni doğum yapan kadına

ekmek yedirilmemektedir. Yarası iyileşsin, hemen toparlansın diye sıcak bir şekilde bu içecek içirilmektedir (K13).

Doğum gerçekleşikten sonra çocuk için yapılan birtakım uygulamalar vardır. Bu uygulamalardan biri komşuların çağırılıp, tuzlama denen bir uygulamanın yapılmasıdır. Yeni doğan bebeğe kokmasın diye ya bal sürülmekte ya da bebek tuzlu su ile yıkanmaktadır. Bebek tuzlu bal ile de sıvanabilmektedir. Bu uygulama bebeğin zanaatı olsun diye yapılmaktadır. Eskiden erkek çocuk doğuran kadınların kırmızı renk yazma bağladıkları da aktarılan bilgiler arasındadır (K21).

Çocuk doğduktan sonra çocuk bakımı süreci başlamaktadır. Günümüzde gelişen şartlarla çocuk bakımı madden ve manen olmasa dahi bazı yönlerden oldukça kolaylaşmıştır ancak bu durum eski zamanlar için söz konusu değildir. Örneğin eskiden çocuk bezi olmadığı için kavurga tavası denen bir tavada toprak kavrulup iyice pişirildikten sonra çocuğun özel bölgesine dökülürmüş. Sıcak toprağın çocuğun özel bölgesini yakmasın diye annenin toprağın sıcaklığını ayarladığından bahsedilmiştir. En sonda normal bir bezin topraklı bölgenin üzerine kapatıldığı aktarılmıştır. Sonra o bezin yıkandığı ve tekrardan çocuğun altına bağlandığı elde edilen bilgiler arasındadır. Bu bezin temizliği ise pınar ağacının külüyle yapılmaktadır. Eskiden pınarın yakılıp, külünün saklandığı, sonra o külün torbalara doldurulup kaynar suyun içine atıldığı, o çökünce yıkanmış çamaşırların tekrardan onun içine atıldığı yani deterjan yerine onun kullanıldığı elde edilen bilgiler arasındadır. Bu külün çok kuvvetli olduğu ve parayla satıldığı söylenmiştir. Pınar yani meşe ağacından elde edilen bu kül kaynadığı zaman kireç gibi kabarmaktadır (K19, K20).

Eskiden çocuğun adı konacağı zaman lokum getirildiği ve dua yapıldığı söylenmiştir. Çocuğun dişi çıktığı zaman diş börtmesi yapıldığı, gelen komşulara dağıtıldığı bilgisi elde edilmiştir (K20).

Ölüm

Ölüm insanlar arasında bir son olarak görülürken dinî inanca göre yeni bir hayatın başlangıcıdır. Bu durum eski insanlar için de böyle olmuş olacak ki ölümü de bir aşama, bir geçiş dönemi olarak görmüşlerdir. Bu yüzden ölümlere büyük kurganlar yapıp içi ölümler sanki hayattaymış gibi dizayn edilmiştir. Hizmetçiler ve atlar da sahiplerine öbür dünyada da hizmet etsin mantığıyla öldürülüp ölen sahiplerinin yanına gömülmüşlerdir. Ölümün yeni bir hayata başlangıç olduğu düşünüldüğü için

Türk kültüründe ölümle ilgili önemli ritüeller yapılmıştır. Şu an ölümle ilgili yapılan faaliyetler İslam inancına göre değişim göstermiş olsa da tamamen tükendiği söylenemez. Sadece İslam inancı çerçevesinde dönüşmüştür denilebilir. Bu ritüeller yayla kültürü ekseninde de kendisini göstermektedir. Eskiden Yörük yaylaya göçerken biri ölünce cenaze ya yakın bir mezarlığa gömülür ya da hemen bulunan uygun bir yere gömülürmüş. Okuma yazma bilen pek olmadığı için sadece mezarın başına bir hece taşı dikilir, gelip geçerken ruhuna dua okunmuş. Her gelen oraya bir taş yığarmış. Aradan yıllar geçtikten sonra mezar çökmekte ve hece taşı kaybolmaktadır. Yörük ise kendi yakınının mezarını o yığıldığı taşlardan tanımaktadır. Kırlarda tarihi 200 – 300 yıldan fazla mezarlar olduğu söylenmektedir (K13, K17).

Mersin yaylalarındaki bazı mezarlar kazılıp bakıldığında insanların direkt düz göğe bakar şekilde gömülmüş oldukları ifade edilmiştir. Oysaki İslami kurala göre cenaze kıbleye baktırılacak şekilde gömülmelidir. Bir gün göç esnasında bir adam ölmüş. Karısı nereye götürsem gömsem diye bir çare bulamamış, haber saldıği insanlarla bir mezar kazıp gömmeye çalışmışlar ama adam uzun olduğu için mezara sığmamış. En son çare adamı ikiye katlayıp gömmüşler yani bu bölgede ölüyü gömme de bile Yörük hayatı nasılsa o şekle uygun hareket edilmektedir (K17).

Eskiden bir evde ölü olunca o evde yemek yapılmazmış. Herkes kendi pişirdiği yemeği götürürmüş. Yedi gün o evde yemek pişmezmiş. Ama günümüzde bu uygulamanın kalktığı söylenmektedir. Artık herkes kendi yemeğini kendi hazırlamaktadır. Cenaze götürüldükten sonra gelenlere yemek hazırlanmaktadır. Ölen kişinin yedisi yapıldıktan sonra herkes dağılmaktadır. Pandemiden sonra bu tarz geleneksel toplanmaların daha da azaldığı görülmektedir (K23).

Mersin bölgesinde ve yaylalarında cenazenin altına murt dalı koyulduğu ifade edilmiştir. Danyal peygamberin murt yaprağına basmamak için Tarsus'a kadar gelip Mersin'e gelmediği inancı hâkimdir. Bu yüzden murt yaprağının bu bölgede kutsal olduğuna inanılmaktadır. Ölünün üzerine ise genel olarak her yerde görüldüğü gibi beyaz bir çarşaf serilmektedir. Ayrıca ölenin ayakkabısı kapının önüne koyulmaktadır. Büyük bir tabağın içine un katılıp üzerine de büyük bir soğan koyulmaktadır. O da kapının ağzına bırakılmaktadır. Sonra o unla soğan bir fakire verilmektedir. Eskiden geceleri ölü gelip karanlıkta dolandır diye fener yakılmış. Yine eskiden bir şeyin üzerine oturma durumu varmış. O oturan adama sen ölen adamın günahını üstleniyor musun diye sorulmuş. Sonra günahı üstlenen adama da para verilmiş. Ayrıca

yaylalarda biri öldüğünde tespih yemeği yapılmaktadır. Bu yemek ölü yıkanırken ağzında sabun kalıntısı kalmasın diye yapılmaktadır. Bu yemek yapılmadığı zaman ölen insanın ağzında sabun kalıntısıyla yattığına inanılmaktadır (K23).

Mersin yaylalarında geçiş dönemleriyle ilgili verilen bilgiler özetlenecek olursa eskiden farklı ve geleneksel uygulamaların yapıldığı ama artık bu ritüellerin kalmadığı, doğum ve düğün açısından sadece gelin mevlidi ve bebek mevlidi gibi mevlitlerin yapıldığı ifade edilmiştir. Ölüm ritüelleri açısından ise eskiden cenazenin olduğu evde yedi gün yemek yapılmazken artık insanlar acılarına odaklanamayıp gelen misafirlere yemek yapma derdine düşmektedir. Görüldüğü üzere diğer başlıklarda olduğu gibi doğum ve ölüm kültüründe de genel olarak hem kültürün hem de bir alt-kültür olarak yayla kültürünün izleri gittikçe silinmektedir.

4.5.11. Yayla Kültürü Bağlamında Yapılan Festivaller

Türkiye'nin belli bölgelerinde yaylaya çıkış aşaması birtakım şenliklerle icra edilmektedir. Yayla sevinci insanların davranışlarına şenlik düzenleyecek derecede yansımaktadır ancak bu durum Mersin merkez yaylalar için söz konusu değildir. Mersin'de yaylaya çıkarken yapılan herhangi bir şenlik yoktur ama yaz gelince, özellikle ağustos ayı gibi bölge bölge yapılan bazı şenlikler vardır. Bu şenliklere Yörük şenlikleri denilebilir. Bu şenliklerin daha önceki yıllarda daha çok yapıldığı görülmekteyken git gide azalmaya başladığı gözlemlenmektedir. Bahsedilen bu şenlikler Gözne, Ayvagediği, Fındıkpınarı gibi yaylalarda yapılırken artık belli bir maliyet istediği için eskisi kadar yapılmamaktadır.

Toroslar Karfest

Mersin halkı yazın aşırı sıcaklıklardan dolayı yaylalara çıktıkları gibi kışın da kar kültürüne vakıf olabilmek için yaylalara çıkabilmektedir. Denizel ikliminden dolayı, Mersin kışları ılık ve yağışlı geçmekte olup kar yağışı görülmemekle birlikte şehrin yukarı kesimlerinde yani yaylalarında kar yağışı meydana gelmektedir. Halk ise şehirde göremediği karı görmek için kışın yaylalara çıkıp farklı aktiviteler yapabilmektedir. Tam da bu noktada Mersin ilinin Toroslar İlçe Belediyesi halkın bu ilgisine yönelik bir çözüm geliştirmeye çalışmış ve Mersin halkını Toroslar Karfest ile buluşturmuştur.

2020 yılından bu yana Mersin'in Arslanköy yaylasında yapılmakta olup amaç şehrin güzelliklerini ön plana çıkarmak ve Mersin'deki yayla kültürüne kış turizmi

boyutunda yenilik katmaktır. 2021 yılında pandemiden dolayı düzenlenememiştir. Toroslar Belediyesi tarafından festivale katılmak isteyenler için dört merkez ilçeye servis tahsis edilmektedir.

Mersin'in yanı sıra Adana ve Hatay gibi illerden de katılım sağlanmaktadır. DJ ve yerel sanatçılar eşliğinde eğlenen insanlar kızak, snowboard, yamaç paraşütü gibi aktivitelere de katılabilmektedir. Tüm bunlara ilaveten yerel üreticiler tarafından festivalin olduğu alana stantlar açılmaktadır. Bu stantlarda kendi yaptıkları ürünleri satmaktadırlar. Ayrıca katılımcılar kar eşliğinde sucuk ekmek de yiyerek manzaranın tadını çıkarmaktadır.

Kar festivalinde, geçmişe ışık tutularak kaybolmaya yüz tutmuş kültürleri de halkla buluşturmak bu festivalin amaçları arasındadır. Örneğin gıncırak adı verilen ve ağaçtan yapılan tahterevalli bu kültürlerden biridir. Tüm bu etkinliklere ev sahipliği yapan kar festivali iki gün sürmektedir.

Çamlıyayla İğne Oyası Festivali

Bu festivalin ilki 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Mersin'de el sanatlarının önemli bir bölümünü Namrun yani Çamlıyayla iğne oyaları oluşturmaktadır. Bu festival ile tükenmekte olan el sanatlarını modern tarzda yorumlayarak hem kültürel mirasın korunması hem de yöre halkına katkı sunmak amaçlanmıştır. Valilik, belediye ve halk eğitim gibi kurumların katkılarıyla sergi, defile, konser gibi faaliyetler yapılarak özelde Çamlıyayla'nın genelinde Mersin'in geleneksel bir kültürü yaşatılmaya çalışılmaktadır (http – 6).

Karakucak Güreş Festivalleri

Gözne, Soğucak, Ayvagediği gibi yaylalarda ve genelinde 30 Ağustos Zafer Bayramı çerçevesinde yapılan geleneksel güreş oyunudur. Belli yaş gruplarından ve belli şehirlerden katılan yarışmacıların birbirleriyle güreşmeleri izleyicilere sergilenmektedir. Katılımcılara yaylalarda en sık görülen yemeklerden biri olan sıkma ikram edilmektedir.

4.6. Yayılda Halk Edebiyatı

4.6.1. Âşık Şiiri

Mersin yaylalarında türkü söyleme geleneği devam etmektedir. Bu türkülerin başında Karacaoğlan türküleri gelmektedir. Çukurova bölgesi tarih boyunca birçok âşık yetiştirmiştir. Bu âşıklardan biri de Karacaoğlan'dır. Yapılan derleme görüşmeleri esnasında kaynak şahıslardan Ali Devocioğlu Karacaoğlan'ın memleketinin Mersin'in Mut ilçesi olduğunu söylemiştir (K12). Bundan dolayı Mersin'in merkez yaylalarında yapılan derlemelerde Karacaoğlan'a ait birden fazla türküye rastlanmıştır. Karacaoğlan'ın yanı sıra Mersin yaylalarında diğer şairlerin şiirlerinin de halk tarafından söylendiği görülmektedir. Bu bağlamda yapılan derleme çalışmaları sonucunda Âşık Daimî, Âşık Hıfzı, Âşık Mahzûnî Şerif ve Âşık Veysel'in şiirlerine de bu çalışmada yer verilmiştir. Yaylalarda bu şairlerin şiirleriyle birlikte kendi şiirlerini söyleyen âşıklar da vardır.

Bölgede âşıklık ve ünlü âşıklardan şiirler söyleme geleneğinin devam ettiğinin tespit edilmesi üzerine âşık edebiyatıyla ilgili kısa bir açıklama yapmak gerektiği düşünülmektedir. Âşık edebiyatının ismen bilinen şairler tarafından üretilen ve edebî nitelik taşıyan ürünlerden oluştuğu söylenebilir. Âşık edebiyatı şiirlerinin tıpkı klasik edebiyatta olduğu gibi bir söyleyeni vardır. Bu şiirlerin, klasik edebiyatta olduğu gibi, son kısmında söyleyenin adı geçmektedir. Bu açıdan bakıldığında âşık edebiyatı tıpkı divan edebiyatı gibi bağımsız bir nitelik taşımaktadır (Sakaoğlu, 2014, s. 15-16).

Yapılan bu açıklama doğrultusunda kaynak şahıslardan derlenen ünlü âşıkların şiirleri aşağıda verilmiştir ancak kaynak şahıslar Karacaoğlan'dan ve diğer ünlü âşıklardan şiirler söylerken şiirin tamamını hatırlayamadıkları da olmuştur. Bu yüzden Türk edebiyatının ünlü âşıklarıyla ilgili şiirler verilirken kaynak şahıslar şiirleri nasıl söyledilerse aynen olduğu gibi vermeye özen gösterilmiştir.

4.6.1.1. Karacaoğlan Şiirleri

Karacaoğlan, bazı verilere göre Varsak bazı verilere göre de Barak boyuna mensuptur. Türk edebiyatında Karacaoğlan mahlasıyla bilinen şairin gerçek ismiyle ilgili farklı rivayetler vardır. Bu bağlamda, kimi kaynaklarda Karacaoğlan'a isnat edilen bazı isimler görülmektedir. Bu isimlerin başında Halil, Hasan ve İsmail gibi isimler gelmektedir. Doğum tarihiyle ilgili ise kesin bilgiler olmamakla birlikte 1606 ve 1636 tarihlerine kaynaklarda işaret edilmektedir. Ölüm tarihinde de tıpkı doğum tarihinde olduğu gibi kesin bir tarih dile getirilememektedir. Türkiye'nin birçok ilinde

olduğu gibi Mersin'in Tarsus ilçesinde de mezarı bulunmaktadır (Alptekin ve Sakaoğlu, 2008, s. 57-59).

Karacaoğlan'ın Şiirleri sade bir üslup sergilemektedir. Yabancı kökenli kelimelere onun Şiirinde pek rastlanmamaktadır. Karacaoğlan'ın Şiirlerinin konusu genellikle aşk ve tabiat güzellikleri üzerinedir. Karacaoğlan'ı özellikle Çukurova sahiplenmektedir. Bundan dolayı Çukurova'nın yetiştirdiği Şairler Karacaoğlan'dan oldukça etkilenmiştir (Alptekin ve Sakaoğlu, 2008, s. 57-59).

1.

Kaynak şahıslardan birinin anlattığı kısa bir hikâyeye göre; Bir zamanlar âşığın biri gelecek bugün demişler. Koyuncu aşiretleri yolun ırağına konmuşlar. Koyun sağarlarmış. Gele gele bir karaca pantoloca bir Karacaoğlan gelmiş. Âşık âşık dedikleri bu Karacaoğlan demişler. Adı oradan Karacaoğlan kalmış. Karacaoğlan demiş ki:

Beni kara deyi yerme

Mevla'm yaratmış hor görme

Ela göze siyah sürme

Çekilir kara değil mi

Hint'ten, Yemen'den çekilir

İner Bağdat'a dökülür

Türlü taama ekilir

Biber de kara değil mi (K9).

2.

Yine aynı kaynak şahsın anlattığı bir başka hikâyeye göre; Karacaoğlan askerden gelmiş. Kızın birisi çeşmeden su götürürmüş. Karacaoğlan da "Gidip çeşmeden bir su içeyim." demiş. Kız tasla bir su vermiş, "Al emmi demiş." Kaynak şahsın bu hikâyenin devamında verdiği bilgiye göre Karacaoğlan bu olay üzerine aşağıdaki türküyü söylemiş:

Birem birem toplayayım odunu

Bilem dedim bilemedim adını

Albıstan yanaklı Türkmen kadını
Bir kız bana emmi dedi neyleyim

Değirmenden gelirim beygirim yüklü
Güzeli görenin deli olur aklı
On beş yaşında kırk beş belikli
Bir kız bana emmi dedi neyleyim
Birem birem toplayayım dedim odunu
Bilem dedim bilemedim adını
Albıstan yanaklı Türkmen kadını
Bir kız bana emmi dedi neyleyim

Karacaoğlan der ki n'olup, n'olayım
Akan sularla ben de geleyim
Sakal seni cımbızla yolayım
Bir kız bana emmi dedi neyleyim (K9).

3.

Koyun meler kuzu meler
Sular hendeğine dolar
Ağlayanlar bir gün güler
Gamlanma gönül gamlanma

Karacaoğlan der ki naçar
Pençe vurup göğsünü açar
Kara gündür gelir geçer
Gamlanma gönül gamlanma (K8).

4.

Ala gözlüm benim ile gidersen
Bahar ayları gelsin de gidelim
Dağlar almış ılıkımını karını
Yollar çamur kurusun da gidelim
Erisin dağların karı erisin
İniş seli düz ovayı bürüsün
Türkmen ili yaylasına yürüsün
Ak kuzular melesin de gidelim

Methederler Karaman'ın ilini
Köprüsü yok geçemedim selini
Kervan yaylasını, perçem belini
Lale sümbül bürüsün de gidelim

Üç gün oldu bizim evler göçeli
Beş gün oldu Ceyhan suyun geçeli
Önü al önlüklü yüzü peçeli
Hanım kızlar yürüsün de gidelim

Karac'oğlan der ki ama ne fayda
Hiç rağbet kalmadı yoksulda bayda
Bu ayda olmazsa gelecek ayda
On iki ayın birisinde gidelim (K9).

5.

On birinde bir yar sevdim de

Yeni açmış güle benzer

On ikide şeker şerbet

Oluvermiş bala benzer

On üçünde gözlerin süzer

Zülüflerin gerdana düzer

Kargı kamyş gibi uzar

Boyu selvi dala benzer

On dördünde pek derbeder

Dostun ikrarını güder

Nere çeksen ora gider

Boynu toklu kula benzer

On beşinde yaşar yaşın

Her örnekten bağlar başın

Tenhalarda arar eşin

Tez alışkın tele benzer

On yedide deli dolu

Hiç bilmez gittiği yolu

Has bahçenin gonca gülü

Kız turnada tele benzer

On sekizinde geçer göçü

Kız oğlana bulur suçu

Gelinin ibrişim saçı

Kızıl altın tele benzer

On dokuzunda olur hasta

Zülüfleri deste deste

Gelin şeker şerbet tasta

Kız petekdeki bala benzer

Naçar da deli gönlüm naçar

Aşkın kitabın açar

Yirmide vakti geçer

Geçmez akça pula benzer (K12).

6.

Sevda sevda derler neye yarar

Görmeyene bir acayip hal olur

On birinde mah yüzüne bakılır

On ikide kızın kahırını çekilir

On üçünde ak gül olur açılır

On dördünde her bir yeri bal olur

On beşinde sevda beşer düşüme

On altıda yarlar girer düşüme

On yedide gayet yüksekten uçar

On sekizinde gözlerinden kanlar saçar

Yirmisinde sevdiğinden vazgeçer

En sonunda bir kötüye kul olur (K20).

7.

İncecikten bir kar yağar

Tozar Elif Elif diye

Deli gönlüm aptal olmuş

Gezer Elif Elif diye

Evlerinin önü çardak

Elif'in elinde bardak

Sanki yeşil başlı ördek

Yüzer Elif Elif diye

Elif kaşlarını çatar

Gamzesi sineme batar

Ak Elleri kalem tutar

Yazar Elif Elif diye

Karac'oğlan eğmelerin

Gönül sevmez değmelerin

İliklenmiş düğmelerin

Çözer Elif Elif diye (K28).

8.

Karşımda salınıp durma

At boynuma kolun dilber

Karşımda salınıp durma

At boynuma kolun dilber

Yalın ayak yere basma

Giyin altın nalın dilber

Yalın ayak yere basma

Giyin altın nalın dilber

Bir yar sevdim gücüm yetmez

Bu gönül seni terk etmez

Bir yar sevdim gücüm yetmez

Bu gönül seni terk etmez

Havalanmış elim yetmez

Göğe çıkmış dalın dilber

Havalanmış elim yetmez

Göğe çıkmış dalın dilber

Karac' oğlan derdim çoktur

Kaşlar kara vakit yoktur

Karac' oğlan derdim çoktur

Kaşlar kara vakit yoktur

Bir misline mendil yoktur

Nice halın senin dilber

Nice halın senin dilber

Üstüne güzeli yoktur
Üstüne güzeli yoktur
Nice halın senin dilber
Zalım dilber (K28).

9.

Güzel de güzel olmuşsun
Görülmeyeli görülmeyeli
Siyah zülfün tel tel olmuş aman aman
Örülmeyi örülmeyi

Mendili yudum arıttım
Gülü dalında kuruttu
Adın neydi unuttum aman aman
Sorulmayı sorulmayı

Çağır Karac' oğlan çağır
Taş düştüğü yerde ağır
Yiğit sevdiğinden soğur aman aman
Sarılmayı sarılmayı (K24).

10.

Karşımda salınıp durma
At boynuma kolun dilber

Karşımda salınıp durma
At boynuma kolun dilber
Yalın ayak yere basma
Giyin altın nalın dilber
Yalın ayak yere basma
Giyin altın nalın dilber

Bir yar sevdim gücüm yetmez
Bu gönül seni terk etmez
Bir yar sevdim gücüm yetmez
Bu gönül seni terk etmez

Havalanmış elim yetmez
Göge çıkmış dalın dilber
Havalanmış elim yetmez
Göge çıkmış dalın dilber

Karac' oğlan derdim çoktur
Kaşlar kara vakit yoktur
Karac' oğlan derdim çoktur
Kaşlar kara vakit yoktur

Bir misline mendil yoktur
Nice halın senin dilber
Nice halın senin dilber

Üstüne güzeli yoktur
Üstüne güzeli yoktur
Nice halın senin dilber
Zalım dilber (K28).

4.6.1.2. Mersin Yaylalarında Günümüzde Halk Şiirinin Temsilcileri

Bu başlık altında derleme çalışmaları esnasında tespit edilen, kaynak şahısların halk şiiri kültüründen etkilenmeyle kaleme aldıkları şiirler verilecektir. Bu şiirler halk şiiri söyleme geleneğinin günümüzde hâlâ devam ettiğinin bir kanıtıdır. Bu şiirler genellikle aşk, ayrılık, memleket sevgisi, gurbet gibi konular üzerinedir ancak yayla ve Toroslar konulu şiirler de oldukça fazladır. Bu şiirlerden bazıları saz eşliğinde icra edilmekte, bazıları irticalen söylenmekte bazıları ise yazılı kültürün etkisiyle kaleme alınmaktadır. Örneğin Osman Gündoğdu şiirlerini genellikle kaleme alırken Âşık Nazım Yıldız saz eşliğinde söylemekte, Âşık Cumali Efe ise irticalen dile getirebilmektedir. Osman Gündoğdu'nun şiirlerini genelde 11'li hece ölçüsüyle kaleme aldığı görülmektedir ancak 11'li hece ölçüsünün yanında 8'li hece ölçüsüyle yazılmış şiirleri de dikkat çekmektedir. Âşık Nazım Yıldız'ın bazı dize heceleri birbiriyle uyumlu olmamakla birlikte genelde 8'li ve 11'li hece ölçüsünü kullandığı görülmektedir. Âşık Cumali Efe'nin de dize heceleri farklılık göstermekle birlikte 8'li ve 11'li hece ölçüsünü kullanmaya çalıştığı dikkat çekmektedir ancak Cumali Efe şiirlerini genel olarak irticalen söylediği için dize heceleri arasındaki uyumsuzluğun doğal karşılanabileceği düşünülmektedir. Kengi Dede yani Bünyamin Bilgin ise şiirlerini şifahi değil de yazarak oluşturmaktadır. Söylerken ise saz eşliğinde söylemektedir ancak şiirlerini öncelikle kaleme aldığı için yazılı kültürün etkisiyle kullandığı hece ölçülerini özellikle kendisi hesaplamakta ve dize hecelerinin birbiriyle uyumlu olmasına özellikle dikkat etmektedir. Çökelek Hüseyin'in yani Hüseyin Cengiz'in ise şiirlerini yazarken hece ölçüsüne dikkat etmediği, bundan dolayı

dizelerindeki hecelerin neredeyse çoğunun uyumsuz olduğu göze çarpmaktadır. Mehmet Doğan'ın ise şiirlerinde 8'li ve 11'li hece ölçüsünü kullandığı görölmektedir. Şiirlerin içeriğine ve kullanılan hece ölçülerine bakıldığında şiirlerin nazım şekillerinin çoğunlukla koşma olduğu görölmektedir.

4.6.1.2.1. Osman Gündoğdu / Gırbaş Osman Şiirleri

Osman Gündoğdu 1960 yılında Mut'un Topkaya köyünde doğmuştur. 10 çocuklu bir ailenin en büyüğüdür. Baba tarafından Tosmur Yörüklerindendir. Annesi Ceritli Yörüklerindendir. Eşinin adı Cennet'tir. 3 erkek 2 kız olmak üzere beş çocuğu vardır. 7 yaşındayken kendi köylerinde okul olmadığı için komşu köy olan Kahtama köyünde okula başlamıştır. 2 yıl sonra kendi köyünde okul açılınca ilkokula kendi köyünde devam etmiştir. Maddî imkânsızlıklar yüzünden ilkokuldan sonra okul hayatına devam edememiştir. 9 yaşında başladığı çobanlık hayatını 2019'da 59 yaşındayken bitirmiştir. 16 yaşındayken şiir yazmaya başlamıştır. 30 yaşına kadar yazdığı şiirleri kayıt altına almamıştır. 30 yaşından sonra kaleme aldığı şiirleri 600'ün üzerindedir. Radyoda otuzun üzerinde şiiri yayınlanmıştır. 3 şiiri türkü formatında bestelenmiştir. İkisini hediye ettiği için ismini kullanmamıştır. Diğer üçüncü türküyü ise Adanalı Âşık Abidin Kaya seslendirmiştir ([http-8](http://8)).

Osman Gündoğdu şiirlerinde aşk, memleket sevgisi, tabiat güzellikleri gibi konulara yer verse de daha ziyade eski Yörük ve yayla kültürüne duyulan özlem konulu şiirleri onun şiirinin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bakıldığında yayla ve Toroslar konulu şiirlerinin oldukça fazla olduğu görölmektedir. Bu şiirlerinin yanı sıra haksızlığa, liyakatsizliğe vb. durumlara gelemeyen Osman Gündoğdu, şiirlerinde bu haksızlıkları ve liyakatsizlikleri haykırmaktan da geri durmamaktadır.

1. ADANADAN BİR KIZ GELDİ

Aladağ'dan sökün etmiş yürümüş

Adana'dan bir kız geldi duydun mu

Damadında şeytan tüyü varımış

Adana'dan bir kız geldi duydun mu

Torosların çobanları görmeden

Çiftehan'da beklemeden durmadan
Kenar geçmiş Ereğli'ye varmadan
Adana'dan bir kız geldi duydun mu

Gülek Boğazı'na yolcu çıkmadan
Yörükleri Akköprü'yü geçmeden
Karaman'ı geçmiş şafak sökmeden
Adana'dan bir kız geldi duydun mu

Bu Adana yarı dağlı ovalı
Çobanları dertli çalar kavalı
Sertavul'a gün doğmadan evveli
Adana'dan bir kız geldi duydun mu

İlk bakışta sevdalanmış beyine
Gönül sevmiş gurbet olsa neyine
Aladağ'dan Mut Kâhtama köyüne
Adana'dan bir kız geldi duydun mu

Hafız olan okur iner hatimi
İki seven kavuşunca kötümü
Üzülmesin ozan Ali Yetimi.
Adana'dan bir kız geldi duydun mu

Kızıldağ'dır Toroslarda yücemiz

Gelin aldık mutlu tüter bacamız
Alınmaya Hasan Özel hocamız
Adana'dan bir kız geldi duydun mu

Biz sevindik üzülene gam olsun
Naciyeyle Ahmet mutlu şen olsun
Gırbaş Osman memlekete nam olsun
Adana'dan bu kız geldi duydun mu (40).

2. KÖYÜMÜ ÖZLEDİM

Gurbet elde özlem dolar içime
Yine memleketi köyüm özledim
Sıra sıra gelen cemre misali
Havayı toprağı suyum özledim.

Sürüleri birbirine katardık
Beraberce güder dağda yatardık
İmeciyle işimizi yapardık
Eğnerci olan emmi dayım özledim.

Bugün özlem o gün zahmet çektiğim
Hayâl mayal oldu ekin ektiğim
Çocuklukta bahçemize diktiğim
İncir ağacının boyun özledim.

Şıhrana'da köpük içip keskiyle

Su çekerdik güğüm ile testiyle
Ateşim yeniyle ara kestiyle
Çocukken kurduğum oyun özledim.

Tahta kaşık kaba saba düzleme
Hoş olurdu mızıklanıp gizleme
Tereyağlı çökelekli bazlama
Kömürde demlenen çayın özledim.

Er vakti kalkardık horoz sesiyle
Düşerdik yollara iş hevesiyle
Davul zurna dolma tüfek sesiyle
Köyün düğününü toyun özledim.

Zengin fakir her komşuyu sayardık
Kurallara yaptırımsız uyardık.
Hey ahali tellal olur duyardık
Köyün ünsiyetle huyun özledim.

Algı vergi para derdi olmazdı
Hiç olmazsa kira derdi olmazdı
İş bulunmaz ara derdi olmazdı
Güttüğüm kuzuyu koyun özledim.

Gırbaş Osman o zamanlar toy idim
Gurbet bana dilber miydin ney idin

Köle ettin beni köyde bey idim
Büyük şehir senin neyin özledim (K40).

3. AYRILMA TOPRAĞIN BEREKETİNDEN

Göçersen köyünden büyük şehre
Ayrılma toprağın bereketinden
Küskünde gidersen verme kahire
Ayrılma toprağın bereketinden.

Elbette bir olmaz düşünen kafa
Pazardan poşetle köydense küfe
Sılayı rahim et yılda bir defa
Ayrılma toprağın bereketinden.
Tertemiz havası tertemiz suyu
Hiç riya karışmaz halistir huyu
Gönülden ıratma terk etme köyü
Ayrılma toprağın bereketinden.

Ne lütfü tükenir nede son verir
Dağların havası cana can verir
Toprak bereketi bire on verir
Ayrılma toprağın bereketinden.

Sürüsüyle malın varken ahırda

Kravatlı köle olma şehirde
Kara toprak mekânındır ahirde
Ayrılma toprağın bereketinden.

Gırbaş Osman sen de bana rol biçme
İşin yok gücün yok şehre göçme
Avare dolaşıp kaldırım ölçme
Ayrılma toprağın bereketinden (K40).

4. BİTMEYEN SEVGİ SEVDAMIZ BİZİM

Köroğlu çalarken güreş toyunda
Bitmeyen bu sevgi sevdamız bizim
Toprağında havasında suyunda
Bereket bahşetmiş Mevla'mız bizim.

Yörüklük kültürü bizim ocakta
Yurt tutmaktır yaylalarda bucakta
Çıkar er meydana karakucakta
Ceddinden pehlivan haylamız bizim.

Ulvi duygularla güçlü bir beden
Kadere rıza var sormayız neden
Vatana millete ihanet eden
Olmamış bir zaman öylemiz bizim.

Yayla evi kara çadır çatmadır

Yeni yeni betonarme yapmadır
Halime çavuştur Kara Fatma'dır
Ayşe Fatma Merve Ayla'mız bizim.

Aslısı Keremi küle düşürür
Gülşen'i Emrah'ı dile düşürür
Sevdası uğruna çöle düşürür
Akıbet Mecnunu Leylamız bizim.

Gırbaş Osman Mut'ta sıcaktır yazlar
Obanın süsüdür gelinler kızlar
Akçalan, Dağpazar, Zeykerle Kozlar
Sertavul yaylası yaylamız bizim (K40).

5. YÖRÜĞÜN YAYLA DÖNÜŞÜ

Yine çöktü Torosların dumanı
Savrulur bir yana yel alıp gider
Türkmen kızı katarlamış kervanı
Güney illerine yol alıp gider.

Kalmış yurt yerinde ocak taşları
Süzülmüş göz üstü hilal kaşları
Ebu revan olmuş akar yaşları
Gamzeli yanaklar sel alıp gider.

Dağlar hüznülenir güzü gelince

Ayrılık sızısı inceden ince
Seven sevdiğini bulunca
Bir buse zülfünden tel alıp gider.

Giyilince ayrılığın libası
Kurumuyor gözlerimden ibası
Yine ayrı düştü yârin obası
Korkarım yad elde el alıp gider.

Göç eder kuşları kelebekleri
Ne malum bir daha gelecekleri
Çıkınca yaylanın güz çiçekleri
Dağları mahzun bir hal alıp gider.

Yâr yönün dönderip baktığı anda
El salladı kaldı gözüm arkamda
Bu sene ayrılık Gırbaş Osman'da
Ömründen ay değil yıl alıp gider (K40).

6. GELEN TÜRKÜLER

Altay dağlarından ata yurdundan
Bizimle göç edip gelen türküler
Koroğlu destanı mehter marşıyla
Kahramanlık miras kalan türküler.

Emrah'la gül açar gülşen bağında

Yunusla taht kurar gönül ağında
Karacoğlan gibi Toros dağında
Elifin gönlünü çalan türküler.

Kerem Aslı için aşkın nârına
Kamberle Arzunun ahu zarına
Koymuş maksudunu Şirin yerine
Ferhatça dağları delen türküler.

Mecnun Leyla için gezer çöllerde
Bülbülün ahı var açan güllerde
Yeşil kurbağalar öter göllerde
Gövel ördek gibi dalan türküler.

Pir Sultan dergâhı âşıklar yolu
Seyrani Beyhani Bektaşî veli
Sazıyla söyleşen Veysel misali
Dertlinin derdini bölen türküler.

Sarisözen emek vermiş çabayla
Bozkırda tezene Neşet babayla
Ercişli Emrah'ın gözde ibayla
Aslıhan misali silen türküler.

Yöresiyle lehçesiyle yeriyle

Âşıkların muhabbeti yâriyle
Geçit vermez boranıyla karıyla
İlhamı dağlardan alan türküler.

Gırbaş Osman daha yok bize durmak
Duygular coştukça dizeler kurmak
Gâh Fırat gâh Aras gâh Kızılırmak
Aktıkça yatağın bulan türküler (K40).

7. BİZ NASIL BÜYÜDÜK

Biz bebeyken ak toprağa belendik
Santim santim gelişerek büyüdük
Dokuz gardaş bir sofraya dolandık
Neşelenip gülüşerek büyüdük.

Bir kaşığı iki kardeş değışir
Bazı bazı mızıklanıp dövüşür
Çorapsız kazaksız soğukta üşür
Zor şartlara alışarak büyüdük.

Akşamları ocak başı masallar
Anlatılır tekerleme eserler
Cebimize doldururlar basarlar
Kuru üzüm, kavurgayı bölüşerek büyüdük.

Neler hayal ettik neler düşledik

Dam saçakta yaban arı taşladık
İlkokula komşu köyde başladık
Tanış olup bilişerek büyüdük.

Yayladan gelirdi ayran yanığı
Ekin biçer takınırdık eniği
Yevmiye üç urup buğday günlüğü
Gayret ile çalışarak büyüdük.

Er vakti horozlar öter dururdu
Ses yankısı yamaçlara vururdu
Terli gömlek sırtımızda kururdu
Kıt imkânlar oluşarak büyüdük.

Oyuncağı çam kabuktan yapardık
Türlü türlü aparatlar takardık
Roma bize engel olsa yıkardık
Hayallere danışarak büyüdük.

Araç nerde herkes fakir kuraba
Taksi karakaçan semer guruda
Odun çeken kamyon geçer arada
Boş kasaya doluşarak büyüdük.

Gırbaş Osman o günlere deyini

Otlatırdık kıl keçiyi koyunu
Akşamları kur sinmencik oyunu
Guk mu diye buluşarak büyüdük (K40).

8. NELERİ UNUTTUK GİTTİ

Göç ettik kentlere hasretiz köye
Gurbetten sılayı unuttuk gitti
Büyükler yalvarır üç çocuk diye
Beş gardaş olmayı unuttuk gitti.

Taklide başladık Helga'yı Hans'ı
Desti izdivaca bağladık şans
Lambada tumbada caz müzik dansı
Halk dansı halayı unuttuk gitti.

Kurallara yaptırımsız uyardık
Moda bilmez magazinde duyardık
Dokuz gardaş bir sofradan duyardık
Toplu aileyi unuttuk gitti.

Ekin biçer kavraşmayı kurardık
Sevdalılar sezilirdi yorardık
Keşikleşir imeceyle dererdik
Eğerci olmayı unuttuk gitti

Kadın hakkı dedik şiddetler arttı

Dellal batıl oldu cazgırlık bitti
Demokrasi dedik özgürlük gitti
Kul hakkı takvayı unuttuk gitti

Su içerdik kalaylı kap testiden
Plastik kap bilinmezdi eskiden
Keman değil gitar şimdi meşk eden
Bağlama çalmayı unuttuk gitti

Meraları kullanmayız salalı
Ayran batıl oldu ikram kolalı
Hele şu internet icat olalı
Hasbihal etmeyi unuttuk gitti

Duanın yerine varsayım hepten
Tansiyon, şekerden kanserden kalpten
Trafik kazası ölümler toptan
Ecel beklemeyi unuttuk gitti

Sünnette ihmaliz farzlar boş gelir
Nafile deyince bize coş gelir
Şovmenden kulağa mizah hoş gelir
Nasreddin hocayı unuttuk gitti

Gırbaş Osman işte geldik bu hale

Facebooklu telefon sms ile
Kâğıtla kalemle bir kere bile
Bir name yazmayı unuttuk gitti (K40).

9. EVVELKİ YAŞANTI HOŞ İDİ

Evvelki yaşantı hoş idi bundan
Kaygı kısa ömür uzun olurdu
Sevgi, saygı, sohbet muhabbet candan
İnsanlarda gayret azim olurdu

Ekmek hoş kokardı kurulunca saç
Ne kolesterol nede tansiyonun kaç
Radyasyon, kimyasal, nede bir ilaç
Hormonsuz gıdalar hazım olurdu

Ekinliğe göçer yapardık mesken
Yanıkta ayranla dört mana bostan
Bulduk mu ortalık güllük gülistan
Neşeler dört köşe bizim olurdu

Gecede yatmazdık harman zamanı
Çekerdik merkeple dane samanı
Yakıt zammı nede egzoz dumanı
Lambada gazyağı lâzım olurdu

Bir çift öküz kara saban mekanik

Ne enflasyon vardı, nede bir panik

GDO bilinmez herzeyeye organik

Kışlık çerez kuru üzüm olurdu

Açgözlü olmazdı gönüller toktu

Paylaşmak bölüşmek, gelenek haktı

Sabır var şükür bol nankörlük yoktu

Manevi duygular sezim olurdu

Hiç kimse sevmezdi lüks bir hayatı

İktisatla uygulardık diyeti

Artar ise petrol döviz fiyatı

Yerli mal tedarik çözüm olurdu

Gırbaş Osman der ki yârenler eşler

Ocak başı sohbet hoş muhabbetler

Ne bilsin o günü şimdiki gençler

Bir yeni gömlekte gözüm olurdu (K40).

10. KOPARDI SONUNDA BİZİ

Bu büyük şehirler örf adetlerin

İzinden kopardı sonunda bizi

Ulvi duyguların geleneklerin

Özünden kopardı sonunda bizi.

Uşağıyız teknoloji çağının

Kölesiyiz sarmalının ağının
Şükür nimet azim gayret çoğunun
Hazzından kopardı sonunda bizi

Nerde doğa ile iç içe günler
Toprakla yoğrulan nasırlı eller
Beton yığınları asfalt zeminler
Tozundan kopardı sonunda bizi

Yıl kışa dönüştü gönülde hazin
Kısmeti açılmaz oğlanın kızın
O güzel mevsimler baharın yazın
Güzünden kopardı sonunda bizi

Bizim zaman belki ilkel çağ idi
Umutlar bir yüce karlı dağ idi
Ataların nasihati öğüdü
Sözünden kopardı sonunda bizi

Ömür bitti beklentiler bitmedi
Ocaklar bir türlü mutlu tütmedi
Enine uladık yine yetmedi
Uzundan kopardı sonunda bizi

Gırbaş Osman bir nazar et ortama

Ahlaki çöküntü kedere gama
Üretim kıtlığı sebeptir zamma
Tezinden kopardı sonunda bizi (K40).

11. DİL İTHAL GELİR

Türküler yerini bıraktı caza
Sazım ihraç oldu tel ithal gelir
Kültürüme balta vurdu hakeza
Lehçe ihraç oldu dil ithal gelir

Hurda diye sattık ele değeni
Bakır kap ibriği güğüm leğeni
Avrupa'ya sattık lâle soğanı
Bülbül ihraç oldu gül ithal gelir

Angusla sanemle geldik oyuna
Biz son verdik yerli ırkın soyuna
Muhtaç kaldık kıl keçiye koyuna
Yörük ihraç oldu mal ithal gelir

Zalim nifak sokar vardığı yere
Ortadoğu nere Avrupa nere
Güya kültür olmuş yabancı töre
Beygir ihraç oldu nal ithal gelir

Bugünkü günleri görenler şaşā

Komşular mülteci düştü temaşa

Desti izdivaca çıktı nataşa

İffet ihraç oldu dul ithal gelir

Ekonomik dar boğazın ümiği

Mazeret çok var mı dilin kemiği

Adanalı ekmez oldu pamuğu

Kumaş ihraç oldu şal ithal gelir

Gırbaş Osman aklım erdi ereli

Zalimler zulmeder mazlum yareli

Ehil olmayanlar fetva vereli

Takva ihraç oldu kul ithal gelir (K40).

12. GİTMEZ OLDU BUGÜNLER

Torosları mekân tutan yörükler

Kervan çekip gitmez oldu bugünler

Boz koyaklar oba olan çadırlar

Dumanları tütmez oldu bugünler

Dediler kıl keçi ormana zarar

Yasaklandı aldık bu yönde karar

Herkes alternatif bir çözüm arar

Gayret çaba yetmez oldu bugünler

Çözüm değil her bilenin bildiği

Angusla Zanayla çare bulduğu
Çobanların dertli dertli çaldığı
Kaval sesi ötmez oldu bugünler

Artar yörüklerin gamı tasası
Tedavülden kalktı torba yasası
Tansiyona döndü mal piyasası
Ayar düzen tutmaz oldu bugünler

Tuluk bağlayıp da iple urgana
Gelinle kız yayık yayıp yan yana
Bol köpüklü tereyağlı ayrana
Çömçe kaşık batmaz oldu bugünler

Mera değil dikim oldu korular
Et verecek süt verecek torular
Kabardıcın gölgesinde sürüler
Arkaç olup yatmaz oldu bugünler

Yörüklerim nerde gönül eyleye
Çıkamaz oldu yurt yerine yaylaya
Gırbaş Osman belge alıp neyleye
Gençler sürü gütmez oldu bugünler (K40).

13. TÜRKÜLERDE RİYA OLMAZ

Dinle beni evlat oğul
Türkülerde riya olmaz
Şan şöhrete etmez meyil
Türkülerde riya olmaz

Sevda ile gelir dile
Bülbül ahu zarda güle
Özünde hiç olmaz hile
Türkülerde riya olmaz

Söyleyenler dertli söyler
Dinleyenler gönlün eyler
Hanım efendiler beyler
Türkülerde riya olmaz.

Kaynağından dertli ama
Merhem diye sür yarama
Leblebiden nem arama
Türkülerde riya olmaz

Al kınalı gelin kızlar
Yakımcıda mani sözler
Eşlik eder keman sazlar
Türkülerde riya olmaz

İncitmeye kastı yoktur

Gönül yaresine doktor

Ana sütü gibi paktır

Türkülerde riya olmaz

Uzun hava bozlak ağıt

Dinleyene verir öğüt

Hüzünlenip efkâr dağıt

Türkülerde riya olmaz

Duyguların cila süsü

Gönülleri sevda sesi

Hem sevinci hem de yası

Türkülerde riya olmaz

Gırbaş Osman düşün anlık

Türkülerle var ozanlık

Ağıt destan, kahramanlık

Türkülerde riya olmaz (K40).

14. BU GELENEK YAŞAMAZ

Yörük isen göçüp yayla zamanı

Gitmeyince bu gelenek yaşamaz

Torosların kara çadır dumanı

Tütmeyince bu gelenek yaşamaz

Koyak koyak oba oba elleri

Çayır çimen sağırları belleri
Türkmen kızın gamzesinde gülleri
Bitmeyince bu gelenek yaşamaz

Mekân tutup Torosların başını
Tereyağı yoğurdunu aşını
Kazanın altında ocak taşını
Çatmayınca bu gelenek yaşamaz

Yayı kurup çadırının önünde
Sürüp sefasını vakti deminde
Kara çadır çatmasında damında
Yatmayınca bu gelenek yaşamaz

Yörüklere doğsun gayri bir ışık
Çobanları ormancıyla barışık
Kıldırakla kaval sesi karışık
Ötmeyince bu gelenek yaşamaz

Öz kültüre edilmeli rağbet
Tatlı sohbet hoş muhabbet saadet
Şölen yapıp yarenleri bir davet
Etmeyince bu gelenek yaşamaz

Gırbaş Osman Torosların civarı

Karacoğlan Dadaloğlu diyarı
Ŗimdi gençler oban olup davarı
Gütmeyince bu gelenek yaşamaz (K40).

15. ÖZÜMÜZ TÜRKÜLER BİZİM

Gönüllerde derin yara
Sızımız türküler bizim
Bağlar bizi sevdalara
Nazımız türküler bizim

Bazen gönül eğlememiz
Bazen dertli ağlamamız
Davul zurna bağlamamız
Sazımız türküler bizim

Sevdası var kanımızda
Duygularda anımızda
Kader olmuş alnımızda
Yazımız türküler bizim

Gülistanda al gülümüz
Dost bağında bülbülümüz
Lehçe lehçe öz dilimiz
Sözümüz türküler bizim

Bazen hüznü bazen ağıt

Atadan evlada ögüt
Al duvaklı beyit beyit
Kızımız türküler bizim

İlhamlar geldiği anda
Kerameti ozanlarda
Yüzyıllardır bu vatanda
İzimiz türküler bizim

Gâh Pir Sultan gâh Koroğlu
Emrah Veysel pirlere yolu
Karacoğlan Dadaloğlu
Tezimiz türküler bizim

Bozlak deyiş uzun hava
Kahramanlık kutlu dava
Dile gelir dağ taş ova
Mazimiz türküler bizim

Derman olur gönül derde
Söylenen duyulan yerde
Mehter marşı cephelerde
Gazimiz türküler bizim

Gırbaş Osman dinler duyar

Hikâyesi halktan doğar
Yöre yöre diyar diyar
Özümüz türküler bizim (K40).

16. TÜRKÜLERİMİZ

Nesilden nesle emanet bize
Dededen toruna türkülerimiz
Ustadan çırağa perdeden saza
Bugünden yarına türkülerimiz

Gönüllerde akan çağlayan pınar
Dalları gölgeli asırlık çınar
Sönmeyen çerağı aşk ile yanar
Sevdanın nârına türkülerimiz

Bal şerbet misali iç kana kana
Ruhun gıdasıdır bu haz insana
Bülbülü gark eder feryat figana
Güllerin harına türkülerimiz

Gurbetten sılanın hasret özlemi
Gönül deryasında yüzen bir gemi
Duyguların sesi gözlerin nemi
Ulviyet varına türkülerimiz

Yöre yöre lehçelerde dillerde

Hafızada nefeslerde tellerde
Diyar diyar dolaşıyor illerde
Kor düşer bağrına türkülerimiz

Köroğlu kahraman yollar kat eder
Pir Sultanla öğüt nasihat eder
Karacoğlan dili güzel met eder
Bir dilber uğruna türkülerimiz

Gırbaş Osman bu türküler baş tacı
Anıları tatlı gerçekler acı
Gönül yaresinin çare ilacı
Merhemdir ağrına türkülerimiz (K40).

17. TÜRK MİLLETİYİZ

Malazgirt'ten girdik Anadolu'ya
Zafer ün veren Türk milletiyiz
Ceddimiz yörüktür delidolu ya
Bir çağa son veren Türk milletiyiz

Oğuzların yirmi dört boy sınarı
Gönüllerde akar sevgi pınarı
Selçukludan Osmanlının çınarı
Beylikten han veren Türk milletiyiz

Alevi, Sünni, Laz, Kürt, Çerkez roman

Bir olur gönüller çökse de duman
Zalime korkuyuz, mazluma aman
Muhtaca kan veren Türk milletiyiz

Birbirine güven sadakatiyle
Biz biziz kardeşlik alametiyle
Allah'ın izniyle inayetiyle
“Sın” olup “şın” veren Türk milletiyiz

Tevhit inancında ihlas yönünde
Cihat var hak için asil kanında
Tuna boylarında Uyvar önünde
Tarihe şan veren Türk milletiyiz

Korkumuz takvadır ölçümüz mizan
Rehberimiz Kuran, akılla izan
Kutsaldır vatanım bayrakla ezan
Uğrunda can veren Türk milletiyiz

Gırbaş Osman muti olur sözünde
İnsanlığa hizmetkârlık özünde
Ulu önder Atatürkün izinde
Dünyaya yön veren Türk milletiyiz (K40).

18. TOROSLAR

Yükseğine duman çöker inceden
Kekliklerin öttüğü yer Toroslar
İlkbaharda cemrelerden önceden
Çiğdemlerin bittiği yer Toroslar

Sıra sıra koyak koyak belleri
Kıvrım kıvrım aşıp gider yolları
Kaba ardıç gölgesinde malları
Arkaç olup yattığı yer Toroslar

Sağrısından iner vadi dereler
Sebze dolu meyve dolu seralar
Kıldırakla kaval sesi meralar
Birbirine kattığı yer Toroslar

Meşhur olur tereyağı ayrı
Ardıç, sedir, çam, makilik her yanı
Yörüklerin katar katar kervanı
Çekip çekip gittiği yer Toroslar

Yeşillenir ilkbahara erince
Serin olur yaylaları varınca
Karacoğlan kara kızı görünce
İlanı aşk ettiği yer Toroslar

Nevruz ile erken gelir baharı

Karacoğlan Dadaloğlu diyarı
Gırbaş Osman elli sene davarı
Çoban olup gütüğü yer Toroslar (K40).

19. TÜRKÜSÜZ MEMLEKET DİYAR VAR MIDİR

Dolaşsam ũlkemin dört bucağını
Türküsüz memleket diyar var mıdır
Söyler Sarısözen soracağımı
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Notayla yazılır verilir derste
Çıraklar yetişir olurlar usta
Mersin'de Sinop'ta Edirne Kars'ta
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Akan derelerde çınarla söğüt
Pir Sultanla ikaz Yunusla öğüt
Kahramanlık, destan, hüzünle ağıt
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Karacoğlan gibi sevdıyla çoşan
Leylasına Mecnun, çölde dolaşan
Rumeli Balkanlar Tuna'yı aşan
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Seyyahlara rehber olur düşünde

Kerem gibi aslısının peşinde
Bu aziz milletin öz geçmişinde
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Garip kuş misali tünere çalıda
Köroğlu'dur Erzurum Van'da Bolu'da
Bir uçtan bir uca Anadolu'da
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Bağlama klarnet zurna kemanda
Erzincan Sivas'ta Niğde Karaman'da
Erivan Kerkük'te Halep Yemende
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Malatya Erguvan diyarı güzlek
Antepli barak der Kırşehir bozlak
İzmir'de zeybeğin kılıcına bak
Türküsüz memleket diyar var mıdır

Şu Gırbaş Osman'ı uğratır derde
Türküler olmaz mı dert olan yerde
Türk toprağı bize yurt olan yerde
Türküsüz memleket diyar var mıdır (K40).

20. TÜRKÜ DEYİP GEÇME BU TÜRKÜLERİ

Ağıtı var öğüdü var derdi var

Türkü deyip geçme bu türküleri

Diyarı var yöresi var yurdu var

Türkü deyip geçme bu türküleri

Gezer Diyarbakır Erzincan Eğin

Gavurdağı Urfa Mardin'e değin

Pir Sultan Köroğlu der Bolu beyim

Türkü deyip geçme bu türküleri

Şu yüce dağları duman kaplamış

Yar eli sineye hançer saplamış

Feryadı figanda sırlar saklamış

Türkü deyip geçme bu türküleri

Söyleyen bilmeli usulle vakar

Dinleyen dertliler gözyaşı döker

Gönülden gönle yol bulup akar

Türkü deyip geçme bu türküleri

Söylenir notayla yanık ses ile

Ecdattan emanet kalır nesle

Yaşanan anılar ilham vesile

Türkü deyip geçme bu türküleri

Âşıkın maşuka yâr davasında

Bülbülün gül ile har davasında
Gurbetten sılaya nâr davasında
Türkü deyip geçme bu türküleri

Gırbaş Osman deme gönül delidir
Ulviyeti mukim ise velidir
Kaynağından doğar halkın malıdır
Türkü deyip geçme bu türküleri (K40).

21. YOL BU TÜRKÜLER

Gönülden gönle akan sevgiyle
Kalpten kalbe giden yol bu türküler
Duygularda ince ince örgüyle
Bad-ı saba esen yel bu türküler

Sevginin susmayan söyleyen dili
Sevdanın gönülde açılan gülü
Ahu zar eyleyip garip bülbülü
Sinesine çeken dal bu türküler

Bazen sitem olur bazen de yastır
Kalplerden leblere söylenen sestir
Âşıktan maşuka duyulan histir
İlhamına mahsus hal bu türküler

Gönüllerde yeri ezelden ezel

Her anda her günde her demde güzel

Kırşehir'de bozlak Urfa'da gazel

Fırat'ta çağlayan sel bu türküler

Bozlağı deyişi halayı barı

Davulu zurnası kemanı tarı

Telli bağlamanın bir başka yeri

Mızrapla inleyen tel bu türküler.

Mecnunla Leylanın çöldeki izi

Keremin Aslıya tutuşan közü

Köroğlu destanı Erguvan ağzı

Lezzeti petekte bal bu türküler

Gırbaş Osman gir dergâha eşikten

Notalar ustadan güfte âşıktan

Henüz bebe iken bize beşikten

Ninniyle söylenen dil bu türküler (K40).

22. GEZEYİM Mİ YAYLALAR

Çıksam yaz ayları sağrılarına

Seyran edip gezeyim mi yaylalar

Baş bağlamış baldıranın çiğdemini

Kazma ile kazayım mı yaylalar

Eriklerin sıra sıra sayılır

Koyunların sürü sürü yayılır
Tereyağın çökelekten ayrılır
Yoğurdunu süzeyim mi yaylalar

İlkbaharda çiçeklenir her yanı
Yörük kızı çeker göçü kervanı
Sürer obasında demi devranı
Ömrü olup uzayayım mı yaylalar

Kıvrım kıvrım aşır gider yolların
Kuşluk vakti meltem eser yellerin
Lale sümbül çiçeklerin güllerin
Demet demet dizeyim mi yaylalar

Yamaç yamaç sağruların sırtların
Koyak koyak arkaçların yurtların
Dile geldi anılarım dertlerim
Kalem alıp yazayım mı yaylalar

Gırbaş Osman gezer mecnun halinde
Yollar aşar sağrısından belinde
Çoban olup rüzgârında yelinde
Savrulayım tozayım mı yaylalar (K40).

23. ÇIKAYIM DAĞLAR

Kışın çıkılmayan zirvelerine
Yaz bahar ayında çıkayım dağlar
Bakıp ykseğinden enginlerine
Blblce derdimi dkeyim dağlar.

Yücelik yakışır senin şanına
Çiçekler bezenmiş aç gerdanına
Vakur duruşuna ihtişamına
Seyredip gıptayla bakayım dağlar.

Davet et geleyim ayaklarına
Yaslanıp sağrına koyaklarına
Katlanayım boranına karına
Dost olup kahrımı çekeyim dağlar.

oban olup sağrıların dolanıp
Koyaklarda şalbalara belenip
Keklik gibi pınarından sulanıp
Bir taştan bir taşa sekeyim dağlar.

Gllerinde şebnem olam bir zaman
Gün vurup dalından kalkayım heman
stnde bir bulut ya da sis duman
Hznle zirvene keyim dağlar

Gırbaş Osman pervanece dneyim

Kuş misali dallarında tñneyim
Sevdan ile hasretine yanayım
Aşkınla boynumu bñkeyim dağlar (K40).

24. BEN BU DAĞLARI

Faydalanıp tabiatı koruyan
USULE bıraktım ben bu dağları
Gelecekte emin olup yñrñyen
Nesle bıraktım ben bu dağları

Gelecek neslin avamı için
Yñrñklñk kñltñrñ kıvamı için
şu eko sistemin devamı için
Vesile bıraktım ben bu dağları

Sağrını dolandım yatıda yattım
Tahribat etmeden çobanlık yaptım
Elli yıl gñttñđñm davarını sattım
Us ile bıraktım ben bu dağları

Ezberci dñřñnce sağlamaz yarar
Yanlış zihniyetle almadan karar
Kıl keçi ormana vermezmiş zarar
His ile bıraktım ben bu dağları

Bu dñnya kaç defa dolmuş boşalmış

Sultan Süleyman'a baki mi kalmış
Bizimde ayrılık zamanı gelmiş
Yas ile bıraktım ben bu dağları

Gırbaş Osman sistem olsun yatışan
Ormanları yenilene yetişen
Kuzular meleşen keklük ötüşen
Ses ile bıraktım ben bu dağları (K40).

25. GÜLÜNDE BİTER

Taklide başlama bülbül sesini
Goncalar açmadan gülünde biter
Gün olur gelince hazan mevsimi
Dökülür yaprağın dalında biter

Çocukluk hayaldi gençlikte körpe
Felek sile vurur hep tırpa tırpa
Düz ova değil de uğrarsa sarpa
Yürümez kervanın yolunda biter

Üç yüz malın olsa dağ yüce ister
Gündüze yetinmez güc gece ister
Oğlan hanım ister kız koca ister
Everdin mi servet malında biter

Hanım betonarme binayı ister

Zemin kat değil de hanayı ister
Dostun kefilliğe onayı ister
Sermayen bir imza elinde biter

Kadrini bilirler kıymet bilirsen
Emeklilik murat yaşı gelirsen
Mertlere sırt dönüp namert olursan
Toplumda itibar halinde biter

Gırbaş Osman yaşın doksan deyince
Bilenler salâda adın duyunca
Namaz için musallaya koyunca
Son yolculuk o gün salında biter (K40).

26. YAYLALARDA OBA KALMAMIŞ

Dolaştım yaylamı bir uçtan uca
Yurt yerinde çadır oba kalmamış
Vaatleri külahıma anlatın
Dağlarında bir ses seda kalmamış

Çobanlar terk etmiş kavallar susmuş
Yörükler feleğe kahredip küsmüş
Meltemin yerinde samyeli esmiş
Güllerinde şebnem iba kalmamış

Kılkeçi yasaklı karar verilmiş

Ebcet hesabıyla sonu görülmüş
Umutlar kesilmiş defter dürülmüş
Hiç kimsede gayret çaba kalmamış

Güzeller kervanla gelir geçirdi
Soğuk pınarlardan sular içirdi
Sarıkeçililer gelir geçirdi
Göç yolu kapandı o da kalmamış.

'Bu dörtlük âşık Süphandereli'den nazire
Baki bildiklerim faniye dönmüş
Melek yüzlü dostlar caniye dönmüş
Süt yoğurt peynirde suniye dönmüş
Tere yağda doğal gıda kalmamış
Gırbaş Osman derki deyin söylenin
Kimsesiz yaylaya göçün eğlenin
Meyil verme dilberine yaylanın
Güzellerde cilve eda kalmamış (K40).

27. YAYLASAKTA YAYLAMASAKTA

Neyleyeyim kızıl dağsız yaylayı
Yaylasak da olur yaylamasak da
Vefasız dilberle deli gönlü
Eylesek de olur eylemesek de
Eğleşilmez eylediler yaylayı

Koyunsuz kuzusuz burda neyleyi
Gayesiz gemiyle derin deryayı
Boylasak da olur boylamasak da

Dağları çobansız çadırsız arkaç
Meleşen koyunla kuzuya muhtaç
Farkına varınca zamanla er geç
Yaylasak da olur vaylamasak da

Yayla gitti mahkûm kaldık sahile
Avuttular kaval ile def ile
Kurt kuzuyu kapıp gitti nafiye
Haylasak da olur haylamasak da

Yakınırız gaileye alan yok
Çare çözüm arayan yok bulan yok
Halimizden anlayan yok bilen yok
Söylesek de olur söylemesek de

Dikim yapın dağda boş yer kalmasın
Koyun kuzu olmazsa da olmasın
Kimse bizi rey sahibi sanmasın
Oylasak da olur oylamasak da

Gırbaş Osman dünya benzer bir hana

Sürülen sefası düşer mi sana
Boş ver be arkadaş sat anasına
Neylesek de olur neylemesek de (K40).

28. KARAKEÇİ NEDİR SUÇUN

Merada yetişir yaylının otun
Her zaman revaçta tereyağı etin
Kolesterol yapmaz peynirin sütün
Karakeçi nedir günahın suçun
Kimi düşman görür bizlere geçim

Yaprağın yedikçe gür çıkar çalı
Kılından dokurlar çadırı çulu
Yangına manidir patika yolu
Karakeçi nedir günahın suçun
Hor görürler bizi göttüğümüz için

Keçi zararlıymış ormanı yermiş
Binlerce yıl acep zarar ne vermiş
Seminere gitmiş videodan görmüş
Karakeçi nedir günahın suçun
Hakkında yapsınlar doğru bir seçim

Çoban dal keserse sen mi kestirdin

Gizli örgüt kurup terör mü estirdin
Küresel ısınmaya kart mı bastırdın
Karakeçi nedir günahın suçun
Kültüre haksızlık verilen hüküm

Sanki çobanların konup göçmüyor
Toroslara kara çadır açmıyor
Derneğinde bile adın geçmiyor
Karakeçi nedir günahın suçun
Sensiz neşesi yok yaylanın göçün

Ormancıyla bekçi anlar mı lâftan
Emir böyle gelmiş müdürle şeften
Devlet muaf tutar cezayı aftan
Karakeçi nedir günahın suçun
Boş vaat duydukça burulur içim

Gırbaş Osman kulak ver der bu sese
Üretmeyiz millet alıp yemese
Devlet destek değil kösteklemese
Meralar lağvoldu dikildi toru
Çobana yasaklı keçiye kuru (K40).

29. KURSAM SENİ KARAÇADIR

Yün eğirip kıl kestelden

Örsem seni kara çadır

Kanatların stilleyip

Gersem seni kara çadır

Güzelin göncükten bakar

Ay mı doğmuş sinem yakar

Duruşunda edep vakar

Görsem seni kara çadır

Beş direkli rengin kara

Oba oba koyaklara

Yörük olup Toroslara

Kursam seni kara çadır

Yan bağların çengel ipli

Güzellerin top zülüflü

Kaşları med, lâmelifli

Sarsam seni kara çadır

Bu asalet huyundan mı

Beyin Türkmen soyundan mı

Ceddin Oğuz boyundan mı

Sorsam seni kara çadır.

Gırbaş Osman ipin çöze

Toroslarda simge bize
Çeyiz edip gelin kıza
Versem seni kara çadır (K40).

30. ANADOLU'YUM

Sıra dağlar gibi toprak altında
Duranlar diyarı Anadolu'yum
Bir gül bahçesine hakkın katında
Girenler diyarı Anadolu'yum

Yörükler yurt tutar cebel dağımda
Güller açar bülbül öter bağımda
Aşkı muhabbetle gönül ağımda
Yarenler diyarı Anadolu'yum

Evliyalar bende öğütler bende
Asırlık çınarlar söğütler bende
Seymenler dadaşlar yiğitler bende
Baranlar diyarı Anadolu'yum

Irmaklarda baraj derelerde bent
Seyyahlar dolaşır diyarım semt semt
Medeniyet kültür tarih antik kent
Örenler diyarı Anadolu'yum

Türküler dinletir anılarımı

Ezanlar inletir semalarımı
Vatan millet bayrak için canını
Verenler diyarı Anadolu'yum

Gırbaş Osman işte bu sırra eren
Türbesinde eren dağında eren
On beşinde şehit olup can veren
Erenler diyarı Anadolu'yum,
Eren Bülbüllerle dolu doluyum (K40).

31. ANADOLU DERLER BU TOPRAKLARA

Sıradan bir diyar sanma arkadaş
Anadolu derler bu topraklara
Alevi, Sünni, Laz, Kürt, Çerkez, Dadaş
Anadolu derler bu topraklara.

Evliyası sultanıyla hanıyla
Şahlanır meydanlar pehlivanıyla
Bedeli ödenmiş şehit kanıyla
Anadolu derler bu topraklara
Denizi ırmağı ovası dağı
İşçisi memuru ağası beyi
Gönderinde ay yıldızlı bayrağı
Anadolu derler bu topraklara

Sebil çeşme suyu tatlı pınarlar

Gölgesi hoş nice ulu çınarlar

Her birini evliyaca anarlar

Anadolu derler bu topraklara

Dedeleri Orta Asya'dan gelenler

Ekmeğini mazlum ile bölenler

Halka hizmet, hakka hizmet bilenler

Anadolu derler bu topraklara

Yürekler tek vurur sevinç kaygıda

Ökkeş'i Gakgoş'u aynı duyguda

Seymenler Efeler hürmet saygıda

Anadolu derler bu topraklara

Hür yaşamış hür kalacak yarın da

Ezan sesi duyguları derinde

Kültürü gizemli türkülerinde

Anadolu derler bu topraklara

Gırbaş Osman dön bak tarihe geri

Antik kent yerleşim tüm ören yeri

Adını koymuşlar o günden beri

Anadolu derler bu topraklara (K40).

32. BENİM TOPRAĞIM

Derelerde iğde kırlarda kekik
Tütüşen bu toprak benim toprağım
Seherde bülbülle er vakti keklik
Ötüşen bu toprak benim toprağım

Dağlarında çadır kurar Yörükler
Ustasına muti olur şerikler
Turfanda sebzeler meyve erikler
Yetişen bu toprak benim toprağım

Türkülü halaylı düğünde neşe
Ezanlar okunur daveti beşe
Pehlivanlar er meydanda güreşe
Tutuşan bu toprak benim toprağım

Güller açar bahar ile yaz ile
Dilberleri cilvelenir naz ile
Ozanları ayak verip saz ile
Atışan bu toprak benim toprağım

Kara Fatma geni analarında
Şehitlik gazilik dimağlarında
Yıldız ile hilâl semalarında
Bitişen bu toprak benim toprağım

Gırbaş Osman bu duyguya erişen

Kırgınları bayram günü barışan
Muhabbeti sevgi ile karışan
Katişan bu toprak benim toprağım (K40).

33. ELİMİZ BİZİM

Yüklenir kervanlar bahar gelince
Gider yaylalara yolumuz bizim
Oba oba yurt tutarız dağlara
Toroslar diyarı elimiz bizim

Mekânımız her dem dağların başı
Açıktır sofrası ikramlı aşısı
Ulubatlı Hasan Seyit onbaşı
Mevlâna Yunuslar velimiz bizim

Bize komşu olan yârandır candır
Çadır kurduğumuz koyaklar handır
Gâhi Dadaloğlu Karacoğlan'dır
Sazında inleyen telimiz bizim

Güzeller al giyer belleri ince
Top zülüfler al yanağa inince
Hele bir tas ayran ikram edince
Yâr elinden bade dolumuz bizim

Bilmediğin bir bilenle danışan

Yarenliği muhabbete dönüſen
Yöresel lehçesi sade konuşan
Öz Türkçe lisanı dilimiz bizim

Güz gelir yayladan yükleriz göçü
Takvimsiz biliriz ayların kaçı
İſimiz üretmek koyunla keçi
Otlanır dağlarda malımız bizim

Gırbaſ Osman Yörük dağdan çekildi
Beklenti yok umutları yıkıldı
Hazan deđmiſ yaprak gibi döküldü
Malum olsun size halimiz bizim (K40).

34. DERTLİ DERTLİ İNİLER KAVAL

Çok merak ettim de eyledim sual
Niye dertli dertli iniler kaval
Üfleyen mi dertli ondan mı bu hal
Niye dertli dertli iniler kaval

Cebel dağ misali duman mı başı
Yad elde mi kalmıſ yâranı eſi
Koyun gibi garip garip meleſi
Niye dertli dertli iniler kaval

Sefil baykuſ sanki viran yurdunda

Şeda bülbül olmuş, gülün derdinde
Dertli dolap gibi ağlar gördüm de
Niye dertli dertli iniler kaval

Kırlarda çiçekten gülden mi hazzı
Mecnun mudur Leyla'ya mı avazı
Ta levh-i mahfuzdan karamı yazgı
Niye dertli dertli iniler kaval

Simasına baktım parlak bir kamaş
Belli ki yârine kavuşamamış
Dağlarda biçare mahsur mu kalmış
Niye dertli dertli iniler kaval

Cebeli Süphan mı kalkmaz dumanı
Bulunmaz mı dertlerinin amanı
Hazan mevsiminde seher zamanı
Niye garip garip iniler kaval

Gırbaş Osman der ki kendi hâlinde
Yoksa Yakup mudur Kenan ilinde
Tutsak maral mıdır avcı elinde
Niye dertli dertli iniler kaval (K40).

35. GÖÇESİM GELİR

İlkbahar gelip de kar eriyince
Bizim yaylalara göçesim gelir
Koyaktan koyağa koyun güderek
Bir dağdan bir dağa geçesim gelir

Bulutlanır güneş açar arada
Lâle sümbül mor menekşe orada
Meleşirken çayırında merada
Koyunu kuzudan seçesim gelir

Yükseğine sis dumanlar çökünce
Yörük kızı kervanını çekince
Kar eriyip pınarları akınca
Buz gibi sulardan içesim gelir

Çıkıp gitsem sağrısına beline
Selam versem al yazmalı geline
Döndürüp bağrımı seher yeline
Çözüp düğmelerim açasım gelir

Yaylamız gözüken bele çıkınca
Obasına seyran edip bakınca
Yâr ela gözlere sürme çekince
Kuş olup sevdadan uçasım gelir

Gırbaş Osman bak yaşına başına

Meyil etme sevdalanma boşuna
İnip ellisinden on beş yaşına
Yörük kızın alıp kaçasım gelir (K40).

36. GÖÇÜP GİDELİM

İlkbahar gelsin de Çukurova'dan
Toros dağlarına göçüp gidelim
Katar katar dizilince kervanlar
Mayayı önünden çekip gidelim

Konak yeri kervan çeken belirler
Torosları adım adım bilirler
Seslendikçe peşimizden gelirler
Erkeçlere çanı takıp gidelim

Sürüleri kıldıraklı takalı
Güzelleri top zülüflü tokalı
Göksu vadisinden iki yakalı
Buz gibi sulardan içip gidelim

Kara çadır çay demleyip önünde
Sürümüzü arkaçlayıp yanında
Karaman belinden Konya yönünde
Patika yollardan çıkıp gidelim

Kervanlar uğrarsa bizim mekâna

Hasbihâl edelim sinem yakana
Kolunda kıl kirmen kervan çekene
Şehri nazar ile bakıp gidelim

Çiçekler içinde bahçeler bağlar
Yeşile bezenmiş kar olan dağlar
Lâle sümbül mormenekşe yaylalar
Koyak koyak beller aşıp gidelim

Ovaya inmeden konaklayalım
Aprilin kışından gün ekleyelim
Hıdrellez geçmiş ne bekleyelim
İlgın dağlarını geçip gidelim

Örgüyle nakışlı kavalın kabı
Takıp bileğimize tokalı cobu
Kız hanım ağayla kâhyalar gibi
Aşiretin yurdunu seçip gidelim

Gırbaş Osman durma daha boşuna
Yörük gitti yaylaların başına
Kervan çeken Selvi boylu peşine
Karacoğlan gibi düşüp gidelim (K40).

37. GÖÇ ETTİN Mİ TÜRKMEN KIZI YAYLAYA

Hazırlayıp ağırığını yükünü
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya
Kaldırdın mı hasılatı ekini
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya

Allar giyip kervanını çekerek
Top zülüfler gerdanına dökerek
Kıl kirmenle yün eğirip bükerek
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya

Sırma saçlar tel tel olup yel alıp
Sevdiğine buse verip gül alıp
Akdeniz'den Toroslara yol alıp
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya

Selâm saldım iki kelâm söz ile
Un çuvalı denk eyleyip tuz ile
Yoldaş olup komşu gelin kız ile
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya

Kurdunuz mu kara çadır çatmayı
Gönül ister orda bir gün yatmayı
Naz eyleme bırak çalım satmayı
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya

Yurt yerinde isli güğüm sayacak

Yaz yağmuru yıkayacak yuyacak
İşmar etme sakın eller duyacak
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya

Yayla yolu kıvrım kıvrım büklüme
Nazar ettim şemailine şekline
Gelmedi mi Gırbaş Osman aklına
Göç ettin mi Türkmen kızı yaylaya (K40).

38. BİLMESİ GEREK

Yörükler yaylaya göçmeden önce
Sayılı kışları bilmesi gerek
Göç zamanı sahillere bakınca
Ekinler ütmelik olması gerek

Netmeli sultansız sarayı tahtı
Biter mi gönlün muradı ahtı
Yiğit erken gocar karaysa bahtı
Şansının yüzüne gülmesi gerek

Yüksek yaylalara erken çıkılmaz
Seher vakti mah yüzüne bakılmaz
Toy tıfil dilberin kahrı çekilmez
Yaşı on sekizi bulması gerek

Sanmasınlar çöken duman dağılmaz

Güzellerin Selvi boyu eğilmez
Bir top zülûf için güzel sevilmez
Sevdası gönle dolması gerek

Çimensiz koyakta kuzu yayılmaz
Namerdin aşını yeme doyulmaz
Her yüzüne gülen yâren sayılmaz
Dostuna merhamet kılması gerek

Gırbaş Osman kul boğulur arına
Gün doğmadan neler doğar yarına
Bir koç yiğit sevdiğinin uğruna
Baş koyup yoluna ölmesi gerek (K40).

39. TÛTMEZ OLDU BUGÛNLER

Torosları mekân tutan yörükler
Kervan çekip gitmez oldu bugünler
Boz koyaklar oba olan çadırlar
Dumanları tûtmez oldu bugünler

Dediler kıl keçi ormana zarar
Yasaklandı aldık bu yönde karar
Herkes alternatif bir çözüm arar
Gayret çaba yetmez oldu bugünler

Çözüm değil her bilenin bildiği

Angusla Zana'yla çare bulduğu
Çobanların dertli dertli çaldığı
Kaval sesi ötmez oldu bugünler

Tuluk bağlayıp da ipe urgana
Gelinle kız yayık yayıp yan yana
Bol köpüklü tereyağlı ayrana
Çömçe kaşık batmaz oldu bugünler

Artar Yörüklerin gamı tasası
Kayboldu meclisin torba yasası
Tansiyona döndü mal piyasası
Ayar düzen tutmaz oldu bugünler

Dikim oldu her bölmecik her ada
Yetkililer vaat verir daha da
Uygulama mümkün değil sahada
Sitem kahir bitmez oldu bugünler

Bu Yörükler nerde gönül eyleye
Çıkamaz oldu yurt yerine yaylaya
Gırbaş Osman belge alıp neyleye
Gençler sürü gütmez oldu bugünler (K40).

40. ÇOBANSIZ KALMAZ

Sakın gönüllerden ırak etmeyin
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz
Tereddüte dūşüp merak etmeyin
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz

İlkbahar gelince çiçekler açar
Herkes kervanını yukleyip goer
Nice badireli zamanlar geçer
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz

Bazıları suç dese de yasada
özüm olmaz karar vermek masada
Kimileri vurdumduymaz olsa da
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz

Bizi atıl görür kiminin gz
Yörüklük kültürü Türklüğün z
Var oldukça dağda ecdadın izi
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz

Hak ararsak dokunaklı söz gelir
Belki ihtiyaca yetmez az gelir
Tehdit mehdit engelleme vız gelir
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz

İhmalleşti rf adetle miraslar

Otlatmaya yer koymadı teraslar
Sevdalı gönlünü dağlara yaslar
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz

Siz böyle asılsız vaat verdikçe
Orman kanunları tuzak kurdukça
Aslımız yörüktür dünya durdukça
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz

Gırbaş Osman der ki çoktur kederim
Yörüklerin gayretini güderim
İnkâr eden varsa ispat ederim
Yine bizim dağlar çobansız kalmaz (K40).

41. YÖRÜKTÜR BİZİM

Demir dağ erittik Ergenekon'da
Malzememiz çekiç körüktür bizim
Güçlü medeniyet devletler kurduk
Beyimiz Buğrahan Tarık'tır bizim

Yol alınca Orta Asya'dan bu yana
Işık tuttuk ilkel dünya uyana
Rehber, Yunus Hacıbektaş Mevlana
Giydiğimiz cübbe sarıktır bizim

Gün oldu karadan yürüttük gemi

Ortaçağ kapattık çağ açtık yeni
Şehitler geldikçe gözlerde nemi
Bu yüzden içimiz buruktur bizim

Biz biliriz murdar deri post olmaz
Kil çamurdan pişmeyince testi olmaz
Koca gâvur güler düşman dost olmaz
Onlara kalbimiz kırıktır bizim

Alevi Sünni'si ayrılık yoktur
Vatanım bayrağım milletim tektir
Aslımız neslimiz Türkoğlu Türk'tür
Avşar'dır, Türkmen'dir, yörüktür bizim

Gırbaş Osman her meyvenin iyisi
Ayağında peşin alır bayisi
Mutta meşhur zeytin ile kayısı
Kıravgada servet eriktir bizim (K40).

42. KAVAL SESİYLE

Er vakti erkenden keklikler öter
Uçar Toroslarda kaval sesiyle
Cemreler düşmeden çiğdemler biter
Açar Toroslarda kaval sesiyle

Koyunlar kuzular çıkar meraya

Bahar erken gelir Çukurova'ya
Türkmen kızı kervan çekip yaylaya
Göçer Toroslarda kaval sesiyle

Dinleyenler aşinası hayranı
Duygularda Karacoğlan seyranı
Yayıp yayan Türkmen kızıdan ayranı
İçer Toroslarda kaval sesiyle

Sürüler dolaşır merada dağda
Kaval çobanların sesi her çağda
Göçmen kuşlar bölük bölük baharda
Geçer Toroslarda kaval sesiyle

Nazlı olur Türkmen kızın edası
Koyak koyak çadır kurar obası
Sevdiğine vermeyince babası
Kaçar Toroslarda kaval sesiyle

Toroslar şen olur yayla zamanı
Deli gönül dinler mi hiç fermanı
Mehmet emmi ekinleri harmanı
Biçer Toroslarda kaval sesiyle

Gırbaş Osman böyle geçer içimden

Yiğit meramını demez suçundan
Sevdiğini üç güzelin içinden
Seçer Toroslarda kaval sesiyle (K40).

43. KARACOĞLAN'A

Karaca demişler hasandır adım
Karacoğlan derler benim adıma
Toroslar diyarı mekânım yurdum
Karacoğlan derler benim adıma

Acem ili Hint diyarı dolaştım
Bağdat'a Basra'ya Mısra ulaştım
Kendi diyarımdan hep ayrı düştüm
Karacoğlan derler benim adıma

Yörük obalarda elimde sazım
Asırlardan beri var benim izim
Sadedir dillerim öz Türkçe sözüm
Karacoğlan derler benim adıma

Toroslara çıktım bahar yaz ile
Elimde bağlama telli saz ile
Sevdamı yaşadım kara kız ile
Karacoğlan derler benim adıma

Adana Feke'de Maraş'ta Mut'ta

Namımız söylenir her dem bu hatta
Ömrümüz zay oldu yabanda yadda
Karacoğlan derler benim adıma

Güzeller uğruna eyledim nida
Bahtımda gülmemiş yalan dünyada
Türkistan diyarı Anadolu'da
Karacoğlan derler benim adıma

Güzeller met ettim gülleri gonca
Duyguları sezdim inceden ince
Gönüllere girdim topraktan önce
Karacoğlan derler benim adıma

Gırbaş Osman gibi dostlar yârenler
Mecnuna benzetmiş halim görenler
Mezarım Çukurköy adı Erenler
Karacoğlan derler benim adıma (K40).

44. İLKBAHAR SABAHI TOROS DAĞINDA

Keklikler ötüşür şafak sökmeden
İlkbahar sabahı Toros dağında
Gonca gül açar mı bülbül ötmeden
İlkbahar sabahı Toros dağında

Karlar eriyince dereler çağlar

Bin bir çeşit renge bürünür bağlar

Çiçekten çiçeğe gezer arılar

İlkbahar sabahı Toros dağında

Çiğdem çiçek açar çimenler biter

Gün kuşluk vaktinde guguklar öter

Gelir göçmen kuşlar geç katar katar

İlkbahar sabahı Toros dağında

Meralarda koyun kuzu meleşir

Çobanları kavalıyla dolaşır

Bad-ı saba yâre selam ulaşır

İlkbahar sabahı Toros dağında

Nisan yağmurları yağar sel olur

Bağ bahçe yolları ırgat el olur

Göçebeler ağır ağır yol alır

İlkbahar sabahı Toros dağında

Gırbaş Osman geçer sayılı kışlar

Türlü türlü dilde ötüşür kuşlar

Yayla göçü yakın hazırlık başlar

İlkbahar sabahı Toros dağında (K40).

45. SAR BENİ BENİ

"Karacoğlan Güzellemesi"

Dilber halı olsam senin yoluna
Gezdiğin yerlere ser beni beni
Seccade misali o pak alınına
Beş vakit namazda sür beni beni

Koynunda saklanan ayva mı nar mı
Ört harem gerdanın pamuk mu kar mı
Bakışın bir avcı gözlerin mermi
Sinemden yarala vur beni beni

Bir gönül severse güzeldir çirkin
Kız senin huriden kalır mı farkın
Buse'ye orucum mekruhtan korkum
Tenhada uzaktan gör beni beni

Avşar mı Türkmen mi adın mı nazlı
Kız yörük gamzeli çingene gözlü
Acem güzelliğın çölde mi gizli
Mecnun'a dönderdin yar beni beni
Kız usul boyların hüsnü hicabın
Laz mısın Azer mi has kız mı adın
Çerkez mi Dadaş mı tanıyamadım
Oynatır halayda bar beni beni

Aslın Urfalı mı bülbül seslisin

Barak kaşlı keklik gibi süslüsün
Yoksa sen Kürt müsün kara yaslısın
Kız senin bu sevdan yer beni beni

Gırbaş Osman yad yabancı olmadan
Bağındaki gonca güller solmadan
Ecel gelip kapımızı çalmadan
Muradım kalmasın sar beni beni (K40).

46. KARA DEDEM

Ozan-ı azamsın pirim üstadım
Çoban mıydın kara dedem ben gibi
Namı Karacoğlan Hasan mı adın
Çoban mıydın kara dedem ben gibi

Çoban o zaman da yerilir miydi
Önyargılı hüküm verilir miydi
Ormancı şef böyle darılır mıydı
Çoban mıydın kara dedem ben gibi

Var mıydı senin de koyunun koçun
Toros dağlarına kervanın göçün
Senin de ben gibi bu muydu suçun
Çoban mıydın kara dedem ben gibi

O günde var mıydı koruluk teras

Çobana duyulan kin ve ihtiras
Sözlerin nesilden nesle miras
Çoban mıydın kara dedem ben gibi

Sende kerameti görmediler mi
Onlar da bu sırra ermediler mi
Sevdiğin dilberi vermediler mi
Çoban mıydın kara dedem ben gibi

Sana da kem gözle baktılar mıydı
Çardağını başına yıktılar mıydı
Küllüğüne incir diktiler miydi
Çoban mıydın kara dedem ben gibi

Gırbaş Osman der ki böyle gezmezdin
Güzeller met edip duygu sezmezdin
Yoksa dizeleri dertli dizmezdin
Çoban mıydın kara dedem ben gibi (K40).

47. SÜRÜSÜNÜ GÜDENDİR YÖRÜK

Çadır kurup cebel dağın başına
Dağda sürüsünü güdendir yörük
Paylaştığı ekmeğini aşını
Helâlce kazanıp gidendir Yörük

Komşusu aç iken tok yatmaz asla

Hiçbir zaman olmaz kin ihtirasla
Birlik beraberlik der yüksek sesle
Kardeşlik gönlünde bedendir Yörük

Takvayla itikat ihlasla iman
Kültürüne muti donanım tamam
Gâh bakan validir, gâh müdür imam
Milletine hizmet edendir Yörük

Alperen yiğitler akıncı erler
Cihad-ı Ekber'de önde giderler
Devlet büyüğüne hürmet ederler
Vatanperver halim, adamdır Yörük

Mazileri Altaylara uzanan
Kıl çadır dokuyan bacınla anan
Ekmeğini şu dağlarda kazanan
Onurlu babanla dedendir Yörük

Gırbaş Osman yörük, göçerli yükü
Oğuz boylarından gelir soy kökü
Kıyamete kadar bu devlet baki
Kalmasına sebep nedendir Yörük (K40).

48. İŞTE YÖRÜKLÜK BUDUR

Yörüğün mekânı meskeni dağdır
Milletin göçüp konarıyız biz
Toplumda efendi hizmette beydir
Sultanın aşına sınarıyız biz

Cihatta cesuruz olmayız ödleğ
Yegâne tasamız merayla otlak
Yiğidi koç yiğit mert olur mutlak
Toplumun marifet hüneriyiz biz

Mazlum yanda zulme karşı fedai
Zulmeden yakını olsa da dahi
Şeyh Edebalı, Mahmut Hüdai
Gâhi Molla Hüsrev, Gürani'yiz biz

Kimseden istihdam iş istemeyiz
Hazırdan dikili taş istemeyiz
İkilik çıkarana baş istemeyiz
Milletin ulviyet pınarıyız biz

Gâhi Toroslarda konargöçeriz
Gâhi bir köylüyüz eker biçeriz
Hakkı hakikati aklar seçeriz
Tarihin sönmeyen feneriyiz biz

Toroslardır diyarımız ilimiz

Karacoğlan YunuŖadır dilimiz
Atatürk'ün çizdiği yol yolumuz
Mevlevi ekseninde döneriyiz biz

GırbaŖ Osman iŖte Yörüklük budur
Dar zaman yetişir İlyas'la Hıdır
Sanma Toroslarda bir kara çadır
Cihanın Osmanlı çınarıyız biz (K40).

49. BURASI TOROSLAR ANADOLU'DA

Keklikler ötüŖür horozlar öter
Burası Toroslar Anadolu'da
Çadırdadır çatmada dumanlar tüter
Burası Toroslar Anadolu'da

Yamaçtan yamaca çobanlar covlar
Meleşir koyunlar Ŗen olur dağlar
Köylerde taŖ yapı ahŖap dam evler
Burası Toroslar Anadolu'da

Kıvrım kıvrım akar ırmaklar yollar
Eser badısaba serindir yeller
Açılır Ŗebnemle goncadır güller
Burası Toroslar Anadolu'da

Dağlar yüce vadileri derinde

Köyleri kurulmuş yerli yerinde
Ham çökelek keklik düğünlerinde
Burası Toroslar Anadolu'da

Yaylada obalar şirindir yazlar
Sürmeli gelinler gamzeli kızlar
Karacaoğlan tarzı beyitler sözler
Burası Toroslar Anadolu'da

Al tombul bilekli kız yayık yayar
Kaşları gözleri ritmine uyar
Yâr işmar eylesem ervahı duyar
Burası Toroslar Anadolu'da

Gırbaş Osman er kalk erkence davran
Göçler katar olup geçmeden kervan
Sürmeli bu çağda dem ile devran
Burası Toroslar Anadolu'da (K40).

50. DAĞLARI AŞAR MI BİLMEM

Gönül seyyah olup yollara düşse
Şu karlı dağları aşar mı bilmem
Garip mecnun gibi çöllere düşse
Bir leyla uğruna şaşar mı bilmem

Yol düşünce diyar gurbet ellere

Derdimi söylesem esen yellere
Karışınca boz bulanık sellere
Bendine sığmayıp taşar mı bilmem

Yunus dergahına miskince ersem
Pirsultan pir deyip huzura varsam
Emraha danışıp Kereme sorsam
Onlarda bu derdi değer mi bilmem

Her yüze gülene bağlanıp kanma
Güzel nazlı olur vefasız sanma
Ben yârin üstüne yar sevmem amma
Benim deli gönlüm beşer mi bilmem

Gırbaş Osman der ki neylesem netsem
Güzeller yurduna göç edip gitsem
Karacoğlan gibi güzel methetsem
Hisseme bir dilber düşer mi bilmem (K40).

51. GÖNÜL NE İSTERSİN

Deli gönül böyle coşup çağlama
Beni maceraya atmak istersin
Bülbül gibi hare gönül bağlama
Virane bağlarda ötmek istersin

İyiliğe meylet hak nazarında

Şan şöhret hevesi gam üzerinde
Gönül dergâhında dost pazarında
Hem de Hint kumaşını satmak istersin

Nefesin emanet canın emanet
Bedenin yaşlanır tenin emanet
Zamanın sınırlı günün emanet
Neyin gayretini gütmek istersin

Davetiye gelir hakkın indinden
Yolculuk hevesi geçer gönlünden
Yalan dünya usandırır kendinden
Çaresiz buradan gitmek istersin

Gırbaş Osman ölüm bize aşına
Bağlanma dünyaya boşu boşuna
Akransız kalınca kendi başına
Gönüllü kabirde yatmak istersin (K40).

52. GEZDİM DEME MERSİN'İ

İlkbaharda Torosların beline
Ermeyince gezdim deme Mersin'i
Karacoğlan sevdasıyla gülleri
Dermeyince gezdim deme Mersin'i

Yaylalarda Yörük Türkmen kızını

Anamur'un Bozyazı'nın muzunu
Mamurenin tarihinde izini
Görmeyince gezdim deme Mersin'i

Silifke'nin yoğurdu ham çökelek
Çalar keman klarnetle dümbelek
Yayla yollarında keklik sekerek
Yormayınca gezdim deme Mersin'i

Mut deyince erik kaysı akılda
Zeytindedede söz sahibi farkında
Çınaraltı karacoğlan parkında
Durmayınca gezdim deme Mersin'i

Göksu buyu yeşillikli manıza
Gülнарlılar bostan eker anıza
Erdemlinin limonluda denize
Girmeyince gezdim deme Mersin'i

Taşucu'yla şehitliğim iskelem
Aynalıgöl, Aydınıcığım, Kız kalem
Şu gazi 'Nusret'e Fatıha selam
Vermeyince gezdim deme Mersin'i

Aslanköy Gözne'de yayla semtine

Fındıkpınarı'nda güreş kampına
Çukurova Tarsus antik kentini
Varmayınca gezdim deme Mersin'i

Toroslar Akdeniz Mezitli Merkez
Yenişehir ilçem şirindir gör gez
Türkmen çadırını dağlara bir kez
Kurmayınca gezdim deme Mersin'i

Gülek'ten geçerken Toros dağını
Ziyaret etmeli Yörük beyini
Taze bazlamaya tereyağını
Sürmeyince gezdim deme Mersin'i

Gırbaş Osman memleketim burası
Çamlıyayla Kaleduran arası
Narenciye diyarımız neresi
Sormayınca gezdim deme Mersin'i (K40).

53. TÜRK KÖYLÜSÜYÜM

Vefalıdır yurdum, Anadolu'dur
Halkımın gür sesi Türk köylüsüyüm
Cefalıdır yolum hakkın yoludur
Halkın ta kendisi Türk köylüsüyüm

Kırk yıllık tarlası tapusuz olan

Seçimden seçime akla gelen
Emekli olmadan gariban ölen
Halkın divanesi Türk köylüsüyüm

Üreten kesimle hep aynı safta
İnançtan taviz yok desinler softa
Cihatta vuruşur daim ön safta
Halkın vefalıısı Türk köylüsüyüm

Oğuz boylarından Yörüktür ceddim
Ektim, biçtim, diktim, güttüm ürettim
Yedi düvel cihan ile cenk ettim
Halkın efsanesi Türk köylüsüyüm

Memleket sevgisi özümüzde var
Şehitlik gazilik mazimizde var
Ezelden kaderde yazımızda var
Halkın numunesi Türk köylüsüyüm

Tarihi süzsünler inceden ince
Ezan, bayrak, sancak türkülerimce
Hepsi de manevi canımdan önce
Halkın şahanesi Türk köylüsüyüm

Gırbaş Osman ben de gelir geçerim

Toroslar mekânım konargöçerim
Hakkı hakikati aklar seçerim
Halkın sevdalısı Türk köylüsüyüm (K40).

4.6.1.2.2. Âşık Nazım Yıldız Şiirleri

1949 yılında Arslanköy yaylasında doğmuştur. Küçük yaşta görme yetisini kaybetmiştir. Okuma yazması yoktur. 4 evlilik yapmıştır. Evliliğin ilk üçü bazı sebeplerden dolayı bitmiştir. Aynı zamanda saz şairlerindedir. Saz çalıp kendi şiirlerini söylediği için halk arasında kendisine “âşık” denmektedir. Şiirlerinde genellikle aşk, aşk acısı, görme yetisini kaybetmesinden kaynaklı olarak kaderden şikâyet ve Arslanköy yaylası ile ilgili güzellikleri konu edinmiştir (Şimşek, 2010, s. 267-268).

1.

Bakıyorum görmüyorum

Çekiyorum ölmüyorum

Ne dert imiş bilmiyorum

Bu dert beni öldürecek

Doğdum doğal gülmedim

Gece gündüz nedir bilmedim

Dünya rengini görmedim

Bu dert beni öldürecek

Doğdum doğal çekerim

Kadere boyun bükerim

Gözlerimden yaş dökerim

Bu dert beni öldürecek

Yeter Nazım böyle yanma

Her güleni dostun sanma
Mecbur idim doğdum amma
Bu dert beni öldürecek (K28).

2.

Ağaçtandır çatısı
Ahşap duvardandır yapısı
Misafirperverdir hepsi
Benim yerim Arslanköyü
Benim yaylam Arslanköyü

Karşı karşı yamaçları
Çam katranı ağaçları
Seherde öter kuşları
Benim yerim Arslanköyü
Benim yaylam Arslanköyü

Yolları var aşar dağdan
Ne güzel yapmış yaradan
Ey koca dallı buladan
Benim yerim Arslanköyü
Benim yaylam Arslanköyü

Güz gelir yaprağın döker

Hep dostları eker gider
Kaderine boyun büker
Benim yerim Arslanköyü
Benim yaylam Arslanköyü

Nazım der ki esen yeller
Konuşur bizi diller
İlkbaharda aan gller
Benim yerim Arslanköyü
Benim yaylam Arslanköyü (K28).

3.

Yıllar geçtikçe çektiren
Kadere boyun bktren
Gözlerden yaş döktüren
Sen değil mi sen değil mi?

Yakıp da kle döndüren
Bütün mdimi söndüren
Aşkına boyun eğdiren
Sen değil mi sen değil mi?

Mecnun gibi de gezdiren

Tatlı canımdan bezdiren
Okumadan da yazdıran
Sen değil mi sen değil mi?

Bağrıma o hançeri vuran
Çekilip kenarda duran
Yad ellere gelin olan
Sen değil mi sen değil mi? (K28).

4.

Karşı dağdan baktınsa
Çam katran koktunsa
Gölgesinde yattınsa
Dön gel kardeşim köyüne
Sen gel kardeşim köyüne

Göçmen kuşu geçtiyse
Mor menekşe açtıysa
Kokusunu saçtıysa
Sen gel kardeşim köyüne
Dön gel kardeşim köyüne

Zekerce'ye göçtünse

Lale sümbül biçtinse
Soğuk suyun içtinse
Dön gel kardeşim köyüne
Sen gel kardeşim köyüne

Kaderine küstünse
Ümidini kestünse
Katran dalı kestünse
Dön gel kardeşim köyüne
Sen gel kardeşim köyüne

Koyun kuzu güttünse
Peşin sıra gittünse
Keklik balığı tuttunsa
Dön gel kardeşim köyüne
Sen gel kardeşim köyüne

Erdemli'de kaldınsa
Bana haber saldınsa
Beni kardeş bildinse
Dön gel kardeşim köyüne
Sen gel kardeşim köyüne (K28).

5. VATAN BİZİMDİR

1919'da vatanıma göz koydular
Köyüme de gelip çadır kurdular
Mehmetçikler gelip hesap sordular
Vurun Mehmetçik vatan bizimdir

Damarımda kanlarım var coşuyor
Mehmetçiğe bak yüce dağı aşıyor
Düşman geldiği yolu bak şaşıyor
Vurun Mehmetçik vatan bizimdir

Müjde müjde Mustafa Nail geldi
Çolak Hasan, Hüsnü Yıldırım'a haber verdi
On bir Ermeniye Yavca'da serdi
Vurun Mehmetçik vatan bizimdir

Güzeloluk, Sorkun bizim yurdumuz
Konuşamaz düşman bizim dilimiz
Dipsizlerde kalır hain ölünüz
Vurun Mehmetçik vatan bizimdir
Biz Türk'üz düşmanlara neler yaptık
Düşman kumandanına kendir taktık
Götürüp de dipsizlere biz attık
Vurun Mehmetçik vatan bizimdir

Yılmayız dövüşürüz çelik bilekten

Geliyoruz iman dolu yürekten
Kimimiz kazma kimimiz kürekten
Vurun Mehmetçik vatan bizimdir

Nazım der ki böyle yazarız
Yurda göz koyana da kızarız
Bir kişimizle ordu gelse bozarız
Vurun Mehmetçik vatan bizimdir (K28).

6.

Ağalar oturmuş postun üstüne
Selam vermez yarenine dostuna
Bülbül bile konmaz olmuş gülün üstüne
Bu dünyanın hali ne olacak

Bülbül aşıkta gonca güllere
Onun için düştü dilden dillere
Kargalar konmuş gonca güllere
Bu dünyanın hali ne olacak
Anaya babaya saygı kalmamış
Emminin dayının halın sormamış
Okumuş amma adam olmamış
Bu dünyanın hali ne olacak
(Devamını hatırlayamadı) (K28).

7.

Kalk gidelim gönül kalma burada
Mevlam erdirmezse ermem murada
Bırakırlar seni bir gün arada
Ben senin derdini çekemem gönül

Gönül beni yaktın yaktın kül ettin
Hısım akrabamı bana el ettin
Bırakıp beni güzele gittin
Ben senin derdini çekemem gönül

Kalk gidelim gönül nasihat edem
Düşersen peşine olurum Kerem
Bu dertli başlan ben nasıl gelem
Ben senin derdini çekemem gönül

Gönül Nazım'ını yakma
Gidip güzellere beni bırakma
Kapat gözlerini güzele bakma
Ben senin derdini çekemem gönül (K28).

8.

Gene gördüm fistanının alını
Kime verdin başındaki şalını
Sormaz olmuşsun benim halımı
Anladım ki sevilmeyi değmezsın
Canım değmezsın
Ben takmıştım kemerini beline

Lale, sümbül, nergis vermiştim eline

Aşık olmuştum çifte benine

Anladım ki koklamayı değmezsın

Gülüm değmezsın

Sen çözmüştüñ göğsündeki düğmeyi

Gene mi çektin ela göze sürmeyi

Kapat gözlerini de n'olur görmeyeyim

Anladım ki görülmeyi değmezsın

Canım değmezsın (K28).

9. ÇUKUROVA KIZLARI

Salınır yolda gider

Göreni deli eder

Bin türlü cilve eder

Çukurova kızları

Boyu selvi dal gibi

Yanakları bal gibi

Yeni açmış gül gibi

Çukurova kızları

Giyinir kuşanır çıkar

Dostuna fazla batar
Her yeri parfüm kokar
Çukurova kızları

Nazım söyler bu sözü
Deniz mavisi gözü
Meleğe benzer yüzü
Çukurova kızları (K28).

10.

Kurusun ellerin tutmasın dizin
Açmasın güllerin görmesin gözün
Şu fani dünyada gülmesin yüzün
Dilerim ömrün geçsin vefasız

Dilerim Mevla'dan adım atmasın
Kıskanırdım seni eller bakmasın
Ayrılık ateşi bizi yakmasın
N'olurdu bana dönsen vefasız

O sarı saçların tel tel dökülsün
Solsun yanakların belin bükülsün
O nazik vücuda kefen dikilsin
Böylelikle ömrün bitsin vefasız (K28).

11.

Yüklemiş yükünü gördüm göçünü
Yaktın vefasız yine içimi
Sen bir Leyla'sın ben Mecnun biçimi
Beraber gezseydik çölde sevdiğim

Şu dünyaya geldim bir gün gülmedim
Senin gibi güzel görmedim
Yemin ettim hiç kimseyi sevmedim
Kerem gibi yandım sevdiğim

Nazım kurban olsun senin gözüne
Ateş koydun vefasız gene özüme
Huri olsan da artık bakmam yüzüne
Ferhat gibi dile düştük sevdiğim (K28).

12.

Ağrır vücut dinmez acım
Bir gün tokum bir gün açım
Bu dünyada yoktur ilacım
Kara günler hep benimdir
Ne diyeyim dertli başa
Çalışırım emek boşa
Bakın gözümdeki yaşa
Kara günler hep benimdir

Yine dolu gönlüm hüzün

Bitmiyor ki Nazım sözün
Görmüyor ki zaten gözün
Kara günler hep benimdir (K28).

13.

Yıllar sonra karşılaştık
Yar ağladı ben ağladım
İkimiz de dolduk taşık
Yar ağladı ben ağladım

Baktık eski resimlere
Dedik n'oldu bize böyle
Sarıldık birbirimize
Yar ağladı ben ağladım

Görmemiştik çoktan beri
Yüzünden süzüldü teri
Andıkça eski günleri
Yar ağladı ben ağladım

Altıma bir minder serdi
Tazelendi yürekleri
Elime bir mendil verdi
Yar ağladı ben ağladım

Baktık eski resimlere

Dedik n'oldu bize böyle
Sarıldık birbirimize
Yar ağladı ben ağladım (K28).

14.

Niye geldin buraya
Sınır koymuştuk araya
Tuzdan bastın yine yaraya
Niye geldin buraya

Hayalimi öldürmüşken
Ümidimi söndürmüşken
El alemi güldürmüşken
Niye geldin buraya

Ümidimi kesmişken
Kaderime küsmüşken
Bağrıma taş basmışken
Niye geldin buraya

Söyle sana ben ne yaptım
Beni ateşinle yaktın
Nazım'ı yüzüstü bıraktın
Niye geldin buraya (K28).

15.

Kar eridi sular coştu
Telli turna buradan geçti
Arılar bal diye uçtu
Bu yer benim Arslanköy'üm

Yükseğinden turna geçer
Engininde leylek uçar
Hep çiçekler koku saçar
Bu yer benim Arslanköy'üm

Yörüğü yaylasına göçer
Soğuk sularını içer
Buraya kıp kıymet biçer
Bu yer benim Arslanköy'üm

Uyuyan dağlar uyandı
Her yer yeşile boyandı
Nazım sevdasına yandı
Bu yer benim Arslanköy'üm (K28).

16. DAĞLAR SANA GELEMEDİM

Yüce dağın eteğine
Arı konar peteğine
Koyun gelir yatağına
Dağlar sana geledim
Dağlarında kuşlar öter

Türlü türlü çiçek biter
Kokusu burnumda tüter
Dağlar sana gelemedim

Dağlarının yüksek taşı
Yandı ciğerimin başı
Dinmez gözlerimin yaşı
Dağlar sana gelemedim

Nazım der ki gezemedim
Okuyup da yazamadım
Bu kaderi bozamadım
Dağlar sana gelemedim (K28).

4.6.1.2.3. Mehmet Doğan Şiirleri

1938 yılında Silifke'nin Ovacık köyünde doğmuştur. Sekiz çocuklu bir Yörük ailesinin dördüncü çocuğudur. İlkokulu 1950 – 1951 eğitim öğretim yılında bitirmiştir. Dönemin şartları, bulunduğu bölgede ortaokulun olmayışı eğitim hayatını sürdürmesine engel olmuştur. Okula gidemeyince ata mesleği olan çobanlığı yaparak hayatını idame ettirmiştir. 1956 yılında Nazife Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten biri kız biri erkek iki çocuğu olmuştur. 2011 yılında ise eşini kaybetmiştir. Bir süre sonra Ayşe Fatma Hanım ile evlenmiştir. 1958 yılında askere gitmiştir. İki yıl sonra askerliğini Bingöl'de tamamlayarak köyüne dönmüştür. Askerlik vazifesini tamamlayıp döndükten sonra Kargıpınarı'na taşınmıştır. 1968 yılında esnaflık yapmaya başlamıştır. 1973 yılında muhtar seçilmiş ve 35 yıl bu görevde kalmıştır (Bahçeci ve Yanar, 2016, s. 17-20).

Mehmet Doğan şiirlerinde ekseriyetle Yörüklüğü ve Torosları işlemiştir. Aşk, dağlar, yaylalar, ayrılık ve gurbet şiirlerinin ana konularıdır. Doğan, 1974 yılında “Talihsiz Ayşe” adlı romanını yayınlamıştır. Şiirleri ve yazıları birçok dergide ve

gazetede yayınlanmıştır. Mehmet Doğan Yörük kültürü aşkını her zaman ruhunda hisseden bir şairdir. Bu yüzden Yörük kültürünün kaybolmasını istememektedir. Bundan dolayı Yörük kültürünü yansıtan “Kargıpınarı Yöresel Kültür Müzesi” kurmuştur. Kargıpınarı mahalleye dönüştürülünce müzeyi korunması şartıyla Toroslar Belediyesi’ne hediye etmiştir. Mehmet Doğan hayatını Kargıpınarı’nda sürdürmektedir (Bahçeci ve Yanar, 2016, s. 17-20).

Doğan’ın hayatı çeşitli üniversitelerde tez konusu olarak da işlenmiştir. Mersin Üniversitesi öğretim üyesi Orhan Özdemir ve araştırmacı yazar Ahmet Yanar Mehmet Doğan’a armağan olması için “Toroslarda Yörükler” adlı bir eser kaleme almıştır (Bahçeci ve Yanar, 2016, s. 17-20).

1. YÖRÜKLERİM

Yürümekten gelir yörük

Göç ederler bölük bölük

Önlerine gökçe önlük

Bağlar gider yörüklerim

Kıl keçisi koyunuyla

Türlü çeşit oyunuyla

Eniştesi gayımıyla

Yola düşer yörüklerim

Gerek yağmur gerek dolu

Gidilecek bu göç yolu

Önemlidir keçi kılı

Çadır yapar yörüklerim

Geliniyle genç kızıyla

Körpesiyle kuzusuyla
Dizlerinde sızısıyla
Seker gider yörüklerim

Eşekleri kervanbaşı
Aşar gider dağı taşı
Yürümektir daim işi
Yürür gider yörüklerim

Sivas kangal köpekleri
Has yündendir yatakları
Kara çadır otağları
Kurur söker yörüklerim

Güzel kızlar al edikli
Peynir yağdır yedikleri
Çobanları hep düdüklü
Çalar gider yörüklerim

Çok üstündür saygıları
Kalıcıdır sevgileri
Keçedendir yaygıları
Serer toplar yörüklerim

Akşam olur buluşurlar

Çadırlara doluşurlar
Dertlerini bölüşürler
Sohbet eder yörüklerim

Yere serer yatağını
Hiç unutmaz otağını
Bazlamaya katığını
Sarar gider yörüklerim

Güz gelince yine sahil
Bazen mutlu bazen sefil
Uyanıktır sanma gafil
Sabırlıdır yörüklerim

Meryem sözü bitirelim
Bu kadarla yetinelim
Yaylaları kar kaplıyor
Yörükleri göçürelim (K33).

2. GÖÇMEN KUŞLAR NEREYE

Nereye yolculuk göçmen kuşlarım
Arabistan, Halep veya Şam'a mı?
Kanatları çırpış neye işaret
Sevince, neşeye yoksa gama mı?

Bazen yüksek uçar görmez ormanı

Kanadı kırılmış yoktur dermanı
Göklerde süzülür sormaz fermanı
Aradığın baba yoksa ana mı?

Seyreder gidersen Konya Hatay'ı
Kimler çizer sana izi rotayı
Senden ibret alıp bilsek hatayı
Ötüşün canan yoksa cana mı?

Denizden uçarsın bazen karadan
Kader böyle yazmış demek Yaradan
Bazen de geçersin bizim yöreden
Erzurum'a, Kars'a yoksa Van'a mı?

İsterim seninle birlikte uçmayı
Bir kerecik olsun önün geçmeyi
Varsın bir hayırsız sıksın saçmayı
Kime nasip bana yoksa sana mı (K33).

3. TOROSLAR

Göklere uzanır çamlar andızlar
Yaylaya çıkıyor gelinler kızlar
Arkadaşım gökte ayla yıldızlar
Bulutla yarışır boyun Toroslar

Şahinler kayaya yapar yuvayı

Doğrudan seyret Çukurova'yı
Gezenler alıyor temiz havayı
Şırıl şırıl akar suyun Toroslar

Aşıklar ah eder senin hayranın
İçeni mest eder yayık ayranın
Misafirperversin erken davranın
Meleşir kuzuyla koyunun Toroslar

Mehmet der gelirim karlar erisin
Hele göçler kalkıp yola yürüsün
Hasta olan sende derman arasın
Dertlere devadır suyun Toroslar (K33).

4. KARA ÇADIRIM

Kara davar kılı ile dokunur
Kültürümün özü onda okunur
Sakın küçümseme bana dokunur
Türklüğün ocağı kara çadırım
Petek misaldir süslü delikli
Yörük kıza benzer örgü belikli
Çadırdaki yaşayan esen sağlıklı
Sevgiler kucağı kara çadırım

Atalarım sesi gezer içinde

Şekli rengi aynı benzer biçimde

Emanet atadan nöbet göçünde

Törelere kucağı kara çadırım

Mehmet'in yanıyor her güm yüreği

Sözleri gerçektir namus gereği

Rengi simsiyahtır üçtür direği

Açık solu sağı kara çadırım (K33).

5. AYVAGEDİĞİ

Evleri yamaca bir bir kurulmuş

Ayvagediği diye isim verilmiş

Yerli garip kardeş gibi sarılmış

Dostluğuna doyulmaz Ayvagediği

Sisle kaplıdır dağlarının başı

Kimseler bilmiyor kaç yıldır yaşı

Yiyenler ayrılmaz tatlıdır aşısı

Sıcak değil bayılmaz Ayvagediği

Serindir havası gel de gör hele

Belde iken olmuş şimdi mahalle

Şaştım kaldım gardaş bu hale

Küçük de sayılmaz Ayvagediği

Eksik olmaz daim kışı boranı

Toplanmış sohbetle dostu yareni

Bazı yerler ışksız yoktur soranı

Hatırı sayılmaz Ayvagediği

Meydana kurulmuş köyün kahvesi

Hızlı konuşurlar yüksektir sesi

Kimseler sormuyor kim kimin nesi

Yine de cayılmaz Ayvagediği

Yazın yağmur yağar kışınsa karlı

Kimileri fakir kimisi varlı

Halkının pek çoğu kara şalvarlı

Kısaca giyilmez Ayvagediği

Evlerinin üzeri ekseri çatı

Birbirine kavuşmuş güney ile batı

İster günü birlik isterse yatı

Namerde eğilmez Ayvagediği

Pek çok caddelerin yolu bozuktur

Orda yaşayana bil ki yazıktır

Bu zamanda halka büyük kazıktır

Bu kadar kıyılmaz Ayvagediği

Tükenmek bilmiyor ayva kirazı

Yiyenlerin kalmaz derdi marazı
Yazmakla bitmiyor kaldı birazı
Fazla da koyulmaz Ayvagediği

Parsel parsel edip almışlar tapu
Sağlamdır zemini mükemmel yapı
Anahtarcıları Mustafa Kapu
Fazlaca duyulmaz Ayvagediği

Ulaşım aracı daima çoktur
Burada gam keder sanki de yoktur
Her taraf yemyeşil meyvesi çoktur
Yenilir doyulmaz Ayvagediği

Yazlıkçı şairi Süleyman Kaptan
Ayrılmıyor dosttan hem de ahbaptan
O da ayrı kalmış elinden yurttan
Gözardı koyulmaz Ayvagediği

Camisi andırır Mimar Sinan'ı
Doluşur camiye halkın tamamı
Lahuti sesiyle hafız imamı
Cemaati sayılmaz Ayvagediği

Sıcaktan kaçanın olmuş durağı

Yollara serilmiş kızıl kayrağı
Dalgaları gökte şanlı bayrağı
Kimseye darılmaz Ayvagediği

Dağların üzeri daima sisli
Sarkmış da meyveler dalları süslü
Yaşı ilerlemiş Mehmet'se yaşlı
Gün gelir durulmaz Ayvagediği (K33).

6. YÖRÜK KIZA AĞIT

Davul zurna çalınıyor
Ciğerlerim deliniyor
Ayrılığın görünüyor
Kızım kızım allı kızım
Durmaz ağlar iki gözüm

Arpa buğday biçilecek
Koyun kuzu seçilecek
Sensiz nasıl göçülecek
Kızım kızım nazlı kızım
Kimselere geçmez nazım

Uzun uzun yollarımız

Yola düşer ellerimiz
Sensiz n' olur hallerimiz
Kızım kızım allı kızım
Kimselere geçmez sözüm

Şu yolların kara taşı
Yanar ciğerimin başı
Üç oğlanın kız kardeşi
Kızım kızım allı kızım
Ben kimlere edim nazım

Yola düşer obalarım
Boşa imiş çabalarım
Sırımadır abalarım
Kızım kızım allı kızım
Durmaz ağlar iki gözüm

Çadırımız ıssız kaldı
Mallarımız susuz kaldı
Anan baban kızsız kaldı
Kızım kızım nazlı kızım
Geçti bahar geldi güzüm (K33).

7. ALA KEKLİĞİM

Hep gak gak guburak diye ötersin
Kafesinde akşam olur yatarsın
Çok dertlisin benden daha betersin
Evimin şenliği ala keklğim

Biliyorum sana haksızlık ettim
Sürüden ayırıp kafese kapattım
Seni korumaktı bu işte kastım
Ayağı kınalı ala keklğim

Önüne koyarım yemini suyunu
Çok severim senin güzel huyunu
Okşamaya doyamam ala tüyünü
Silifke sembolü ala keklğim

Saklan saklan avcı sürer izini
Öksüz koyacaklar tek palazını
Avcılar mı yazmış alın yazını
Kötü kaderlisin ala keklğim (K33).

8. ÖTME BÜLBÜL

İlham gelmeyince yazıp söylenmez
Dibi görünmezse geçit boylanmaz
Gül olmayan yerde bülbül eğlenmez
Ötme bülbül ötme güllerim soldu
Yağmur değil akan gözüm yaşdır

Elin bahar yazı bize kışıdır
Hayat bir maraton uzun koşudur
Ötme bülbül ötme karalar doldu

Dinleyin Mehmet’i sözü güzeldir
Niceleri göçmüş dünya ezeldir
Yüksekten uç bülbül bağım gazeldir
Ötme bülbül ötme gül hazan oldu (K33).

4.6.1.2.4. Âşık Cumali Efe Şiirleri

Konya’nın Ereğli ilçesine bağlı Çayhan köyünde 1950 yılında doğmuştur. Annesi Dudu Hanım, babası Yakup Bey’dir. Beş çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğudur. Hacı Kellişler sülalesine mensuptur. Âşık Cumali Efe’nin ataları Horasan’dan göç ederek Çayhan’a yerleşen Yörüklerdir. Âşık Cumali’nin dedesi Mustafa Efendi sürekli efe kıyafetleri giydiği için soyadı kanunu çıkınca “efe” soyadını almışlardır. Cumali Efe ilkokul mezunudur. Maddi imkânsızlıklar ve annesiyle kardeşinin hastalığı yüzünden eğitim hayatının devamını getirememiştir. 8 yaşındayken aile ekonomisine katkı olması için çobanlık yapmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra bazen tek başına bazen de abisiyle çevre köy ve kasabaları gezerek çerçicilik yapmıştır. 1969 – 1971 yılları arasında yazdığı destanları Anadolu’nun birçok köy, kasaba ve şehrini gezerek satmıştır. Âşık Cumali Efe 1971 yılında Balıkesir’e askerliğe gitmiş akabinde Kırklareli’ne nakil olmuştur. Cumali Efe amcasının kızı Ayşe Hanıma âşık olmuş ve 1965 yılında nişanlanmışlardır ama aileler arasında çıkan anlaşmazlıktan dolayı ayrılmak zorunda kalmışlardır. Ayşe Hanıma olan aşkını unutamayan Cumali Efe yedi yıl sonra Ayşe Hanımı kaçırmış ve onunla evlenmiştir. Bu evlilikten dört çocukları olmuştur. Âşık Cumali Efe Mersin’in yaylalarını dolaşarak şiirler söylemiş ve yazdığı destanları satmıştır. Kendisi Mersin’in Çeşmeli kasabasında bakkal dükkânı işletmekte ve pazarcılık yapmaktadır (Yanar, 2021, s. 19-22).

Cumali Efe’nin şiire olan ilgisi ilkokul üçüncü sınıfta başlamıştır. Gurbet gurbet gezmesi ve eşine olan aşkı ona şiirler söyletmiştir. O şiirlerinde adını mahlas

olarak kullanmaktadır ama çevresi onu Âşık Cumali Efe olarak adlandırmaktadır. Şiirlerini genellikle koşma nazım şekliyle yazmış ve şiirlerinde 8 ile 11’li hece ölçüsünü kullanmıştır. Şiirlerinde çoğunlukla aşk, ölüm, ayrılık, gurbet, dostluk ve sıra sevgisi gibi konuları işlemiştir. Âşık Cumali Efe’nin en belirgin özelliği irticalen şiir söyleyebilmesidir (Yanar, 2021, s. 19-22).

1.

Cevriye’dir isimim yirmi yaşında

Gelinlik sürmesi kaldı kaşında

Yaktı düşman beni dağın başında

Düğünüm dağlarda oldu neyleyim

Yaktı yüreğimi girdi bir sızı

Düşman hazırlanmış ararmış bizi

Nasıl kıyıp yaktın gelinlik kızı

Düğünüm dağlarda oldu neyleyim

Nişanlım Ahmet’e söyleyin gelsin

Hain düşmanları arayıp bulsun

Ahtımı almazsa gidiman olsun

Muradım mahşere kaldı neyleyim

Babam artık sönmüştür ocağın

O düşman eline aldanacağım

Yakmadan kestiler kolun bacağım

Muradım koynunda kaldı nedeyim

Komşularım hemen haber aldılar

Aldılar da o dağlara daldılar
Yanmıştı cesedim külüm buldular
Muradım koynunda kaldı nezeyim

Âşık Cumali yazdı durmadı
Aktı gözyaşları gitti dönmedi
Böyle kişilerde insaf olmadı
Bir genç geline de kıymış nezeyim (K34).

2.

Hacı emmi gönderdi beni
Bak kızını dönderdi beni
Daşlara çalarım seni
Niçin kovan gelin bacı

Ben başına dert değilim
Yazı yaban yurt değilim
Kovulacak it değilim
Niçin kovan gelin bacı

Öyle yüzün azdırırsın
Gözlerini süzdürürsün
Beni candan bezdirirsin
Kovma beni gelin bacı

Aslan kediye döner mi?

İki gözüm de pınar mı?
Sendeki böyle hüner mi?
Ben dönemem gelin bacı

İt gibi kovdun buradan
Beni yarattı yaradan
Boşa heveslenme bacı
Başım çekerim buradan

Ben bir Âşık Cumali'yim
Derenin coşkun seliyim
Ben de bir Allah kuluyum
İşte gidiyorum bacı (K34).

3.

Tahsildar geldi de fasulye yedi
Aşığa kimse gel buyur demedi
Sabaha kadar içim içimi yedi
Hançerli köyünde kaldım aç susuz
Âşık Cumali böyle bir ozan
Kalmadı dünyada bozuk bir düzen
Ey muhtarım sen de aşığa kızan
Aşığın halini soran olmadı

Hançerli köyünde kaldım aç susuz

Sabaha kadar da kaldım uykusuz
Yatacak bir yorgan bile vermedi
Bu köyün muhtarı ulan imansız (K34).

4.

İncesu'lu İncesu'lu
Hepisi Allah'ın kulu
Burada cami var dediler
Nerden gider onun yolu

Caminin yanına vardım
Üç beş aksakallı gördüm
Ben açıkta kaldım dedim
Misafir almazlar gardaş
Altımıza yok serecek
Üstümüze yok örtecek
Kır at böyle titreyecek
Ahıra almazlar gardaş

Cumali der hele nedek
İlden ile tellal edek
İncesu'da Müslüman yok
Haydi gabaklı'ya gidek (K34).

5.

Yazı yaban nedir yurdun mu?

Karaları neden giydin?

Söyle Beyza söyle söyle

Derdin ne de bura geldin?

Oda oda oda ile

Anan ile baban ile

Elindeki kalem ile

Söyle Beyza niye geldin?

Okumak vardır başında

Gezersin yirmi yaşında

Yürü edebiyatın peşinde

Bu mudur senin derdin?

Böyle böyle ne zırlarsın

Arı gibi vızıldarsın

Tasan endişen çok senin

Tezi nasıl hazırlarsın

Bunca söyler Cumali

Bu dünyanın böyle hali

İnşallah başarılı olun

Mevlam açık etsin yolun (K34).

4.6.1.2.5. Bünyamin Bilgin / Kengi Dede Şiirleri

Bekiralanı yaylasında 1935 yılında doğmuştur. Öğretmendir. Köy Enstitüsü mezunudur. Bekiralanı yaylasında işlettiği bir çay bahçesi vardır. Ailesinde kengi ocağı geleneği olduğu için kendisini “Kengi Dede” olarak adlandırmakta ve şiirlerini bu mahlas ile yazmaktadır.

1. ANACIĞIM

Anamın titrek eli saçlarımda,
Bakışlarımı aldı ocaktaki kor.
Yıllarca sızlanıp solan umutlar,
Nihayet ağlıyor.

Anacığım:

Senin sesin cennet ırmaklarından serin
Senin kalbin, sanki bir evren.
Ama anacığım bendeki bu aşk,
Sanki bir cehennem.

Anacığım:

Senin sevgin tek benliğimde kalan,
Bil ki anacığım senin sevginden başka,
Bütün sevgiler yalan (K37).

2. OĞUL OĞUL

Oğul oğul diye diye
Yaradandan bir hediye
Geri aldı bilmem niye
Yaslandığım oğul gitti

Altmış yıldır emek çektim

Muradıma erecektim
Mürüvvetin görecektim
Yaslandığım oğul gitti

Anan ağlar bacın ağlar
Baban ise yürek dağlar
Başladı mı viran çağlar
Yaslandığım oğul gitti

Seni sorar gelen giden
Ne de çokmuş seni seven
Geri gelmez çekip giden
Yaslandığım oğul gitti

Tez duyulur kara haber
Dostlarımı sardı keder
Umutlarım oldu heder
Yaslandığım oğul gitti

Hastalığın bilemedim
Sana yardım edemedim
Neden haber veremedin
Yaslandığım oğul gitti

Dükkânların kapanacak

Arabanı kim alacak
Umutlarım tüm solacak
Yaslandığım oğul gitti

Bir var imiş bir yok imiş
Bu dünyada dert çok imiş
Meğer Alper hiç yok imiş
Yaslandığım oğul gitti

Kengi Dede rüyalardan
Vazgeç artık hülyalardan
Giden gelmez dünyalardan
Yaslandığım oğul gitti (K37).

3. SELMAN

Resmini çizersin sazın telinde
Aşkın nefesini alırsın Selman
Dalga dalga akan sözün selinde
Türkünün şahında kalırsın Selman

Umudun gemisi uzakta yüzer
Arzunun izleri tuzakta gezer
Sanki petekten taze bal süzer
Aşkın alevinde yanarsın Selman

Yıllarca dertlendi sazın ağacı

Tellerin sesiymiş meğer ilacı
Gönül sarayının muratmış tacı
Sevgi yumağına sararsın Selman

Bir ömür coşkuyla çalıp söyledin
Nice gönülleri mutlu eyledin
Dertler ile utkuları peyledin
Yüce övgüleri alırsın Selman

Pir Sultan Abdal'ın çektiği ahı
Hacı Bektaş Veli muştular şahı
Veysel'den, Ertaş'tan aldın penahı
Sanki bülbül gibi şakırsın Selman

Kengi Dede der ki dağlara çıksan
Ezelden ebede çağlara aksan
Yarenin gezdiği bağlara baksan
Yârin sunağına varırsın Selman (K37).

4. LENGER TÜRKÜSÜ

Lenger dağlarına ben niye geldim
Yalçın doruklarda kar olmayınca
Bozulmuş bağlarda dolandım durdum
Yârin eli değmiş nar olmayınca

Geçmişle araya yıllar girince

Gurbetle araya yollar girince
Özlemle açılan kollar girince
O ince belleri sar olmayınca

Çolak muhtar ölmüş direk yıkılmış
Evlerin damları bir bir sökülmiş
Karşıda okulun boynu bükülmüş
İçinde okuyan var olmayınca

Kırk yılın özlemi biter mi sandın
Anıları anmak yeter mi sandın
Konca konca güller biter mi sandın
Gönülden gönüle har olmayınca

Kengi Dede yıllar çağlar değişmiş
Sümbüllü kekikli dağlar değişmiş
Diktiğimiz bahçe bağlar değişmiş
İçinde salınan yar olmayınca (K37).

4.6.1.2.6. Hüseyin Cengiz / Çökelek Hüseyin Şiirleri

1952 yılında Mersin'in Arslanköy yaylasında doğmuştur. İlkokul mezunudur. Arslanköy ilkokulunda okumuştur. Karısının adı Ayşe'dir. 3 çocuğu vardır. İki oğlan biri kızdır. Şiirlerini genç yaştan itibaren söylemeye başlamıştır. Doğaçlama şiir söyleyebilen şairlerdendir. Karısı 2016 yılında vefat etmiştir. Karısı öldükten sonra daha ziyade karısına duyduğu aşkı dile getiren şiirler yazmaya başlamıştır. Karısının ölümünden sonra günde iki kez mezarlığa gidip geldiği bilinmektedir. Karısının ölümünün ağırlığını, ayrılık acısını her geçen gün omuzlarında daha da çok hisseden şair 2022 yılının Mayıs ayında intihar ederek hayatına son vermiştir.

1.

Çukurova'dır senin ana kış yurdun

Bahar gelince çok hayaller kurdun

Soğuşa, yabana, rezilliğe çok göğüs gerdin

Yürün yörükler karlı dağlar sizleri bekliyor

Çukurova'dan sabah erken çıkarsın

Koyunu kuzuya davarı oğlaşa hep katarsın

Sarınca gelince bir gece orada hep yatarsın

Yürün yörükler ıssız dağlar sizleri bekliyor

Soğucak, Bekiralanı, Güzelyayla'ya varırsın

Orada konaklayıp bir gece orada kalırsın

Gece gündüz durmaz yol alırsın

Yürün yörükler karlı dağlar sizleri bekliyor

Hangediği, Değnek, Tırtar'dan geçersin

Dümbelek Boğazı'ndan yavaş yavaş çıkarsın

Yaylaya varınca yorgunluğu üzerinden atarsın

Hoş geldin yörükler dağlar sizi bekliyor

Çadırınız kurunca hep şanınız açılır

Kuzu, oğlak; davardan, koyundan seçilir

Sağım yapıp peynir yapıp satılır
Kazancınız bereketli olsun yörükler

Kimisi kurbanlık besler kimisi peynir yapar
Peyniri tuluğa katıp da obruğa atar
Kurbanlık ile peyniri ayrı ayrı satar
Kazancınız bereketli, kısmetiniz bol olsun yörükler

Kekik kokulu dağlarda yan gelir yatarsın
Çok dikkatli ol, gece koyunu kurda kaptırırsın
Hanımdan azar yemeyeyim diye ne yalanlar atarsın
Dikkatli ol yörükler, dağlarda kurt boş değil

Kar kış soğuk demeden her evde yatan
Eve gelince de hanıma çalım fors atan
Gece gündüz malın gelirin hesabını yapan
Kazancınız kısmetiniz dağda bol olsun yörükler

Çökelek Hüseyin der ki yörüklüğü çok dertli söyler
Yaşlandık gayrı deli gönül yörüklüğü neyler
Bahar gelince yörükler yaylasına hep göç eyler
Yürün yörükler karlı dağlar hep sizi bekliyor (K19).

2. GÜZEL ARSLANKÖY'ÜM

Arslanköy kırsaldır oldukça fakir

Dünyanın her yerinde çocukları okur
Anneler okul parası için çul falık çul dokur
İlim irfan yuvasıdır güzel Arslanköy

Arslanköy'ünde olmaz hiç korku keder
Çocuğunu okutmak için gevrek ekmekle yollara düşer
Çocuk okutmak için geceyi bile hep gündüz eder
İlim irfan yuvasıdır güzel Arslanköy'üm

Çocuğu özür lü bile olsa hep sırtında taşır
Kar kış soğuk demeden her yerde çalışır
Çocuğunu okutmak için hep birbiriyle yarışır
İlim irfan yuvasıdır güzel Arslanköy'üm

Anneler kar kış soğuk demeden hep ormanda fidan diker
Gece ek iş olarak çıranın ışığında boncuk nakış döker
Çocuğum cahil kalmasın diye satıp ek harçlık eder
İlim irfan yuvasıdır güzel Arslanköy'üm

Kendi yırtık elbisesini yamayarak yepyeni yapar
Belki kendisi çok zaman aç bile yatar
Çocuk okutmak için gerekirse saçını süpürge yapar
İlim irfan yuvasıdır güzel Arslanköy'üm

Nice zorluklarla çocukları hep okutur
Gittikleri üniversitelerden hep takdir getirir

Birçok Profesör, Yargıtay üyesi çıkarır
İlim irfan yuvasıdır güzel Arslanköy'üm

Babalar kar kış demeden yollara düşer
Altı metre karda Mersin'de okuyan çocuğuna azık çeker
Sağır Hurşid cevizini kesip sapan yapıp satar
Nice zorluklarla okuttu çocukları güzel Arslanköy'üm

Arslanköy fakirdir amma çok cömert
Yoksulu, fakiri arkadaş sen de gözet
Atalarımızdan kaldı bize bu örf ve adet
Dünyayı sınırlı gör güzel Arslanköy'üm

Çökelek Hüseyin der ki ben bunları hep gördüm
Köyümün okuyan çocuklarıyla hep gurur duydum
Çocuk okutmak için artık ben de soyundum
İlim irfan yuvasıdır güzel Arslanköy'üm (K19).

3. ARSLANKÖY

Kekiğin değerlidir herkes biçer
Avrupa'ya bile gider
Toroslarına yörükler göçer
Süsü gururudur Arslanköy'ümün

Taşandır hep mezarları
Sedir çam kokulu ağaçları

Sabah erkenden ötüşür kekliği kuşları
Süsü gururudur Arslanköy'ümün

Pınarları saymakla bitmez
Meyvesinin tadına kıymet gitmez
Her gelen meyvesini almadan gitmez
Her şeyi meşhurdur Arslanköy'ümün

Profesörleri, hâkimleri, yazarları
Şeftali dizer genç kızları
Elması, eriği, cevizi, kirazları
Meşhurdur Arslanköy'ümün

Saç üstünde pişen mayalı ekmeği
Tere yağınlan yağlanmış çökelekli böreği
Südü, yoğurdu, eti, balı, ekmeği
Meşhurdur Arslanköy'ümün

Kış gelince yağar karı
Herkes bekler ilkbaharı
Atatürk'ün anısına dikilen ulu çınarı
Süsü gururudur Arslanköy'ümün

Büklüm büklüm gider yolları
Tarlasında açar çiçekleri bağları

Minaresinden ezanlar ınlatıyor dağları

Süsü gururudur Arslanköy'ümün

Çökeleğin öncülüğünü yapar

Fransız komutanını dipsize atar

anakkale, Sakarya, Dumlupınar'da şehidi yatar

Gururudur Arslanköy'ümün

Çökelek Hüseyin söyler sözü

Allah'ım vatansız, bayraksız, ezansız koyma bizi

Vatan bekleyen kahraman Mehmetçiği

Gururu süsüdür Arslanköy'ümün (K19).

4.6.1.2.7. Naci Ekici Şiirleri

1.

Doğdu güneş battı

Yine kaldım tek başıma

Hayallerim sildi geçti

Yine kaldım tek başıma

Tutunacak dal kalmadı

Dizlerimde hal kalmadı

Soranlarım hiç olmadı

Yine kaldım tek başıma

Görenler hep deli sanar

Bilmezler ki içim yanar

Kaderimde dört duvarlar

Yine kaldım tek başıma

Kaderimde uzun yıllar

Yine kaldım tek başıma

Tutunacak dal kalmadı

Dizlerimde hal kalmadı

Soranlarım hiç olmadı

Yine kaldım tek başıma (K36).

2.

O güzel köyümde yaşadıklarım

Şimdi hayallerde düşlerde kaldı

Dağında taşında hep anılarım

Şimdi hayallerde düşlerde kaldı

Kar erir de nanay canık düşerdi

Çoluk çocuk çilek çiçek eşerdi

Ocakta duman aşı pişerdi

Şimdi hayallerde düşlerde kaldı

Karalarda çağla armut taşlardık

Koyun güden köpekleri hoştardık

Yazın dağda kışın köyde kışlardık

Şimdi hayallerde düşlerde kaldı

Sürülerle çıkarırdık yaylaya

Yeni nesil görmedi ki yaylayı

Camız öküz koşarırdık yaylaya

Şimdi hayallerde düşlerde kaldı

Naci der ki yaş elli beş altmış

Hak nasip ederse belki yetmiş ey

Ne gelmişem aklık ne de geçmiş ey

Şimdi hayallerde düşlerde kaldı (K36).

4.6.2. Mani

Maniye yörede yakı denilmektedir. “Bir yakı yaktım, bir yakı söyleyeyim” gibi cümlelerle mani söylendiği derleme çalışmaları esnasında gözlemlenmiştir. Yörede şiire nazaran eskisi kadar mani söylenmemektedir.

Maninin tanımı yapılacak olursa mani kavramının manadan geldiğini söyleyenler vardır. Halk edebiyatı açısından ise maninin önemi halk şiirinin en yaygın türü olmasından gelmektedir. Yedili hece ölçüsünden ve genelde tek dörtlükten oluşmaktadır. Kafiye şeması diğer türlerden farklılık göstermektedir. Uyak düzeni genellikle “a a x a” şeklindedir. Manilerde genelde ilk iki dize kafiye oluşturmak içindir. Esas anlatılmak istenen son iki dizededir. Manilerin temel konusu sevgi üzerinedir. Mani söyleyenlere “mani söyleyici, mani yakıcı, mani düzücü” gibi isimler verilmektedir (Dizdaroğlu, 1969, s. 54-67).

1.

Kızıldere akmam diyor

Kenarımı yıkmam diyor
Burnu büyük Kozanoğlu
Ben yurdumdan gitmem diyor (K8).

2.

Gidenin üçü güzel
Ardında saçı güzel
Saçı başını yesin
Yolda yürüyüşü güzel (K8).

3.

Okulun kocaları?
Ders verir hocaları
Okulun dışında bekler
Talebenin kocaları (K9).

4.

Bir atım olsa da eyerli gemli
Bir sevdiğim olsa da çok ince belli
Hem duduk dilli hem ince belli (K9).

5.

Bir deli evirden? şal ister gönül
Bin beş yüz atlım olsa beş yüz de yaya
Tükenmez bitmez yol ister gönül
Erzurum dağlarından kar ister gönül (K9).

6.

“Bir kız ile oğlan birbirine âşık olmuş. Kızın bir küpesi varmış. Oğlanın da bir haçası varmış. Haça kaç kuruş bilmem ya, kız oğlana yalvarırmış:

Benim küpeyi satalım

Senin haçayı atalım

Gokcalıdan ev yapalım” (K9).

7.

Bir adam varmış. Karısının çocuğu olmuyormuş. Bu yüzden ailesi adamı ikinci kez evlendirmek istemiş. Sonra adam evlenmiş, yeni gelinle birlikte geliyormuş. İlk eşi de yemek yapıyormuş o esnada. İki kuma arasında şöyle bir laf dalaşı gerçekleşmiş:

Sağır gelin

Sığır Gelin

Çorba taşı

Savur gelin

Geline bak geline

Attan inmeden diline

Yedi yıl oldu geleli

Daha demedim çıt hiçbirine (K23).

8.

Akardım çağlamazdım

Gülerdim ağlamazdım

Bileydim ayrılık var

Sana bel bağlamazdım (K24).

9.

Evlerinin önü kestane

Dökülür tane tane

Sen birtanesin (K25).

10.

Dağdan indim düze

Diken oldum göze

Dön gayrı bize (K25).

11.

Ekin ektik taşa

Bitmedi kaldı kışa

Sen çok yaşa (K25).

12.

Oldu gece yarısı

Evde bekler dayının karısı

Git yatağına yat

Allah'ın ayısı (K28).

13.

Bir yaşlı teyze varmış. Teyzenin koyunları varmış ama satmışlar. Teyzenin çocuklarının çoğu okumuş insanlarmış. Çocuklarından bazıları bahçe işlerine bakıyormuş. Kadın o anda ağıt söyler gibi mani söylemeye başlamış.

Gük gük öter nazlı nazlı

Süt sağardım henke yüzlü

Buralarda gük gük ötmez

Bu bir keçi bana yetmez (K32).

14.

Dağlar gürgen meşe
Güneşe gel güneşe
Senin yârin gül ise
Benimki mor menevşe (K35).

15.

Karşıda kara kedi
Ağzında keklik eti
Saylık kızını vermezse
Yıkarım memleketi (K35).

16.

Çan çan etmeli mi
Çam dibi beklenir mi
Doğru söyle sevdiğim
Yirmi ay beklenir mi? (K35).

17.

Olmuyor yar olmuyor
Eş eşini bulmuyor
Yavaş yürü sevdiğim
Elin kolun oynuyor (K35).

18.

Odana kireç eyle
Yüzünü güleç eyle
Aşkından yanıyorum
Derdinden ölüyorum
Gel bana ilaç eyle (K35).

19.

Çeşme başı beklerim
Vay benim emeklerim
Yalnız yata yata
Çürümüş kemiklerim (K35).

20.

Kaneviçemi işlerim
Şoför benim müşterim
Şoför de beni alırsa
Beş dene beşli isterim (K35).

21.

Otobüsün dili var
Arkasında zili var
Benim sevdiğim oğlanın
Her yerde de ünü var (K35).

22.

Dolmuş geliyor dolmuş
İçine kızlar dolmuş
Benim sevdiğim oğlan
Dolmuş şoförü olmuş (K35).

23.

Gece geçtim dağlardan
Üzüm aldım bağlardan
Senin aşkın değil mi
Beni böyle ağlatan (K35).

24.

Gece geçtim duydun mu
Yârim sen uyudun mu
Seni sevdiğimi
Annene duyurdun mu (K35).

25.

Ayna attım tarlaya
Parıl parıl parlaya
Analar kız doğurmuş
Yiğitleri sarmaya (K46, K47).

26.

Dut yedim tuttu beni
Tuttu kuruttu beni
Ben gurbete gidince
Yârim unuttu beni (K46, K47).

27.

Portakalı soyamadım
Dilimliye koyamadım
Ne talihsiz başım varmış
Daha sana doyamadım (K46).

28.

Karanfil burçak burçak
Topladım kucak kucak
İllerin gülü açmış
Benim gönlüm tomurcak (K46).

29.

Kayabaşı karlık mı olur
Alabula tellik mi olur
İki baştan olmayınca
Bir baştan dirlik mi olur (K46).

30.

Haylı mısın huylu musun
Minareden boylu musun
Her seven de seni sever
Gümüştten hamaylı mısın (K51).

31.

Mantvarım var olsun
İçi dolu nar olsun
Seni sevmeyenin
İki gözü kör olsun (K51).

32.

Kalaycı gider yoluna
Sındık sokmuş beline
Kazanmış kartanmış da
Vermiş bir allıca geline (K51).

33.

Yaylalara göçelim
Lale sümbül biçelim
Eğer anan vermezse
Beraber kaçalım (K51).

34.

Hengi misin
Hüngü müsün
Kızım boz eşeğin
Dengi misin (K52).

35.

Limon dalda sallanır
Al dudaklar ballanır
Girsem yârin koynuna
Hem öper hem nazlanır (K52).

36.

Nesine yavrum nesine
Gül koydum gamzesine
Herkes gelir Mersin'e
Yârim gider tersine (K52).

37.

Hadi gidin sağlıcala
Gül gönder yağlıgıla
Yağlık eskir gül solar
Gene gelin sağlıcala (K52).

38.

Saç üstünde kavurma
Kız saçını savurma
Ben elinden tutunca
Ana diye bağırma (K52).

39.

Yatma çimen üstüne
Uyur uyanamazsın
Verme beni ellere
Görür dayanamazsın (K52).

40.

Acıktıysan acık ye
Derelerde böcük ye
Eniştenin cebinden
Türlü türlü yemiş ye (K52).

4.6.3. Masal

Yapılan derleme çalışmaları esnasında masal anlatıcısına pek rastlanmamıştır çünkü yaylalarda eskisi kadar masal anlatma geleneği kalmamıştır. Günümüzde bu gelenek oldukça zayıflamış durumdadır. Geleneğin oldukça zayıflamasına rağmen tespit edilen masallar bağlamında masalın tanımı yapılacak olursa kahramanları doğaüstü varlıklar olan ve olayların doğaüstü mekânlarda geçtiği, hayal ürünü olan anlatılardır denilebilir (Sakaoğlu, 2021, s. 17).

Masallardan “Fırızmalı Güzel”i anlatan “Fikret Arslanköylü” artık yaşı ilerlemiş olduğundan dolayı masalı tam olarak hatırlayamamaktadır. “Havva Hanım”ı söyleyen “Naile Aksay”ın ise oldukça fazla masal bildiği bilgisi üzerine kendisiyle görüşmeye gidilmiştir ancak Naile Aksay da yaşının ilerlemesinin verdiği unutkanlıkla fazla masal hatırlayamayıp sadece Havva Hanım’ı bizlere aktarabilmiştir. “Padişah ve Bahçivan”ı anlatan “Hüseyin Özden” ise Fındıkpınarı yaylasında arıcılıkla uğraşan ve eşiyle yaşıyor biridir. Kendisinin de yaşı oldukça ilerlemiş durumdadır.

Fırızmalı Güzel

Vaktiyle bir padişah varmış. Bu padişahın çocuğu olmamış. Çocuğunun olması için çare ararmış. Bir tane yaşlının biri elma vermiş. “Bunun kabuğunu soyacaksın, atına yedireceksin” demiş. “Meyvesini de hanımına yedireceksin” demiş. “Ondan sonra çocuğunuz olur” demiş. Padişah yaşlının dediğini yapmış, bir oğlu olmuş. Padişahın oğlu hayırsızmış. Zaman geçmiş çocuğun elinde bir oku varmış.

Yaşlının birinin elinde de testi varmış. Yaşlının elindeki testi okuyla vurup kırmış. Yaşlı bir testi daha getirmiş onu da kırmış. “Bak oğlum padişahın bir oğlusun intizar ederim sana” demiş. Oğlan da dinlememiş vurmuş yine kırmış. “Oğlum Kaf Dağı’nın ardında bir fırızmalı güzel var” demiş. “Onu bekleyen topal bir dev var” demiş. “Onun hışmından git” demiş. Fırızmalı güzel deyince oğlan âşık olmuş. Zaman geçmiş çocuk erim erim erimiş. Çocuğun annesi padişaha “bu çocuğun derdi neyse bil” demiş. “Bilmezsen ben seni asarım keserim” demiş. Çocuk da annesine “Kaf Dağı’nın arkasında bir fırızmalı güzel var” demiş. “Onunla evleneceğim” demiş. Padişah tellal ile her yere haber salmış padişahın oğlu evlenecek diye. “Herkes kızını padişahın evinin önüne düzsün” demiş. Kızların eline elma vermişler. Oğlan kimin elindeki elmayı vurursa onunla evlenecekti. Kızlar oğlanın önünden geçer dururmuş, oğlan ise beklermiş. Padişah “bu oğlanda evlenme isteği yoktur götürün kızları” demiş. Oğlan yine erim erim erimeye başlamış. Yine annesini sıkıştırmış, “anne Kaf Dağı’nın arkasında bir fırızmalı güzel var, ben onu istiyorum” demiş. Padişaha söylemişler, padişah “ben bile o kızı alamadım sen nasıl alacaksın” demiş. Az zaman uz zaman sonra padişahla oğlan ata binip gitmiş. Bir büyü yapmış, devi emrine almış. Dev de “dile benden ne dilersen” demiş. Ondan sonra kızı elde etmiş. Oğlan bir iç geçirmiş. Kız “ne oldu” demiş. Oğlan da “ah bu saray keşke babamın sarayının karşısında olsaydı” demiş. Topal devi çağırıp “sabaha bu sarayı babamın sarayının karşısına götüreceksin” demiş. Padişah bir bakmış ki kendi sarayının karşısında kendi sarayından daha üstün bir saray var. Padişah orada bir çıkışmış, topal dev kaçmış. Sonra bir ara gelmiş, padişah oğluyula tavla oynamış. Kim yenilirse elini arkadan bağlayacaklarmış. Oğlan babasını yenmiş ama aklında bir şey yokmuş. Oğlan babasını arkadan bağlamış ama padişah ipi kırarmış. Bu kez oğlan okunun kirişiyle bağlamış. Topal dev oğlana bir büyü yapmış. Oğlandan haber alınamamış. Kız o esnada yakım yakmış:

“Eğer ağam öldüyse
Teni toprağa değdiyse
On bin atlı bana gelsin”

demiş. (Kaynak şahıs devamını hatırlayamadı. Çok uzun bir masal olduğunu söyledi.) (K20).

Havva Hanım

Bir varmış bir yokmuş. Vaktiyle bir Havva Hanım varmış. Bir gün Havva Hanım yola çıkmış. Bir kaynanası bir de kocası varmış. Havva Hanım epey de bilgili bir kadınmış. Kocası vefat etmiş. Bu kadın da zaman zaman gelir gidermiş. Onunla bununla konuşur dururmuş. Para, pul ne bulursa kazanırmış. Bir gün deniz kenarına gezmeye gitmiş. Orada bir koca bulmuş. Kocanın bir yorganı varmış, yorgan kirli ve pismiş. Adam oralarda yatarmış. Adam ne bulduysa yorganın içine onu doldurmuş. Kadının parasını görünce adam kadına yanaşmış. Yorganı hamamda yıkatıp içeri almış. Adam işin ucunda para olduğu için yapmış bütün bunları. Kadın ne yapıp etmiş adamı kendine köle etmiş. Adam duşunu yapmış, kapıyı bastonuyla dövmüş. “Sen kimsin” diye sormuş, kadın da “ben Havva Hanım” demiş. Kadın yorganı içeri almış, kocayı kapının önüne koymuş. Adam dağlarda gezmeye başlamış. Aradan bir gün geçmiş kadın sarrafa gitmiş. Sarraftan altın istemiş. Kadın bir de çocuğu varmış. O çocuğu da sarrafa teslim etmiş. “Ağlarsa emziği ağzına ver” demiş. “Ben gelip çocuğu alacağım” demiş. Sonra çıkıp bağırmaya başlamış. “Yetişin insanlar sarraf çocuğumu öldürüyor” demiş. Böylece sarrafı da kendine köle etmiş. Onu da soyup soğana çevirmiş. Bir ayna varmış. Aynanın karşısında yaptıklarını anlatırmış Havva Hanım. Aradan zaman gelmiş geçmiş Havva Hanım yakalanmış (K41).

Padişah ve Bahçıvan

Evvel zaman içinde bir padişah varmış. Padişahın da bir bahçıvanı varmış. Bir köye geziye gitmişler. Bu köyde bahçıvana bir kaz hediye etmişler. Kaz su içtikçe kafasını tavuk gibi göğe dikermiş. Bahçıvan padişaha “padişahım bunun zihninde bir karışıklık var” demiş. “Bu su içerken kafasını tavuk gibi göğe dikiyor” demiş. Neden böyle olduğunu araştırmışlar, “kazın yumurtası tavuğun altında kalmış olabilir” demişler. Padişah ve bahçıvan yine bir yere geziye gitmiş. Orada tay hediye etmişler. Bahçıvan bu kez de tay ile ilgilenmeye başlamış ama bu tay da sığır gibi yalanırmış. Bahçıvan bunun da cinsinde bir bozukluk var demiş padişaha. Tayın da durumunu araştırmaya başlamışlar. Sordukları kişi “tayın annesi ölmüştü, inek sütüyle besledik o yüzden yalanır” demiş. Padişah sorduğu sorulara cevap veren herkese bir fazla yemek hakkı verirmiş. Bahçıvan bu durumdan dolayı “acaba padişah aşçı dölü olabilir mi” diye düşünmeye başlamış. Padişaha “padişahım sana bir şey diyeceğim ama kızmayacaksın” demiş. Padişah da “kızmam” demiş. Bahçıvan “sorduğumuz sorulara yanıt veren herkese bir yemek hakkı arttırdın” demiş. “Sen olsan olsan aşçı dölüsündür” demiş. Padişah “sen nasıl konuşuyorsun böyle” diyerek bahçıvana

kızmış. “Anam sağ, anama soralım” demiş. Padişah bu durumu annesine sormuş. Annesi padişaha “oğlum baban hastaydı, biz de o zaman aşçıyla bir defalığına mahsus birlikte olduk, sen meydana geldin” demiş. Padişah da bu cevap üzerine bahçıvanı vezir yapmış (K42).

4.6.4. Efsane

Yaylalarda, yaylacı insanların yaşam koşullarının da katkısıyla efsaneler sık bir şekilde görülmektedir. Tabiatla iç içe yaşayan yaylacı insanlar gerek bir kaya parçasıyla, gerek bir su pınarıyla, gerek ise bir dağın tepesiyle ilgili belli inanışlar çerçevesinde bazı anlatılar anlatılmaktadır. Bu anlatılar efsane başlığı altında ele alınmıştır.

Efsanenin en önemli niteliği ona inanılmasıdır. Efsanede anlatılan olaylar gerçekten olmuş olarak kabul edilmektedir. Bu özelliği ile masaldan farklılık göstermektedir. Diğer türlerden farklı özelliklerinden biri ise kısa anlatılar olmasıdır (Boratav, 2016, s. 111).

Kız – Oğlan Kayası Efsanesi

Arslanköy yaylası ile Fındıkpınarı yaylası arasında “Kavaklıpınar” adında bir köy vardır. Bu köyün sınırları içerisinde “Kuş Kayası” ve “Kale Gediği” adında iki dağ vardır. Kale Gediği’ne Kale Gediği denmesinin sebebi üzerinde tarihi bir kale olmasından kaynaklanmaktadır. Kale Gediği’nde bir mağara vardır. Bu mağaranın içinde iki tane dikit şeklinde kaya parçası vardır. Biri diğerinden daha uzundur. Bu kayalara kızla oğlan kayası denmektedir. Zamanında bir kızla oğlan birbirlerini sevmişler. Kızı istemişler ama kızın babası vermemiş. İki âşık kaçmışlar, aileleri ise onları yakalamaya çalışmış. Kızla oğlan oyuğun içinde gecelemişler. Yakalanacakları anlaşılınca kızla oğlan dua etmişler ve “Allah’ım bizi taş yap” demişler. Bu duanın üzerine kızla oğlanın oradaki iki kayaya dönüştürüldüğüne inanılmaktadır (K11).

Saim Sakaoğlu “Unutmayalım ki efsaneler, genellikle inanışların dinî renge bürünmüş şekillerinden başka bir şey değildir.” der. (Sakaoğlu, 2018, s. 200). Efsaneler bu açıdan incelendiğinde daha çok anlam bulacaktır. Özellikle Yörük kültüründe doğayla yaşam söz konusu olduğu için tabiat unsurları fazlasıyla kutsiyet içermektedir. Kız – Oğlan Kayası Efsanesinde görüldüğü üzere âşık gençler yakalanacaklarını anladıkları an taşla dönüşmek için Allah’a yalvarmışlardır. İslami

çerçeveden bakıldığında “taş kesilmek” ya da “taşa dönüşme” motifinin genelde işlenen bir suç karşılığında meydana geldiği görülmektedir. Bir kızla oğlanın ise evlenmek için büyüklerinin iznini almaması ve kaçma eyleminde bulunması hem toplum nezdinde hoş görülmemekte hem de dinî açıdan nikahsız beraberlik olacağı düşüncesinden dolayı günah sayılmaktadır. Efsane bu boyuttan ele alınacak olursa kızla oğlanın kaçmaları din ve toplum nezdinde suç olarak görülmektedir. Dolayısıyla toplum zihniyeti ve toplumdaki din algısı, kızla oğlana “Allah’ım bizi taş yap” demekten başka bir çare bırakmamaktadır. Bunun haricinde bahsedilen efsane, dağlık bir bölgedeki mağaranın içinde iki tane dikit şeklinde bulunan kaya hakkında olduğu için motifin “taşa dönüşme” motifi olması da oldukça doğal görülebilir.

Kırkpınar Efsanesi

Arslanköy yaylasının yukarısı olarak geçen “Dümbelek Boğazı”nın olduğu mevkide “Hüyük Alanı” adında bir kır bölgesi vardır. Hüyük Alanı’nda “Kırkpınar” olarak adlandırılan bir yer vardır. Kırkpınar denilen o bölgeden 50 metre ve 100 metre gibi aralıklarla su çıkmaktadır. Vaktiyle bir evliya kadından su istemiş, kadında “suyumuz yok keçiden süt sağıp vereyim” demiş. Sütü sağıp vermiş, evliya da “inşallah bol suyunuz olur” diye dua etmiş. Kadın sütü süzdükten sonra evliya giderken süt yere damlamaya başlamış. Her damladığı yerden bir pınar çıkmış. Süt damlalarının damladığı bölgeye de Kırkpınar demişler (K11).

Su, genelde hem toplum algısında hem dinî boyutta temizliği, saflığı, şifayı sembolize etmiştir. Kırkpınar Efsanesinin ise “evliya” ekseninde anlatılmasının sebebi o bölgede suyun aralıklarla parça parça şeklinde çıkmasından kaynaklı olabilir çünkü insanlar anlamlandıramadıkları veya açıklayamadıkları olayları olağanüstü bir varlığa ya da olaya bağlamaya yatkındır. Ayrıca Kırkpınar bölgesi Bulgar Bozoğlan Tepesine ve ziyaretine yakın bir mevkidedir. O bölgede bir ziyaretin olduğuna inanılması ve Kırkpınar’ın ziyaretin olduğu tepeye yakın olması da Kırkpınar Efsanesinin evliya odaklı gelişmesine sebep olmuş olabilir.

Bulgar Bozoğlan Efsanesi

Torosların Bolkar Dağları üzerindeki tepelerinden birinin adı Bulgar Bozoğlan’dır. Dağın tepesinde bir kuyu vardır. Vaktiyle iki kardeş varmış. Biri çoban biri de ayakkabı boyacısıymış. Çobana “Bozoğlan” derlermiş. Çoban sütü yaylada mendile koymuş, ovadaki kardeşine getirirmiş. Kardeşi de mendile kömür koyup

yaylaya gönderirmiş. Bu çoban şehre inmiş. Kardeşinin yanına gelince bir kadın ayakkabısını boyatmak için ayağını uzatmış. Çoban o esnada kadının ayağını görmüş. Çobanın kalbi bir hoş olmuş. Sütü getirdiği mendilden süt damlamaya başlamış. Kardeşi “senin evliliğin gitti” demiş. “Senin kalbin bozuldu bak süt akıyor” demiş. “Bul” demiş karı. Yani “karı bulana kadar git” demiş. Çoban da Çukurova’dan bu dağın tepesine kadar gelmiş, karı burada bulmuş ve burada ölmüş. Adamı dağın dibindeki bir mezara gömmüşler. İnsanlar sabah bakmış ki mezar açılmış. İnanişe göre çoban mezarından kalkıp dağın tepesine çıkarmış. Adamın çıktığı yerde şimdi bir kuyu vardır. Çocuğu olmayan kadınlar ve hayvanında, çocuğunda herhangi bir hastalık olanlar gidip oradan su içmektedir (K12).

İki evliya kardeş ve kardeşlerden birinin evliliğinin, kadının herhangi bir uzvunu görmesinden dolayı bozulması motifi efsanelerde sıkça görülen bir motiftir. Bu tarz efsaneler daha ziyade menkıbe özelliği gösterdiği için dinî boyutu oldukça yüksektir. Bulgar Bozoğlan Efsanesinin de bir ziyaretle ilgili olması efsanenin bu doğrultuda gelişmiş olmasına sebep olabilir. Ayrıca ovadaki kardeşin çoban kardeşe “Karı bulana kadar git” demesi tepenin adına bir anlam katmak ve bu adı açıklamak için söylenmiş olabilir.

Kurtlu Kar Efsanesi

Kırlarda haziran, ağustos ayına kadar kalkmayan karlar vardır. Bu karlarla ilgili anlatılan efsane şu şekildedir: Vaktiyle Bulgar Bozoğlan tepesinde bir mübarek insan varmış. Bu mübarek insan şehre gelirken mendiline kar katmış. Gideceği yere geldiğinde önünden genç bir kız geçmiş. Evliya o anda kıza karşı bir şeyler hissetmiş. O esnada mendiline bir bakmış ki kar kurtlanmış. Burası beni bozmuş diyerek elindeki mendili de almış ve geldiği dağa yani Bulgar Bozoğlan’a geri çıkmış. Eline aldığı o karı da kar yığınının içine atmış. O gün bugündür orada ağustos ayına kadar kalan karın kurtlanma yaptığına inanılmaktadır (K21).

Kırlarda karlar haziran, temmuz gibi aylara kadar erimeden kalabilmektedir. Bu kırların olduğu bölgede yani Bulgar Bozoğlan tepesinde yukarıdaki efsanede bahsedilen ziyaret yeri olduğu için o bölgedeki karın, eğer gerçekten kurtlanma yapıyorsa, kurtlanması bu ziyarete istinaden dinî hüviyeti ağır basacak şekilde anlatılıyor olabilir. Aynı zamanda kar eğer söylendiği gibi kurtlanma yapıyorsa veya yazın sıcak aylarında erimemiş kardan farklı haşerat türleri çıkıyorsa çok önceleri buna

anlam veremeyen halk bu durumu bilimsel boyutta değil de dinî boyutta açıklama ihtiyacı duymuş olabilir.

Dağdan Gelen Evliya Efsanesi

İki arkadaş varmış. Arkadaşlardan biri hâkimmiş biri ise dağda derviş gibi gezermiş. İkisi de saygın kişilerdenmiş. Derviş hâkimin yanına gelmiş. Hâkim davaya girecekmış, derviş de o esnada hâkimin yanına oturmuş. O anda boşanma davası görülecekmış. Boşanacak kişi de kadınmış. Dağdan gelen derviş kadından için “çok güzel” demiş. Hâkim olan arkadaş “Evliya olmak dağda değil burada lazım, ben her gün buradayım” demiş (K12).

Bu efsane de yine derviş sayılabilecek iki arkadaşın görüldüğü bir anlatıdır. Yine dervişlerden birinin kadına bakması üzerine dervişliği eleştirilmektedir. Dervişin dağdan gelmesi ise yine Bulgar Bozoğlan tepesindeki ziyaretle ilgili olsa gerektir. Bu tarz aynı motiflerin ya da aynı konuların farklı anlatılar içinde farklı coğrafyalarda görülmesi efsanelerin “gezgin efsane” özelliğinden kaynaklı olabilmektedir (Çobanoğlu, 2018, s. 121). Çünkü anlatılar buldukları coğrafyaya göre şekillenerek uyum sağlayabilmektedir.

Çoban Efsanesi

Yukarı yaylalarda bir derviş çoban varmış. Güz gelince derviş gelir o şekilde göçülürmüş. Göçmüşler Adana Ovası'na. Yaz gelmiş insanlar yine göçeceklermiş. Dervişe demişler ki “hadi yaylaya göçelim.” Derviş “ben ne yapayım yaylada? Mal yok, koyun yok” demiş. “Gidelim sana herkes birkaç tane koyun verir” demişler. Atlarla, develerle, eşeklerle yaylaya çıkmışlar. Bir bakmışlar çoban ve hayvanlar yaylada. O bölgede kışın metrelerce kar olmaktadır. Barınak veya herhangi bir şey yoktur. Gelenler bakmışlar ki hayvanlar sağlam ve kuzular büyümüş. İnsanlar çobana “neredeydin sen” demişler. Çoban da “benden bu kadar ağalar” demiş ve ortadan kaybolmuş. Şimdi orada taştan türbe gibi bir makam yapmışlar. Gelen giden oraya taş atmaktadır (K12).

Bu efsane daha ziyade insanların herhangi bir varlığa ya da mekâna inanma ihtiyaçlarından doğmuş gibi görünmektedir. Ve yine bu efsane, Herhangi bir bölgeye inşa edilen yatır tarzı bir makamdan ve o yatır etrafında şekillenen bir anlatı olarak göze çarpmaktadır.

Kara Döne Efsanesi

Bir zamanlar yaylaya göç esnasında bir gelinin doğum sancısı tutmuş. Kadın ikiz doğurmuş. O zamanlar ikiz doğurmak da ayıp bir şey gibi karşılanırmış. Kadın iki oğlundan birini almış birini doğum yaptığı yere bırakmış. Yanında getirdiği bebek çadırda büyümüş. Yolda bebeğini bırakmanın vicdan azabı yüreğini yakmış, bebeği kurt mu kuş mu yedi diye düşünmeye başlamış. Yayladan göçerken kadın ısrarla o bölgeye gelmeye çalışırmış. Bebeğe ne oldu diye merak edermiş. Gelip bakmış ki gerçekten bebek yaşıyormuş. 6 – 7 aylık bir çocuk olmuş. Bebeğin bir tarafı güneşte kaldığından siyah bir tarafı gölgede olduğundan normalmiş. Kadın bir bakmış ki bebeği geyik emziriyormuş. Geyik kadının geldiğini görünce kaçmış. Gelinin bağlı olduğu aşiretin adı da Kara Döne olmuş. Çocuğun adını alt tarafı beyaz kalıp üst tarafı yandığı için Gün Kara Mehmet koymuşlar. Kaynatası geline “Kara Döne hiç çocuk terk edilir mi” diye kızmış. Bundan dolayı efsanenin adı Kara Döne olarak anılmaya başlamış. Eskiden Yörük kadını göç esnasında kendi kendine doğum yaparmış. Bu efsaneyi anlatan kaynak şahıs “kendi göbeğini kesmek” deyiminin de bu kültürden yani doktor olmadan tek başına doğum yapan kadınlardan geldiğini ifade etmiştir (K17).

Bu efsanede öncelikle “ikizler miti”nin varlığı göze çarpmaktadır. Yaratılış mitlerinde de “Tanrı Ülgen” ile “Erlık”ın varlığı yani ikili varlık görülmektedir. Şamanizm Tanrı Ülgen’e aydınlık tarafın sembollüğünü verirken Erlık’i karanlık tarafa temsilci olarak seçmiştir (Bayat, 2003, s. 20-22). Bu açıdan bakıldığında efsanede terk edilen bebeğin güneşte yandığı için bir tarafının siyah bir tarafının beyaz olduğu söylenmektedir. Hatta bundan dolayı çocuğun adı “Gün Kara Mehmet” koyulmuştur. Bakıldığında kadının hem ikizler doğurması hem çocuğun renginde iki renk olması hem de adında iki zıt kavramın bulunması efsanedeki ikizler mitine işaret etmektedir. Bu efsanede ilkel inançlar çerçevesinde gelişen ikizler mitinin İslami inanca bürünmüş hâli görülmektedir. Geyiğin çocuğu emzirmesi ise destan, efsane vb. anlatılarda sıklıkla karşımıza çıkan bir motiftir. Örneğin Bozkurt Destanı’nda geyik olmasa bile dişi bir kurdun erkek çocuğu sütüyle beslediği görülmektedir. Anlatılardaki sembol hayvan değişse bile işlev aynı kalmaktadır.

Kenger Gazelleri Efsanesi

İki arkadaş bir gün buldukları yerden başka bir yere çalışmaya gitmiş. Biri çalışırken diğeri hiç çalışmamış. Aradan zaman geçmiş. Çalışmayan “artık memlekete gidelim” demiş. Çalışmayan “Madem artık memlekete gidiyoruz gel bir tıraş olalım” demiş. Çalışan çalışmayı tıraş etmiş. Tıraş sırası çalışana gelmiş. Çalışmayan adam çalışana tıraş ederken “Ben seni şimdi burada kessem kim ne bilecek” demiş. Diğer arkadaş “Kenger gazelleri şahit olur” demiş. Çalışanı öldürmekle tehdit eden adam “Kenger gazeli ne söyleyecek” demiş. Usturayı eline almış ve adamı kesmiş. Adamı öldürdükten sonra memlekete gelmiş. Ölen adamın karısı “hani bizim adam” diye sormuş. Katil olan adam kadına “senin kocan öldü, ölürlen de benim hanım sana emanet dedi” demiş. Bu olayın üzerine katil adamla kadın evlenmiş. Aradan zaman geçmiş, bir fırtına esmiş. Adamla kadın bahçede oturuyorlarmış. Kenger gazelleri gelmiş ve adamın önünde yel estikçe ses çıkarmaya başlamış. Adam gülmeye başlamış. Hanımı “sen ne gülersin” diye sormuş. Adam da “bir şey yok” demiş. Kadın sorusunda ısrar etmiş. Adam da “ben bir zamanlar senin kocanı öldürdüm, o da kenger gazelleri şahit olur dedi” demiş. Kadın o esnada bir feryat koparmış ve adamı şikâyet etmiş. Adamı derdest edip içeri atmışlar. Kenger bitkisinin dikenini olduğu söylenmektedir. Rüzgâr sert eserse kengeri dibinden koparabileceği ifade edilmiştir. Rüzgâr daha da sert eserse kengeri yuvarlayarak sürüklemiş. Bu durum da kengerin ses çıkarmasına sebep olurmuş. Bu ses, sanki bir insan yürüyor izlenimi uyandırmış (K20).

Kız – Oğlan Kayası Efsanesiyle ilgili inceleme yapılırken, Yörüklerin tabiat unsurlarıyla iç içe yaşadıkları için bu unsurlara ayrı bir önem atfettikleri ve büyük bir saygı duydukları dile getirilmişti. Ayrıca insanların anlam veremedikleri ve açıklayamadıkları durumu olağanüstü görme eğilimlerinin olduğu da yine Kız – Oğlan Kayası Efsanesini incelerken ifade edilmişti. Tıpkı Kız – Oğlan Kayası Efsanesinde olduğu gibi burada da bir tabiat unsuru söz konusudur. Kenger Gazelleri Efsanesi bu bağlamda ele alındığında, kengerin, dikeninden dolayı rüzgâr esince tıpkı bir insan yürüyormuş izlenimi uyandırması bu efsanede ona şahitlik vasfı yüklemiştir.

Yeşil Mezar Efsanesi

Arslanköy’ün içinde mezarlıkta yeşil boyalı bir mezar vardır. O mezarda yatan kişinin kadın olduğu söylenmektedir. Bir zamanlar kadının mezarını oğlu kaldırmak istemiş. Mezar tekrar yapılırken de akrabaları “biz yaptıralım” demiş. Oğlu da “ben yaptıracağım” demiş ama “mezar yapılırken de bir mezarı açalım bakalım” demişler.

Kadın oğlunun rüyasına girmiş. “Oğlum bana bakmak istiyorsunuz benim abdestimi bozmayın” demiş. “Mezarımı yaptırıcaksanız da dışıma bir beton çevirin, onu da yeşile boyayın, gelen giden bilsin” demiş. Bunun üzerine o mezar yeşil boyayla boyanmış.

Ayrıca Tırtar’da bu kadının bir kız kardeşi varmış. Kardeşinin bir çocuğu varmış ama ölmüş. Bir gün birlikte bir yere gideceklermiş. Bu yeşil mezardaki kadın da “hadi bacım gidelim” demiş. Kardeşi de “yarın gideriz” demiş. Cenazeyi defnettikten sonra yola çıkmışlar. Yeşil mezardaki kadın kardeşine “kapat gözünü” demiş. Herhangi bir yer isminden bahsederek o yere geldiklerini söylemiş. Sonra yine “kapat gözünü” demiş. Hemen akabinde “Dağda bir ziyaret yeri var oraya geldik” demiş.

Bu konuyla ilgili anlatılan bir başka anlatı ise şöyledir: Bir zamanlar kıtlık günü olmuş. Bu kadın yine oğluna demiş ki, “oğlum sıkışırsanız teyzenizden un isteyin” demiş. Unu da teyzeleri vermemiş. “Un bitti” demiş. Oğlan demiş ki “annem gece geldi oğlum ne tuttunuz” diye sordu demiş. Oğlan da teyzesine “anne teyzem bir şey vermedi” demiş. Evlerinde bir yerde tahta bir sandık varmış. Annesi de “oğlum o tahta sandığın içini bir karıştırsaydınız ya” demiş. Oğlu da “anne her gün süpürüyorum ya ben onun içini, onun içinde nereden un olacak” demiş. Sonra yine oğlan “açtık baktık ki o sandığın içinde bir leğen un var” demiş. Yeşil mezardaki kadının böyle mübarek bir kadın olduğuna inanılmaktadır (K21).

Bu efsaneye bakıldığında evliya efsanelerinde yani menkıbelerde olduğu gibi dinî boyutun ağır bastığı görülmektedir. Muhtemelen Arslanköy yaylasının mezarlığındaki bir kabir taşının yeşil renkte olması o kabirde yatan kadınla ilgili halk arasında bu tarz anlatılar oluşmasına sebep olmuş olabilir. Örneğin “göz açıp kapama” kadar kısa bir sürede bir yerden başka bir yere gitme durumu yani “tayı-i mekân” meselesi dinî anlatılarda oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Bu efsanede de böyle bir durumun gözlemlenmesi efsanenin dinî kökeninin ne kadar ağırlıkta olduğunu göstermektedir.

Küçükfindık Efsanesi

Bir gün Küçükfindık yaylasında çoban keçileri otlatıyormuş. Yayladaki bir bölgeden de her susadığında su içiyormuş. Çoban “bu su nereden çıkıyor” diye merak etmiş ve suyun çıktığı yeri değneğiyle eşmiş. Eştiği yerden su fişkırmış. Çoban da normalde böbrek hastasıymış. Eğilmiş, çıkardığı sudan içmiş. Çoban her gün oradan su içiyormuş ve gün geçtikçe iyileşmeye başlıyormuş. Şimdi herkesin şifa niyetiyle gidip oradan su içtiği söylenmektedir (K23).

Bu suyla ilgili hâlâ halk arasında böbrek taşlarına iyi geldiğine dair kuvvetli bir inanış bulunmaktadır. Günümüzde böbrek hastası olanlar hâlâ Küçükfindık yaylasında suyun çıktığı bölgeye gidip bu sudan içmektedir. Suyun ağır bir kokusu olduğu hatta yumurta kokusuna benzediği ifade edilmektedir. Bu efsaneye bakıldığında yine bir tabiat unsuruyla karşılaşılmaktadır. Bu efsanede su iyileştirici gücüyle karşımıza çıkmaktadır.

4.6.5. Yaylada Anlatılan Diğer Halk Anlatıları

Bu başlık altında ele alınan anlatıların herhangi bir anlatı türüne tam olarak dâhil edilememesinden dolayı böyle bir başlık altında incelenmesi uygun görülmüştür.

İmam Anlatısı

Koyun sürüsü mezardan geçerken koyunlardan birisi cinlenmiş ölmüş. Ölürken cahilin birisi koyunun boğazını kesip almış. Adam köyün imamına “hocam koyunlardan birisi cinlenmiş, boğazına bıçak çalıp aldım geldim, sana mı helal bana mı helal” demiş. Hoca “bulana haram, imama helal” demiş. Adam “Hocam o kara kaplı kara defteri bir daha karıştır bana hiç mi pay yok” demiş. Hoca o defteri bir daha karıştırmış. “Bulana haram imama helal, ak bacak kara bacak hep imamın olacak” demiş. Bulan mahrum kalmış (K9).

İnsanın, Hayvanın, Meyvenin ve Ovanın Kötüsü Anlatısı

Eşeğe binmiş bir Yörük, eline almış bir erik yiyerek Harran Ovası’na gidiyormuş. Adama “İnsanın kötüsünü, hayvanın kötüsünü, meyvenin kötüsünü, ovanın kötüsünü say” demişler. Hayvanın kötüsü eşekmiş, insanın kötüsü Yörükmüş, meyvenin kötüsü erikmiş, ovanın kötüsü Harran Ovası’yymış (K12).

İnatçı Adam Anlatısı

Kör, topal ve sağlam olmak üzere üç adam varmış. Topal yolda giderken bir tane altın tas görmüş. Öbürleri de “beraberdik bölüşmeliyiz” derken kadıya gitmişler. Kadı “kimin inadı sağlamsa tası ona vereceğim” demiş. Topal “gece çok üşümüştüm, ateş yanıyordu, gittim ayağımı ateşe bastım, ayağım bundan topal kaldı” demiş. Sıra köre gelmiş. “Sen ne yaptın” diye sormuş köre. O da “ilkbaharda bahçede çok çalıştım yattım. Bir yağmur yağdı, bir sel geldi, gözlerimden çamur aktı yine de kalkmadım” demiş. Ondan sonra “sağlam senin inadın ne” demiş. “Ben verdiğimi alırım” demiş sağlam. “Eğer bir borç verdimse kesin alırım onu” demiş. “Bir arkadaştan borç para almıştım” demiş. Borç para aldığı arkadaşının da bir inadı varmış, o da verdiğini almış. “O parayı istedi istedi vermedim” demiş. “Bu parayı ölsen yine senden alırım” demiş karşıdaki adam. “Baktım olmayacak ben de ölü numarası yaptım” demiş. Geldi kulağına fısıldadı, “arkadaş dirisin ver şu parayı dedi” demiş. “Sana kıl çaput sürter işkence yaparım dedi” demiş. Sağlam “Yine uyanmadım yine uyanmadım” demiş. “Beni yıkayacaklar, suyu kaynattılar, kıl çaputu sürtüyorlar üzerime” demiş. “Ben yine uyanmadım” demiş. “Beni götürüp bir yere koydular” demiş. Adam geldi “ölü değilsin ver şu parayı dedi” demiş. Bir süre sonra eşkıyalar geldi parayla altın kılıç buldular, parayı aralarında paylaştılar, “altın kılıcı nasıl paylaşacağız” diye konuşuyorlar demiş. Aralarından biri “şu ölülerden birinde deneyelim kılıcı bir vurmada kim ikiye bölerse o alsın dedi” demiş. “Tabii onlar gelince benim başımdaki adam saklandı hemen” demiş. Benim başucuma geldiler, “bu yeni ölmüş bunda deneyelim dediler ama ben yine uyanmadım” demiş. “Tam kaldırdı kılıcı indirecek ben yine uyanmadım” demiş. “Tam indirecekti kılıcı ki benim arkadaş onda borcum vardı öldürmeyin dedi” demiş. “Eşkıyalar ölü canlandı diye parayı ve kılıcı korkudan atıp kaçtılar” demiş. “Ben hemen oradan kalktım, arkadaşın parasını verdim, o altınlar da benim oldu” demiş. “Benim böyle bir inadım var” demiş. Kadı “tamam bu altın tas da senin” demiş (K32).

Evlenmek İsteyen Yaşlı Kadın Anlatısı 1

Yaşlı bir kadının kocası ölmüş. Kadın oğluna “beni evlendirin” demiş. Sürekli bunu diye diye oğlanı illallah ettirmiş. Oğlan da almış annesini bir mağaranın içine, ayının inine koymuş. “Burada otur, biraz sonra damat gelecek” demiş. Sonra ayı, inine gelmiş. Ayı gelirken kadın “şakur şukur geliyorsun atlı mısın yaya mısın” demiş. Kadının gözü görmüyormuş. Ayı kadına dokunmuş “samur ala kürkün var ağa mısın bey misin” demiş. Sonra ayı bir pençe atmış “pekçe pekçe sıkıyorsun evli misin bekâr mısın” demiş. Ondan sonra ayı kadını orada yemiş (K32).

Evlenmek İsteyen Yaşlı Kadın Anlatısı 2

Evlenmek isteyen yaşlı bir kadın varmış. Oğlu kış gününde kadını evlenmek istiyor diye götürüp dağın başına koymuş. Kadının gözleri görmüyormuş. Oğlu “Ana demiş sen burada dur birazdan hoca gelecek, damat da gelecek, hoca nikâhınızı kıyacak” demiş. Rüzgâr esiyormuş, bir yandan kadın da beklemeye devam ediyormuş. Kadın “Huuu, adım Zöhre, adı mı bilemedi, kadını mı bulamadı, bu oğlan nerede kaldı” demiş. Kadın orada donup ölmüş (K32).

Evlenmek İsteyen Yaşlı Kadın Anlatısı 3

Yaşlı bir kadın “evleneceğim” demiş. Çocukları “ana şu 10 cevizi kır dişinle seni evlendireceğiz” demiş. Kadının hiç dişi yokmuş. Cevizlerden birini almış ağzına. Öte çevirmiş, beri çevirmiş, ağzı kan içinde kalmış. “Birini kırdım 9 cevizim kaldı” demiş. Hâlbuki dişi yok, hiçbirini kıramamış (K32).

Sağır Kadı Anlatısı

Devecinin biri devesini kaybetmiş. Deveci sağır biriymiş. Dağda deve ararken sürü güden bir çobana rastlamış. Çobana “bizim deveyi gördün mü” diye sormuş. Çoban da bir şeyler anlatmış. Adam sağır olduğundan çobanın anlattığını “Burada bir adam öldürmüşler” diye yorumlamış. Hemen kadıya koşmuş. Kadı da sağırmış. Kadıya “Fılan dağda adam öldürmüşler” demiş. Kadı “Öyle mi? Ay göründü demek” demiş. “O zaman yarın bayram” demiş, davulcuya haber göndermiş (K37).

4.6.6. Bilmece

Toplumun her kesimine hitap edebilen, soyut veya somut kavramları insanların zihinlerinde birtakım çağrışımlar oluşturacak şekilde insanın zihin dünyasına sunan ve cevabı bulmak amacı güden, kalıplaşmış sözlerden oluşan bir anonim halk edebiyatı türüdür (Artun, 2015, s. 134).

1. Dağdan gelir tak gibi

Eli yüzü budak gibi

Eğilir bir su içer

Bağırır oğlak gibi (Cevap: Kurbağa) (K31).

2. Seyittim gittim yakaya

Yular taktım sıpaya (Cevap: uvaldız) (K31).

3. Yay gibi eğri

Tuz gibi acı

Bunu bilemeyen gurnacı (Cevap: Sarımsak) (K31).

4. Dağdan gelir seke seke

Kuru zm dke dke (Cevap: Davar) (K46).

5. Öte linlin beri linlin

Bir ayağı üstüne duru linlin (Cevap: Kapı) (K46).

6. Evden eve allı gelin (Cevap: ıra) (K47).

7. Ht Ht dedim

Git ora yat dedim (Cevap: Süpürge) (K47).

8. Murt murt yaprağı Hacı Osman Toprağı

Ya bunu bileceksin ya bu gece leceksin (Cevap: Kına) (K51).

9. Altı gl üstü gl (Cevap: Gaz lambası) (K51).

10. El kadar yüzü var

Onlarca gözü var (Cevap: Elek) (K52).

4.6.7. Atasözü

Atasözleri; bir milletin değerlerini yansıtan, yıllarca edinilen tecrübeleri yeni kuşaklara aktarmayı amaçlayan, o milletin duygularını içeren, ataların deneyimlerini nasihat şeklinde aktaran, mecazlı bir söyleyişe sahip olan kısa ve özlü sözlerdir (Artun, 2015, s. 141-142).

Güneş batar Yörük yatar (K11).

Gencimiz olmazsa gocamız olmaz (K21).

Sabrın kendi acı meyvesi tatlı derler (K21).

İncir ağacından oklava olmaz (K25).

Darı unundan baklava olmaz (K25).

Aprilin kışı camızı eşinden ayırır (K26).

Tarlana erik bahçene Yörük bastırma (K38).

Çala çala bir havaya döner (K38).

Çıkan kız çığdan dışarı; evlenen oğlan evden dışarı (K11).

Bulmazın adı bilmezmiş (K11).

El eli yur, el de döner yüzü yur (K11).

El atına binen tez iner (K11).

Az yiyen çok çok yer; Çok yiyen bok yer (K11).

Varişına göre gelişim; Tarhana aşına bulgur aşım (K11).

Burun yüzden düşmez (K11).

El, el ucuyla yılan tutar; bir ucuyla yalan tutar (K11, K43).

Büyüğü olmayanın küçüğü olmaz (K11).

Kakma elin kapısını, kakarlar kapını (K11).

Seyilin gülü yaylaya, yaylanın gülü seyile gelir mi (K11).

Kaya yamacına göre takılar (K11).

Er yanan ocak küllü olur (K11).

Bakmaz götünün sağsağına, çıkar kayanın yükseğine (K11, K45).

Koçun boynuzu kendisine ağır gelmez (K11).

Purç yiyecek olan devenin boynu uzun olur (K11).

Tok köpeğin osuruğu pek çıkar (K11).

Deriyi yüzüp kuyruğunda bıçağı kırma (K43, K46, K47).

Abdalın karnı doydu mu gözü yolda olurmuş (K48).

Koyun bizim olmadan kuyruğunu okkalama (K50).

Adını deliye vermiş götünü çalıya vermiş (K51).

Engin daldan murt yenmez (K50, K51, K52).

Dağın Yörüğü ne erik bilir ne koruk (K47).

İki ayaklı güdülmez (K46).

Alacadan fistan olmaz erikten bostan olmaz (K51, K52).

Elde adet de sende bidat mı (K44).

Şapı edemezsin şeker cinsi batasıca cinsine çeker (K48).

Adam sandım eşeği kaba yazdım döşeği (K49).

Keçinin huysuzu pınarın gözünden içermiş suyu (K50).

Analı oğlak yarda oynar anasız oğlak yerde oynar (K43).

Kadın kıtlık bilmez çoban yokluk bilmez (K47).

Kılda keramet olsa keçiler evliya olurdu (K45).

Atın yerine eşek bağlanmaz (K47, K48, K49, K50).

Öndeki deve sek atar arkadaki deve huy kapar (K51).

Bir develiyile bir oğlanlının yüreğinin yağı olmazmış (K50, K51, K52).

Arap (Zenci) eli öpmekle dudak kararmaz (K45).

Kartalla uçan ete kargayla uçan leşe konar (K48).

Kayaya çıkan keçinin ağaca çıkan oğlağı olur (K44).

Tıngır elek tıngır saç elim hamur karnım aç (K44).

Yetim gece hırsızlığa çıkınca ay bacaya inermiş (K50).

Pabuç uçtan adam ağızdan eskirmiş (K47).

Ekin ekme eğlenirsin bağ dikme bağlanırsın (K43).

Atın iyisi kendine üzengi vurdurmaz kadının yiğidi kendine söz söyletmez (K51).

Çobanın gönlü olsa tekedden teleme çalar (K49).

Yabandan olma düveyi çeker götürür boğayı (K43).

Karıdan muhtar yapmışlar da zemheride davar kıptırmış, çadırı da otlı yere değil odunlu yere kondurmuş (K43).

4.6.8. Alkışlar ve Kargışlar

Alkışlar, Türk kültüründe, bir insanın iyiliği istendiğinde o insana karşı yapılan hayır dualardır. Kargışlar ise alkışların tam tersi olarak bir insanın kötülüğü istendiğinde edilen “beddua” niteliğindeki kötü dualardır (Artun, 2015, s. 140). Alkış ve kargışlara Mersin yaylalarında atasözleri kadar rastlanmamıştır. Rastlanılanlar ise artık edebî niteliğini yitirmiş herkesçe bilinen hayır dualar ve beddualardır. Bundan dolayı bu tezde çok duyulmamış olanlarına yer verilmeye çalışılmıştır.

4.6.8.1. Alkışlar

Sümüğüne ağırlık varmasın (K51).

Boğazınız olsun (K51).

Yerde yatmasın da nurda yatsın (K51).

Ocağın küllü olsun bucağın unlu olsun (K51).

Allah akıl baylığı versin (K51).

Ocak başından irak (K51).

Allah köşeye yatırıp da kapıya baktırmasın (K51).

4.6.8.2. Kargışlar

Adı batasıcının dölü (K51).

Çıktığın deliklere kara taşlar yağa (K51).

Kıran giresice (K51).

Olmaya ermeyesice (K51).

Yaha belin kırılısın (K51).

Didarı dönesice (K51).

Anasız kuzu gibi mele dur (K51).

Biriniz mağrıbe biriniz maşrıka düşün meleşin durun (K51).

Ekmek tavşan olsun sen de tazı (K51).

Ciğeri sökülesice (K51).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Her toplumun hatta her grubun kendisine özgü oluşturduğu bir değerler birikimi vardır. Bu değerler birikimi daha ziyade “kültür” kavramıyla ifade edilmektedir. Kültür ise anlam bakımından esnek bir kavramdır. Değişebilen ve dönüşebilen bir yapıya sahiptir. Bu tezde, Mersin yayla kültürü bu perspektiften ele alınarak incelenmiştir.

Öncelikle Mersin yaylacılığı ile ilgili tespit edilen sonuçlara değinilecek olursa, genelde Akdeniz bölgesi özelde Mersin ili olmak üzere dikey yaylacılığın yani dağların üst sınır bölgelerine doğru bir hareketin varlığından bahsedilebilir. Yaylacılık, Mersin ilinde daha ziyade Bolkar dağları ve Mut – Silifke hattına doğru Taşeli Platosunun yüksek kesimlerinde görülmektedir.

Mersin merkez yaylalarında yapılan yaylacılık genel olarak iki şekilde ele alınabilir. Bunlar geleneksel yaylacılık ve sayfiye yani rekreasyon amaçlı yaylacılıktır. Sayfiye yaylacılığı genel olarak 800-2000 arası yükseklikteki bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Bu sayfiye yaylalarına örnek olarak Gözne, Çamlıyayla, Arslanköy, Fındıkpınarı gibi yaylalar verilebilir. Sayfiye amaçlı yaylacılıkta insanlar yazın serinlemek amaçlı yaylaya çıkıp kışın tekrar şehre dönmektedir. Mersin’in Toroslar merkez ilçesine bağlı köylerde yerleşik yaşam olmakla birlikte hayvancılıkla uğraşanlar göç hâli içerisindeydir. Mersin’deki Çamlıyayla ilçe konumuna getirilmiş ve sürekli yerleşim özelliği kazandırılmıştır.

Mersin merkezde köyler kıyı kesiminde ikamet edenler için rekreasyon amaçlı kullanılmakta, daha yüksek kesimdeki bölgeler ise geleneksel yaylacılıkla uğraşanlar için hayvancılığa dayalı yayla bölgelerini oluşturmaktadır.

Mersin halkı 800-2000 arası yükseklikteki yaylaları “köy”, 2000’nin üzerindeki yayla olarak kullandıkları bölgeleri ise “kır” olarak adlandırmaktadır. Mersin merkezde köylere az da olsa geleneksel yaylacılık yani hayvancılık için çıkanlar da olmaktadır ancak geleneksel yaylacılıkla uğraşanlar çoğunlukla kırlara çıkmaktadır. Kır olarak adlandırılan bölgelere çıkanlar kışlak olarak daha ziyade köyleri tercih etmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi köylerde hayvancılık faaliyetlerini sürdürenler ise kışlak olarak şehre veya şehre yakın olan bölgelere

inmektedirler. Tarsus ve Adana gibi yerlerden gelen Yörükler ise yine Arslanköy yaylasının üstünde yer alan Dümbelek Boğazı gibi mevkilere çıkmaktadır.

Yaylalardaki mesken tipleri ise köyler için betonarme evdir, ancak bu yaylaların dışına doğru ormanlık alanlarda branda çadırlar da görülmektedir. Kaynak şahıslardan edinilen bilgilere göre kıl çadır az da olsa hâlâ vardır, ancak yapılan gözlemlerde hep branda çadıra denk gelinmiştir. Kıl çadıra rastlanmamıştır. Ayrıca yaz – kış çadırlarda kalan Yörüklerin kışlak olarak kullandıkları köylerde betonarme evleri de vardır ancak yaz – kış çadırlarda barındıkları için hem kışlak olarak kullandıkları köylerde hem de kırlarda “çatma” adını verdikleri ağaçtan direkleri vardır. Yaylaya çıkınca veya kışlağa inince o çatmaların üzerine brandaları geçirmektedirler. O çatmalar buldukları bölgeden genel olarak sökülmemektedir. Yalnız söküp yeniden kuranlar da vardır.

Mersin merkez bölgedeki klasik yaylacılık yani geleneksel yaylacılık hayvancılık temelli bir yaylacılıktır. Hayvancılıkla uğraşan insanlar otu kovalamaktadır. Nerede ot varsa oraya çıkmaktadırlar. Bundan dolayı mayıs ortalarına doğru yaylaya çıkıp ekim – kasım gibi de inmektedirler. Bazı kaynak şahıslardan derlenen bilgiler doğrultusunda iniş tarihi olarak ay ismi bile verilmeyip “kar ne zaman yağarsa o zaman inilir” denilmektedir.

Mersin merkez yaylalarında geleneksel yaylacılığın yani hayvancılığın yanında tarımla da uğraşılmaktadır. Elma, şeftali, erik, nohut vb. gibi ürünler yetiştirilmektedir. Bu faaliyet Mersin yaylalarında bahçecilik olarak ifade edilmektedir. Hayvancılık ve bahçecilik ile birlikte arıcılıkla uğraşanlara da rastlanmaktadır. Ayrıca rekreasyonel amaçlı ve pandeminin de etkisiyle pansiyonculuk ve ev kiralama faaliyetlerinin de arttığı görülmektedir. İnsanlar yaylalardaki evlerini aylık ya da yıllık kiralayabilmektedir.

Ayrıca yapılan araştırmalarda “yayla ve Yörük” kültürünün bazı farklılıklarla birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Geleneksel yaylacılığın temelini hayvancılığın oluşturduğu gözlemlenmekle birlikte hayvancılık yani Yörüklük, yaylacılığın yalnızca bir kısmını teşkil etmektedir. Genel olarak yaylacılık dendiğinde artık bahçeciliğin yani tarımın ve rekreasyonel faaliyetler açısından da turizm, pansiyonculuk, ev kiralama gibi durumların da git gide yayla kavramının kapsam alanına girdiği görülmektedir yani sayfiye yaylacılığı ve pansiyonculuk gibi faaliyetler de artık

geleneğin bir parçası hâline gelmektedir. Özetle Yörük kültürü yayla kültürünün içerisinde girmektedir ama yayla kültürü sadece Yörük kültüründen oluşmamaktadır.

Görüşülen kaynak şahısların ifadesi ve yapılan gözlemler üzerine geleneksel yaylacılığın gittikçe tükendiği görülmektedir. Görüşülen kaynak şahıslardan biri hayvanlarını sattı ve bir diğeri de satmayı düşünmektedir. Normalde pahalı olan hayvan yemleri yapılan son zamlarla birlikte üreticiyi daha da sıkıntıya sokmuştur. Bu da hayvancılıkla uğraşan insanları bu işi bırakmaya itmektedir. Bu yüzden Mersin merkezdeki yaylalarda geleneksel yaylacılıkla birlikte yayla kültürü unsurları da yok denecek kadar azdır.

Mersin’de geleneksel yaylacılığın temelini hayvancılık oluşturmakla birlikte bahçecilik, arıcılık, rekreasyon, ev kiralama vb. gibi faaliyetlere de rastlanmaktadır. Özelde Mersin yaylacılığı genelde Türkiye yaylacılığı büyük bir fonksiyonel değişim sürecindedir. Artık geleneksel yaylacılığın yanında rekreasyonel yaylacılık da büyük bir yer kaplamakta ve bu da farklı birtakım yaylacılık türlerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu değişim kentleşmenin gittikçe artmasına bağlanabilir. Bu durum da turizm amaçlı kullanılan yayla sayısının git gide artmasına sebep olmaktadır.

Yayla yerleşmeleri normalde geçici yerleşmelerdir, ancak genel olarak Akdeniz bölgesinde ve özel olarak Mersin merkez yaylalarda rekreasyon faaliyetlerinden kaynaklı olarak sayfiye yani yazlık evler dikkati çekmektedir. Mersin’de Türkiye’nin birçok şehirden gelen insanlar yazlık olarak artık sahili değil yaylaları tercih etmektedir. Bunda Mersin’in oldukça sıcak ve nemli bir şehir olması da etkilidir. Rekreasyonel amaçlı kullanılan yaylalarda yazın nüfus normale göre artmakta, kışın azalmakta ama hiç bitmemektedir yani yaz – kış bu yaylalarda kalanlar olmaktadır ancak kırlarda kışın kalmak mümkün değildir.

Elde edilen bütün bu bulguların yanında saptanan bir diğer tespit de Mersin yaylacılığının ülkenin diğer bölgelerindeki yaylacılıktan farklılık arz ettiğidir. Bu farklılık üzerinde coğrafyanın oldukça etkisi vardır. Örnek olarak Karadeniz bölgesinde yaylalar en üst sınırlardan başlarken Mersin’de yaylalar şehre yakın kesimlerden başlamaktadır yani Mersin’de yakın mesafeli yaylacılıktan söz etmek mümkündür denilebilir. Mersin’deki bu yükselti farkından dolayı ortaya kır ve köy ayrımı çıkmış ve bu ayrım da yaylaların faaliyetini kendi içerisinde şekillendirmiştir.

Oluşan şekil çerçevesinde yakın mesafeli olarak adlandırılan yaylalar daha ziyade sayfiye amaçlı bir rol üstlenirken kırlar hayvanlara otlak alanı oluşturmuştur.

Mersin yaylacılığı ile ilgili elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda Mersin yayla kültürü halkbilimsel bir incelemeyle ele alınarak tükenmekte olan bir kültürel hazinenin muhafaza edilmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda bilgiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Öncelikle Mersin'deki yaylacılık faaliyetinin ne boyutta olduğu araştırılmış akabinde mevcut olan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları tespit edilerek bu tezde kalıcılaştırılmaya çalışılmıştır. Yapılan derleme çalışması sonucunda görülmüştür ki Mersin yaylalarında halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları bazı başlıklar özelinde kendisini fazlasıyla göstermekteyken bazı başlıklarda ise yok denecek kadar azdır. Örneğin Mersin yaylalarında “halk matematiği, halk hukuku” gibi unsurlara denk gelinmemişken “halk mutfağı, halk baytarlığı, halk hekimliği, halk takvimi” gibi başlıklarda muhafaza edilmesi gereken uygulamaların yer aldığı görülmektedir. Örneğin halk edebiyatı açısından yörede masal anlatma geleneği de yok olduğu için masal anlatıcısına pek denk gelinmemiştir. Anlatanlar ise yaşlarının vermiş olduğu unutkanlıkla bildikleri masalları hatırlayamayacak durumdadır. Aynı durum “bilmece” için de geçerlidir. Fakat Çukurova bölgesinde âşıklık geleneğinin devam etmesinden kaynaklı olarak âşık tarzı şiirlere oldukça rastlanmaktadır. Ayrıca “alkış kargış” gibi unsurlara da Mersin merkez yaylalarda yapılan derleme çalışmaları esnasında çok fazla denk gelinmemiştir. Örneğin merkez yaylalarda kargış denilebilecek en basit örnek “Allah belanı versin” gibi beddualardır. Bu tarz bedduaların artık kültürel özelliğinin yitirildiği düşünüldüğü için bu gibi söz kalıplarına yer verilmemekle birlikte pek duyulmamış olduğu düşünülen alkış ve kargışlar teze alınmıştır. Yine yapılan derleme çalışmaları sırasında “Tekerleme” ve “deyim” gibi ürünler de merkez yaylalarda pek elde edilememiştir. Ancak farklı nitelikte olduğu düşünülen atasözleri elde edildiği için bu atasözlerine tezde yer verilmiştir. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde az da olsa tespit edilen unsurlar teze alınmış ve bu tez vasıtasıyla Mersin yayla kültürü ile ilgili zaten az olan halkbilimi ve halk edebiyatı unsurları koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Bu vesileyle tükenmekte olan bir kültürün “son”, başlamakta olan bir kültürün ise “ilk” aşaması kayıt altına alınmıştır.

5.2. Öneriler

Mersin merkez yaylalarda tükenmek üzere olan bir kültür söz konusu olduğu için somut olmayan kültürel mirasları koruma kapsamında Mersin yayla kültürüyle ilgili farklı alanlarda ve farklı niteliklerde çalışmalar yapılabilir. Buna ilaveten Mersin merkez yaylalarının şehir merkezine yakınlığından kaynaklı olarak “yakın mesafeli yaylacılık” da alanyazına kazandırılabilir. Ayrıca geleneksel yaylacılıktan sayfiye yaylacılığına dönüşmekte olan bir kültürün yayla turizmi bağlamında geliştirilmesi için çalışmalar yapılabilir. Bu yapılırken de geleneksel özelliklerin korunmasına azamî ölçüde dikkat edilmelidir. Diğer yandan hayvancılık faaliyeti az da olsa hâlâ Mersin yaylalarında devam etmekteyken hayvancılıkla uğraşanların teşvik edilmesi geleneksel yaylacılığın devamının sağlanması açısından da önem teşkil etmektedir.

Yaylacılık ve yayla kültürü, hem sağlık hem de Türk kültürü açısından oldukça önemlidir. Sürekli tüketme kültürü insanların hayatına girdikçe insan sağlığı da tehlikeye girmektedir. Nasıl ki ormanlar ülkelerin oksijen kaynakları ise doğal olarak yaylalar da temiz hava sahalarıdır. Ayrıca yaylalarda üretilen doğal ürünler, paket ürünler veya katkı maddeli ürünlerle ne yazık ki beslenmeye alışmış insanlar için büyük şifa kaynağı denilebilir. Bunun yanı sıra her kültürde olduğu gibi yayla kültürünün de bitmesi ve dönüşmesi demek millî hafızayı besleyen damarlardan birinin daha tıkanması demektir. Ancak ne yazık ki değişen dünya düzeninde her kültürel mirasta olduğu gibi yaylacılık ve yayla kültürü de gittikçe tükenmekte ve dönüşmektedir. Bu durumun iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmaması demek bir kültürün daha yok olması demektir.

KAYNAKÇA

- Alagöz, C.A. (1938). *Anadolu'da yaylacılık*. Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi Yayını.
- Alagöz, C.A. (1993). *Türkiye'de yaylacılık araştırmaları*. Ankara.
- Alptekin, A.B. ve Sakaoglu, S. (2008). *Türk saz şiiri antolojisi* (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Artan, G. (2001). *İçel tarihi (işgalden kurtuluşu)*. Mersin: Türk Kütüphaneciler Derneği İçel Şubesi Yayınları.
- Artun, E. (2008). Çukurova konar – göçer Türkmenlerinin halk kültürlerinde eski Türk inançlarının izleri. *Halk kültürü Araştırmaları İçinde*, 351-380.
- Artun, E. (2015). *Türk halk edebiyatına giriş edebiyat tarihi/metinler* (10. Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- Bahçeci, M. ve Yanar, A. (2016). *Ömrünün sonbaharı uzun Mehmet*. Mersin: Mavi Ofset.
- Baştan, A. (2002). *Türk göçebeliği ve Trabzon yaylacılığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bay, A. (2014). *Uludağ yöresinde (Bursa) alternatif turizm türü olarak yayla turizmi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayat, F. (2003). *Koroğlu Şamandan Âşık, Alptan Erene*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bazın, M. (1994). Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili aşireti. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Dergisi* 3, (3), 323-350.
- Boratav, P.N. (2016). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* (4. Baskı). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Bozkurt, İ. (2018). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Mersin tarihi*. Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çağlar, T. (2021). *Mersin ve Tarsus Halk Kültürü*. Mersin: Kültür Yayınları.
- Çıplak, M. N. (1968). *İçel tarihi; Tarihi-turistik zenginlikleriyle*. Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası.
- Çobanoğlu, Ö. (2018). *Halk edebiyatına giriş 1*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Denker, B. (1960). Güneydoğu Toroslarda göçebelik (Dr. Wolf – Dieter Hütteroth'a Göre). *Türk Coğrafya Dergisi*, (20), 136-142.
- Develi, Ş. (1990). *Dünden bugüne Mersin*. Mersin: Yorum Basın Yayın Ltd.
- Dizdaroğlu, H. (1969). *Halk şiirinde türler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Doğanay, H. ve Coşkun, O. (2013). Türkiye yaylacılığındaki değişme eğilimleri ve başlıca sonuçları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18 (30), 1-27.
- Doğanay, H. ve Orhan, F. (2016). *Türkiye beşeri coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğaner, A. (2013). *Çukurova bölgesi konar – göçerlerinde halk kültürü ve halk edebiyatı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Dulkadir, H. (1991). Sarıkeçililer. II. Uluslararası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Durdu, A. (2011). Giresun'da yayla kültürü ve geleneksel yayla evleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ege, İ. (2008). Arazi kullanım açısından bolkar dağları'nın doğu kesiminde yaylacılık. TÜCAUM V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Emiroğlu, M. (1977). Bolu'da yaylalar ve yaylacılık. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Ersoy, E.G. (1994). Sosyo – Kültürel değişme sürecinde Hemşin'de yaylacılık. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertürk, M. (1995). İskilip'te yaylacılığın sosyal ve ekonomik hayata etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gelekçi, C. (2004). Türk kültüründe oğuz – Türkmen – Yörük kavramları. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (1), 9-18.
- Gökalp, Z. (2021). *Türk Medeniyeti Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Görcelioğlu, E. (1997). Dağlık Arazi Kullanımında Yayla ve Ormanlar. *Orman Fakültesi Dergisi*, 47 (1 – 2 – 3 – 4), 30-38.
- Gülay, Ş. (1994). Türkiye'nin turizm ve tanıtımında Çamlıhemşin. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürbüz, M. (1994). Göksun'da yaylacılık (Kar Yaylacılığı). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haberal, H. (2011). *Yaylacılık kültürünün yayla turizmi içindeki önemi: Rize yaylaları örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Harunoğulları, M. ve Polat, Y. (2018). Mersin Arslanköy Yörüklerinin yaylacılık faaliyetleri ve sorunları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27 (1), 71-86.
- Hütteroth, W.D. (1959). *Bergnomaden und Yaylabauern im Mittleren Kurdischen Taurus*. Marburg.
- Kabak, T. (2018). Mut ilçesi Hacıahmetli Köyü hayvancılık ve çobanlık kültürü üzerine halkbilimsel bir inceleme. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 37 (37), 158-168.
- Kafesoğlu, İ. (2020). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kayalı, Ö. (2010). 8. – 11. Yüzyıllar arasında göçebe Türklerin yaylak ve kışlak hayatı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Koca, H. (1995). Gözne'de yayla turizmi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1 (1), 281-300.
- Kongar, E. (2019). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi

- Köse, O. (2001). *Trabzon'da yaylacılık ve yayla hayatı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köseoğlu, M.E. (2014). *Çamlıhemşin yöresinde sosyo – kültürel değişim bağlamında yayla göçü, yayla şenlikleri, düğün ve horon*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuruca, N. ve Şakar, M. (2019). Yayla ve Yaylacılık Bibliyografyası. *Uluslararası Yaylacılık ve Yayla Kültürü Sempozyumu*, Giresun: Giresun Üniversitesi, ss. 144-159.
- Kutlu, M. (1992). Yaşayan bir alt – kültür geleneği: Anadolu göçer kültürü. *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde* sunulan bildiri. Antalya.
- Oral, Z. (2010). *Geleneksel yaylacılıktan yayla turizmine: Ordu – Çambaşı yaylası örneğinde halkbilimsel bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, B. (1978). *Türk kültür tarihine giriş: Türklerde Köy ve Şehir Hayatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Özçamca, S. (2007). Türklerin göçebeliği hakkında birkaç not. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (7), 177-184.
- Özdemir, M. (2017). *Giresun yayla şenlikleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, M.A. (1991). *Karagöl dağında yaylacılık (Ordu – Giresun)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü.
- Sakaoğlu, S. (2014). *Âşık edebiyatı araştırmaları* (1. Baskı). Konya: Kömen Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2021). *Masal araştırmaları* (9. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sandal, E.K. (2003). Mersin'in kuzeyindeki yerleşim birimlerinde. *Rekreasyonel Yaylacılık. Türk Coğrafya Dergisi*, (40), 121-137.
- Sandal, E.K. (2008). Çukurova'nın kuzeyinde sayfiye yaylacılığı: Analitik bir yaklaşım. *DOA Dergisi*, 14 (1), 89-118.
- Sarı, C. (2013). Batı toroslarda yaylaların fonksiyonel değişim süreci ve yayla şenlikleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (27), 242-261.
- Sayılr Büyükcan, Ş. (2012). Göçebelik, Konar – Göçerlik meselesi ve coğrafi bakımdan konar – göçerlerin farklılaşması. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12 (1), 563-580.
- Sayılr Büyükcan, Ş. (2013). Türkiye'de Konargöçerlerin Sosyo – Tarihsel yapıları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2 (19), 23-38.
- Somuncu, M. (2005). *Aladağlar: Yaylacılık ve dağ göçebeliği konusunda bir araştırma*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Somuncu, M. (2011). Kırsal ve kentsel alanlardaki sosyo – ekonomik değişime bağlı olarak türkiye yaylalarının fonksiyonlarındaki farklılaşma. *ICANAS Kongresi Bildiriler Kitabı*, Ankara, s. 811-830.
- Somuncu, M. Çabuk, N. Akpınar, N. Kurum, E. ve Özelçi, T. (2012). *Doğu Karadeniz bölgesi yaylalarında çevresel değişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Sonay, M.E. (2022). *Gülek yaylası folkloru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Soylu, S. (1997). Göçebe Yörük Kültürüyle İlgili Bazı Gözlemler. *İçel Kültürü Dergisi*, (50), 7-9.
- Sözer, A. (1972). *Kuzeydoğu Anadolu'da yaylacılık*. Ankara: İş Matbaacılık.
- Şimşek, B. (2010). *Arslanköy (Mersin) ve çevresinde Türk Halk Edebiyatı ve Folklor ürünlerinin incelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şimşek, M. (1994). *Soğanlı dağında yaylacılık (Trabzon – Bayburt)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü.
- Şimşek, R. (2008). *Barçın yaylası (Başyayla – Sarıveliler – Ermenek) folkloru*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanoğlu, A. (1954). İskân coğrafyası: Esas fikirler, problemler ve metot. *Türkiyat Mecmuası*, 11 (0), 1-32.
- Taş, B. (2019). Lisansüstü tezlerde Türkiye'nin kırsal yerleşmeleri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17 (34), 695-725.
- Tonguç, Ç. (2009). *Keremali – Elmacık Dağı'nda yaylacılık faaliyeti ve yayla turizm potansiyelinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toroğlu, E., Kılınç, N. ve Avcı, T. (2019). Rekreatif bir yayla incelemesi Sertavul (Mut – Mersin). *Researcher: Social Science Studies*, 7 (4), 34-54.
- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye iskân coğrafyası: Kır iskânı: (Köy-Altı İskân Şekilleri)*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Tunçdilek, N. (1980). Türkiye'de Kır Yerleşmesinin Gelişimi ve Evrimi. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, (23), 1-26.
- Tunçel, H. (2014). Coğrafyanın yaylacılık literatürü üzerine bir değerlendirme. *Yayla Kültürü ve Yaylacılık Sempozyumu*. Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi, s. 5-26.
- Ünal, H.G. (2019). *Gözne Yaylası'nın sosyolojik monografisi*. Lisans Bitirme Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünüvar, S. (1987). Mut ve çevresinde yaylacılık. *İçel Kültürü Dergisi*, (3), 3-6.
- Yalçın, D. (1994). *Gölköy'de yaylacılık faaliyetleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalman, A. R. (1977). *Cenup'ta Türkmen Oymakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Yanar, A. (2021). *Çayhanlı Aşık Cumali Efe*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yazıcı, M. (2016). Modern göçerlik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (56), 235-252.
- Yel, M. (2018). *Silifke (Mersin) ilçesinde göçebe hayvancılık ve yaylacılık faaliyetleri: Kavra dağı örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yetim, N. (2016). *Beritan Aşireti'nin konar – göçer yaylacılık faaliyetleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, A. ve Telci, C. (2010). Türk kültür terminolojisinde göç kavramı üzerine. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 14-33.

Yılmaz, C. (2019). Türkiye kırsal yerleşme coğrafyası literatürü. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 17 (34), 519-560.

Yonca Y. (2014). *Kadirli'de yaylacılık faaliyetleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Osmaniye: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücel, T. (1995). Türkiye'nin kır yerleşmeleri ve tipleri üzerine yeni görüşler. *Türk Kültür Araştırmaları*, (2), 447-469.

Yürüdü, E. (2006). Yakın mesafeli yaylacılık faaliyetlerine bir örnek: Yaylacık dağı (Tokat)'nda yaylacılık. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11 (16), 247-272.

http-1:

<https://mersin.ktb.gov.tr/TR-73151/cografya.html> (Erişim tarihi: 05.10.2022).

http-2:

<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10129/mersin--yaylaları.html> (Erişim Tarihi: 13.10.2022).

http-3:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kategori:Mersin_ilinin_yaylaları (Erişim Tarihi: 13.10.2022).

http-4:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/mersin/TurizmAktiviteleri/gulek-yaylasi> (Erişim tarihi: 13.10.2022).

http-5:

<http://www.yaylalife.com/link/mersin-bardat-yaylasi.html> (Erişim tarihi: 13.10.2022).

http-6:

<http://www.mersin.gov.tr/festivaller> (Erişim tarihi: 07.01.2023).

http-7:

<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hifzi-kagizmanli-recep> (Erişim tarihi: 04.03.2023).

http-8:

<https://www.gapolaygazetesi.com/girbas-osman-gundogdu> (Erişim tarihi: 04.03.2023).

EKLER

Ek 1: Kaynak Kişiler Listesi

(Adı – Soyadı, Doğum Tarihi, Doğum Yeri, Mesleği)

K1: Şevket Taşkın – 1961 – Gözne – Lise – Gözne Muhtarı.

K2: Hande Gül Ünal – 1994 – Mersin – Üniversite – Belediye Çalışanı.

K3: Ali Koca – 1960 – Ayvagediği – İlkokul – Pazarcı.

K4: Yasin Temiz – 1953 – Ayvagediği – İlkokul – Terzi.

K5: Fatma Değirmenci – 1950 – Ayvagediği – Okumaz Yazmaz – Ev Hanımı.

K6: Ümmü Kurt – 1961 – Arslanköy – Lise Terk – Ev Hanımı.

K7: Nesibe Özgür – 1938 – Arslanköy – Okumaz Yazmaz – Ev Hanımı.

K8: Gönül Gürbüz – 1961 – Arslanköy – İlkokul – Ev Hanımı.

K9: Hürü Karagöz – 1935 – Erdemli (Arpaçbahşiş Kasabası) – Okumaz Yazmaz – Ev Hanımı.

K10: Ömer Ata – 1955 – Erdemli (Arpaçbahşiş Kasabası) – Üniversite – Emekli İngilizce Öğretmeni.

K11: Mustafa Devecioğlu – 1978 – Mersin – Meslek Yüksek Okulu – Hayvancılık.

K12: Ali Devecioğlu – 1954 – Yellice Köyü – İlkokul – Hayvancılık.

K13: Ayşe Enişte – 1971 – Fındıkpınarı – İlkokul – Girişimci.

K14: Hüseyin Kırlangıç – 1945 – Topaklı – İlkokul – Hayvancılık.

K15: Cumali Kök – 1953 – Çamlıyayla – Okumaz Yazmaz – Hayvancılık.

K16: Ata Öztürk – 1942 – Soğucak – İlkokul – Hayvancılık.

K17: Nazmi Söylemez – 1976 – Gülnar – Üniversite – Arkeolog/Esnaf.

K18: Mustafa Kanal – 1973 – Silifke – Üniversite – Sınıf Öğretmeni.

K19: Hüseyin Cengiz – 1952 – Arslanköy – İlkokul – Hayvancılık.

K20: Fikret Arslanköylü – 1940 – Arslanköy – İlkokul – Hayvancılık.

K21: Birgül Özdemir – 1942 – Arslanköy – Ortaokul – Ev Hanımı.

- K22: Zübeyde Can – 1940 – Kuzucuk Köyü – İlkokul Terk – Ev Hanımı.
- K23: Semra Akar – 1958 – Mersin – İlkokul – Ev Hanımı.
- K24: Yaşar Arslanköylü – 1966 – Mersin – Yüksekokul – Elektrik Elektronik
İşi.
- K25: Mehmet Çolak – 1944 – Güzelyayla – İlkokul – Hayvancılık.
- K26: Emine Çolak – 1950 – Güzelyayla – İlkokul – Ev Hanımı.
- K27: Bekir Ateşyan – 1962 – Arslanköy – İlkokul – Hayvancılık.
- K28: Nazım Yıldız – 1949 – Arslanköy – Okumaz Yazmaz – Hayvancılık.
- K29: Mustafa Cengiz – 1983 – Mersin – İlkokul – Hayvancılık.
- K30: Kadir Cengiz – 1989 – Mersin – İlkokul – Hayvancılık.
- K31: Fatma Cengiz – Doğum Tarihi Bilinmiyor – Mersin – Okumaz Yazmaz
– Ev Hanımı.
- K32: Hüseyin Arslanköylü – 1971 – Arslanköy – Kamu Yönetimi Yüksek
Lisans – Matematik öğretmeni.
- K33: Mehmet Doğan – 1938 – Silifke – İlkokul – Hayvancılık.
- K34: Cumali Efe – 1950 – Çayhan – İlkokul – Esnaf.
- K35: Cennet Kaya – 1950 – Gözne – İlkokul – Ev Hanımı.
- K36: Naci Ekici – 1955 – Ayvagediği – İlkokul – Hayvancılık.
- K37: Bünyamin Bilgin – 1935 – Bekiralanı – Köy Enstitüsü Mezunu – Emekli
Öğretmen.
- K38: Emine Devecioğlu – 1953 – Kocahamzalı Köyü – İlkokul – Ev Hanımı.
- K39: Yakup Yetkin – 1959 – Darısekisi Köyü – Lise – Darısekisi Muhtarı.
- K40: Osman Gündoğdu – 1960 – Mut (Topalak Köyü) – İlkokul – Hayvancılık.
- K41: Naile Aksay – 1935 – Arslanköy – Okumaz Yazmaz – Ev Hanımı.
- K42: Hüseyin Özden – 1944 Akarca Köyü – İlkokul – Arıcılık.
- K43: Veli Oğuz – 1961 – Fındıkpınarı – İlkokul – Hayvancılık.
- K44: Muhammet Oğuz – 1969 – Fındıkpınarı – İlkokul – Hayvancılık.

- K45: Durmuş Ali Özden – 1978 – Fındıkpınarı – İlkokul – Hayvancılık.
- K46: Ümmü Özden – 1978 – Fındıkpınarı – İlkokul – Ev Hanımı.
- K47: Huriye Oğuz – 1958 – Fındıkpınarı – Okumaz Yazmaz – Ev Hanımı.
- K48: Mustafa Kurtoğlu – 1961 – Fındıkpınarı – İlkokul – Hayvancılık.
- K49: Ali Bayram – 1955 – Fındıkpınarı – İlkokul – Hayvancılık.
- K50: Refik Bayram – 1963 – Fındıkpınarı – İlkokul – Hayvancılık.
- K51: Taliha Kurtoğlu – 1963 – Fındıkpınarı – İlkokul – Ev Hanımı.
- K52: Nimet Yılmaz – 1963 – Tepeköy – İlkokul – Ev Hanımı.
- K53: Necmettin Ali Yılmaz – 1960 – Tepeköy – Hayvancılık.

Ek 2: Mersin Merkez Yaylaların Haritası

Ek 3: Fotoğraflar

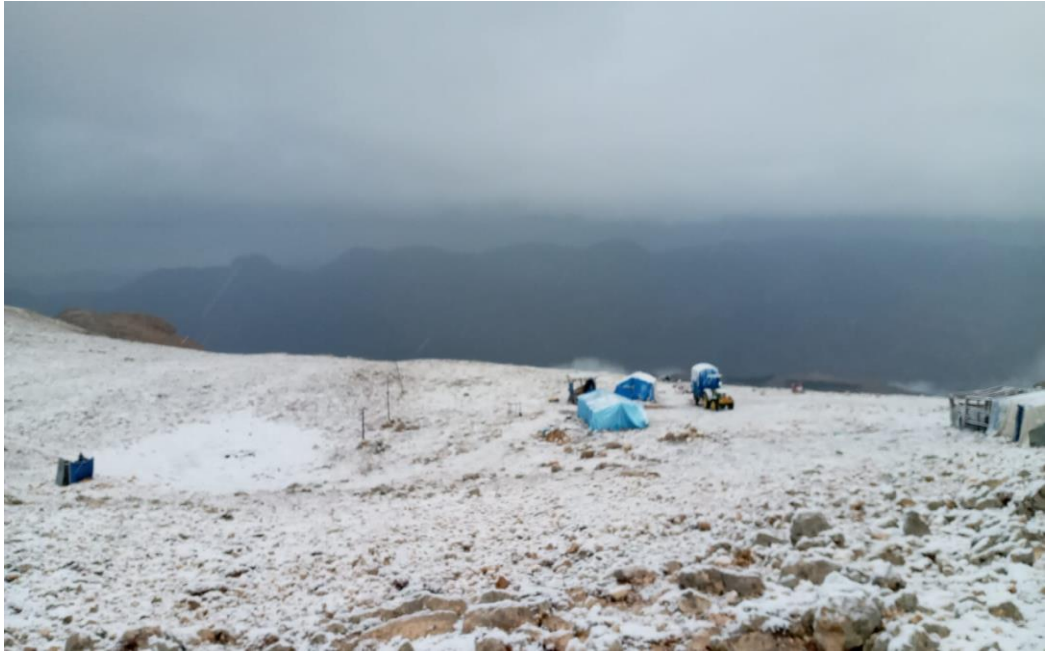
Fotoğraf 1: Yaylaya Hayvanların Sürülerek Çıkarılması.

Fotoğraf 2: Yaylaya Hayvanların Tırlarla Çıkarılması.

Fotoğraf 3: Kır Olarak Adlandırılan Yaylalar (Deke Daşı Yaylası).

Fotoğraf 4: Kırdaki Çadırlar (Deke Daşı Yaylası).

Fotoğraf 5: Köy Olarak Adlandırılan Yaylalar (Arslanköy Yaylası).

Fotoğraf 6: Köylerdeki Betonarme Yapı Denilebilecek Eski Tip Evler (Arslanköy Yaylası).

Fotoğraf 7: Yaylalarda Çadırlarda Elektrikğin Sağlandığı Güneş Paneli (Fındıklımarı Yaylası).

Fotoğraf 8: Arslanköy Yaylasında Çadırın İçinden Bir Görünüm.

Fotoğraf 9: Mersin Yaylalarının Meşhur Topalak Yemeği.

Fotoğraf 10: Arslanköy Yaylasında Kadınlar Sıkma Yaparken.

Fotoğraf 11: Çadırlarda Mayalanmış Bir Şekilde Hazır Bekletilen Hamur.

Fotoğraf 12: Mersin Yaylalarının Meşhur Deri peyniri.

Fotoğraf 13: Mersin Yaylalarının Meşhur Bulumbuşuk Otu.

Fotoğraf 14: Arslanköy Yaylasında Yayık Ayrarı Yapımı.

Fotoğraf 15: Gözne Yaylasından Dokuma Kilim.

Fotoğraf 16: Arslanköy Yaylasında Toroslar Karfest.

Fotoğraf 17: Arslanköy Yaylasında Toroslar Karfest'te Gincirak Oyunu.

Fotoğraf 18: Soğucak Yaylasında Karakucak Güreş Festivali.

Fotoğraf 19: Arslanköy Yaylasından Bir Görünüm.

Fotoğraf 20: Çamlıyayla.

